

SİGORTA HUKUKU UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK

YÜCEL ALKAN

Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı Tezi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

İzmir Ekonomi Üniversitesi

İzmir

2023

SİGORTA HUKUKU UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK

YÜCEL ALKAN

TEZ DANIŞMANI: DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET AKİF GÜL

İzmir Ekonomi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı'na
Yüksek Lisans tezi
olarak sunulmuştur.

İzmir
2023

ETİK BEYAN

Bu tezin tek yazarı olduğumu ve tezin planlanmasından savunulmasına kadar her aşamasında akademik kurallara ve etik davranışlara uygun olarak çalışmamı yürüttüğümü beyan ederim. Çalışmama özgü olmayan tüm fikir, bilgi ve bulgulara etik davranış kurallarının gerektirdiği şekilde atıf yaptığımı ve atıf yapılmayan her ifadenin bana ait olduğunu teyit ederim.

Ad, Soyad: Yücel, Alkan

Tarih:17.07.2023

İmza:

ÖZET

SİGORTA HUKUKU UYUŞMAZLIKLARINDA ARABULUCULUK

Alkan, Yücel

Özel Hukuk Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akif Gül

Temmuz, 2023

Ekonomik koşulların değişkenlik gösterdiği ülkemizde, sigorta uyuşmazlıklarının hızlı bir şekilde çözümlenmesi önem arz etmektedir. Bu sebeple alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına duyulan ihtiyaç günden güne artmaktadır. Arabuluculuk, sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde önemli bir yöntemdir. Arabuluculuk iradidir ve uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisi uyuşmazlığın taraflarındadır. Sigorta uyuşmazlıklarının hızlı ve etkin bir şekilde çözümlenmesi için arabuluculuk önemli ve gerekli bir yoldur. Bu çalışmanın amacı sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümlenmesine ilişkin yasal düzenlemeleri incelemek ve arabuluculuğun uyuşmazlık çözümünde sağladığı avantajlara değinmektir. Bu çalışmada, önce “uyuşmazlık” kavramı açıklanmış, hangi uyuşmazlıkların sigorta uyuşmazlığı olduğu anlatılmıştır. Sigorta uyuşmazlığının çözümünde alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına değinilmiş ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle arabuluculuk arasında bazı karşılaştırmalar yapılmıştır. Sonrasında hangi uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğu tespit edilmiş ve ihtiyari arabuluculuk ile dava şartı arabuluculuğa ilişkin yasal düzenlemeler ele alınmıştır. Türk Ticaret Kanunu’nda yer

alan sigorta türleri ile bazı zorunlu ve ihtiyari sigortalara ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Bu çalışmada arabuluculuk hakkında doktrindeki bazı tartışmalara yer verilmiş, bazı hukuki sorunlar hakkında görüşler bildirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta Uyuşmazlıkları, Arabuluculuk, Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları, Arabuluculuğa Elverişlilik.

ABSTRACT

MEDIATION IN INSURANCE DISPUTES

Alkan, Yücel

Master's Program in Private Law

Advisor: Asst. Prof. Dr. Mehmet Akif Gül

July, 2023

It is important to quickly resolve insurance disputes where economic conditions varying. For this reason, the need for alternative dispute resolution methods is increasing day by day. Mediation is an important method in resolving insurance disputes. Mediation is voluntary and the authority to decide on the dispute is at the border of the dispute. Mediation is an important and necessary way to resolve insurance disputes quickly and effectively. The purpose of this study is to oversee the regulations regarding the mediation of insurance disputes and to address the advantages of mediation legality in dispute resolution. Before this content, the concept of “dispute” has been explained and it has been explained which disputes are insurance disputes. Alternative dispute resolution methods were mentioned in the resolution of insurance disputes and some were made comparatively between other alternative dispute resolution methods and mediation. Afterwards, it was determined which disputes have mediation and the legal regulations regarding voluntary mediation and mediation as required by the case were discussed. Investigations were made on the types of insurance in the Commercial Law and on some compulsory and optional

insurances. In this content, some discussions in the doctrine about mediation are included, and discussions of opinions on some legal issues.

Keywords: Insurance Disputes, Mediation, Alternative Dispute Resolution Methods, Eligibility For Mediation.

İÇİNDEKİLER TABLOSU

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER TABLOSU.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM 1:GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 2: UYUŞMAZLIK KAVRAMI VE SİGORTA UYUŞMAZLIĞININ TESPİTİ İLE SİGORTA UYUŞMAZLIKLARINDA ALTERNATİF ÇÖZÜM YOLLARI.....	4
2.1.Genel Olarak Uyuşmazlık Kavramı	4
2.1.1.Genel Olarak.....	4
2.1.2.Anlaşmazlık ve Uyuşmazlık Kavramları	4
2.2.Sigorta Uyuşmazlığının Tanım ve Tespiti	6
2.2.1.Sigorta Hukukunun Tanımı ve Sigorta Uyuşmazlıklarına İlişkin Genel Açıklamalar	6
2.2.2.Sigorta Uyuşmazlığının Tespiti.....	7
2.2.3.Sigorta Hukukuna İlişkin Kavramlar ve Mevzuat.....	8
2.2.3.1.Sigorta Hukukuna İlişkin Kavramlar	8
2.2.3.2.Sigorta Hukukuna İlişkin Mevzuat.....	9
2.3.Sigorta Uyuşmazlıklarında Çözüm Yolları	12
2.3.1.Genel Olarak.....	12
2.3.2.Tahkim.....	13
2.3.3.Tüketici Hakem Heyetleri.....	14
2.3.4.Sigorta Tahkim Komisyonu	16
2.3.5.Arabuluculuk.....	18
2.3.6.Arabuluculuk-Tahkim.....	19
2.3.6.1.Genel Olarak.....	19
2.3.6.2.Sigorta Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim ve Arabuluculuğun Genel Değerlendirmesi	23
2.3.6.2.1.Tahkim ve Arabuluculuğun Karşılaştırılması.....	23
2.3.6.2.2.Sigortacıya Müracaat Zorunluluğu.....	25

2.3.6.2.3. Tüketici Hakem Heyetinin Alanına Giren Uyuşmazlıklar Bakımından Sigorta Tahkimi ve Arabuluculuk	26
2.3.6.2.4. Sigorta Tahkim Komisyonuna Müracaat Öncesi Arabuluculuk	27
2.3.7. Hakem Bilirkişi	29
3.1. Sigorta Uyuşmazlıklarının Çözümünde Arabuluculuk	31
3.1.1. Arabuluculuğun Tanımı	31
3.1.2. Sigorta Arabuluculuğunun Tarihçesi	32
3.1.3. Arabuluculuğun Türleri	33
3.1.3.1. Genel Olarak	33
3.1.3.2. Ad-Hoc ve Kurumsal Arabuluculuk	34
3.1.3.3. Kolaylaştırıcı-Değerlendirici-Dönüştürücü Arabuluculuk	35
3.1.3.4. Arabulucunun Sayısına Göre Arabuluculuk	37
3.1.3.5. İhtiyari ve Dava Şartı Arabuluculuk	38
3.1.3.5.1. İhtiyari Arabuluculuk	38
3.1.3.5.2. Dava Şartı Arabuluculuk	43
3.1.3.5.3. İhtiyari ve Dava Şartı Arabuluculuk Bakımından Ortak Açıklamalar	48
3.1.4. Arabuluculuğa Hâkim Olan İlkeler	52
3.1.4.1. İradilik	52
3.1.4.2. Eşitlik	58
3.1.4.3. Gizlilik	60
3.1.5. Arabuluculuğun Maddi Hukuka Etkisi ve Süreler	61
3.1.6. Sigorta Arabulucusunun Nitelikleri	63
3.1.6.1. Genel Olarak	63
3.1.6.2. Uzman Arabuluculuk ve Sigorta Arabulucusunun Uygulamadaki Yeri	64
3.1.7. Taraflarına Göre Sigorta Arabuluculuğu	66
3.1.7.1. Sigorta Arabuluculuğunun Tarafları	66
3.1.7.2. Taraflarına Göre Uyuşmazlık Türleri	68
3.1.7.2.1. Sigortacı-Sigortalı ve Sigorta Ettiren	68
3.1.7.2.2. Sigortacı-Zarar Gören Hak Sahipleri	69
3.1.7.2.3. Sigortalı-Sigorta Ettiren veya Sigorta Aracıları	70
3.1.7.2.4. Sigortacı-Reasürans Şirketi	71
3.1.7.2.5. Sigortalı ve Sigorta Ettiren-Hizmet Sağlayıcıları	71

3.1.7.2.6. Güvence Hesabı	72
3.1.8. Sigorta Arabuluculuğuna Uygulanabilecek Müzakere Yöntemleri.....	72
3.1.9. Sigorta Arabuluculuğunun Sona Ermesi.....	74
3.2. Sigorta Uyuşmazlıklarının Arabuluculuğa Elverişliliği.....	76
3.2.1. Genel Olarak.....	76
3.2.2. Arabuluculuğa Elverişliliğin Şartları	77
3.2.2.1. Bir Uyuşmazlığın Mevcut Olması	78
3.2.2.2. Uyuşmazlığın Özel Hukuka İlişkin Olması	78
3.2.2.3. Tarafların Serbestçe Tasarruf Edebilmesi ve Kamu Düzeni.....	79
3.2.3. Tahkime Elverişlilik ve Arabuluculuğa Elverişlilik İlişkisi.....	81
3.2.4. Sigorta Türlerine Göre Arabuluculuğa Elverişlilik	82
3.2.4.1. Genel Olarak.....	82
3.2.4.2. Sosyal Sigorta Hukuku	83
3.2.4.3. Özel Sigorta Hukuku	84
3.2.4.3.1. TTK'ye Göre Özel Sigorta Türleri.....	84
3.2.4.3.2. Bazı Zorunlu Sigortaların Arabuluculuğa Elverişliliği	85
3.2.4.3.3. Bazı İhtiyari Sigortaların Arabuluculuğa Elverişliliği	88
4.1. Kaynağına Göre Sigorta Uyuşmazlıkları.....	91
4.1.1. Genel Olarak.....	91
4.1.2. Ticaret Hukuku Kaynaklı Uyuşmazlıklar	96
4.1.2.1. Genel Olarak.....	96
4.1.2.2. Ticari İş.....	96
4.1.2.2.1. Ticari İşin Unsurları	97
4.1.2.2.2. Ticari İş Karinesi	97
4.1.2.3. Ticari Uyuşmazlık.....	98
4.1.2.3.1. Genel Olarak.....	98
4.1.2.3.2. Mutlak Ticari Davalar	99
4.1.2.3.3. Nisbi Ticari Davalar	99
4.1.2.3.4. Sigorta Uyuşmazlıkları Bakımından Değerlendirme.....	100
4.1.3. Tüketici Hukuku Kaynaklı Uyuşmazlıklar.....	102
4.1.3.1. Genel Olarak.....	102
4.1.3.2. Tüketici Uyuşmazlığının Unsurları.....	102
4.1.3.2.1. Tüketici.....	103

4.1.3.2.2.Satıcı-Sağlayıcı	104
4.1.3.2.3.Tüketici İşlemi	104
4.2.Konusuna Göre Sigorta Uyuşmazlıkları	105
4.2.1.Genel Olarak.....	105
4.2.2.Sigorta Sözleşmesindeki Borç ve Yükümlülüklerden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar	106
4.2.2.1.Genel Olarak.....	106
4.2.2.2.Tarafların Borç ve Yükümlülükleri	107
4.2.2.2.1.Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri	107
4.2.2.2.2.Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri.....	107
4.2.2.3.Borç ve Yükümlülüklere Aykırılıktan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar.....	109
4.2.2.3.1.Sigortacının Poliçe Verme Yükümlülüğünden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar	109
4.2.2.3.2.Sigortacının Giderleri Ödeme Borcundan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar	110
4.2.2.3.3.Sigortacının Tazminat ve Sigorta Bedeline İlişkin Sorumluluğundan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar	111
4.2.2.3.4.İştirâ Değerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar.....	119
4.2.2.3.5.Sigortadan Ayrılma Değerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar.....	120
4.2.2.3.6.Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcuna İlişkin Uyuşmazlıklar	120
4.2.2.3.7.Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar	124
4.2.3.Halefiyet ve Rücu İlişkisinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar	126
4.2.3.1.Genel Olarak.....	126
4.2.3.2.Sigorta Hukukunda Halefiyet.....	128
4.2.3.2.1.Özel Sigorta Hukukunda Halefiyet.....	128
4.2.3.2.2.Halefiyet İlişkinin Dava Şartı Arabuluculuk Kapsamında Değerlendirilmesi.....	132
4.2.3.3.Sigorta Hukukunda Rücu	135
4.2.3.3.1.Genel Olarak.....	135
4.2.3.3.2.Müşterek Sigortada Rücu Hakkı	136
4.2.3.3.3.KTK Kapsamında Sigortacının Kendi Sigorta Ettirenine Rücu Hakkı.....	137
4.2.4.Güvence Hesabına Dair Uyuşmazlıklar.....	138
4.2.4.1.Genel Olarak.....	138

4.2.4.2. <i>Güvence Hesabına Karşı Dava Hakkı</i>	139
4.2.4.3. <i>Güvence Hesabının Sorumlulara Karşı Rücu Hakkı</i>	141
BÖLÜM 5: SONUÇ	143
KAYNAKÇA	147

KISALTMALAR LİSTESİ

AAÜT	: Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi
ADB	: Arabuluculuk Daire Başkanlığı
Arb. AÜT	: Arabuluculuk Asgari Ücret Tarifesi
ASK	: 6305 sayılı Afet Sigortaları Kanunu
Aşa.	: Aşağıda
AUÇ	: Alternatif Uyuşmazlık Çözümü
Av. K	: 1136 sayılı Avukatlık Kanunu
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BETYSK	: 4632 Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu
bkz.	: bakınız
C	: Cilt
DASK	: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
Ed.	: Editör
eTTK	: 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUAK Yön	: Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği
HUAK	: 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İSTAC	: İstanbul Tahkim Merkezi
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İK	: 4857 sayılı İş Kanunu
İMK	: 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu
KASKO	: Kara Taşıtları Kasko Sigortası
KK	: 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu
KMK	: 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu
KMZMSS	: Karayolları Motorlu Taşıtlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
KMZSSGŞ	: Karayolları Motorlu Taşıtlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
KrTK	: 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu

KTK	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
MKTİMS	: Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası
MTK	: 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu
s	: sayfa
S	: Sayı
SBF	: Siyasal Bilgiler Fakültesi
SDHY	: Sigortacılık Destek Hizmetleri Yönetmeliği
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SK	: 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
STK	: Sigorta Tahkim Komisyonu
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TGZMS	: Tüpgaz Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMZMS	: Tehlikeli Maddeler Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
TSK	: 5363 Tarım Sigortaları Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Y	: Yıl
Yarg.	: Yargıtay
YİBGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
yuk.	: yukarıda
ZDDSGŞ	: Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şar

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Sigorta hukuku menfaatleri belirli rizikolara karşı güvence altına almakta ve rizikonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan zararı veya sigorta bedelini en kısa sürede tazmin etmeyi amaçlamaktadır. Sigorta hukukunda uyuşmazlık doğması halinde, bu uyuşmazlığın hızlı ve etkili şekilde çözümlenmesi sigorta hukukunun ruhuna ve özüne uygun olacaktır. Kanun koyucu da bunun farkında olup hukukumuzda sigorta uyuşmazlıklarının çözümüne ayrı bir önem vermektedir.

Bir sigorta uyuşmazlığı ortaya çıktığında uyuşmazlık hiç şüphe yok ki devlet yargısı önünde çözüme kavuşacaktır. Devlet yargısının masraflı olması, iş yoğunluğu gibi sebeplerle uyuşmazlıkların kısa sürede çözümlenememesi karşısında uyuşmazlıkların devlet yargısı dışında çözümlenmesi önemini artırmaktadır.

Uyuşmazlık çözümünün kısa sürede sağlanabilmesi, arabuluculuğun niteliği gereği uyuşmazlık hakkında karar verme yetkisinin taraflarda olması, arabuluculuğun masrafsız veya devlet yargısına nazaran daha az masraflı olması gibi nedenlerle, sigorta uyuşmazlığının arabuluculuk yoluyla çözümü sigortacılık faaliyetinin amacına uygundur.

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünün arabuluculukta sağlanmasının sigorta hukukuna sağlayacağı katkı yadsınamaz. Bu düşünceyle çalışma konumuzu sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümlenmesi olarak belirlemiş bulunuyoruz.

Çalışmamız üç temel bölümden oluşmaktadır:

Çalışmamızın birinci bölümünde öncelikli olarak anlaşmazlık ve uyuşmazlık kavramlarının neler olduğuna değinilecek, buradan hareketle bir sigorta uyuşmazlığının nasıl tespit edileceğine ilişkin bilgiler verilecektir. Çalışma konumuz sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümü olmakla temel sigorta hukuku bilgilerine detaylı şekilde yer verilmeyecektir. Bu kapsamda sadece sigorta hukukuna ilişkin çalışmamızda da kullanılacak bazı temel kavramlara değinilecek, sigorta hukukunun kaynaklarının neler olduğuna dair bilgiler verilecektir.

Kanun koyucu sigorta uyuşmazlıklarının çözümüne ayrı bir önem vermiştir. Mevzuatımızda sigorta hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların çözümü için farklı düzenlemeler yapılmıştır. Çalışma konumuz itibariyle sigorta uyuşmazlıklarının

çözüm yöntemlerine değinmek gerekmektedir. Hiç şüphe yok ki diğer uyuşmazlıklarda olduğu gibi sigorta uyuşmazlıklarında da en temel çözüm yöntemi devlet yargısıdır. Kanun koyucu devlet yargısı dışında sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde tahkim yolunu öngörmüştür. Sigorta uyuşmazlıklarının genel olarak tahkime elverişli olduğu değerlendirildiğinde tahkimin sigorta uyuşmazlık çözümünde etkin bir şekilde kullanılabileceğine değinmek gerekir. Tahkimin sigorta hukuku açısından en yaygın türü hiç şüphe yok ki SK ile oluşturulan STK'dir. Uyuşmazlığın hızlı çözümlenmesi noktasında STK'ye olan ilginin son yıllarda yargıya nazaran arttığını söylemek gerekir. Çalışmamızda tahkim ve özellikle STK'ye dair açıklamalar yapılacaktır. Yine TKHK kapsamında bazı başvurular tüketici hakem heyetleri nezdinde görülmektedir. Bu çerçevede sigorta uyuşmazlığının da söz konusu parasal sınırlar altında kalması halinde uyuşmazlık tüketici hakem heyeti nezdinde görülecektir. Tahkim ve STK ihtiyari bir çözüm yolu iken belirtilen parasal sınırdaki uyuşmazlıklar bakımında tüketici hakem heyetine müracaat zorunludur. Uyuşmazlık çözümünde bir başka yol olarak arabuluculuk-tahkim (med-arb), hakem-bilirkişi müracaat yollarına da kısaca değinilecek, tüm bu çözüm yöntemlerinin konumuz olan arabuluculuk ile karşılaştırması yapılacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde arabuluculuğa ilişkin kurallar ile sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuğa elverişliliği ele alınacaktır. Bu bölümde arabuluculuğun tanımı ile sigorta alanında arabuluculuğun tarihsel gelişimine değinilecek, ardından arabuluculuğun türlerinden bahsedilecektir. Sigorta uyuşmazlıklarının ticari uyuşmazlık ve tüketici uyuşmazlığının olması karşısında ihtiyari ve dava şartı arabuluculuğa dair açıklamalar yapılacaktır. Dava şartı arabuluculuk aşamasında yapacağımız açıklamalarda 7. Yargı Paketi ile yapılan yeni düzenlemelere de değinilecektir. Yine arabuluculuğa hâkim olan ilkelere değinilecek, söz konusu ilkelerin sigorta uyuşmazlığı bakımından incelemesi yapılacaktır.

Sigorta alanında görev yapacak arabulucunun da bu alanla ilgili yeterli bilgi ve donanımı olması gerekmektedir. Çalışmamızda sigorta arabulucusunda olması gereken niteliklerden de bahsedilecektir. Arabulucunun sigorta uyuşmazlıklarında uygulaması gereken müzakere yöntemlerine ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

Sigorta uyuşmazlığının arabuluculukta çözümlenmesi için öncelikle uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olması gerekir. Arabuluculuğa elverişli olan ve

olmayan sigorta hukuku türlerine çalışmamızda etraflı bir şekilde değinilecektir. Hukukumuzda mevcut sigorta türleri ve günlük hayatta sıkça karşımıza çıkan trafik sigortası, deprem sigortası, kasko sigortası gibi sigortalar da arabuluculuğa elverişlilik bakımından incelenecektir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise sigorta uyuşmazlıklarının ticaret hukukunu ve tüketici hukukunu ilgilendiren alanlarına ilişkin bazı değerlendirmelerde bulunulacak, sigorta uyuşmazlık türleri tasnif edilerek bunlara ilişkin açıklamalarda bulunulacaktır. Sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda halefiyet ve rücu ilişkisi ile Güvence Hesabından kaynaklanan uyuşmazlıklara bu bölümde değinilecektir.

BÖLÜM 2: UYUŞMAZLIK KAVRAMI VE SİGORTA UYUŞMAZLIĞININ TESPİTİ İLE SİGORTA UYUŞMAZLIKLARINDA ALTERNATİF ÇÖZÜM YOLLARI

2.1. Genel Olarak Uyuşmazlık Kavramı

2.1.1. Genel Olarak

İnsan esas itibarıyla toplum içerisinde yaşamakta olup insanın davranışları ile diğer insanlarla kurduğu bağıllık ve ilişkiler sosyal ilişki olarak isimlendirilmektedir.¹

İnsanın, toplum içinde yaşamasının gereği olarak, davranışlarında sınırsız bir özgürlük yoktur.² İnsan ilişkilerini düzenlemek amacıyla getirilmiş olan hukuk kuralları sosyal ilişkiler çerçevesinde bireylerin hakları ve sorumluluklarını belirlemekte, bu hak ve sorumlulukların sınırlarını çizmektedir.

Hukuk kurallarının amacı toplum düzeni oluşturmak ve toplum düzeni içerisindeki sosyal organların sistematüğını korumaktır.³ Hukuk düzeni tarafından getirilen kurallar ihlâl edilmediği sürece bireylerin şahsi hak ve menfaatleri yüksek oranda korunmuş olacaktır. Ancak hukuk kurallarının işleyişine rağmen bireylerin hak ve menfaatlerinin korunması için hasım olarak karşı karşıya gelme ihtimalleri mevcuttur. Sosyal etkileşim devam ettiği sürece bireyler arasında anlaşmazlık ve uyuşmazlık çıkabilecektir.⁴ Taraflardan birinin iddiasına karşılık diğer tarafça çelişen iddia öne sürüldüğünde uyuşmazlık ortaya çıkacaktır. Bu çerçevede öncelikli olarak anlaşmazlık ve uyuşmazlık kavramlarının tanımlanması gerekmektedir.

2.1.2. Anlaşmazlık ve Uyuşmazlık Kavramları

Anlaşmazlık Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü'nde tanımlanmıştır.⁵ Uyuşmazlık “niza, ihtilaf, çekişme, dava, kavga” olarak tanımlanmaktadır.⁶ Anlaşmazlık bir kısım kaynaklarda çatışma kavramı ile eş anlamlı olarak

¹ Bilge, N. (2006). *Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel Kavram ve Kurumları*. Ankara, s.1.

² Dural, M. ve Sarı, S. (2006). *Türk Özel Hukuk Cilt. 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hüükümleri*. İstanbul, s.1.

³ Takavut, İ.D. (2018). *Milletlerarası Ticari Tahkimde Doğrudan Uygulanan Kurallar*. İstanbul, s.1.

⁴ Çakan, O. (2022). *Sigorta Tahkim Yargılaması ve Sigorta Uyuşmazlıklarında Tahkime Elverişliliğın Değerlendirilmesi*. İstanbul, s.49.

⁵ <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.05.2023)

⁶ Yılmaz, E. (2005). (Öğrenciler İçin) *Hukuk Sözlüğü*. Ankara, s.716.

gösterilmektedir. Bireylerin kendi amaçlarına ulaşmak maksatlı yaklaşım ve eylemlerinin birbirini engellediği veya sınırladığı durum çatışma olarak adlandırılmaktadır. Çatışma ise başkaca nedenlerle ortaya çıkabilir.⁷

Çatışma her türlü karşı koyma ve karşılıklı olumsuz ilişki anlamına gelmektedir. Çatışma güce, kaynakların veya toplumsal pozisyonların azlığına ve değişen değer yargılarına dayanmaktadır.⁸ Çatışma hali anlaşmazlık ve uyuşmazlık şeklinde ortaya çıkabilir. Anlaşmazlık ve uyuşmazlık kavramları günlük hayatta birbirleri yerine kullanılsalar da hukuk terimi olarak aynı anlama gelmezler.

Anlaşmazlık menfaatleri zıt kişilerin mücadele durumu olarak ifade edilebilir.⁹ Anlaşmazlık durumunda taraflar kendi hak ve menfaatlerini sağlamak için diğer taraf ile çatışma içerisine girme ihtimâlinin farkındadır. Bu aşamada tarafların birbirlerine karşı gerçekleştirdikleri net bir irade açıklaması bulunmamaktadır. Uyuşmazlık ise anlaşmazlığın aleniyet kazandığı ve açıklandığı aşamayı ifade etmektedir.¹⁰

Bir anlaşmazlığın uyuşmazlığa dönüşmesi için taraflardan en az birisinin diğer tarafa bu durumu bir irade açıklamasıyla beyan etmesi ve karşı taraftan talepte bulunması gerekmektedir. Bireyin taleplerini iç dünyasında barındırması hâlinde söz konusu olan anlaşmazlık, bu taleplerin karşı tarafa iletilmesi hâlinde uyuşmazlığa dönüşür. Bu aşamada anlaşmazlığa konu husus alenileşmiş olup artık tarafların farkına varabildiği ve üzerinde çözüm arayışına girebildiği bir sorun haline gelmiştir. Bu çerçevede uyuşmazlığın karşılıklı veya bir başkasının desteğiyle çözümlenebilen anlaşmazlık” şeklinde tanımlanması mümkündür.¹¹

Taraflar hukukî bir konuda anlaşmazlığa düştüklerinde hak ve menfaatlerini karşılıklı olarak dengeler ve böylece çatışma yaşama ihtimâlini ortadan kaldıracırlar. Bu durumda anlaşmazlık kendiliğinden çözüme kavuşur. Anlaşmazlığın bu aşamada çözülememesi halinde ise taraflar arasında artık hukukî bir uyuşmazlığın varlığından bahsedilebilir. Burada artık uyuşmazlık çözümünün sağlanması gerekecektir. Bu

⁷ Adalet Bakanlığı, (2021). *Türkiye’de Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı*. 3. Bası, Ankara, s.13.

⁸ Karcıoğlu, F. ve Alioğulları, Z.D. (2012). *Çatışmanın Nedenleri ve Çatışma Yönetim Tarzları İlişkisi*. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Cilt.26, S.3-4, s.216.

⁹ Boulding, K. E. 1962. *Conflict and Defense: A General Theory*, New York, s.5.

¹⁰ Kekeç, E.K. (2016). *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*. Ankara, s.4.

¹¹ Özbek, M.S. (2022). *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*. 5. Bası, Ankara, s.160.

çözüm dava yoluyla sağlanabileceği gibi, yasal koşulların mevcut olması hâlinde, alternatif uyuşmazlık çözüm yoluyla da sağlanabilecektir.

2.2. Sigorta Uyuşmazlığının Tanım ve Tespiti

2.2.1. Sigorta Hukukunun Tanımı ve Sigorta Uyuşmazlıklarına İlişkin Genel Açıklamalar

Çalışmamızın konusu sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yöntemi ile çözümü olmakla, öncelikli olarak sigorta uyuşmazlıklarının neler olduğunun belirlenmesi ve incelenmesi gerekmektedir.

Sigortacılık faaliyeti kapsamındaki hukukî ilişkileri düzenleyen kuralların bütünü sigorta hukukunun konusunu oluşturmaktadır.¹² Zararın giderilmesine ilişkin temel hususlar borçlar hukuku kurallarıyla düzenlenmektedir. TBK hükümleri çerçevesinde kişilerin talep hakkı saklı kalmakla, bireylerin zarar riskini üstlenmesindeki zorluk sigorta hukukunun ortaya çıkmasını ve gelişimini sağlamıştır.¹³

Uyuşmazlık durumunda karşı karşıya gelen taraflar hak ve menfaatlerinin korunmasını ve varsa ihlallerin giderilmesini hukuk düzeninden talep ederler. Hukuk kuralları ile zarara sebep olan tarafın müdahalesi son bulur ve zarara uğrayan taraf tazminat talep edebilir. Burada uyuşmazlığın taraflarını zarar veren ile zarar gören kişiler oluşturur.

Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklarda ise zarar gören zararın tazminini ve sigorta bedelini sigorta şirketinden isteyebilmektedir. Zararın oluşmasında rolü olmayan sigorta şirketi tazminat talebi ile karşı karşıya kaldığı gibi, kendisine kanunen tanınan bazı hakları da diğer taraflara karşı kullanabilmektedir.

Sigorta şirketi uyuşmazlık içerisindeki rolünü sigorta sözleşmesi ve mevzuatından almaktadır. Sigorta sözleşmesiyle sigortacı sigorta himayesi sağlamayı üstlenmektedir.¹⁴ Bunun dışında sigortacı kanunla belirlenen bazı koşullarda halefiyet ve rücu imkânına sahiptir. Yine sigorta ettirenin hak ve yükümlülükleri de sigorta

¹² Kaner, İ. D. (2021). *Sigorta Hukuku*. 4. Bası, İstanbul, s.1.

¹³ Günay, M.B. (2022). *Sigorta Hukuku*. 4. Bası, Ankara, s.17.

¹⁴ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021). *Sigorta Hukuku*. 4. Bası, İstanbul, s.74.

sözleşmesi ve sigorta mevzuatıyla belirlenmektedir. Sigorta ettiren sigortacı karşısında prim ödeme yükümlülüğü altındadır.¹⁵

Özetle taraflar arasındaki uyuşmazlık sigorta sözleşmesinden veya sigorta mevzuatından kaynaklanıyorsa sigorta uyuşmazlığının varlığından söz edilir.

2.2.2. Sigorta Uyuşmazlığının Tespiti

Bir uyuşmazlığın sigorta uyuşmazlığı olup olmadığının tespiti uyuşmazlığın arabuluculuk yöntemi ile çözümünde önem arz etmektedir.

Sigorta uyuşmazlığı, sigorta mevzuatından ve sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların tamamı şeklinde ifade edilebilir. Sigorta uyuşmazlıkları prime veya tazminata ilişkin olabileceği gibi halefiyet ve rüçûdan kaynaklı uyuşmazlıklar da olabilir. Yine güvence hesabından kaynaklı uyuşmazlıklar da sigorta uyuşmazlığının bir türünü teşkil etmektedir.

Sigorta hukukuna ilişkin hükümler TTK’de düzenlenmektedir. Kanun m. 1401 ve devamında sigorta türlerini mal sigortaları ve can sigortaları olmak üzere iki başlık altında düzenlemiştir. Zarar sigortaları da kendi içerisinde mal ve sorumluluk sigortaları olarak tasnif etmiştir. Kanunda hayat sigortası, kaza sigortası, hastalık ve sağlık sigortası can sigortası üst başlığıyla üç türde düzenlenmiştir.¹⁶ Bu çerçevede TTK’ de düzenlenen tüm bu hükümlerden kaynaklı uyuşmazlıkların tamamı sigorta hukuku uyuşmazlığıdır.

Sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların neler olabileceği aşağıdaki şekilde örneklendirilebilir: Bedel veya tazminat uyuşmazlığı, sigorta poliçesinden ve primden kaynaklı uyuşmazlıklar, temerrüt nedenli uyuşmazlıklar.¹⁷ Yine zarar, sorumluluk ve can sigortalarından kaynaklanan uyuşmazlıklar da sigorta uyuşmazlığına örnek olarak gösterilebilir.

Sigorta, zorunlu ve ihtiyari sigorta şeklinde olabilir.¹⁸ Zorunlu sigortanın TTK’ de ve SK’de bir tanımı yoktur. Zorunlu sigorta kanunla ya da Cumhurbaşkanlığı kararıyla

¹⁵ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021). *Sigorta Hukuku*. 5. Bası, Ankara, s.183.

¹⁶ Bozkurt, T. (2022). *Sigorta Hukuku*. Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13.Bası, s.238.

¹⁷ Taşdelen, N. (2021). *Ticari Uyuşmazlıkların Çözümünde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk*. Ankara, s. 291-297.

¹⁸ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.86.

ihdas edilebilen, ilgili yükümlüler ve sigortacılar tarafından yapılması mecburi olan sigorta olarak tanımlanabilir.¹⁹

Sigorta hukukunda asıl olan sigortanın isteğe bağlı olmasıdır. TTK esas olarak ihtiyari sigortaya ilişkin düzenlemeler içermektedir. Zorunlu sigortaların ihtiyarî sigortalardan temel farkı kamu menfaatinin korunmasıdır.²⁰

TTK m. 1483 ve devamı ile zorunlu sorumluluk sigortalarını düzenlenmiştir. Buna göre sigortacılar zorunlu sigortaları yapmak zorundadır. SK'nin 13. maddesinde de zorunlu sigortalara ilişkin benzer bir düzenleme bulunmaktadır.²¹ SK m.13 Cumhurbaşkanına zorunlu sigortalar bakımından ihdas yetkisi vermektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde zorunlu sigortalardan kaynaklanan²² uyuşmazlıklar da sigorta hukuku uyuşmazlığı kapsamındadır.

2.2.3. Sigorta Hukukuna İlişkin Kavramlar ve Mevzuat

2.2.3.1. Sigorta Hukukuna İlişkin Kavramlar

Zarar veren, zarar görenin zararını gidermek durumundadır. Bu husus sorumluluk hukukunun konusunu oluşturmaktadır.²³ Temel amaç zararın giderilmesi olsa da kimi zaman, zarar gören hakka erişmede ve zararın tazmininde maddi engeller yahut imkânsızlıklarla karşılaşabilmektedir.

Tehlike veya zararın tek bir birey tarafından giderilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, aynı tehlike veya zarara uğrama ihtimâli olan başkaca bireylerin katılımıyla zarar daha kolay karşılanabilir duruma gelmiş olacaktır.²⁴ Sigorta hukukunun temel amacı budur. Borçlar hukukunda zarar gören talep hakkını zarar verene veya kusursuz sorumluluk durumlarında kanunun kusursuz sorumluluk yüklediği kişiye yöneltmekte iken, sigorta hukuku söz konusu talep hakkının üçüncü bir şahıs olan sigorta şirketine karşı kullanılabilmesine cevaz vermektedir.

¹⁹ Günay, M.B. (2022), s.232.

²⁰ Karasu, R. (2015). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.2, Özel Sayı, s.705.

²¹ Günay, M.B. (2022), s.232.

²² Mevzuatımızda mevcut zorunlu sigortalara ilişkin örnekler için bkz. Tamer. (2022) s.152-165.

²³ Eren, F. (2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 25. Bası, Ankara, s.552.

²⁴ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020). *Sigorta Hukuku*. 1. Bası, Ankara, s.17.

Bu çerçevede sigorta hukuku kapsamında bazı kavramların tanımlaması çalışmamızın ilerleyen bölümleri bakımından önem arz etmektedir.

Sigorta riskin gerçekleşmesi sonucu oluşan ihtiyacın karşılanması şeklinde tanımlanabilir.²⁵

Sigortanın sahip olması gereken unsurlar riziko, tehlike birlikteliği, prim, sigorta güvencesi sağlanması ve talep hakkıdır.²⁶

Riziko (risk), karşısında korunan bir menfaat olan olaylardır.²⁷ Sigortalanan aracın kazaya karışması, garanti altına alınan ürünün bozulması, hayat sigortalarında sigorta sözleşmesine konu edilen kişinin ölüm veya hayatta kalma ihtimâli riziko olarak tanımlanmaktadır.

Tehlike birlikteliğinden anlaşılması gereken ise aynı veya benzer riziko ile karşılaşan şahısların bir araya gelmesidir.²⁸ Örneğin, trafik sigortasında aracın hasar ve değer kaybı rizikosuna giren kişiler, uzatılmış garanti sigortasında ürünün yasal garanti süresinden sonra bozulması rizikosuna giren kişiler tehlike birliğine dâhildirler.

Prim, tehlike birliğinde yer alan sigorta ettirenlerce ödenen meblağdır. Prim sigorta şirketinin gelirini oluşturmakla primin miktarının tespiti sigorta konusu malın değeri, tehlikenin gerçekleşme olasılığı gibi bir kısım değişkenler ile sağlanmaktadır.²⁹

Sigorta güvencesi tehlike birliğinde yer alan kişilerin, belirli rizikoların gerçekleşmesi durumunda ödemiş oldukları sigorta primleriyle sigortaya konu ettikleri haklarını güvence altına almaları olarak tanımlanabilir. Sigorta tazminatı rizikonun vukuu ile ödenmesi öngörülen karşılıktır.³⁰

2.2.3.2. Sigorta Hukukuna İlişkin Mevzuat

Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözümü aşamasında sigorta hukukunu ilgilendiren kaynaklar ve mevzuatın neler olduğunun

²⁵ Çeker, M. (2021). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku*. 24. Bası, Adana, s.2.

²⁶ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.1.

²⁷ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.18.

²⁸ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.1.

²⁹ Çeker, M. (2021), s.3.

³⁰ Çeker, M. (2021), s.4.

bilinmesi, süreci yönetecek olan arabulucu bakımından önem arz ettiği gibi, uyuşmazlığın tarafları bakımından da oldukça önemli ve gereklidir.

Kanunlar, yönetmelikler³¹, cumhurbaşkanı kararları ve sigorta genel şartları

³¹ Söz konusu yönetmelikler için bkz. Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s. 33,34,35.

- (1) Aktüerler Yönetmeliği için bkz. R.G: 15.08.2007-26614.
- (2) Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği için bkz. R.G: 13.03.2015-29294.
- (3) Doğal Afet Sigortaları Kanunu Çalışma Esasları Yönetmeliği için bkz. R.G: 15.08.2012-28385.
- (4) Finansal Hizmetlere İlişkin Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği için bkz. R.G: 31.01.2015-29253.
- (5) Güvence Hesabı Yönetmeliği için bkz. R.G: 26.07.2007-26594.
- (6) Hayat Grubu Sigortaları Yönetmeliği için bkz. R.G: 10.10.2012-28437.
- (7) Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Tarife Uygulama Esasları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 14.07.2007-26582.
- (8) Karayolları Trafik Yönetmeliği için bkz. R.G: 18.07.1997-23053.
- (9) Karayolu Taşıma Yönetmeliği için bkz. R.G: 08.01.2018-30295.
- (10) Katılım Esasları Çerçevesinde Sigortacılık ve Bireysel Emeklilik Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 19.12.2020-31339.
- (11) Konut Finansmanı Sözleşmeleri Yönetmeliği için bkz. R.G: 28.08.2015-29369.
- (12) Olağandışı Riskler Yönetim Merkezleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 26.12.2013-8863.
- (13) Ön Ödemeli Konut Satışları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 27.11.2014-29188.
- (14) Özel Hukuk Hükümlerine Tabi Sigortalar Kapsamında Hak Sahiplerince Aranmayan Paralar Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 8.10.2013-28789.
- (15) Özel Sağlık Sigortaları Yönetmeliği için bkz.(R.G: 23.10.2013-28800.
- (16) Sigorta Acenteleri Sektör Meclisi ile Sigorta Acenteleri İcra Komitesinin Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 10.09.2008-26993.
- (17) Sigorta Acenteleri Yönetmeliği için bkz. R.G: 28.07.2016-28980.
- (18) Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi Yönetmeliği için bkz. R.G: 10.09.2008-26962.
- (19) Sigorta Eksperleri Atama Yönetmeliği için bkz. R.G: 25.08.2015-29456.
- (20) Sigorta Eksperleri İcra Komitesinin Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esasları Yönetmeliği için bkz. R.G: 01.03.2009-27156.
- (21) Sigorta Eksperleri Yönetmeliği için bkz. R.G: 22.06.2008-26914.
- (22) Sigorta İhtisas Komiteleri Yönetmeliği için bkz. R.G: 22.06.2008-26914.
- (23) Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 14.02.2020-31039.
- (24) Sigorta Şirketleri ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 24.08.2007-26623.
- (25) Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği için bkz. R.G: 27.05.2015-29368.
- (26) Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin İç Sistemlerine İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 21.06.2008-6913.
- (27) Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Mali Bünyelerine İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 07.08.2007-26606.
- (28) Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Sermaye Yeterliliklerinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 23.08.2015-29454.
- (29) Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Teknik Karşılıklarına ve Bu Karşılıkların Yatırılacağı Varlıklara İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 07.08.2007-26606.
- (30) Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinde Bağımsız Denetim Yapılmasına İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 12.07.2008-26934.
- (31) Sigorta ve Reasürans ile Emeklilik Şirketlerinin Finansal Raporlamaları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 14.07.2007-26582.
- (32) Sigortacılık Bağımsız Denetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 12.07.2008- 26934.
- (33) Sigortacılık Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 28.08.2015-29459.
- (34) Sigortacılık Eğitim Merkezi Yönetmeliği için bkz. R.G: 01.06.2008-26893.
- (35) Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetler ve Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmeleri Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 16.06.2021-31513.

sigorta hukukunun başlıca kaynaklarıdır.³²

Sigorta hukukuna ilişkin genel kurallar TTK 6. Kitap m. 1401-1520 hükümleriyle düzenlenmektedir. TTK'de hüküm bulunmaması halinde sigorta sözleşmesi hakkında TBK uygulanır. Öte yandan SK de sigorta hukukunun temel kaynakları arasındadır.

SK sigorta kurumlarının denetlenmesini, TTK sigorta sözleşmesine ilişkin hükümler içermektedir.³³

Sigorta hukukuna ilişkin kanunlar bunlarla sınırlı olmayıp başkaca kanunlarda da sigorta hukukuna ilişkin hükümler yer almaktadır.³⁴ KTK, KK, ASK, TKHK, BETYSK, TSK içerdiği hükümler itibariyle sigorta hukukunun kaynakları arasındadır.³⁵

(36) Sigortacılık ve Özel Emeklilik Sektörlerinin Gözetim ve Denetimine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 14.09.2011-28054.

(37) Sigortacılıkta Tahkime İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 17.08.2007-26616.

(38) Tarım Sigortaları Havuzu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 18.05.2006-26172.

(39) Tarım Sigortaları Uygulama Yönetmeliği için bkz. R.G: 18.05.2006-26172.

(40) Tehlikeli Maddelerin Demiryolu ile Taşınması Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 16.07.2015-29418.

(41) Trafik Kazaları Nedeniyle İlgililere Sunulan Sağlık Hizmet Bedellerinin Tahsiline İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 27.08.2011- 28038.

(42) Türkiye Motorlu Taşıt Bürosunun Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 28.06.2008-26920.

(43) Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliğinin Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 02.01.2014-28870.

(44) Yabancı Plakalı Motorlu Kara Taşıtlarının Ülkemizde İşletilmesinden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk İçin Yapıtılacak Sigortaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 13.07.2011-27993.

(45) Yanlış Sigorta Uygulamalarının Tespiti, Bildirimi, Kaydı ve Bu Uygulamalarla Mücadele Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik için bkz. R.G: 30.04.2011- 27920.

(46) Yıllık Gelir Sigortaları Yönetmeliği için bkz. (R.G: 01.04.2015-29313.

(47) Zorunlu Sigorta Takibine İlişkin Yönetmelik için bkz. R.G: 09.08.2014-29083.

³² Ayhan, R. , Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.29, 30,31,32, 36.

³³ Bilgeç, H. (2021). *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin Anayasal İlkeler Işığında Zorunlu Sigortaların Belirlenmesi Usulünün Değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.23, S.2, s.959-1000.

³⁴ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.12.

³⁵ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s. 31.

2.3. Sigorta Uyuşmazlıklarında Çözüm Yolları

2.3.1. Genel Olarak

Sigorta uyuşmazlığının doğması hâlinde uyuşmazlığın çözümü için diğer tüm hukukî ihtilaflarda olduğu gibi akla ilk gelen çözüm yöntemi devlet yargısıdır. Tahkim yargısı da sigorta uyuşmazlığının çözümü bakımından uygulanacak bir yoldur.

Sigorta uyuşmazlığı olarak prime ilişkin uyuşmazlıklar, rizikonun gerçekleşmesi hâlinde tazminata ilişkin uyuşmazlıklar, dava konusu olayın sigorta sözleşmesi kapsamında olup olmadığına ilişkin uyuşmazlıklar, rizikoyu ödeyen sigortacının zarara sebep olan üçüncü şahsa karşı ikame edeceği uyuşmazlıklar, reasürans şirketleri ile sigorta şirketleri arasında görülecek uyuşmazlıklar, güvence hesabına dayalı olarak ortaya çıkacak uyuşmazlıklar yüksek oranda devlet yargısında çözüme kavuşmaktadır.

Özel hukuktaki tüm uyuşmazlık çözümlerinin yargıdan beklenmesi mahkemeleri aşırı iş yükü ile karşı karşıya bırakacağı gibi yargılamanın da uzun süreye yayılmasına sebep olmaktadır.³⁶ Davaların masraflı olması, dava yoluyla ihtilafların çözümünün oldukça uzun zaman alması sigorta uyuşmazlıklarında alternatif çözüm yollarının önemini gün geçtikçe daha da artırmaktadır.

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümü alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri ile genel olarak mümkündür. Arabuluculuk, müzakere³⁷, tarafsız ön değerlendirme, vakıaların saptanması³⁸, kısa duruşma³⁹ söz konusu yöntemlere örnek olarak gösterilebilir. Bu yöntemlerin sigorta uyuşmazlıklarında en yaygın kullanılanı ise tahkim ve arabuluculuktur.

³⁶ Özbay, İ. (2006). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*. Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.10, S.3-4, s. 459.

³⁷ Bkz. Tanrıver, S. (2006) *Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk*. TBB Dergisi, S.64, s.160.

³⁸ Vakıaların saptanması yöntemi ile tarafsız ön değerlendirme yöntemi birbirine benzemekle beraber vakıaların saptanması yöntemi daha ayrıntılı bir inceleme gerektirmesi yönü ile tarafsız ön değerlendirmeden ayrılmaktadır. Bkz. Sevim, O.U. (2016). *Avrupa Birliği Müktesebatı ve Türk Hukukunda Arabuluculuk*. 1. Bası, Ankara, s.1.

³⁹ Bu yöntemde daha çok ticari uyuşmazlıklar ve iş hayatına ilişkin uyuşmazlıklar çözülmekte olup süreç sonunda kural olarak tarafları bağlayıcı bir sonuç çıkmamaktadır. Ancak taraflar isterlerse bağlayıcı bir karara hükmedilmesini de kararlaştırabilirler. Bkz. Yarar, G. (2019). *Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk*. 1. Bası, İstanbul, s.33.

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde başvuru tahkim, arabuluculuk, tüketici hakem heyetleri, Sigorta Tahkim Komisyonu, arabuluculuk-tahkim ve hakem bilirkişi yollarına aşağıda kısaca değinilecektir.

2.3.2. Tahkim

Tahkim, taraflar arasındaki uyuşmazlıkların mahkeme yerine, hakemlerce çözümlenmesi konusunda anlaşılması usulüdür. Bu yola başvurulacak uyuşmazlığın kanunun tahkim yoluyla çözülmesine izin verdiği konular kapsamında olması gerekmektedir.⁴⁰ Tahkimin çeşitli türleri vardır.⁴¹

Tahkime ilişkin temel kurallar HMK’de düzenlenmiştir. HMK’deki düzenlemeler ihtiyarî ve milli tahkime ilişkindir.

İhtiyarî tahkimde taraflar uyuşmazlığı tahkim yoluyla çözüp çözmeme noktasında serbesttirler. İhtiyari tahkimin AUÇ niteliği tartışmalıdır. Doktrinde tahkimin etkili bir AUÇ olduğu savunulurken⁴², bunun aksine bir başka görüş bunun AUÇ değil, devlet yargısı yanında bir yargısal yol şeklindedir.⁴³ Kanaatimizce tahkim istisnai bir yargısal yoldur. Yargılama yapılıyor olması, tahkimi AUÇ’den ayırmaktadır.⁴⁴ Arabuluculukta uyuşmazlık taraflarca müzakere edilmekte ve uyuşmazlığın arabuluculukta çözünme kavuşup kavuşmaması tamamen taraf iradelerine bağlıdır. Tahkimde ise taraflar tahkim yolunu seçtikten sonra uyuşmazlığın çözümü noktasında artık hakemin kararıyla bağlıdırlar.

Uyuşmazlığın en hızlı ve etkili şekilde çözümü sigortalının yararına. Tahkim sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde yoğun bir şekilde tercih edilen çözüm

⁴⁰ Akıncı, Z. (2020). *Milletlerarası Tahkim*. 5. Bası, İstanbul, s.5. ; Ekşi, N. (2019). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda Tahkim*. 2. Bası, İstanbul, s.48. ; Kayıhan, Ş. ve Selanik, A.A. (2022). *Sigorta Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları ve Tahkim Usulü*. 4. Bası, Ankara, s.43.; Reyhani Yüksel, S. (2016). *Tahkim Tarafları ve Hakem Arasında Yapılan Hakemlik Sözleşmesinin Maddi Hukuk Açısından Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. Cilt.22, S.3, s.2436. ; Yılmazsoy, E. (2020). *Tahkim ve Hakem Sözleşmeleri*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi. S.41, s.392. ; Ulaş, I. (2007). *Sigortacılıkta Tahkim*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi. Cilt.24, S.2, s.239.

⁴¹ Ekşi, N. (2019), s.15.

⁴² Özcan, A. (2020). *Milletlerarası Tahkim Kanunu’nun Konu Bakımından Uygulanması*. Gaziantep University Journal Of Social Sciences. Cilt.19, S.3. s.992. ; Özbek, M.S. (2022), s.1016.

⁴³ Tanrıver, S. (2006), s.171. ; Buluttekın, D. (2022). *Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Tahkimin Değerlendirilmesi (HMK m. 407-444)*. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.27, S.46, s.283. ; Küçükgüngör, E. (2004). *Spor Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim ve Alternatif Çözüm Yöntemleri*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi. Cilt.22, S.4, s.49. ; Kekeç, E.K. (2016), s.21.

⁴⁴ Özbay, İ. (2006). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*. Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.X, S.3-4, s.473.

yöntemidir. Sigortacılık alanında özel mahkemelerin bulunmaması ve uyuşmazlık çözümünün devlet yargısında uzun süre alması nedeni ile sigorta uyuşmazlıklarının devlet yargısı dışında çözümü büyük önem arz etmektedir.⁴⁵

Kanun koyucu bazı uyuşmazlıkların çözümü bakımından tahkimi zorunlu kılmıştır.⁴⁶ Tahkimin zorunlu olduğu haller özel kanun hükümleriyle belirlenmiştir. Sigorta uyuşmazlıkları bakımından TKHK kapsamında düzenlenen tüketici hakem heyeti de bir çözüm mercii olup tüketici hakem heyetinin hukuki niteliği tartışmalıdır.⁴⁷

SK kapsamında tahkim tercih edilen bir yoldur.⁴⁸ SK kapsamında düzenlenen tahkim isteğe bağlı tahkimdir.

Kanun koyucu gerek zorunlu gerekse ihtiyari tahkime ilişkin düzenlemeler yaparak sigorta hukukuna ilişkin uyuşmazlıkların en hızlı ve en etkin çözümünü sağlamayı amaçlamaktadır.

2.3.3. Tüketici Hakem Heyetleri

Tüketici işlemi TKHK'nin 3. maddesinde tanımlanmıştır. Söz konusu tanım gereği sigorta sözleşmesinin tüketiciler ile kurulması durumunda sigorta uyuşmazlığı bir tüketici uyuşmazlığı olarak karşımıza çıkabilecektir.

TKHK'nin 66. maddesi ile tüketici uyuşmazlıklarının çözümünü sağlamak üzere tüketici hakem heyetleri oluşturulmuştur.

Tüketici hakem heyetleri ile uyuşmazlıkların tüketici mahkemelerine nazaran daha basit ve daha hızlı çözümünün sağlanması ve bu şekilde tüketicinin daha etkin korunmasına hizmet etmek amacı güdülmektedir. Öte yandan tüketici hakem heyetleri ile yargı organlarının iş yükünün azaltılması da amaçlanmaktadır.⁴⁹

⁴⁵ Özdamar, M. (2013). *Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.XVII, S.1-2, s.834.

⁴⁶ Konuralp, C.S. *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, s.136.

⁴⁷ Bkz. Aşa. 2.3.3.

⁴⁸ Yaşar, T.N. (2018). *Sigorta Hukukunda Tahkim*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt.9, S.36, s.212.

⁴⁹ Özbek, M.S. (2022), s.1185.

Kanun koyucu tüketici mahkemelerinin yanı sıra tüketici hakem heyetlerini ihdas etmekle kalmamış, TKHK'nin 68. maddesi ile değeri belirli bir miktarla⁵⁰ sınırlanan olan uyuşmazlıkları hakem heyetlerine yönlendirmiştir. Bu çerçevede, kanunda belirtilen miktarın altında kalan uyuşmazlıklarda tüketici mahkemesinde doğrudan dava açma imkânı yoktur. Tüketici hukukundan kaynaklanan sigorta uyuşmazlıklarının yukarıda belirtilen parasal sınırlar altında kalması halinde uyuşmazlık tüketici hakem heyetlerinde çözüme kavuşturulacaktır.

Tüketici hakem heyetleri mahiyeti nedeniyle öğretilerde tartışmalıdır. Bu konuda zorunlu idarî başvuru görüşü⁵¹, mecburî tahkim görüşü⁵², AUÇ görüşü⁵³ ve kendine has yol⁵⁴ görüşü olmak üzere dört farklı görüş bulunmaktadır.⁵⁵

Söz konusu tartışmalar çalışmamız kapsamı dışında olmakla birlikte, kanaatimizce tüketici hakem heyetlerine başvuru kendine özgü (sui generis) bir yoldur. Hakem heyetine müracaatın mecburi olması, tüketici hakem heyetlerini alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden ayırmaktadır. Tüketici hakem heyetlerinin faaliyetlerinin hakem yargılaması ile farklılık göstermesi tüketici hakem heyetlerinin zorunlu tahkim olmadığını ortaya koymaktadır. Tüketici hakem heyetlerinin ücretsiz, kolay ulaşılabilir olması ve uyuşmazlıkları adil, pratik ve dengeli bir biçimde çözüme kavuşturması yönleri ile kendine özgü (sui generis) bir çözüm yöntemi olarak tanımlamak mümkündür.⁵⁶

⁵⁰ Bkz. RG: 16.12.2022-32045.

⁵¹ Bkz. İlhan, C. (2006). *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*. Ankara, s.296.

⁵² Bkz. Topuz, G. (2018). *Tüketici Mahkemeleri*. 1. Bası, Ankara, s.26. ; Ermenek, İ. (2013). *Yargı Kararları Işığında Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.XVII, S.1-2, s.580. ; Dür, O. (2021). *Tüketici Uyuşmazlıklarının Çözümünde Özel Dava Şartları ve İlamsız İcra Takibi*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.12, S.48, s.225.

⁵³ Söz konusu görüş temel gerekçesini tüketici hakem heyetlerinin uyuşmazlığı davaya dönüşmeden çözüme kavuşturmasına dayandırmaktadır. Bkz. Özbek, M.S. (2022), s.1186. ; Tutumlu, M. A. (2006). *Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin Yapısı, İşleyişi Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara, s. 37.

⁵⁴ Söz konusu görüşe göre tüketici hakem heyetleri küçük uyuşmazlıkların yargıya intikal etmeksizin çözümlenmesi politikası ile oluşturulmuştur. Tüketici hakem heyetleri çerçevesinde yapılan yargılama bir hakem yargılaması değildir. Bkz. Akil, C. ve Gül, M.A. (2017). *Yargıtay'ın Genel Haciz Yoluyla İlamsız Takibe Başvuru Hakkına İlişkin Olarak Vermiş Olduğu Bazı Kararlar Üzerine Düşünceler*. Yargıtay Dergisi, Cilt.43, S.3, s.69.

⁵⁵ Akil, C. ve Gül, M.A. (2017), s.580 vd.

⁵⁶ Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2021). *Tüketici Hukuku*. 1. Bası, Ankara, s.474.

Tüketici hakem heyetlerinin kuruluşu, oluşumu ve işleyişi nazara alındığında doktrinde ve yargı kararlarında istikrarlı bir şekilde tüketici hakem heyetlerinin mahkeme niteliği taşımadığı hususunda bir görüş birliği mevcuttur.⁵⁷

AYM tüketici hakem heyetlerinin mahkeme özelliği taşımadığı yönünde karar vermiştir.⁵⁸

TKHK gereği belirtilen parasal sınırlar dâhilinde hakem heyetine müracaat zorunludur. Ancak taraflar bakımından alternatif uyuşmazlık çözüm yolu kapatılmamıştır. Bu çerçevede tüketicinin tüketici hakem heyetlerine başvuru yapması sigorta tahkimi veya arabuluculuk yoluna başvurmasına engel değildir. Bu husus TKHK m.68/5 ile açıkça düzenlenmiştir.⁵⁹

2.3.4. Sigorta Tahkim Komisyonu

SK m.30 ile sigorta uyuşmazlıkları tahkim komisyonuna başvurulacak çözümlenebilir.⁶⁰ Buna ilişkin bir yönetmelik yürürlüğe konulmuş⁶¹ ve 2009/1 sayılı tebliğ⁶² ve 2009/8 sayılı genelge çıkarılmıştır.

Sigortacılık alanında özel mahkemelerin bulunmaması, sigorta uyuşmazlıklarının mahkemeler nezdinde çözümünün uzun zaman alması tahkim usûlünün SK kapsamında düzenlenmesini gerekli kılmıştır.⁶³ Bu çerçevede kurulan STK sigorta uyuşmazlığında yaygın çözüm yolu olmayı amaçlamaktadır.

Sigortacılıkta tahkim usulü SK'de bir AUÇ olarak tanımlanmaktadır.⁶⁴ Sigortacılık tahkiminin HMK'de düzenlenen tahkim yargılamasından genel olarak farkı yoktur.⁶⁵ Sigortacılık tahkimini diğer tahkim uygulamalarından ayıran en temel özellik STK'nin kurumsal tahkim anlayışına sahip olmasıdır. STK kanunla ve

⁵⁷ Aktürk, A.İ. ve Acar Umut, A. (2019). *Tüketici Hakem Heyetlerine ve İşleyişine Genel Bir Bakış*. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.5, S.1, s.25-54.

⁵⁸ AYM. 31.05.2007, 2007/53 E, 2007/61 K.

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2007-61-nrm.pdf>

(Erişim Tarihi: 20.05.2023)

⁵⁹ Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2021), s.474.

⁶⁰ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.207.

⁶¹ RG: 17.08.2007-26616

⁶² RG: 21.01.2009-27117

⁶³ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.34.

⁶⁴ Kayıhan, Ş. ve Selanik, A.A. (2022), s.64.

⁶⁵ Kayıhan, Ş. ve Selanik, A.A. (2022), s.64.

yönetmelikle desteklenmesi ve başvuruçular bakımından ekonomik olması yönleri ile kendine özgü bir niteliğe sahiptir.⁶⁶

SK, HMK'deki sistematige benzer şekilde STK'yi şekillendirmiştir.⁶⁷. Tahkime elverişli olan bir uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesi yazılı şekilde yapılacak bir tahkim sözleşmesiyle mümkündür.

SK ise tahkimi daha farklı ve özel şekilde ele almaktadır. SK'nin 30/1 maddesiyle STK'ye üyesi sigorta şirketi, kendisiyle ilgili ortaya çıkan uyuşmazlıklarda tahkim usûlünü önceden kabul etmektedir.⁶⁸ Söz konusu düzenlemenin mefhumu muhalifinden Komisyon'a üye olmayan sigortacıların tahkim yargılamasına tabi olmadığı sonucuna varılmaktadır.⁶⁹

Sigorta şirketi karşısındaki kişi, tahkim sözleşmesi olmasa bile tahkim usûlünden faydalanabilecektir. HMK m. 412'de düzenlenen tahkim sözleşmesinden farklı olarak sigorta tahkiminin yapılabilmesi için sigorta sözleşmesinde tahkim şartı bulunmasına gerek yoktur.

SK'ye göre tahkim usûlü isteğe bağlı bir tahkim usûlüdür.⁷⁰ Söz konusu isteğe bağlılık hem sigorta şirketi aleyhine başvuruda bulunan kişiler hem de sigorta şirketleri bakımından geçerlidir.

Başvuruçucu sigorta hukukuna ilişkin uyuşmazlığı STK nezdinde sigorta tahkimi yoluyla çözüme noktasında tercih hakkına sahip olduğu gibi, uyuşmazlığın çözümünde dava veya arabuluculuk yoluna başvurma noktasında da seçim hakkına sahiptir.⁷¹

Sigorta şirketlerinin sigorta tahkim sistemine katılıp katılmamaları kendi isteklerine bağlıdır.⁷² SK m.30/1'e göre sigortacılık yapan kuruluşlar, sigorta tahkim sistemine üye olmak isterse durumu yazılı olarak STK'ye bildirmek zorundadır. Sigorta tahkim sistemine üye olan kuruluşlarla uyuşmazlığa düşen kişi ise, SK m.30/1 gereği, uyuşmazlık konusu sözleşmede özel bir hüküm olmasa bile tahkim usûlünden

⁶⁶ Yeşilova Aras, E. ve Yeşilova, B. (2013). *Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırt Edici Özellikleri*. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Cilt.8, S. Özel, s.287-288.

⁶⁷ Yaşar, T.N. (2018), s.214.

⁶⁸ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.127.

⁶⁹ Kayıhan, Ş. ve Selanik, A.A. (2022), s.65.

⁷⁰ Ulaş, I. (2007), s.240.

⁷¹ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.127.

⁷² Yaşar, T.N. (2018), s.221.

faaydalanabilecektir. Sigorta Şirketine karşı STK'ye yapılan başvuru, sigorta Şirketinin sisteme katılmak suretiyle yaptığı icabın kabulü niteliğindedir. Bu durumda sigorta Şirketinin sigorta tahkim usulüne itiraz etme imkânı bulunmamaktadır.⁷³

Sigorta tahkimi usûlü sigorta Şirketi bakımından sisteme katılma noktasında isteğē bağlı olmakla birlikte SK m.30/1 zorunlu sigortalardan kaynaklanan uyuşmazlıkları özel bir Şekilde düzenlemiştir. Buna göre sigorta Şirketleri tahkim sistemine üye olmasalar bile sigorta Şirketlerine karşı müracaatta bulunan hak sahipleri tahkim usûlünden faydalanma hakkına sahiptir.

STK'ye başvuru isteğē bağlıdır. STK sigorta Şirketi aÇısından mecburi iken, uyuşmazlığın diğē tarafı için mecburi değildir. Sigorta sistemine üye olan kuruluşlarla uyuşmazlığa düşēn kişiler, uyuşmazlığın tahkim yoluyla mı yargı yoluyla mı çözüleceği hususunda irade serbestisine sahiptir. SK m.30/14 hükmünün yorumuyla bu sonuca ulaşmak mümkündür. Doktrinde STK'ye başvurunun nispi zorunlu tahkim olduğu yönünde görüş mevcuttur.⁷⁴ Sigortacılıkta tahkimin medenî usûlde düzenlenen tahkimle önemli farklılıkları vardır. Bu nedenle sigortacılık tahkiminin dar ve teknik anlamda tahkim olarak nitelendirilemeyeceği yönünde görüş mevcuttur.⁷⁵

Özetle kanun kapsamına giren uyuşmazlıklar bakımından tarafların adlî yargı mercilerine başvuru hakkını ortadan kaldırmaması, hakemlerin taraflarca seçilememesi, hakemlerin uygulayacağı usul kurallarının kararlaŐtırılamaması gibi sebeplerle sigortacılık tahkiminin kendine özgü bir yapıya sahip olduğunda Şüphe bulunmamaktadır.⁷⁶

2.3.5. Arabuluculuk

Sigorta uyuşmazlıklarında taraflar arasında güç dengesizliği vardır. Sigorta Şirketine göre daha zayıf konumda bulunan sigorta ettirenin zararının en etkili ve en

⁷³ Karasu, R. (2016). *Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.7, S.26, s.54.

⁷⁴ Ulusoy, E. (2009). "Finans Hukukunda Tahkim" II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu. s. 240-241.

⁷⁵ Budak, A.C. (2013). *Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesi, HMK'nun Yürürlüğe Girmesi ve 6327 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanmalıdır?* Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Y.2013, Cilt.2, S.2, s.57.

⁷⁶ Özbek, M.S. (2022), s.1228.

erken şekilde giderilmesi sigorta hukukuna ilişkin uyuşmazlık çözümünde önem arz etmektedir.

Sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yöntemiyle çözümlenmesi sigorta ettirenin zararının en erken ve en etkili şekilde giderilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir.

Sigorta ettirenin zararının hızlı ve etkili şekilde tazmini önemlidir. Arabuluculuk süreci iradidir. Çözüm süreci tahkime göre daha kısa sürmektedir. Arabuluculukta karar verme iradesinin taraflarda olması, tarafların herhangi bir usul kuralına tabi olmaması gibi nedenler karşısında, uyuşmazlık çözümünde arabuluculuğun tahkime nazaran daha etkili bir yol olduğu söylenebilir.

Sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümü çalışmamızın temel konusunu teşkil etmekle arabuluculuğa ilişkin detaylı açıklamalar çalışmamızın ikinci bölümünde yapılacaktır.

2.3.6. Arabuluculuk-Tahkim

2.3.6.1. Genel Olarak

Arabuluculuk ve tahkim, uyuşmazlıkların devlet yargısı önüne getirilmeksizin çözümlenmesini amaç edinmektedir. Her iki kurumun da uyuşmazlık çözümü noktasında avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuk ve tahkimin avantajlarından daha çok yararlanmak ve dezavantajlarını ortadan kaldırmak üzere arabulucu-tahkim yöntemi geliştirilmiştir.⁷⁷ Özellikle ticari ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkan uyuşmazlıkların daha uzman kişilerce ve daha az masrafla çözülmesine duyulan ihtiyaç, arabuluculuk-tahkim sisteminin geliştirilmesinin temel sebebidir.⁷⁸

Arabuluculuk-tahkim, uyuşmazlığın arabuluculukta çözümlenememesi hâlinde arabulucunun hakem statüsüne girdiği, bu şekilde yargı yetkisine sahip olduğu bir yöntemdir.⁷⁹

⁷⁷ Akıncı, Z. (2020), s.18.

⁷⁸ Ekmen, Y. (2023). "ISTAC Arabuluculuk-Tahkim (Med-Arb) Uygulaması". Ankara, s.67. (Tahkimle İlgili Kamu Çalışma Grubuna Yönelik Arabuluculuk ve Tahkimde Güncel Gelişmeler Seminer Kitabı. Editörler: Kıratlı, M., Susmaz, H., Manav Özdemir, E. ve Özsu, G.)

⁷⁹ Özbek, M.S. (2017). *Arabuluculuk ile Tahkim Yöntemlerinin Kesişme Bölgesi, Arabuluculuk-Tahkim. Yargıtay Dergisi, Cilt.43, S.1, s.2.*

Arabuluculuk-tahkim sözleşmesi bileşik karma tipli bir sözleşmedir.⁸⁰ Bu sözleşmede arabuluculuk sözleşmesi ve tahkim sözleşmesi bir arada bulunmaktadır. Arabulucu-hakem, arabuluculuk kapsamında arabuluculuk sürecinin özenle yürütülmesi edimini üstlendiği gibi, tarafların anlaşmaya varamamaları halinde tahkim yargılamasında hakemlik yapmak ve karar vermek edimlerini de üstlenmektedir.⁸¹

HUAK kapsamında arabuluculuk-tahkim yoluna ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmama ile birlikte irade serbestisi ilkesi çerçevesinde, tarafların aralarındaki uyuşmazlıkları arabuluculuk-tahkim yoluyla çözmelerinin önünde herhangi bir engel de yoktur.⁸² HUAK m.5'in arabuluculuktan sonra tahkime başvurulabilme için mümkün kıldığı anlaşılmaktadır.

Arabuluculuk-tahkim farklı şekillerde kullanılabilir. Arabuluculuk-tahkimin en fazla tercih edilen iki kullanımı paralel kullanım ve ardışık kullanımdır.⁸³ Paralel kullanımda arabuluculuk ve tahkim birbirine paralel olarak kullanılmaktadır. Ardışık kullanım ise önce arabuluculuk sonra tahkimin kullanımınıdır. Ardışık kullanım iki şekilde görülebilmektedir. Ardışık kullanımın en yaygın görünüşü tahkim öncesi arabuluculuktur. Burada uyuşmazlık çözümü için önce arabuluculuğa, uyuşmazlık çözülemese tahkime gidilmektedir. Tahkim öncesinde arabuluculukta arabuluculuk süreci ve tahkim süreci farklı kişilerce yürütülebileceği gibi, arabuluculuk sürecinde anlaşma sağlanamaması hâlinde arabulucunun hakem olarak göreve devam etmesi mümkündür. Ardışık kullanım tahkim-arabuluculuk veya tahkim-arabuluculuk-tahkim şeklinde de uygulanabilmektedir. Bu kullanımda tahkim için görevlendirilen hakem tahkim yargılaması sırasında arabuluculuk görevine bürünerek uyuşmazlığı çözmeye çalışır, bundan sonuç alamaması halinde ise hakem olarak göreve devam eder.⁸⁴

Başvuru konusu uyuşmazlıkta görev yapan arabulucunun, taraflar arasında anlaşma sağlanamaması halinde aynı uyuşmazlıkta hakem olması tartışılması gereken

⁸⁰ Eren, F. (2020), s.221.

⁸¹ Özbek, M.S. (2022), s.932-933.

⁸² Demir Gökyayla, C. (2019). *Arabuluculuk ve Tahkimi Bir Arada İçeren Uyuşmazlık Çözüm Yolu*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt.77, S.2, s.579.

⁸³ Yeşilirmak, A. (2018). *Uyuşmazlıkların Arabuluculuk ve Tahkim Yollarının Birlikte Kullanılarak Çözümü*. *Med-Arb, Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu (6-7 Aralık 2018)*. s.185.

⁸⁴ Özbek, M.S. (2022), s.933.

bir husustur. Burada olaya arabuluculukta gizlilik ilkesi çerçevesinde bakmak gerekmektedir.

Arabuluculukta gizliliğin amaçlarından birisi müzakere sürecinde yapılan tekliflerin ve düzenlenen belgelerin yargı organlarının önüne taşınmasının önlenmesidir.⁸⁵ Tarafların arabuluculuk sürecinde anlaşamamaları halinde, arabuluculuk sürecindeki tekliflerin ve belgelerin aleyhlerine ileri sürülmesi gizlilik ilkesi gereği mümkün değildir. Arabuluculukta taraflar gizlilik ilkesinin sağladığı güven ile müzakere süreci yürütmektedirler.

Kanaatimizce süreçte görev yapan arabulucunun, anlaşma sağlanamaması halinde aynı uyuşmazlıkta hakem olarak görev alması gizlilik ilkesi bakımından bir kısım tereddütler doğurabilecektir. Arabulucunun müzakere sürecinde tarafların menfaatlerini öğrenmiş olması ve tarafların bilgi ve belgelerine vakıf olması, hakem olarak görev alacağı süreçte tarafsızlık ilkesini zedeleyebilecektir. Yine arabulucunun muhtemel bir anlaşamama halinde aynı uyuşmazlıkta hakem olarak görev yapacak olması, tarafların arabuluculuk aşamasında uyuşmazlığı sağlıklı şekilde müzakere etmesine de engel teşkil edebilecektir.

HUAK m.9/4 uyuşmazlıkla ilgili olarak açılan davada görev alan arabulucunun, görev yaptığı uyuşmazlıkta daha sonra taraflardan birinin avukatlığı görevini üstlenemeyeceği düzenlenmiştir. Kanun avukatlık bakımından getirdiği bu sınırlamayı hakem bakımından getirmemiş olmakla, uyuşmazlıkta görev alan arabulucunun taraflar arasında anlaşma sağlanamaması halinde aynı uyuşmazlıkta hakem olması HUAK çerçevesinde mümkündür. Bu durum HUAK Yön.'in m.11/5 hükmüyle aynı şekilde kabul edilmiştir.⁸⁶ Türkiye Arabuluculuk Etik Kuralları'nın⁸⁷ 4/6 maddesi de kanunda yer alan düzenlemeye paralel bir sistem benimsemiştir. Böylece arabulucunun aynı uyuşmazlıkta hakemlik yapabileceğini de ayrıca ve açıkça hüküm altına almıştır.

⁸⁵ Yazıcı Tıktık, Ç. (2013). *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*. 1. Bası, İstanbul, s.57.

⁸⁶ HUAK Yön. için bkz: RG: 02.06.2018

⁸⁷ Türkiye Arabulucular Etik Kuralları

<https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1512021075717T%C3%BCrkiye%20Arabulucular%20Etik%20Kurallar%C4%B1.pdf> (Erişim Tarihi: 25.01.2023)

Gerek HUAK Yön.'in⁸⁸ gerekse Türkiye Arabuluculuk Etik Kuralları'nın⁸⁹ önceki halinde arabulucunun aynı uyuşmazlıkta hakemlik yapamayacağı, HUAK'ye aykırı şekilde düzenlenmekteydi. Uyuşmazlık çözümünde arabuluculuk-tahkimin artan önemi karşısında HUAK Yön.'de ve Türkiye Arabuluculuk Etik Kuralları'nda yapılan değişikliklerle arabulucunun aynı uyuşmazlıkta hakemlik yapması sisteminin önü açılmıştır.

Söz konusu değişikliklerle HUAK Yön. ve Arabuluculuk Etik Kuralları, kanun koyucunun HUAK m.9/4 ile getirdiği düzenlemenin ruhuna ve özüne uygun hale gelmiştir. Burada kanun koyucunun süreç içerisinde arabuluculuk tahkim yolunun faydalarını nazara alarak söz konusu kurumu destekleyici yönde düzenlemelerde bulunduğunu söylemek mümkündür.⁹⁰

Kanun koyucunun arabuluculuk-tahkimi kanunda ve yönetmelikte açıkça düzenlenmemesi, arabulucuya aynı uyuşmazlıkta hakemlik yapma yetkisinin tanınmasının zaman ve süreç alması hiç şüphesiz kanun koyucunun arabuluculuk-tahkim kurumunun muhtemel sakıncalarından duyduğu endişeden kaynaklanmaktadır.⁹¹ Yine arabuluculuk-tahkimin içerdiği belirli riskler nedeniyle gerek uluslararası etik kuralları gerekse tarafsızlığın şüpheli hâle geldiği hususunu varsayarak, arabulucunun tarafların rızasıyla hakem olabilmesini esas almıştır.⁹²

Arabuluculuk-tahkim kurumunun fayda ve sakıncaları yönünden tartışmalar bir yana sigorta uyuşmazlıklarında zararın giderilmesi noktasındaki önem ve ivedilik değerlendirildiğinde, uyuşmazlığı uzun yıllar sürecek devlet yargısına taşımaktansa arabuluculuk yoluyla çözümlenmenin önemi ortadadır.⁹³ Arabuluculuk-tahkim masraf ve zaman bakımından daha ekonomiktir.⁹⁴ Arabuluculuk noktasında anlaşma

⁸⁸ Mülga HUAK Yön. için bkz. RG: 26.01.2013

⁸⁹ Toprak, M. (2014). *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Mevzuatı*. Ankara, s.39.

⁹⁰ Arabuluculuk-tahkim kurumunun faydaları için bkz. Özbek, M.S. (2022), s. 934-935.

⁹¹ Arabuluculuk-tahkim kurumunun sakıncaları için bkz. Özbek, M.S. (2022), s. 941-946.

⁹² Demir Gökyayla, C. (2019), s.614.

⁹³ Taraflar uyuşmazlığın çözümünü üçüncü bir kişi kararına bırakmamak, çözüm sürecinde doğrudan söz sahibi olmak, usul hukukunun emredici ilkelerine bağlı kalmaksızın uyuşmazlığı çözebilme adına alternatif uyuşmazlık yollarına yönlendirilmelidir. Sırf devlet yargısının uzun sürüyor olması, devletin tarafları alternatif uyuşmazlık yolları ile çözüme teşvik etmesine gerekçe olmamalıdır. Devletin etkin bir uyuşmazlık çözüm mekanizması tesis etme hususunda pozitif bir yükümlülüğü olduğu unutulmamalıdır. Bkz. Gül, M.A. (2022). *Arabuluculuk Özelinde Medeni Yargıyı Yargulamak. Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği, Prof. Dr. Selçuk Öztekin'e Armağan*, s.1253-1267.

⁹⁴ *Sigorta Hukukunda Uzman Arabuluculuk*. 3. Bası, Ankara, (2021), s.277

sağlanamaması halinde ise uyuşmazlığın yine yargıya taşınmaması adına tahkim yolunun denemesi de sigorta uyuşmazlığının ivedi çözümüne katkı sağlayacaktır.

2.3.6.2. Sigorta Uyuşmazlıklarının Çözümünde Tahkim ve Arabuluculuğun Genel Değerlendirmesi

2.3.6.2.1. Tahkim ve Arabuluculuğun Karşılaştırılması

Arabuluculuk ve tahkim, hakka erişimin hızlandırılması noktasında büyük önem arz etmektedir.

Gerek arabuluculuğun gerekse tahkimin uyuşmazlık çözümünde belirli avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Bu kurumların birbirleriyle belirli benzerlik ve farkları bulunmaktadır.

HUAK'nin üçüncü maddesinde iradilik ve gönüllülük ilkesi düzenlenmiştir. Maddede dava şartı arabuluculuğa ilişkin hükümler saklı tutulmuştur.

Arabuluculukta iradilik ve gönüllülük ilkesi sürecin başlamasından sona ermesine dek devam etmektedir. Tahkimde ise süreç tarafların tahkim yoluna başvurma noktasındaki iradesi başlar. Ancak tahkim yargılamasının başlamasından sonra süreç, taraf iradelerinden bağımsız olarak, hakem tarafından yürütülmektedir.⁹⁵

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde arabuluculuk yoluna başvurma hakkı sigorta sözleşmesinden fayda sağlayanlara aittir.⁹⁶ Sigorta tahkiminde sigorta kuruluşu STK'ye başvuramaz.

Arabuluculukta taraflar uyuşmazlığın ne şekilde çözümleneceği noktasında herhangi bir usûl kuralıyla bağlı değildir. Taraflar arabuluculukta uygulanacak yöntemi serbestçe belirleyebilirler. Sigortacılık tahkiminde ise her ne kadar SK ve ilgili yönetmelikte yargılama usulü bakımından herhangi bir düzenleme yapılmamışsa da SK m.30/23 düzenlemesi ile yapılan atıf gereği HMK hükümleri uygulanacaktır.⁹⁷

Sigorta uyuşmazlığının arabuluculuk yoluyla çözümünde süre, dava şartı arabuluculuğa ilişkin düzenlemeler saklı kalmak üzere, taraflarca serbestçe

⁹⁵ Çiftçi, T. (2017). *Türk Hukukunda Sigorta Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk ve Tahkim Kurumlarının Karşılaştırılması*. IBAD 2nd International Scientific Resarches Congress on Humanities and Social Science, 20-23 Nisan, s.239-240.

⁹⁶ Çiftçi, T. (2017), s.240.

⁹⁷ Öztekin, S. (2009). *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış*. Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, S.2, s.220-230.

belirlenebilmektedir. Sigortacılık tahkiminde ise, SK m.30/16 hükmü gereği, hakemler görevlendirildikleri tarihten itibaren en geç dört ay içerisinde karar vermeye mecburdur. Bu bakımdan devlet yargısına göre tahkimde uyuşmazlık çok daha kısa sürede sonuçlanmaktadır. Sigorta uyuşmazlığının arabuluculuk yoluyla çözümü ise devlet yargısına ve sigortacılık tahkimine göre süre bakımından daha avantajlıdır.⁹⁸

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde gerek arabuluculukta gerekse tahkimde gizlilik ilkesi önem arz etmektedir. Tahkim bakımından da gizlilik ilkesi önem arz etmektedir.⁹⁹ Özellikle ticarî uyuşmazlıklarda şirketlerin işletme bilgileri saklı tutulmakta, söz konusu sırlar ortaya çıkarılmadan uyuşmazlık çözümlenebilmektedir.¹⁰⁰ HUAK m.4 içeriğinden tarafların arabuluculuk süreci bakımından gizlilik ilkesinin aksini kararlaştırabilecekleri anlaşılmaktadır. Yine tahkim bakımından da tarafların anlaşması hâlinde gizlilik ilkesi uygulama alanı bulmayacaktır.¹⁰¹

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde arabuluculuk ve tahkim, devlet yargısına nazaran daha ekonomiktir. Devlet yargısında taraflar HMK gereği dava açarken gider avansı¹⁰² ödemek zorunda olduğu gibi tarafların vekille temsili halinde yargılamanın sonunda taraflar aleyhine hükmedilecek vekâlet ücreti AAÜT gereği belirlenmektedir.¹⁰³ Sigorta tahkiminde ise SK gereği, katılma payı ve başvuru ücreti alınır.¹⁰⁴ Tarafların STK nezdinde vekille temsil edilmesi halinde taraflar aleyhine hükmedilecek avukatlık ücreti yönetmelikte belirlenmiştir. Bu da tahkimin devlet yargısına nazaran daha ekonomik olduğunu göstermektedir. Arabuluculuk bakımından ise bir başvuru ücreti ve gider avansı söz konusu değildir. HUAK m.7 gereği arabulucunun ücret, avans ve masraf isteme hakkı vardır. Uygulamada ise arabulucunun bu şekilde avans talep etmesi oldukça nadir karşılaşılan bir durumdur.

⁹⁸ Çiftçi, T. (2017), s.245.

⁹⁹ Yıldırım, N.D. (2002). *Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri*. Ankara Barosu Dergisi, S.4, s. 41.

¹⁰⁰ Buluttekın, D. (2022), s.261.

¹⁰¹ Konuralp, C.S. (2011), s.135.

¹⁰² Hukuk Muhakemeleri Kanunu Gider Avansı Tarifesi için bkz. RG: 30.09.2022

¹⁰³ 2023 yılı Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi için bkz. R.G: 03.09.2022

¹⁰⁴ Sigortacılık tahkimine başvuru ücretleri, HMK gereği ödenecek gider avansına nazaran oldukça ekonomiktir. Sigorta Tahkim Komisyonu başvuru ücretlerini internet sitesi üzerinden yayımlama ktadır. Sigorta Tahkim Komisyonu' na başvuru ücretleri için bkz.

http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=article&id=67&Itemid=92

(Erişim Tarihi: 29.01.2023)

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde arabuluculuk yolunun sigortacılık tahkimine nazaran daha ekonomik olduğunu söylemek mümkündür.¹⁰⁵

Sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümünden elde edilecek sonuç, sigortacılık tahkimine göre taraf menfaatlerine daha uygundur. Arabuluculukta uyuşmazlığın çözümü noktasında taraf iradeleri ön planda olup uyuşmazlığın ne şekilde çözüleceği hususunda karar verme iradesi taraflardadır. Süreçte arabulucunun rolü tarafların uzlaşma müzakerelerine yardım etme, uyuşmazlığın çözümüne ve anlaşma seçeneklerine tarafların daha geniş bir açıdan bakmalarını sağlamakla sınırlı olup taraflar çözüm koşulları bakımından hâkimiyeti ellerinde tutmaktadırlar.¹⁰⁶ Tahkim yolunda karar yetkisi hakemdedir.¹⁰⁷

2.3.6.2.2. Sigortacıya Müracaat Zorunluluğu

Kanun koyucu sigorta uyuşmazlıklarının çözümü bakımından öncelikli olarak sigortacıya müracaatı zorunlu kılmıştır. Kanun uyuşmazlığın arabuluculuk, tahkim ve dava yollarına gidilmeden sigorta şirketi nezdinde çözülmesi için taraflara imkân sağlamaktadır.

Sigortacıya karşı dava veya tahkim yoluna müracaat etmek için sigortacıya müracaat edilmesi SK m.30/13 ve KTK m.97 çerçevesinde zorunludur. Kanun özel bir dava şartı olarak getirmiştir.

KMZSSGŞ'nin C.7 maddesine göre¹⁰⁸ sigortacının başvurusuna rağmen anlaşamazsa, zarar gören arabulucuya başvurabilme imkânına sahiptir. Aynı düzenlemeyle sigortacıya dava açılması arabulucuya müracaata engel değildir. Söz konusu düzenlemeye göre arabulucuya başvurma dava şartı değildir. Kanun koyucu uyuşmazlığın iradi olarak arabulucuya götürülmesini teşvik etmeye çalışmaktadır.¹⁰⁹ SK m. 30/13'de uyuşmazlığa konu teşkil eden olayla ilgili olarak sigortacılık yapan

¹⁰⁵ Çiftçi, T. (2017), s.246-247.

¹⁰⁶ Özbek, M.S. (2022), s.678.

¹⁰⁷ Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü. (2021). *Tahkime İlişkin Temel Kavramlar, Düzenlemeler ve Güncel Gelişmeler*. Ankara, s.2.

¹⁰⁸ KMZSSGŞ'nin C.7 maddesi Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şartlar ile değiştirilmiştir. Bkz. RG: 02.08.2016-29789

¹⁰⁹ Kılıçoğlu, A. M. (2021). *Arabuluculuk Sözleşmeleri*. 2. Bası, Ankara, s.30.

kuruluşa yapılacak başvurunun süresi “on beş işgünü” olarak düzenlenmiştir. KTK m.97’ de ise bu süre “on beş gün” olarak belirlenmiştir.¹¹⁰

Sigorta uyuşmazlıkları bakımından tahkime başvurulması için ön koşul sigortacıya müracaat koşuludur. Aynı ön koşul devlet yargılaması bakımından geçerli değildir. Sigorta hukukunda hakkını devlet yargısında aramak isteyen başvurucu sigorta şirketine müracaat etmeksizin dava açabilecektir. Zorunlu-ihiyari trafik mali mesuliyet sigortalarında ise KTK m.97 gereği zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir.¹¹¹

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde sigorta uyuşmazlıklarının çözümünün en hızlı ve en etkili şekilde sağlanması adına kanunda belirtilen sınırlar çerçevesinde sigortacıya başvuru önem ve zorunluluk arz etmektedir.

2.3.6.2.3. Tüketici Hakem Heyetinin Alanına Giren Uyuşmazlıklar Bakımından Sigorta Tahkimi ve Arabuluculuk

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde başvurucu dava, tahkim, arabuluculuk yollarından herhangi birisine başvurmak imkânına sahiptir.

Sigorta uyuşmazlığının çözüme kavuşturulması bakımından başvurucu farklı seçeneklere sahip olmakla birlikte kanun koyucu gerek SK gerekse TKHK’de bir kısım özel düzenlemeler yapmıştır.

SK m.30/14’e göre, mahkeme ve tüketici hakem heyetinin yargılamaya devam ettiği uyuşmazlıklar bakımından STK’ye başvurulamaz.¹¹²

Tüketici mahkemesinin görevine giren uyuşmazlıklarda arabuluculuğa başvuru mecburidir. Ancak TKHK’nin 73/A hükmüne göre, arabuluculuk hakem heyetinin görevli olduğu uyuşmazlıklarda sigortacıya başvuru söz konusu değildir. Bu durumda taraflar doğrudan Tüketici Hakem Heyeti’ne başvuracaktır. İhtiyari arabuluculukta ise

¹¹⁰ Seven, V. (2018), s. 27,28.

¹¹¹ Seven, V. (2018), s. 99.

¹¹² Yıldız, H. (2018). *Sigorta Tahkim Yargılaması Usulü*. Yorum-Yönetim-Yöntem Uluslararası Yönetim-Ekonomi ve Felsefe Dergisi, Cilt.6, S.1, s.5.

durum farklıdır, uyuşmazlık tüketici hakem heyetinin görevi kapsamında olsun veya olmasın tarafların uyuşmazlığı ihtiyari arabuluculuk yoluyla çözmeleri mümkündür.¹¹³

2.3.6.2.4. Sigorta Tahkim Komisyonuna Müracaat Öncesi Arabuluculuk

Kanun koyucu sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde dava yoluna başvurulabilmesi için arabuluculuk yoluna müracaatı dava şartı olarak düzenlemektedir.¹¹⁴

Sigorta uyuşmazlığının çözümünün tahkim veya sigortacılık tahkimiyle sağlanmaya çalışılması halinde ise kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Tahkime başvurmadan önce arabuluculuk dava şartı mıdır? Bu hususta doktrinde farklı görüşler mevcuttur.

HUAK'nin 18/A-18 maddesine göre, böyle bir durumda dava şartı olarak arabuluculuk uygulanmayacaktır. Kanunun lafzından hareketle sigorta şirketi ile başvuru arasında tahkim sözleşmesi akdedilmesi halinde dava şartı arabuluculuğun uygulanmayacağı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Tahkim sözleşmesi varsa, dava şartı arabuluculuk süreci yürütülemez.¹¹⁵

STK'ye müracaat bakımından uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümü kanun tarafından getirilen bir zorunluluk değildir. Tahkim sistemine üye olan sigorta şirketlerine karşı STK'ye başvurulması, sigorta şirketinin tahkim iradesine karşı bir kabul mahiyetindedir. Bu çerçevede tahkime başvuru için dava şartı arabuluculuk gerekmemektedir.¹¹⁶

Bir görüşe göre, sigortacıya müracaat sonucunda uyuşmazlığı çözememiş olan tarafların tekrardan zorunlu arabuluculuğa yönlendirilmelerinin yerinde olmayacaktır.¹¹⁷

¹¹³ Sarıhan, B.B. (2021). *Tüketici Hukuku Uyuşmazlıklarında Dava Şartı Arabuluculuk Uygulaması*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.4, S.2, s.430.

¹¹⁴ Bkz. Aşa. 3.1.3.5.2.

¹¹⁵ Börü, L. (2023). *Tahkim Sözleşmesinin Varlığı Durumunda Dava Şartı Arabuluculuk Hükümlerinin Uygulanıp Uygulanmayacağı Üzerine Değerlendirmeler (HUAK m.18/a,18)*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.31, S.1,s.85.

¹¹⁶ Küçük, A.T. (2022). *The Issue of Whether It Is Mandatory To Apply To Mediation Before Reaching The Insurance Arbitration Commission*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.30, S.1, s.309.

¹¹⁷ Küçük, A.T. (2022), s.319.

Doktrinde aksine bir görüş ise mahkeme ve Komisyonun iş yükünü azaltmak amacıyla, dava şartı arabuluculuğun hem dava hem de tahkime başvuru öncesinde uygulanması yönündedir.¹¹⁸

Kanaatimizce her ne kadar sigortacıya müracaat aşamasında çözüm sağlanamasa da, uyuşmazlık hakkında arabuluculuk yolunun denenmesi faydalı olabilecektir. Çünkü sigortacıya müracaat aşamasında taraflar arasında arabuluculuktaki gibi bir müzakere süreci gerçekleşmemektedir. Arabuluculuk yolunun denenmesi müzakereye imkân verdiği için uyuşmazlığın çözümlenmesini de sağlayabilecektir.

Ancak HUAİK, TTK ve TKHK’de dava ile kastedilen devlet yargısıdır.¹¹⁹ Mevcut yasal düzenlemeler karşısında sigortacılık tahkimine başvurmadan önce arabulucuya müracaat etmek dava şartı arabuluculuk kapsamında değildir. Yargıtay da STK’ye başvuru için arabuluculuğa gidilmesinin dava şartı olmadığına hükmetmiştir.¹²⁰

Bu çerçevede sigortacıya müracaat aşamasında çözüm sağlanamayan uyuşmazlıklar bakımından en azından ihtiyari arabuluculuk yolunun denenmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz. Sigortacıya müracaat aşamasında gerçekleşmeyen müzakere süreci, yapılacak bir ihtiyari arabuluculuk sürecinde yürütülebilecektir. İhtiyari arabuluculuk yolunun denenmesi halinde başvuru tarafın uyuşmazlıktaki talep ve menfaatleri sigorta şirketince daha etkin bir şekilde değerlendirilebilecektir. Uyuşmazlıkta menfaatlerin taraflarca anlaşılması, uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlayabilecektir.

¹¹⁸ Küçük, A.T. (2022), s.308.

¹¹⁹ Tanrıver, S. (2020). *Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk*. Ankara, s.132.

¹²⁰ İlgili karar için bkz. Yarg. 4. H.D. 30.06.2021, E, 2021/3476, K, 2021/3999

<https://karararama.yargitay.gov.tr/#collapseDetay%C4%B1Arama> (Erişim Tarihi: 30.01.2023)

2.3.7. Hakem Bilirkişi

Hakem-bilirkişilik uyuşmazlığın bazı noktalarının uzmanlarca çözümlendiği bir AUÇ'dir.¹²¹ Hakem-bilirkişilikte uyuşmazlık konusunun nitelikleri uzman bir kişi eliyle tespit edilir.¹²²

Hakem-bilirkişilik kurumu hukuki mahiyeti bakımından tartışılmaktadır.¹²³ Hakem-bilirkişi sözleşmesinin hukuki niteliğini maddi hukuka ilişkin ve usul hukukuna ilişkin değerlendiren görüşler mevcuttur. Doktrinde tarafların hakem-bilirkişiye başvurmaları hususunda anlaşmalarını sulh, kabul, şart olarak değerlendiren görüşler olduğu gibi hakem-bilirkişi sözleşmesini maddi hukuk olarak ele alan görüşler de bulunmaktadır. Hakem-bilirkişi sözleşmesinin hukuki niteliği hususunda en yaygın görüş, sözleşmenin bir delil sözleşmesi olduğu görüşüdür.¹²⁴ Hukukumuzda hakem-bilirkişi anlaşması münhasır delil sözleşmesi niteliğindedir. Yani usüli bir sözleşme olarak kabul edilmektedir.¹²⁵

Hakem bilirkişilik kanunumuzda açıkça düzenlenmemiştir. Konu ile ilgili düzenleme HMK m.193 ile düzenlenen delil sözleşmesidir.¹²⁶ Delil sözleşmesinin mevcut olması halinde vakıa sadece o delille ispat edilebilecek olup başka delil dinlenme ihtimali yoktur. Hakem bilirkişilik kurumuna ilişkin en geniş düzenlemeler ise sigorta şartları genel klozlarında yer almaktadır.¹²⁷ Hakem-bilirkişiler bağımsız ve tarafsız olmak zorundadır.¹²⁸

Hakem-bilirkişilik sigorta hukukunda uygulama alanı olan bir alternatif uyuşmazlık çözümlenme yolu olup sigorta genel şartları veya sigorta özel şartlarında öngörülebilmektedir. Hakem-bilirkişilik kurumu bazı genel sigorta şartlarında yer

¹²¹ Demirel, D. (2014). *Hakem-Bilirkişi Sözleşmesi ve Uygulama Esasları*. Terazi Hukuk Dergisi, C.9, S.93, s.24.

¹²² Yeşilirmak, A. (2009). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Hakem-Bilirkişilik*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, Özel S. 2009, s. 694.

¹²³ Yıldırım, N.D. (1994). *Hakem Bilirkişi Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti ve Delillerin Serbestçe Değerlendirilmesine İlkesinin Vazgeçilmezliği*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt.54, S.1-4, s.321.

¹²⁴ Söz konusu görüşler ve eleştirilerine ilişkin bkz. Yıldırım, N.D. (1994), s.321 vd.

¹²⁵ Yeşilirmak, A. (2011). *Türkiye'de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. 1. Bası, İstanbul, s.29.

¹²⁶ Yeşilirmak, A. (2009), s.698.

¹²⁷ Yeşilirmak, A. (2009), s.695.

¹²⁸ Gül, M.A. (2016). *New York Sözleşmesi Bağlamında Usuli Tenfiz Engelleri*. 1. Bası, İstanbul, s.61-62. ; Yeşilirmak, A. (2009), s.698.

almasa bile mal sigortasına ilişkin genel şartlarda hakem-bilirkişilik kurumuna yer verilmektedir.¹²⁹

Hakem-bilirkişi kurumunun amacı davayı önlemektir. Hakem-bilirkişiyle taraflar münhasır delil sözleşmesi yapmış olurlar. Burada hakem-bilirkişi sözleşmesi hâkimi bağlar. Hâkim, hakem-bilirkişi raporuna göre karar verir.¹³⁰

Hakem-bilirkişilik kurumuna genel olarak taraflarca getirilme ilkesinin hâkim olduğu uyuşmazlıklarda başvurulabilir. Hakem-bilirkişilik kurumuna daha çok teknik olarak uzmanlık gerektiren meseleler bakımından gidilebilecektir. Örneğin sigorta uyuşmazlıklarında zarar miktarı ve olayın oluş şekli bakımından hakem-bilirkişiliğe başvurulabileceksede uyuşmazlığın hukuki yönü hakem-bilirkişinin yetki alanı içerisinde değildir. Bu kapsamda hakem-bilirkişi somut olayla alakalı hukuki nitelendirme yapamayacaktır.¹³¹

Kanaatimizce hakem-bilirkişilik kurumunun bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğunun kabulü gerekir. Taraflar hakem-bilirkişi yolunu seçmekte serbesttirler. Hakem-bilirkişi raporunun bağlayıcı etkisi, hakem-bilirkişi sözleşmesinin niteliğinden değil, tarafların iradelerinden kaynaklanmaktadır. Hakem-bilirkişi kurumuna başvurulmuş olması tarafların hakeme veya mahkemeye başvurmaya engel değildir.¹³²

¹²⁹ Özkan, A. (2021). *Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Hakem-Bilirkişilik, Hukukta Disiplinlerarası Yaklaşımlar Konferansları No.2. Hukukta Anlaşmazlık Çözüm Yolları Uluslararası Sempozyumu*, s. 533,534.

¹³⁰ Kalkan, O. ve Balioğlu, D. (2020). *Finans Hukukunda Delil Sözleşmeleri*. Bankacılar Dergisi, S. 138-140.

¹³¹ Yeşilirmak, A. (2009), s.707.

¹³² Demirel, D. (2014), s.36.

BÖLÜM 3 : SİGORTA UYUŞMAZLIKLARININ ÇÖZÜMÜNDE ARABULUCULUK VE SİGORTA UYUŞMAZLIKLARININ ARABULUCULUĞA ELVERİŞLİLİĞİ

3.1. Sigorta Uyuşmazlıklarının Çözümünde Arabuluculuk

3.1.1. Arabuluculuğun Tanımı

HUAK m.2 arabuluculuğu

“sistemik teknikler uygulayarak, görüşmek ve müzakerelerde bulunmak amacıyla tarafları bir araya getiren, onların birbirlerini anlamalarını ve bu suretle çözümlerini kendilerinin üretmesini sağlamak için aralarında iletişim sürecinin kurulmasını gerçekleştiren, tarafların çözüm üretmediklerinin ortaya çıkması hâlinde çözüm önerisi de getirebilen, uzmanlık eğitimi almış olan tarafsız ve bağımsız bir üçüncü kişinin katılımıyla ve ihtiyarî olarak yürütülen uyuşmazlık çözüm yöntemi”

olarak tanımlanmaktadır.

Doktrinde kabul gören tek bir tanım bulunmamakta olup¹³³ arabuluculuğun tanımı farklı şekillerde yapılmıştır.¹³⁴ Öte yandan arabuluculuk bazı uluslararası düzenlemelerde de tanımlanmıştır. 2008/52/EC Arabuluculuk Direktifinde de tanımlanmıştır.¹³⁵

Kanımızca arabuluculuk, üzerinde serbestçe tasarruf edilebilecek türdeki uyuşmazlıkların menfaat odaklı çözümünü sağlamak amacıyla tarafların bağımsız, tarafsız ve konusunda uzman bir arabulucu önderliğinde serbest iradeleriyle bir araya

¹³³ Bush, R.A.B. ve Fulger, J.P. (2013). *The Promise of Mediation, Arabuluculuk ve Getirileri*. Çev. Dr. Gamze Sert, Ankara, s.8.

¹³⁴ Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özkes, M. (2022). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. 10. Bası İstanbul, s.634. ; Kekeç, E.K. (2016), s.25. ; Yazar, G. (2019). *Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk*. İstanbul, s.8. ; Ersen Perçin, G. (2011). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri*. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Y.31, S.2, s.177. ; Taşpolat Tuğsavul, M. (2012). *6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde Türk Hukukunda Arabuluculuk*. Ankara, s.26-27.

¹³⁵ Direktifin çeviri metni için bkz.

<http://ankaratahkim.com/AVRUPA%20PARLAMENTOSU%20VE%20KONSEY%C4%B0%20Y%C3%96NERGES%C4%B0.pdf> (Erişim Tarihi: 22.01.2023)

geldikleri, tahkim veya devlet yargısının tabi olduğu usul kurallarına bağlı olmaksızın serbestçe çözüm arayışına girdikleri bir süreçtir.

3.1.2. Sigorta Arabuluculuğunun Tarihçesi

Tarihsel süreç içerisinde sigortacılığın izlerine rastlamak mümkündür. MÖ 1800'lü yıllarda Hammurabi Kanunları'yla, haydut saldırısına maruz kalan kervanların zararlarının diğer kervan sahiplerince karşılanacağı düzenlenmiştir. Sigortanın ortaya çıkışı hususunda çeşitli görüşler varsa da prim edimi içeren sigorta ilk kez 14. yüzyılda ortaya çıkmıştır.¹³⁶

Sigortacılığın Türkiye'de lonca ve ahilik teşkilatındaki yardım sanıklarıyla başladığı söylenebilir. Bu şekilde yangın, ölüm gibi nedenlerle ortaya çıkan zararlar giderilmeye çalışılmıştır. İlk sigorta hukuku düzenlemesi, 1864 tarihli Deniz Ticareti Kanunu'nda yer almış, Cumhuriyet Döneminde SK ve TTK olma üzere iki ayrı kanunda sigortacılık düzenlenmiştir.¹³⁷

Günümüz koşullarında gelişen ticari yaşam karşısında sigorta alanının önemi gerek dünyada gerekse ülkemiz çapında artmış olup sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıkların çözümü de buna paralel olarak önem kazanmıştır.

Sigorta uyuşmazlıklarının çözümünde yargı kadar alternatif uyuşmazlık çözüm yolları da önem arz etmektedir. Alternatif uyuşmazlıklar bakımından en önemli gelişmelerden birisi Yeşil Kitap'ın hazırlanması olmuştur.¹³⁸ Yeşil Kitap ile amaçlanan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin Avrupa Birliği'nde yaygınlaştırılmasıdır.¹³⁹

Yeşil Kitap'ın yayımlanmasından sonra 2002 yılında Arabuluculuğa İlişkin Tavsiye Kararları Rec (2002)10¹⁴⁰ ve 2004 yılında Arabuluculuğa İlişkin Avrupa Etik Prensipleri¹⁴¹ yayımlanmıştır.

¹³⁶ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.1-2.

¹³⁷ Çeker, M. (2021), s.8-10.

¹³⁸ Yeşil kitap için bkz.

https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birliigi/1_6_raporlar/1_2_green_papers/com2002_green_paper_on_alternative_dispute_resolution.pdf (Erişim Tarihi: 04.06.2023)

¹³⁹ Aydın, İ. (2022). *Ticari Davalarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk*. 1.Bası, İstanbul, s.35.

¹⁴⁰ Tavsiye kararları için bkz. <https://rm.coe.int/16805e1f76> (Erişim Tarihi: 13.03.2023)

¹⁴¹ Etik Prensipler için bkz. <https://www.euromed-justice.eu/en/document/eu-european-code-conduct-mediators> (Erişim Tarihi: 13.03.2023)

Söz konusu düzenlemelerin ardından 21 Mayıs 2008 tarihli 2008/52/8EC Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Direktifi¹⁴² 24 Mayıs 2008 tarihinde Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde yayımlanmış ve 13 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu gelişmeler çerçevesinde uyuşmazlıkların alternatif yollarla çözümüne ayrı bir önem atfedilmiştir. Hukukumuzda sigorta uyuşmazlıklarının daha etkili ve hızlı çözümünü sağlamak adına kanun koyucu sigorta tahkimini yaygınlaştırmak için gerekli adımları atmıştır. Bunun dışında ticari uyuşmazlıkların ve tüketici uyuşmazlıklarının dava şartı arabuluculuğa tabi olmasına paralel olarak, sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümü büyük önem kazanmıştır.

3.1.3. Arabuluculuğun Türleri

3.1.3.1. Genel Olarak

Arabuluculuğun adi ve nitelikli arabuluculuk¹⁴³, milli ve milletlerarası arabuluculuk,¹⁴⁴ ad-hoc ve kurumsal arabuluculuk, menfaate dayalı ve hak temelli arabuluculuk,¹⁴⁵ kolaylaştırıcı-değerlendirici- dönüştürücü arabuluculuk, ihtiyari ve dava şartı (zorunlu) arabuluculuk olmak üzere çeşitli türleri bulunmaktadır.¹⁴⁶

¹⁴²Orijinal metni için bkz.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1584785010314&uri=CELEX:32008L0052>
(Erişim Tarihi: 13.03.2023)

¹⁴³ Herhangi bir kanuna tabi olmaksızın uygulanan arabuluculuk adi, kanuna tabi yapılan arabuluculuk ise nitelikli arabuluculuktur. Nitelikli arabuluculukta arabulucunun Arabuluculuk Kanunu'na göre tutulan sicile kayıtlı olması gerekmekte ve arabuluculuk faaliyetinin Kanunda yer alan kurallara göre yürütülmesi gerekmektedir. Bkz. *Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı*, s.36.

¹⁴⁴ Taraflar arasındaki uyuşmazlığın yabancılık unsuru içermediği durumlarda milli arabuluculuk söz konusudur. Tarafların veya uyuşmazlık konusunun yabancılık unsuru içermesi durumunda ise arabuluculuk milletlerarası nitelik kazanmaktadır. Bkz. Öztürk, N. (2015). *Arabuluculuğun Milletlerarası Özel Hukuk Boyutu: Genel Bakış*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi. Cilt.31, S.2, s. 210-211.

¹⁴⁵ Uyuşmazlığın çözümünde hukuk kurallarının önem arz ettiği, uyuşmazlığın çözümünün devlet yargısı tarafından verilecek karara benzediği hak temelli arabuluculuktur. Uyuşmazlığın çözümünde hukuk kuralları esas alınmaksızın tarafların menfaatlerini sağlamanın ön planda olduğu arabuluculuk türü ise menfaat temelli arabuluculuktur. Bkz. Dür, O. (2017). *Arabuluculuk Faaliyeti ve Arabulucuların Hak ve Yükümlülükleri*. Ankara, 1. Bası, s.114. , Yarar, G. (2019), s.17-18. HUAK kapsamında uyuşmazlığı menfaat temelli olarak çözülmesi esastır. Bkz. *Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı*. s.2. HUAK kapsamında uyuşmazlığın menfaat temelli olduğuna ilişkin olarak bkz. Akkan, M. (2018). *Arabuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılın Hususlarda Dava Açma Yasağı ve Sonuçları*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.20, S.2, s.10.

¹⁴⁶ Küçükali, C. (2021). *Türk Hukukunda Arabuluculuğun Gelişimi*. Terazi Hukuk Dergisi, Cilt.16, S.17 s.1113.

Aşağıda arabuluculuğun sigorta uyuşmazlıkları bakımından önem arz eden türleri hakkında açıklamalar yapmamız gerekmektedir.

3.1.3.2. Ad-Hoc ve Kurumsal Arabuluculuk

Taraflarca belirlenen bir üçüncü kişi tarafından gerçekleştirilen arabuluculuk ad-hoc arabuluculuk, bir kurum ilkelerine göre ve onun yardımıyla yapılan arabuluculuk ise kurumsal arabuluculuktur.¹⁴⁷

Hukukumuzda kurumsal tahkim uygulaması yaygındır¹⁴⁸. Ancak kurumsal arabuluculuk uygulaması ve bu yönde bir yasal düzenleme henüz mevcut değildir.

Arabuluculuk faaliyeti sicile kayıtlı arabulucular tarafından yürütülmekle birlikte, arabuluculuk hizmetinin daha etkin ve profesyonel olarak sağlanması adına son yıllarda arabuluculuk merkezleri kurulmaya başlanmıştır.¹⁴⁹ Kurumsal olmadan birkaç arabulucuların kurdukları arabuluculuk merkezlerinin kurumsal arabuluculuk olarak tanımlanması mümkün değildir.¹⁵⁰

Arabuluculuk merkezleri arabuluculuk faaliyetinin daha iyi koşullarda gerçekleşmesi için gerekli çaba içerisindedirler. Ancak bu merkezlerin tabi olduğu asgari standartlar yoktur. Bu yönde bir düzenlemenin bulunmaması arabuluculuğun gelişimi açısından bir eksikliktir. Arabuluculuğun daha etkin bir şekilde uygulanması ve arabuluculuk metodunda uygulama birliği sağlanabilmesi adına arabuluculuk merkezlerinin hukuki niteliklerinin belirlenmesi ihtiyacı vardır. Arabuluculuk merkezlerinin hukuki yapısı, oluşumu, çalışma esasları ve ilkelerinin kanunla düzenlenmesi gerekmektedir.¹⁵¹

Kurumsal tahkimde taraflar belirli bir kurumun tahkim usulünü uygulamakta karar kılabilir. Uyuşmazlık bu kurumlara ait yargılama usulüne göre çözümlenir.¹⁵²

¹⁴⁷ Öztürk, N. (2015), s.216.

¹⁴⁸ Bunun çalışma konumuz bakımından en önemli örneği Sigorta Tahkim Komisyonu' dur. Bkz. Yuk. 2.3.4.

¹⁴⁹ İstanbul Ticaret Odası Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi, İstanbul Tahkim Merkezi, Konya Ticaret Odası Arabuluculuk ve Tahkim Merkezi bu merkezlere örnek olarak verilebilir. Bkz. Özgen, M. (2022). *Sigorta Hukukunda Arabuluculuk ve Tahkim*. Ankara, s.19.

¹⁵⁰ Özgen, M. (2022), s. 19.

¹⁵¹ Akın, L. (2020). *İkinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Alanında Gelişmeler ve Öneriler*. Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security), Cilt.10, S.1, s.8-9.

¹⁵² Bacanlı, M.R. (2016). *Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak İstanbul Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (ISTAC) Tahkim Yargılamasında Delillerin İbrası ve Değerlendirilmesi*. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt.4, S.8, s.79-80.

Kanaatimizce kurumsal tahkimin faydaları nazara alındığında kurumsal arabuluculuk sisteminin geliştirilmesi, arabuluculuğun gelişimi açısından önemlidir. Uygulamada arabuluculuk faaliyetinin organizasyonel olarak bir takım sorunları olduğu açıktır. Örneğin arabuluculuk ofisleri benzer koşullara sahip olmadığı gibi arabulucular tarafından uygulanacak benzer müzakere usulleri de bulunmamaktadır. Arabuluculuk faaliyetinin gerçekleştirilme şekline yönelik bazı standartların belirlenmesi ve bunların uygulanması sürecin başarısı açısından önem arz etmektedir. ADB tarafından sicile kayıtlı arabuluculara, arabuluculuk ofislerinin sahip olması gereken niteliklere ilişkin tavsiye niteliğinde bazı bildirimler yapılsa da, arabuluculuk faaliyetinin gerçekleştirilme şekline ilişkin belirlenmiş kurallar mevcut değildir. Kurumsal arabuluculuğun geliştirilmesiyle, arabuluculuk uygulaması bakımından belirli standartlar konulması ve müzakere sürecinin bu standartlar dâhilinde yürütülmesi sağlanabilecektir. Bu noktada kanun koyucunun kurumsal arabuluculuğu geliştirecek bazı yasal düzenlemeler yapmasında fayda bulunmaktadır.¹⁵³

3.1.3.3. Kolaylaştırıcı-Değerlendirici-Dönüştürücü Arabuluculuk

Kolaylaştırıcı arabuluculuk modeli arabulucunun tarafların içinde bulunduğu durumu değerlendirmelerini ve kendi menfaatlerine odaklanmalarını sağlayan bir arabuluculuk modelidir. Kolaylaştırıcı arabuluculukta arabulucunun sürece müdahalesi oldukça az olup amaç tarafların sürece katılımlarının sağlanmasıdır.¹⁵⁴ Bu modelde arabulucunun görevi sadece süreci yönetmektir. Arabulucunun uyuşmazlık konusunda uzman olmasına gerek yoktur.¹⁵⁵

Değerlendirici arabuluculuk modeli arabulucunun süreçte aktif rol aldığı hak temelli bir arabuluculuk modelidir. Değerlendirici arabuluculuk modelinde arabulucu tarafların menfaatlerini gözetir. Bununla birlikte arabulucu hak temelinde değerlendirme yaparak sürece çözüm önerisi getirebilir. Bu modelde tarafların kendi

¹⁵³ Adalete etkin bir erişimin sağlanması çağdaş sosyal hukuk devletinin bir gereğidir. Adalete erişimin geliştirilmesi devlet yargısı için gerekli olduğu kadar alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına erişim bakımından da gereklidir. Arabuluculuk faaliyetlerinin gelişiminin desteklenmesi adalete etkin erişimin sağlanması açısından önemlidir. Nitekim arabuluculuk, kişilerin adalete erişimini sağlama noktasında önemli bir yöntemdir. Hukukumuzda dava şartı arabuluculuk uygulama alanının genişletilmesi karşısında, kanun koyucunun arabuluculuk faaliyetlerini geliştirici önlemler alması daha da önem arz eder hale gelmiştir. Bkz. Özbek, M.S. (2021). *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü Alanında Hukuk Politikası Belgesi*. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.3, S.1, s.9.

¹⁵⁴ Özmumcu, S. (2021). *Arabuluculuk Modelleri*. 1. Bası, İstanbul, s.10-13.

¹⁵⁵ Kekeç, E.K. (2016), s.238.

durumlarını daha gerçekçi bir şekilde değerlendirmeleri sağlanmaktadır.¹⁵⁶ Değerlendirici arabuluculukta arabulucular tarafların teknik problemin çözümü amacıyla geldiklerini düşünmektedirler.¹⁵⁷ Bu model tarafların hakları üzerine kurulu bir modeldir. Bu nedenle değerlendirici arabuluculuk modelinde arabulucunun öneride bulunması, dosyanın içeriğini değerlendirmesi ve bu yönde teknik ve hukuki bilgi sağlaması mümkündür.¹⁵⁸

Dönüştürücü arabuluculuk modelinde ise arabulucu taraflara kendi gereksinimlerini göstererek ihtiyaçlarını keşfetmelerini sağlamaktadır. Bu modelde uyuşmazlık taraflarının birbirlerini tanımalarını sağlamak için arabulucuya sorumluluk verilmektedir.¹⁵⁹

HUAK’de arabulucuya çözüm önerisinde bulunmak yetkisi verilmiştir. HUAK ve HUAK Yön. arabulucunun çözüm önerisi sunmasını “tarafların çözüm üretmediklerinin anlaşılması” şartına tabi tutmaktadır. Buna göre arabulucu çözüm önerisinde bulunma imkânını doğrudan doğruya sürecin başında kullanamayacaktır. Tarafların çözüm üretmeye yaklaştıkları ve çözüm üretmediklerinin anlaşılması halinde ise arabulucu çözüm önerisinde bulunabilecektir.¹⁶⁰

Öte yandan HUAK Yön.’e göre arabulucu sadece menfaat temelli çözüm önerisinde bulunabilecek, hak temelli çözüm önerisinde bulunamayacaktır.¹⁶¹

HUAK’ nin ilk halinde kolaylaştırıcı arabuluculuk modeli benimsemektedir. İMK ile getirilen değişiklik sonrasında değerlendirici arabuluculuk modeli benimsenmiştir.¹⁶² Bu hususta doktrinde farklı görüş de bulunmaktadır. Söz konusu görüşe göre arabulucunun ancak menfaat temelli öneri sunabileceği değerlendirildiğinde, hukukumuzda tam anlamıyla bir değerlendirici arabuluculuk

¹⁵⁶ Özmumcu, S. (2021), s.16-17.

¹⁵⁷ Kekeç, E.K. (2016), s.240.

¹⁵⁸ Kekeç, E.K. (2016), s.240.

¹⁵⁹Özmumcu, S. (2015). *Amerika Birleşik Devletleri’nde Uyuşmazlık Çözümünde Dönüştürücü Arabuluculuk Modeli*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Y.2015, Cilt.73, S.2, s.327.

¹⁶⁰ Akyol Aslan, L. (2018). *6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu’nun 15’inci Maddesi ile Arabulucunun Çözüm Önerisi Getirebilmesine Olanak Sağlayan Yeni Düzenlemenin Değerlendirilmesi*. Terazi Hukuk Dergisi, Cilt.13, S.145, s.34.

¹⁶¹ Akyol Aslan, L. (2018), s.35.

¹⁶² Korkmaz, F. ve Kıyak, E. (2018). *7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunuyla 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununda Getirilen Değişikliklerin Değerlendirilmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.4, S.1, s.53. ; Albayrak, H. (2018). *Eşitlik ve Tarafsızlık İlkelerinin Zorunlu Arabuluculuk Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi Zorunluluğu*. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 17 Etik Özel S., s.15.

modelinin benimsendiğini söylemek mümkün değildir. Burada haklılık temelini esas alan bir değerlendirici arabuluculuk söz konusu değildir. Sadece menfaatlerin esas alabildiği, sınırlı bir değerlendirici arabuluculuk modeli söz konusudur.¹⁶³

Sonuç olarak HUAK'de yapılan kanun değişikliği sonrasında sigorta uyuşmazlıklarında arabulucunun rolü de mevzuat gereği değişmiş, arabulucuya sürecin çözümü noktasında bir kısım ödevler yüklenmiştir.

3.1.3.4. Arabulucunun Sayısına Göre Arabuluculuk

HUAK m.14 arabulucu veya arabulucuların taraflarca seçileceğini düzenlemektedir.

Kanun ve Yönetmelik gereği arabuluculuk süreci tek bir arabulucu tarafından yürütülebileceği gibi birden fazla arabulucuyla da yürütülebilir. Herhangi bir karışıklığa sebep olmaması adına birden fazla arabulucunun görev aldığı uyuşmazlıklarda arabulucuların görev alanlarının belirlenmesi gerekmektedir.¹⁶⁴

Sigorta uyuşmazlıklarında arabulucu sayısının artırılmasının faydası bulunmaktadır.¹⁶⁵ Uyuşmazlığın çözümünde sigorta hukukunda uzman bir arabulucunun rol alması sürece olumlu katkı sağlayacaktır.

ADB bazı uyuşmazlıkların uzmanlık gerektirdiği gerçeği karşısında, uyuşmazlık türlerine göre bir kısım uzmanlık alanları belirlemiştir. Dava şartı arabuluculuk kapsamında yapılan müracaatlarda ADB tarafından konusunda uzman arabulucuların görevlendirilmesine öncelik verilmektedir.¹⁶⁶

Dava şartı arabuluculukta sigorta uyuşmazlığına sigorta hukuku alanında uzman bir arabulucu atanmaktadır. İhtiyari arabuluculukta böyle bir zorunluluk olmasa da bu konuda uzman arabulucu atanması faydalı olacaktır. Uzman arabulucunun HUAK m.2 kapsamında sunacağı çözüm önerisi uyuşmazlığı arabuluculuğun ruhuna ve özüne uygun şekilde çözmeye yardım edebilecek, uzmanlık gereksinimi nedeni ile tıkanan müzakere sürecinin ilerlemesine katkı sağlayabilecektir.

¹⁶³ Bahsi geçen görüş için bkz. Akyol Aslan, L. (2018), s.38.

¹⁶⁴ Tanrıver, S. (2020), s.88.

¹⁶⁵ Özgen, M. (2022), s.17.

¹⁶⁶ Bkz. Aşa. 3.1.6.2.

Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıkların çözümünde sürece birden fazla arabulucunun katılımının sağlanması eş arabuluculuk uygulamasının önemli bir örneğidir. Eş arabuluculuk sisteminde en az iki veya daha fazla arabulucunun katılımıyla uyuşmazlığın çözümlenmesi hedeflenmektedir.¹⁶⁷ Sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yöntemiyle çözümünde uygulanan en yaygın eş arabuluculuk türü ise ön koltuk-arka koltuk arabuluculuğudur. Ön koltuk-arka koltuk arabuluculuğunda sigorta uyuşmazlıkları bakımından daha tecrübeli ve uzman arabulucu sürece öncülük edecek, diğeryise ise sürece kısmen katılacak ve tecrübeli olan arabulucuyu destekleyici bir görev yüklenecektir¹⁶⁸.

Özetle HUAK tarafından tanınan uyuşmazlığın birden fazla arabulucunun katılımıyla çözümlenmesi imkânı sigorta hukuku uyuşmazlıkları bakımından özel bir önem arz etmektedir. Arabulucunun sigorta hukuku alanında yeterli uzmanlığa sahip olmaması halinde, uzman bir arabulucunun sürece katılımı arabuluculuk sürecinin olumlu sonuçlanması bakımından önem arz etmektedir.

3.1.3.5. İhtiyari ve Dava Şartı Arabuluculuk

3.1.3.5.1. İhtiyari Arabuluculuk

HUAK kapsamında ihtiyari arabuluculuk kural, dava şartı arabuluculuk ise istisnadır.

HUAK m.3 ile tarafların arabulucuya başvurmak, süreci devam ettirmek, sonuçlandırmak veya süreçten vazgeçmek konusunda serbest oldukları belirtilmiştir. HUAK'nin arabuluculuğu tanımlayan 2/b maddesinde arabuluculuğun ihtiyari olarak yürütülen bir süreç olduğuna değinilmektedir.¹⁶⁹

Uyuşmazlık çözümünün devlet yargısında uzun süreler alması, sigorta uyuşmazlıklarının ihtiyari arabuluculuk ile çözümünün önemini artırmıştır. Kanun koyucu da gerek sigortacılık tahkimini düzenlemekle gerekse sigorta uyuşmazlıklarında sigortacıya müracaat etme zorunluluğunu getirmekle sigorta uyuşmazlıklarının devlet yargısı önüne taşınmadan alternatif yollarla çözümlenmesini hedeflemektedir.

¹⁶⁷ Özmumcu, S. (2021), s.311.

¹⁶⁸ Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019). *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*. 2. Bası, İstanbul, s.65.

¹⁶⁹ Özgen, M. (2022), s.17.

Arabuluculukta taraflar aktif rol oynarlar. Sürecin gizli olması, uyuşmazlık çözümlenirken tarafların aralarındaki ilişkinin korunmasını sağlamaktadır. Sigorta uyuşmazlığının arabuluculuk ile çözümünde taraflar devlet yargısına nazaran daha az masraf yaparlar ve uyuşmazlık daha hızlı şekilde sona erer.¹⁷⁰

Uyuşmazlıkların yargısal yolla çözümlenmesinde hâkim, taraflardan hangisinin haklı olduğuna dair bir hüküm kurmaktadır. Arabuluculukta ise arabulucunun desteğiyle menfaatlerin tespiti ve uyuşmazlığın kaldırılması için çaba gösterilir. Yargısal yolla çözümde uyuşmazlığın ortaya çıkmasındaki durumun yeniden tesis ve telafisi sağlanmaya çalışılmaktadır. Arabuluculukta ise uyuşmazlığın geçmişi odak noktası değildir; asıl amaç tarafların ortak menfaatlerinin korunmasıdır.¹⁷¹

Sigortacılık bilimsel ve teknik esaslara dayalı bir faaliyettir.¹⁷² Bu nedenle, sigorta şirketleri aktüerler ve sigorta eksperleri ile çalışmak durumundadır.¹⁷³ Sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yöntemiyle çözümünün faydalarından birisi de tarafların, uyuşmazlığın konunun uzmanlarınca incelenmesi ve değerlendirilmesi imkânına sahip olmalarıdır.¹⁷⁴ HUAK m.15/6'ya göre müzakerelerde uzman kişilerden yardım alınabilir.

Sigorta uyuşmazlıkları çoğunlukla rizikonun gerçekleşmesinden kaynaklanan zarara ve sigorta bedeline dayalı uyuşmazlıklar olup zarar miktarı, kusur oranı gibi hususların tespiti teknik uzmanlık gerektirir. Örneğin KMZSSGŞ'nin A.5 maddesinde maddi zararlar teminat altına alınan zararlardan olup değer kaybı da bu zarar kalemlerindedir.¹⁷⁵ KMZSSGŞ gereği değer kaybı talebi sigorta eksperleri tarafından tespit edilecektir. Değer kaybı hususunda uyuşmazlık doğması durumunda mahkeme veya sigorta tahkimi yoluna müracaat edilen dosyalarda araç değer kaybının tespiti bilirkişiler tarafından yapılmaktadır. Yine söz konusu davaların da belirsiz alacak davası olarak açılmasına mevzuat ve içtihat cevaz vermektedir.¹⁷⁶

¹⁷⁰ Tanrıver, S. (2020), s.28-29.

¹⁷¹ Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.19-20.

¹⁷² Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Ögüz, Z. (2021), s.6.

¹⁷³ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.31.

¹⁷⁴ Tanrıver, S. (2020), s.28.

¹⁷⁵ Yenipınar, F.B. (2019). *Trafik Kazalarından Kaynaklanan Tazminat Davalarında Zorunlu Arabuluculuk Rehberi*. 1. Bası, İstanbul, s.51.

¹⁷⁶ İlgili karar için bkz. Yarg. 16.04.2019, E,2017/1099, K.2019/460 <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 04.02.2023)

Sigorta uyuşmazlığında arabuluculuk müzakerelerinde uzman kişilerin bulundurulmasının sürece katkı sağlayacağı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Yukarıda izah edildiği üzere sigorta uyuşmazlığı kapsamında ileri sürülebilecek talepler teknik uzmanlık gerektirmekte olup arabuluculuk sürecinde uzmanın görüşüne başvurulması müzakerede taraf menfaatlerinin belirlenmesinde önem arz etmektedir.

Sigorta uyuşmazlıklarının büyük bir çoğunluğu tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği iş ve işlemlerdir. Sigorta uyuşmazlıkları, istisnalar saklı kalmak üzere, ihtiyari arabuluculuk ile çözülmeye uygundur. Söz konusu uyuşmazlıkların arabuluculuk yöntemiyle çözümünün tercih edilmesi devlet yargısı veya diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine göre daha faydalıdır.

Sigortacılık, TTK ve SK ile özel olarak düzenlenen sigorta yaptırانların çıkarlarını teminat altına alan bir sistemdir. SK ile getirilen hükümler sigorta yaptırانların hak ve çıkarlarını güvence altında tutmayı amaçlamaktadır. TTK emredici hükümler öngörerek sigorta sözleşmesinden yarar sağlayan herkesi korumaktadır. Söz konusu düzenlemeler değerlendirildiğinde, sigorta yaptırانların ve sigorta sözleşmesinden yarar sağlayanların sigortacı karşısında geniş bir şekilde korunduğu sonucuna ulaşılabilir.¹⁷⁷ TTK ve SK kapsamında sağlanan bu koruma, sigorta ettiren ile sigortacı arasındaki güç dengesizliğinden kaynaklanmaktadır.

TKHK sigorta sözleşmesini tüketici işlemi kapsamına almıştır. Bu düzenlemeyle sigorta ettirenin tüketici sıfatına sahip olması mümkün hale gelmiştir. Sigorta ettirenin tüketici olması halinde taraflar arasındaki güç dengesizliğinin daha fazla olduğu söylenebilir. Bu sebeple sigorta ettiren TKHK m.1 kapsamında özel olarak korunmaktadır.¹⁷⁸

Uyuşmazlık çözümünde uygulanacak yöntem bakımından her somut olay ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Örneğin sigorta ettirenin tacir olması halinde taraflar arasında güç dengesizliği daha azdır. Yine sigorta şirketleri ile reasürans şirketleri arasındaki uyuşmazlıklarda taraflar arasında bir güç dengesizliği bulunmamaktadır.

¹⁷⁷ Ünan, S. (2016). *Sigorta Tüketici Hukuku*. 1. Bası, İstanbul, s.3.

¹⁷⁸ Ünan, S. (2016), s.2.

Yeşil Kitap'da¹⁷⁹ yer alan AUÇ'ye başvuru başlıklı 66. maddede,

“bu türden şartların kapsamı her şeyden önce sözleşmenin tarafları arasındaki güç dengesizliği açısından denetlenmelidir. Pek çok üye ülke kendi mevzuatlarında sözleşmenin güçsüz tarafının (işçiyi işverenine, kiracıyı ev sahibine, sigortalıyı sigortacıya, tüketiciyi profesyonel tacirlere) korunmasına büyük önem atfetmişlerdir.”

denilmektedir. Buradan arabuluculuk sürecinde zayıf taraf olan sigortalının korunması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.¹⁸⁰

Kanaatimizce arabulucu sigorta şirketi karşısındaki tarafın tüketici veya tacir olup olmaması durumlarını gözetmeli ve taraflar arasındaki güç dengesizliklerinin farkında olmalıdır. Arabulucu gerektiğinde sürece uzman kişileri de dâhil ederek veya gerek duyduğu tarafa hukuki yardım almasını tavsiye ederek müzakere sürecinin tıkanmasını önleyebilir.

HUAK kapsamında arabuluculuk sözleşmesi kavramına yer verilmemişse de ihtiyari arabuluculuk bakımından arabuluculuk sözleşmesi değinilmesi gereken önemli bir husustur.¹⁸¹

TANRIVER arabuluculuk sözleşmesini,

“tarafların uyuşmazlığın çıkmasından önceki ya da sonraki bir evrede uyuşmazlık çözümü bağlamında katkı yardım ve desteğini almak amacıyla arabulucuya başvuru konusundaki mutabakatlarını içeren sözleşme”

olarak tanımlamıştır.¹⁸²

TUĞSAVUL TAŞPOLAT arabuluculuk sözleşmesini,

“taraflar arasında akdedilen ve uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözüleceğinin kararlaştırıldığı sözleşme”

¹⁷⁹ Yeşil kitap için bkz.

https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_6_raporlar/1_2_green_papers/com2002_green_paper_on_alternative_dispute_resolution.pdf (Erişim Tarihi: 09.06.2023)

¹⁸⁰ Ermenek, İ. (2021). *Arabuluculuk Sürecinde Zayıf Tarafın Korunması*. Ankara, s.31.

¹⁸¹ Kılıçoğlu, A. M. (2021), s.55.

¹⁸² Tanrıver, S. (2020), s.78.

olarak tanımlamıştır.¹⁸³

OĞUZ arabuluculuk sözleşmesini,

“ tarafların kendi aralarında uyuşmazlık çıkması durumunda veya uyuşmazlık çıktığında, uyuşmazlığı yargıya götürmeksizin tarafsız bir üçüncü kişi yardımıyla çözmelerini öngören karşılıklı irade beyanı ”

olarak tanımlamıştır.¹⁸⁴

YARAR arabuluculuk sözleşmesini,

“ tarafların aralarındaki mevcut ve muhtemel bir uyuşmazlığı bir arabulucu yardımıyla çözme konusunda taahhüt altına girdikleri sözleşme ”

olarak tanımlamıştır.¹⁸⁵

Yukarıdaki tanımlardan hareketle ihtiyari arabuluculuğun taraflar arasında akdedilecek arabuluculuk sözleşmesiyle başladığı söylenebilir.

Arbuluculuğun uygulanmasında ilk adım tarafların uyuşmazlığın arabuluculuk yöntemiyle çözümlenmesine karar vermiş olmalarıdır. Taraflar arabuluculuk akdi yapabilir veya arabulucuya da başvurabilirler.¹⁸⁶ Arabuluculuk sözleşmesi bulunmasa da taraflar görülmekte olan dava sırasında arabuluculuk yoluna müracaat etmeyi kararlaştırabilirler. Yine mahkemeler tarafları HMK m. 137 gereği sulhe ve arabuluculuğa teşvik edebilir.¹⁸⁷ Tahkime başvurulması halinde tahkim süreci devam ederken de arabuluculuğa başvurulması mümkündür.¹⁸⁸

Arbuluculuk sözleşmesi taraflar arasında yazılı olarak yapılabileceği gibi, yazılı şekilde akdedilmiş olan bir sözleşme içerisinde yer alan bir hükümle de yapılabilir.¹⁸⁹

¹⁸³ Taşpolat Tuğsavul, M. (2012), s.101.

¹⁸⁴ Oğuz, Ö. (2016). *Türk İş Hukuku'nda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları*. 1. Bası, İstanbul, s.59.

¹⁸⁵ Yarar, G. (2019), s.92.

¹⁸⁶ Dür, O. (2017), s.317.

¹⁸⁷ Mahkemenin tarafları arabuluculuğa teşvikini düzenleyen HMK m.137'nin emredici niteliği hakkında bkz. Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.56.

¹⁸⁸ Koçyiğit, İ. (2022). *Sigorta Hukukunda Arabuluculuk*. 3. Bası, Ankara, s. 1743. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

¹⁸⁹ Kılıçoğlu, A. M. (2021), s.66.

HUAK m.13'e göre taraflar dava öncesinde veya davan sürecinde arabulucuya başvurabilirler. Tahkim sözleşmesi yazılı şekle tabi tutulmuşsa da arabuluculuk sözleşmesi hakkında herhangi bir şekil şartı yoktur.¹⁹⁰

Sigorta uyuşmazlığında arabuluculuk sözleşmesi akdeden taraflara sözleşmeye uymamaları halinde herhangi bir yaptırım uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirilmelidir. Arabuluculuk sözleşmesi akdeden taraflardan birinin arabulucunun seçimine yanaşmaması veya arabulucunun toplantı davetine icabet etmemesi halinde sürecin işleyemeyeceği açıktır. Bu durumda arabuluculuk süreci yürütmek isteyen tarafın diğer tarafı ifaya zorlamak imkânı bulunup bulunmadığını tartışmak gerekir. Yapma borcunun ifa edilmemesi halinde, alacaklı edimin ifasına izin verilmesini isteyebilir. TBK m.113 ile düzenlenen bu yola, ifa edilmeyen arabuluculuk sözleşmesi bakımından başvurulamaz. Arabulucunun seçimine yanaşmayan veya toplantı davetine icabet etmeyen tarafın buna zorlanması, HUAK m.3'de düzenlenen iradîlik ilkesi¹⁹¹ karşısında, mümkün değildir.¹⁹²

3.1.3.5.2. Dava Şartı Arabuluculuk

Arabuluculuğun ihtiyari olması kural olmakla birlikte HUAK m.18/A ile bazı uyuşmazlıklarda dava şartı arabuluculuk düzenlenmiştir. HUAK hangi uyuşmazlıkların dava şartı olduğu hususunda düzenleme içermemekte, bunun tespitini özel kanunlara bırakmaktadır¹⁹³.

Hukukumuzda dava şartı arabuluculuk iş hukuku, ticaret hukuku ve tüketici hukuku alanlarında düzenlenmiştir. Bu alanlar dışında kamuoyunda 7. Yargı Paketi adı verilen kanun değişikliğiyle dava şartı arabuluculuk kapsamı genişletilmiştir.¹⁹⁴

Aşağıda dava şartı arabuluculuğa ilişkin mevcut düzenlemeler ile 7. Yargı Paketi ile yapılan yeni düzenlemeler kısaca ele alınacaktır.

¹⁹⁰ Kılıçoğlu, A. M. (2021), s.65.

¹⁹¹ Bkz. Aşa. 3.1.4.1.

¹⁹² Kılıçoğlu, A.M. (2021), s.69,70.

¹⁹³ Eminoglu, C. ve Erdogan, E. (2020). *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı(Zorunlu) Arabuluculuk*, s.56. ; Kılıçoğlu, A.M. (2021), s.34. ; Taşdelen, N. (2021), s. 51 vd. ; Özbek, M.S. (2022), s.1544 vd. ; Sayın, B. (2021). *Ticari Dava Şartı Olan Arabuluculuk ADR Serisi*, Cilt 1. Ankara, s.54. ; Aydın, İ.(2022), s.56. ; Ağırnas, Y. (2021). *Hukukumuzda Arabuluculuk*. Ankara, s.193 vd. ; Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.135.

¹⁹⁴ Söz konusu değişiklik 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair kanun ile yapılmıştır. Bkz. RG: 05.04.2023-32154.

İMİK'nin 3. maddesi ile bazı istisnalar saklı kalmak üzere, iş hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar dava şartı arabuluculuk kapsamında düzenlenmiştir.¹⁹⁵

7155 sayılı Kanun ile¹⁹⁶ TTK'ye 5/A maddesi eklenmiş, bazı ticari uyuşmazlıkların çözümü bakımından arabuluculuk dava şartı haline getirilmiştir.¹⁹⁷

7251 sayılı Kanun¹⁹⁸ ile TKHK'ye 73/A maddesi eklenmiş, tüketici uyuşmazlıklarının çözümünde de arabuluculuk dava şartı haline getirilmiştir.¹⁹⁹

7. Yargı Paketi kapsamında yapılan kanun değişikliğiyle temelde iki esas düzenleme yapılmıştır. Aşağıda bahsedilecek her iki değişiklik de 01.09.2023 tarihinde yürürlüğe girecektir.

Birinci olarak iş hukuku, ticaret hukuku ve tüketici hukukundan kaynaklanan itirazın iptali²⁰⁰, menfi tespit²⁰¹ ve istirdat²⁰² davaları dava şartı arabuluculuk

¹⁹⁵ Lokmanoğlu, S.Y. (2018). *İş Mahkemeleri Kanunu Işığında Arabuluculuk Kavramı*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.33, s.865. ; Kurt, R. (2018). *İş Yargısında "Arabuluculuk"*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt.30, S.135, s.405. ; Peksan, S., Delen, M. ve Yorgun, S. (2020). *İş Hukukunda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Uygulaması ve Arabulucuların Görüşlerine İlişkin Bir Araştırma*. Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt.1, S.64, s.333.

¹⁹⁶ Bahsi geçen kanun Abonelik Sözleşmelerinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun'dur. Bkz. RG: 19.12.2018-30630.

¹⁹⁷ Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.103. ; Taşdelen, N. (2021), s.55. ; Akil, C. (2020). *Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Hakkında Usul Hukuku Bakımından Bazı Değerlendirmeler*. Arabuluculuk Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.41, s.308.

¹⁹⁸ Bahsi geçen kanun Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'dur. Bkz. RG: 28.07.2020-31199.

¹⁹⁹ Sarıhan, B.B. (2021), s.421. ; Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2021), s.521. ; Selçuk, S. (2020). *Tüketici Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Dava Şartı*. Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s.1174.

²⁰⁰ Söz konusu yasal düzenleme öncesinde itirazın iptali davalarının dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmadığı noktasında bir görüş birliği mevcut değildir. İtirazın iptali davasının dava şartı arabuluculuğa tabi olmadığına ilişkin görüş için bkz. Tanrıver, S. (2020). *Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt.32, S.147, s.123. ; Yardım, M.E. (2019). *"Usul Hukuku Bakımından Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk"*, *Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk* (Ed.: Efeçinar, S. ve Yardım, M.E.), Ankara, s.103-104. ; Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.145. Karşı görüş için bkz. Paslı, A. (2019). *"Ticari İşletme ve Ticaret Şirketleri Bakımından Zorunlu Arabuluculuğun Değerlendirilmesi: Türk Ticaret Kanunu 5/A Maddesinin Yorumlanması"*, *Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk* (Ed.: Efeçinar, S. ve Yardım, M.E.), Ankara, s.22.

²⁰¹ Söz konusu yasal düzenleme öncesinde menfi tespit davalarının dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmadığı noktasında bir görüş birliği mevcut değildir. Menfi tespit davasının dava şartı arabuluculuğa tabi olmadığına ilişkin görüş için bkz. Atalı, M., Ermenek, İ. & Erdoğan, E. (2022). *Medeni Usul Hukuku*. 5.Bası, Ankara, 768 vd.; Paslı, A. (2019), s.19. ; Tanrıver, S. (2020), s.140. ; Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.156. Karşı görüş için bkz. Yılmaz, A. (2018). *Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuk ve Tüketici Kredisi Sözleşmesi*. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.4, S.1, s.226. ; Saraç, Ş. (2019). *İnşaat Sektöründeki Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yöntemiyle Çözülmesi*. İnşaat Sanayii Dergisi, S.173, s.62.

²⁰² Söz konusu yasal düzenleme öncesinde istirdat davalarının dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmadığı noktasında bir görüş birliği mevcut değildir. İstirdat davasının dava şartı arabuluculuğa tabi olmadığına ilişkin görüş için bkz. Tanrıver, S. (2020), s.141-142. Karşı görüş için bkz. Toraman, B. (2020). *Takip Hukukuna Özgü Bazı Davaların Dava Şartı Arabuluculuğa Tabi Olup Olmadığı Sorunu*.

kapsamına alınmıştır. Kanun koyucu bu dava türleri hakkında doktrinde ve yargı kararlarında yer alan görüş ayrılıklarını çözüme kavuşturmak için bu hususta düzenleme yapmıştır.

Kanun değişikliği incelendiğinde TTK m.5/A ve İMK m.3 hükümlerinde değişiklik yapıldığı ancak TKHK’de herhangi bir değişiklik yapılmadığı görülmektedir. Kanaatimizce kanun koyucunun amacı düşünüldüğünde, tüketici hakem heyetine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, tüketici uyuşmazlıkların ilgilendiren itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları bakımından da dava şartı arabuluculuk uygulanmalıdır. İş hukuku, ticaret hukuku ve tüketici hukuku dışında kalan itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları ise dava şartı arabuluculuğa tabi değildir.

İkinci olarak bazı uyuşmazlık türleri bakımından dava açmadan önce arabulucuya başvuru zorunlu hale getirilmiştir. Buna göre dava şartı arabuluculuk kapsamına kira ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıklar²⁰³, taşınır ve taşınmaz malların paylaşılmasına ve ortaklığın giderilmesine ilişkin uyuşmazlıklar, KMK’den kaynaklanan uyuşmazlıklar da alınmıştır. Burada kanun koyucu uyuşmazlığın iş hukuku, ticaret hukuku veya tüketici hukuku kapsamında olup olmadığına bakmaksızın, bahsi geçen uyuşmazlıklar ile ilgili dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurmayı zorunlu kılmıştır.

TTK 5/A’nın dava şartı arabuluculuğu ifade ediş şekli hatalıdır. Düzenleme içerisinde yer alan “alacak ve tazminat “ ibarelerinin kullanımı doğru değildir. Kanun koyucunun söz konusu madde bakımından sadece “konusu bir miktar paranın ödenmesi” şeklindeki ibareyi kullanması yeterlidir, nitekim kanun koyucu ilgili hükmü düzenlerken dava şartı arabuluculuğu bu kapsamda değerlendirmektedir. Uyuşmazlığın konusunun bir miktar paranın ödenmesine ilişkin olması dava şartı arabuluculuğa müracaat için yeterlidir.²⁰⁴

Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.5, S.1, s.3163. ; Ermenek İ. ve Azaklı Arslan, B. (2020). *İcra ve İflâs Hukuku Açısından Ticarî Davalarda Arabulucuya Başvuru Zorunluluğu (TTK m.5/A)*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.148, s.164.

²⁰³ 7445 sayılı Kanun ile kira ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıklar dava şartı arabuluculuk kapsamına alınmışsa da kiralanan taşınmazların ilamsız icra yoluyla tahliyesine ilişkin hükümler dava şartı arabuluculuk kapsamına alınmamıştır.

²⁰⁴Koçyiğit, İ. (2022), s.1745.

01.09.2023 tarihi itibari ile yürürlüğe girecek olan düzenlemeyle TTK m.5/A kapsamına itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları da dâhil edilmiştir. Bu çerçevede sigorta hukukunda kaynaklı açılacak itirazın iptali, menfi tespit ve istirdat davaları öncesinde dava şartı arabulucuya başvuru zorunlu hale gelmiştir.

Sigorta uyuşmazlıklarından kaynaklanan davalar mutlak ticari davadır. Bu nedenle sigorta hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarda ticari dava şartı arabuluculuk uygulanmaktadır. Uyuşmazlığın tüketici işlemi olduğu durumda ise tüketici dava şartı arabuluculuğa başvurulacaktır. Her iki durumda da dava öncesinde arabuluculuğa başvuru zorunludur.²⁰⁵

HUAK m.18/A-2, sigorta uyuşmazlığı hakkında dava açılabilmesi için gerekli şart ve prosedürü düzenlemiştir.²⁰⁶

HUAK m.18/A-2 arabulucuya başvuran ancak anlaşma sağlanamamasına rağmen son tutanağı mahkemeye sunmayı unutan tarafa, tutanağı mahkemeye sunması için bir haftalık kesin süre tanımaktadır. Davacının arabulucuya başvurmadığının anlaşılması halinde ise mahkeme süre vermeden davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verir. Söz konusu dava şartı noksanlığı kesin süre verilerek tamamlanabilecek bir nitelik taşımamaktadır.²⁰⁷

Arabuluculuk yoluna başvurulmadığının anlaşıldığı hallerde taraflara arabuluculuk yoluna başvurabilmeleri için süre verilmeden davanın doğrudan reddedilmesi hususu eleştirilmektedir.²⁰⁸

Bir görüşe göre davacıya süre verilmeden davanın reddedilmesi lüzumsuz bir sertlik içermekte olup hak kayıplarına yol açacağından, HMK m.115/2 gereği arabuluculuk süreci bekletici mesele yapılmalıdır. Arabuluculuğun anlaşmayla sonuçlanması halinde konusuz kalması nedeniyle davaya usûli bir nihaî kararla sona

²⁰⁵ Arabuluculuğa başvurunun genel dava şartlarında değil, özel bir dava şartı olduğu hakkında bkz. Tanrıver, S. (2020), s.111-142. Arabuluculuğa başvuru zorunluluğunun gerçek ve teknik anlamda bir dava şartı olmadığı hakkında bkz. Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı M. ve Seven, V. (2019), s.153-154. ; Arabuluculuk bakımından dava şartı isimlendirmesinin isabetsiz olduğu yönünde bkz. Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020). *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı(Zorunlu) Arabuluculuk*. 1. Bası, Ankara, s.113.

²⁰⁶ Doktrinde bir görüşe göre davacıya mahkemece verilen bir haftalık kesin sürede tutanağın sunulmaması halinde usulden red kararı verilmesi mahkemeye erişim hakkının sınırlanması sonucunu doğurmaktadır. İlgili görüş için bkz. Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.110-111.

²⁰⁷ Tanrıver, S. (2020), s.112.

²⁰⁸ Akil, C. (2020), s.309.

erdirilmeli ve yargılama giderleri arabuluculuğa başvurmayı ihmal eden taraf üzerine bırakılmalıdır.²⁰⁹

Yine bir diğer görüşe göre davadan önce arabulucuya başvurmak şeklindeki dava noksanlığı mahkemece davanın esasından önce fark edilmemişse ve hüküm anında eksiklik giderilmişse, başlangıçtaki dava şartı eksikliği nedeniyle dava usulden reddedilmemelidir.²¹⁰

Benzer bir görüşe göre, mahkemenin taraflara dava şartının yerine getirilmesi için süre vermesi ve bu hususu bekletici mesele yapması arabuluculuğun amacına daha uygun olacaktır.²¹¹

Dava şartı arabuluculuk yoluna başvurmadan dava açan davacıya süre verilmesi yönündeki söz konusu görüşlerin aksine görüşler de bulunmaktadır.

Arbuluculuğun dava şartı olduğu değerlendirildiğinde mahkemenin, davacıya kanunun açık düzenlemesi karşısında süre verilmesi mümkün değildir.²¹²

Kanaatimizce arabuluculuk kanunda dava şartı olarak düzenlenmiş olup dava açıldığı tarih itibariyle arabuluculuğa başvurma koşulu yerine getirilmemişse, taraflara arabuluculuk süreci ile ilgili süre verilmemelidir. Dava şartı eksikliğinin fark edilmemesi veya taraflarca ileri sürülmemesi halinde eğer bu eksiklik hükümden önce giderilirse, HMK m. 115/3'e göre, başlangıçtaki dava şartı eksikliğinden dava usulden reddedilemeyecektir. Ancak dava şartı arabuluculuğa başvurulmadığının mahkemece fark edilmesi veya taraflarca ileri sürülmesi halinde hâkim, HMK m.115/2'nin emredici düzenlemesi gereği, usulden ret kararı vermek zorundadır. HUAK'nin HMK'den daha sonraki tarihli ve arabuluculuk hususunda HMK'den daha özel bir kanun olması karşısında, HUAK m.18/A-2'nin HMK m.115/2'ye göre öncelikli olarak uygulanması gerekmektedir. Özetle dava şartına tabi bir uyuşmazlıkta dava şartı

²⁰⁹ Budak, A.C. (2019). *Ticari Davalarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk*. Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt.15, S.42, s.27.

²¹⁰ Koçyiğit, İ. ve Bulur, A. (2020). *Ticari Davalarda İş Uyuşmazlıklarında Tüketici Mahkemelerinde Dava Şartı Arabuluculuk Uygulamaları*. Ankara, 1. Bası, s.

²¹¹ Azaklı Arslan, B. (2018). *Medeni Usul Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk*. 1. Bası, Ankara, s.144.

²¹² Akil, C. (2020), s.310. ; Aynı yönde görüş için bkz. Tanrıver, S. (2020), s.112. ; Aydın, İ. (2022), s.238.

arabuluculuğa başvurulmadan doğrudan dava açılması halinde taraflara arabuluculuk süreci ile ilgili süre verilmemelidir.²¹³

3.1.3.5.3. İhtiyari ve Dava Şartı Arabuluculuk Bakımından Ortak Açıklamalar

Dava şartı arabuluculuk düzenlemesi tarafların ayrıca ihtiyari arabuluculuğa başvurularına engel değildir. Örneğin sigorta hukukundan kaynaklı dava şartı arabuluculuğa tabi bir uyuşmazlık hakkında tarafların bu yola başvurmaksızın doğrudan ihtiyari arabuluculuk yolunu tercih etmeleri mümkündür. Taraflar, dava şartı arabuluculuk sürecinde olduğu gibi, ihtiyari arabuluculuk süreci sonunda anlaşmaları halinde HUAK m.18/5 gereği üzerinde anlaşılan hususlar hakkında dava açamayacaklardır.

Burada tartışılması gereken husus, dava şartı arabuluculuğa tabi bir uyuşmazlık bakımından ihtiyari arabuluculukta anlaşma sağlanamaması halinde tutulan anlaşmama tutanağının dava şartı koşulunu sağlayıp sağlamadığı hususudur. HUAK m.18/A-2 hükmüyle kanun koyucunun amacı, dava açılmadan evvel tarafları bir araya getirerek uyuşmazlık konusu hakkında müzakere etmelerini sağlamaktır. Tarafların dava şartına tabi uyuşmazlık hakkında ihtiyari arabuluculuk yolunu tercih etmeleri ve süreç sonunda anlaşma sağlayamamaları halinde de dava şartı arabuluculuk koşulunun sağlandığının kabulü gerekmektedir. Sonuç olarak taraflar kanunun amaçladığı şekilde dava öncesinde uyuşmazlık konusunu müzakere etmiş ve sonuç alamamışlardır. Bu halde ihtiyari arabuluculuk süreci sonunda tutulan anlaşmama tutanağının mahkemeye dava dilekçesi ekinde sunulması ve bu şekilde dava açılması mümkündür. Aksinin kabulü halinde ihtiyari arabuluculuk süreci sonunda anlaşma sağlayamayan tarafların, dava şartı arabuluculuğa başvuru koşulunu yerine getirmek amacıyla arabuluculuk bürosuna müracaatlarını beklemek HUAK'nin amacına da usul ekonomisini düzenleyen HMK m.30' a da uygun düşmeyecektir.²¹⁴

²¹³Burada Yargıtay'ın yakın tarihli bir kararına dikkat çekmek gerekmektedir. Dava açılmadan evvel arabulucuya müracaat edilmesi ve sürecin anlaşmama ile sonuçlandırıldığının belgelenmesi gerekmektedir. Yargıtay ilgili kararında 28.05.2019 tarihinde asliye hukuk mahkemesinde açılan bir davada, dava devam ederken 12.07.2019 tarihinde arabuluculuğa başvurulmuş ve 06.08.2019 tarihinde anlaşmama tutanağı düzenlenmiştir. Yargıtay asliye hukuk mahkemesince görevsizlik kararı verilmesi üzerine, görevli mahkeme olan ticaret mahkemesince davanın esasına girilmeden arabuluculuğa başvuru süreci tamamlandığından, dava şartı yokluğundan red kararı verilmesinin doğru olmadığına hükmetmiştir. İlgili karar için bkz. Yarg. 17. H.D. 04.02.2021, E, 2020/3187, K, 2021/762.

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/17-hukuk-dairesi-e-2020-3187-k-2021-762-t-4-2-2021>
(Erişim Tarihi: 11.06.2023)

²¹⁴ Koçyiğit, İ. (2022), s.1746.

HUAK m.14'e göre arabulucuyu taraflar seçer. Arabulucunun seçiminin üçüncü bir kişi veya kurum tarafından yapılması mümkündür.²¹⁵

Kural olarak dava şartı arabuluculukta arabulucu büro tarafından belirlenir. Ancak arabulucunun taraflarca seçilmesi dava şartı arabuluculuk bakımından da mümkündür. Taraflar listede yer alan herhangi bir arabulucu üzerinde anlaşılırsa, büro tarafından bu arabulucuyu görevlendirir. Uygulamada bu seçim, arabulucu belirleme tutanağı olarak isimlendirilen belgenin taraflar ve seçilmek istenen arabulucu tarafından imzalanarak ilgili arabuluculuk bürosuna sunulmasıyla yapılır. İhtiyari arabuluculukta arabulucunun seçilmesi ile dava şartı arabuluculukta arabulucunun belirlenmesi arasında önemli bir fark bulunmaktadır. İradi arabuluculukta taraflar diledikleri arabulucuyu seçebilirken, dava şartı arabuluculukta Adalet Komisyonu listesinden bir arabulucu seçerler. Taraflar bu yönde bir seçim yapmazsa arabulucu ataması Adalet Komisyonu listesinden arabuluculuk bürosu tarafından yapılmaktadır.²¹⁶

Arabuluculuk faaliyeti hazırlık (başvuru) aşaması, başlangıç aşaması, inceleme aşaması, müzakere aşaması ve sonuç aşaması olmak üzere beş aşamadan oluşmaktadır.²¹⁷

Söz konusu aşamalar tüm uyuşmazlık türleri bakımından müşterek olmakla birlikte, sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yöntemiyle çözümünde hazırlık (başvuru) ve müzakere aşamalarına ayrıca değinmek gerekmektedir.

Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklarda taraflar ihtiyarî arabuluculuğa başvurabilirler.²¹⁸ Taraflar uyuşmazlığı ihtiyarî arabuluculuk yoluyla çözmek istediklerinde, eğer süreci yönetecek arabulucu konusunda anlaşmışlarsa, söz konusu arabulucu taraflara arabulucu belirleme tutanağı imzalatır ve UYAP portal üzerinden ihtiyarî arabuluculuk dosyası açabilir. Bunun dışında taraflardan biri arabuluculuk bürosuna ihtiyarî arabuluculuk başvurusu yapabilir. Arabuluculuk bürosuna yapılan başvuruda başvuran bir arabulucu seçip karşı tarafın onayını alabileceği gibi,

²¹⁵ Dür, O. (2017), s.331. ; Taşpolat Tuğsavul, M. (2012), s.175-176. ; Tanrıver, S. (2020), s.78. ; Çırkan, M.H. (2021). *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculukta Eşitlik İlkesi*. 1. Bası, Ankara, s.26.

²¹⁶ Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.117. ; Kılıçoğlu, A. M. (2021), s.55. ; Aydın, İ.(2022), s.240.

²¹⁷ Karayazgan, A. (2022). *Sigorta Uyuşmazlıklarında Alternatif Çözüm Yolları*. 3. Bası, Ankara, s. 1634. (*Sigorta Davaları*. Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.) ; Dür, O. (2017), s.314 vd.

²¹⁸ Karayazgan, A. (2022), s.1635.

arabulucu da başvuran taraf adına diğer tarafla temasa geçerek karşı tarafa arabuluculuk davet mektubu gönderebilir. Her iki tarafın da uyuşmazlığı arabuluculuk yoluyla çözüme konusunda anlaşmaları halinde arabulucu müzakerelere başlamadan önce taraflara uyuşmazlıklarını arabuluculuk yoluyla çözmeyi kabul ettiklerine dair bir sözleşme imzalamaya hakları vardır. Arabulucunun burada HUAK m.7 gereği taraflardan ücret ve masraf talep etme hakkı bulunmaktadır.²¹⁹

Kanun koyucu sigorta uyuşmazlıklarının devlet yargısı dışında çözümlenmesine önem atfetmektedir. Bu nedenle SK kapsamında STK oluşturulmuş ve yine SK'nin 30/13 ve KTK'nin 97. maddeleriyle sigortacıya müracaat zorunluluğu getirilmiştir. KMZSSGŞ'nin 4. maddesiyle sigortacıya başvuru sonrasında da tarafların ihtiyari arabuluculuğa teşvik edildiği görülmektedir.²²⁰

Sigortacılık bilimsel ve teknik esaslara dayalı bir faaliyettir.²²¹ Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıkların özel uzmanlık ve spesifik bilgi gerektirmesi karşısında, uyuşmazlık çözümü hakkında öneri getirebilecek kişilerin müzakere sürecine katılımı önemlidir.²²² Nitekim HUAK m.5/6 uzman kişilerin müzakerelerde bulunmasına cevaz vermektedir.²²³

HUAK m.15/4, niteliği gereği yargısal bir yetkinin kullanımı olarak sadece hâkim tarafından yapılabilecek işlemlerin arabulucu tarafından yapılamayacağını düzenlemektedir. Yine arabulucu uyuşmazlıkla ilgili olarak taraflara hukuki veya mesleki tavsiyelerde bulunamayacaktır. Arabulucu gerekli ve uygun olduğunda aydınlanmış iradeyle seçim yapmalarına yardımcı olmak üzere uzmanlara danışmalarının önemini taraflara hatırlatmak ve bu konuda tarafları bilgilendirmek yetkisine sahiptir.²²⁴ Arabulucu bu yetkisini kullanırken taraflara herhangi bir dayatmada bulunamaz. Bu husus arabuluculukta hâkimiyetin taraflarda olması ilkesinin bir gereğidir.²²⁵

²¹⁹ Adalet Bakanlığı. (2017). *Mahkeme Temelli Arabuluculuk Hizmetleri El Kitabı*. Ankara, s.14-15.

²²⁰ Bkz. yuk. 2.3.6.2.2.

²²¹ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Ögüz, Z. (2021), s.6.

²²² Karayazgan, A. (2022), s.1637.

²²³ Bkz. yuk. 3.1.3.5.1.

²²⁴ Türkiye Arabulucular Etik Kuralları için bkz.

<https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/etik-kurallari15012021075651> (Erişim Tarihi: 14.06.2023)

²²⁵ Atış, İ. (2019). *Arabuluculuk Uygulamasında Gizlilik İlkesinin Uygulanması ve Önemi*. Sakarya İktisat Dergisi, Cilt.8, S.1, s.77.

Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlık çözümünde müzakere sürecinin tıkanması hâlinde, arabulucunun taraflara uzmanlara danışmalarının önemini hatırlatması, özellikle sigorta uyuşmazlığı karşısında zayıf durumda olan taraf bakımından yararlı olacaktır.

Sigortalanan malda meydana gelen zarar miktarının taraflarca bilinmesinin uyuşmazlığın çözüme kavuşmasına katkı sağlayacağı açıktır. Bunun için malda meydana gelen zarar miktarının veya araç değer kaybına ilişkin istemlerde değer kaybı miktarının tespitinin bir bilirkişi hesaplamasıyla belirlenmesine ihtiyaç duyulabilmektedir.

Arabulucunun HUAK m.4 gereği delil toplaması mümkün değildir. Ancak arabulucu tarafların uzman yardımı almalarını önerebilir. Bir uzman yardımına duyulan ihtiyaç, müzakere süreci bakımından sigorta hukuku uyuşmazlıklarını diğer uyuşmazlıklardan ayırmaktadır.

Müzakere süreci bakımından değinilmesi gereken bir husus arabuluculuk toplantılarının usulüne ilişkindir.

Arabuluculuk süreci tarafların yüz yüze toplantıya katılımıyla yapıldığı gibi telekonferans yoluyla da yapılabilir.²²⁶ Telekonferans yöntemi kullanılarak arabuluculuk görüşmelerinin hukuki temeli zayıftır. Bu husus hakkında bir yasal düzenleme olmayıp istikrar kazanmış yargı kararları da bulunmamaktadır.²²⁷

Uygulamada taraflar adliyelerde e-duruşma²²⁸ sisteminin yaygınlaşmaya başladığı gerekçesini ileri sürerek, daha çok toplantılara telekonferans yoluyla katılmayı tercih etmektedir. Arabuluculuk müzakereleri bakımından toplantının

²²⁶ Goodman, A. (2016). *Arabuluculuğa Hazırlanmak*. Birleşik Krallık, s.25.

²²⁷ Çetin, O. (2021). *Telekonferans Yöntemi ile Yapılan Arabuluculuk Görüşmelerinde Yaşanan Sorunlar ve Bu Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri*. Ankara Barosu Dergisi, Cilt.79, S.4, s.113.

²²⁸ Hukuk Muhakemelerinde Ses ve Görüntü Nakledilmesi Yoluyla Duruşma İcrası Hakkında Yönetmelik için bkz. RG: 30.06.2021-31527

telekonferans yoluyla gerçekleştirilmesi bazı avantajlara²²⁹ sahip olduğu gibi, bunun bazı dezavantajları²³⁰ da bulunmaktadır.

Kanaatimizce arabuluculuk toplantılarının telekonferans yoluyla gerçekleşmesindeki en temel sorun, bir müzakere masası etrafında toplanmayan tarafların uyuşmazlık konusu hakkında yeterli düzeyde müzakere edememeleri, empati kuramamalarıdır. Telekonferans yoluyla yapılan toplantıda arabulucunun bazı iletişim becerilerini yeterli düzeyde kullanması mümkün olmayacaktır.²³¹ Aktif dinleme²³², sözsüz iletişim (jest ve mimikler) gibi iletişim becerileri arabulucu tarafından kullanılamayacak, arabulucu taraflara duygularını yönetmek bakımından yeterince yardımcı olmayacaktır. Sigorta hukukunun teknik uzmanlık gerektiren bir alan olması nedeniyle, yüz yüze olmayan bir toplantıda tarafların menfaat ve pozisyonlarını anlaması ve buna uygun bir çözüm yolu tercih etmesi güç olacaktır.

3.1.4. Arabuluculuğa Hâkim Olan İlkeler

3.1.4.1. İradîlik

Arabuluculukta iradîlik HUAK m.3'de düzenlenmiştir. Kanunda iradîlik olarak ele alınan söz konusu ilke aynı zamanda “gönüllülük” olarak da anılmaktadır.²³³

²²⁹ Telekonferans yöntemiyle gerçekleştirilecek arabuluculuk sürecinin, yüz yüze yapılacak arabuluculuk toplantısına göre daha esnek olduğu şüphesizdir. Ülkemizde ve dünyada yaşanan COVID-19 sürecinde, telekonferans yöntemini taraflarsa sağladığı esneklik önemlidir. Uyuşmazlık taraflarının farklı illerde yaşaması halinde, telekonferans yönteminin usul ekonomisi açısından da yararlı olduğu söylenebilir. Bkz. Çetin, O. (2021), s.112-113.

²³⁰ Telekonferans yöntemi sürecin güvenilirliği bakımından bazı tereddütler doğurmaktadır. Bu yöntemde telekonferans yoluyla sürece katılan tarafların kimlik kontrollerinin güç olduğu açıktır. Yine süreç sonunda imzalanacak belgeler bakımından ad bazı sorunlar doğabilmektedir. Özellikle tarafların vekille temsil edilmediği ve e imza kullanmadığı durumlarda sorun yaşanma ihtimali artmaktadır. Tarafların ikametleri arasında uzak mesafe olması halinde uygulamada arabulucuların tutanakları taraflara sırayla kargo yaparak imza sürecini tamamlamaya çalıştıkları görülmektedir. Bu durum imzanın güvenliğini tehlikeye düşürmektedir. Arabulucunun bu gibi bir yöntem tercih etmemesi halinde ise taraflar arabuluculuk ofisine gelerek tutanakları imzalamak ve teslim almak zorunda kalmaktadır. Toplantıya katılımın telekonferans yoluyla sağlandığı bir uyuşmazlıkta tutanak imzası için tarafların buluşması veya arabuluculuk ofisine gelmeleri halinde ise telekonferans yolunun usul ekonomisi açısından taraflara sağladığı faydanın ortadan kalktığı söylenebilir. Bkz. Çetin, O. (2021), s.113 vd.

²³¹ Söz konusu iletişim becerileri için bkz. Parkinson, L. (2017). Ankara, s.157 vd.

²³² Bkz. Yılmaz, M.E. (2006). *Uyuşmazlık Çözümünde Arabuluculuk Süreci*. Kamu Hukuku Arşivi, Cilt.9, S.2,s.101.

²³³ Yazıcı Tıktık, Ç. (2013), s.36. ; Özgen, M. (2022), s.37. ; Kekeç, E.K. (2016), s.70. ; Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı M. ve Seven,V. (2019), s.28. ; Taşpolat Tuğsavul, M. (2012), s.127. ; Tanrıver, S. (2020), s.56. ; Dür, O. (2017), s.15. ; Karacabey K. (2016). *Zorunlu Arabuluculuğun Hukukun Temel İlkelerine Aykırılığı ve Uygulanabilirliğine Dair Sorunlar*. Ankara Barosu Dergisi, S.1, s.464.

Gönüllülük ilkesi kapsamında arabuluculukla ilgili taraflar süreç bakımından istekli olmalıdır.²³⁴ Arabulucu sürecin başlangıcında, tarafları aydınlatmalıdır. Bu noktada arabulucu tarafından taraflara bilgilendirme tutanağı imzalatılmaktadır.

Sigorta uyuşmazlıklarında taraflardan birinin sigorta şirketi olması karşısında uyuşmazlığın tarafları arasında güç dengesizliğinin bulunma ihtimali oldukça yüksektir. Söz konusu ihtimal değerlendirildiğinde, arabuluculukta iradilik ilkesinin korunması adına, arabulucuya yüklenen aydınlatma yükümlülüğü daha büyük önem arz etmektedir.

Sigorta uyuşmazlıklarında taraflar arasındaki muhtemel güç dengesizlikleri kanun koyucu tarafından da dikkate alınmıştır. HUAK ile arabuluculuk sürecine ilişkin arabulucuya yüklenen aydınlatma yükümlülüğüne benzer bir aydınlatma yükümlülüğü, TTK m.1423 ile sigortacı ve acentesine yüklenmiştir.²³⁵

Sigorta uyuşmazlığında sigorta şirketinin karşısında hasım olarak bulunan sigorta ettiren, sigortalı veya zarar gören tacir olabileceği gibi tacir olmayan gerçek veya tüzel kişi de olabilir. TTK m.1423’de kanun koyucu sigorta şirketinin karşısında bulunan sigortalının tacir olup olmadığına bakmaksızın sigortacı veya acentesine aydınlatma yükümlülüğünü vermiştir.²³⁶ Bu çerçevede basiretli tacir ilkesinden hareketle, sigorta ettirenin tacir olması yeteri kadar bilgilendirilmemesini haklı kılmamaktadır. Çünkü kendine has kavramı bünyesinde barındıran sigortacılık faaliyetleri özel uzmanlığı gerektiren bir alandır.²³⁷

TTK ile düzenlenen aydınlatma yükümlülüğü sigorta sözleşmesine ilişkin olup HUAK kapsamında arabulucu tarafları arabuluculuk süreci ile ilgili aydınlatmakla yükümlüdür. Kanaatimizce her iki aydınlatma yükümlülüğü birbirinden farklılık arz etse de TTK kapsamında sigortacı veya acentesinin aydınlatma yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmesi, sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlık çıkma ihtimalini önemli ölçüde azaltacaktır.

²³⁴ Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı M. ve Seven,V. (2019), s.29.

²³⁵ Aslan, A. (2022). *Sigortacının Bilgilendirme ve Aydınlatma Yükümlülüğü*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, s.340.

²³⁶ Yeşil Şamlı, K. (2016). *Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m.1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt.22, S.3, s.2977-3004.

²³⁷ Aslan, A. (2022), s.341.

HMK m.3/1 hükmü incelendiğinde gönüllülük ilkesinin arabuluculuk sürecinin tüm aşamalarını kapsar. Söz konusu ilke gereği taraflar arabuluculuk kurumuna müracaat edip etmeyeceklerine, sürece katılmaları halinde süreci devam ettirip ettirmeyeceklerine, süreç sonunda anlaşma sağlayıp sağlamayacaklarına serbest iradeleriyle karar verebilirler.²³⁸

İhtiyari arabuluculukta gönüllülük ilkesi sürecin başından sonuna dek hâkimdir. Taraflar uyuşmazlık konusu ile ilgili olarak dava açabileceği gibi arabuluculuk yoluna da başvurabilirler. Taraflar uyuşmazlığı arabuluculukta çözmek hususunda anlaşsa da buna uymak zorunda değildirler.²³⁹

Burada bir hususu tartışmak gerekmektedir. Taraflar uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözüleceği hususunda önceden bir anlaşma yapmış olabilirler. Buna rağmen taraflardan birisi doğrudan dava açma hakkını kullanırsa diğer taraf uyuşmazlığın arabuluculuk yolu ile çözümlenmesi hususunda mahkemeye herhangi bir itirazda bulunabilecek midir? Bu yönde bir talep gelmesi halinde mahkeme uyuşmazlığın öncelikli olarak arabuluculuk yoluyla çözümlenmesi hususunda bir karar verebilecek midir? Mahkemenin uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözümü için duruşmaya ara verip arabuluculuk sürecini bekletici mesele yapabilecek midir? Bu durumu iradilik ilkesi çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir. Kanaatimizce taraflar uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözümü hususunda anlaşmış olsalar bile, diğer tarafın arabuluculuğa başvurmaksızın dava yolunu seçmesi halinde davayı açan tarafın arabuluculuk hususunda gönüllü olmadığını kabul etmek gerekir. Bu bağlamda mahkemenin uyuşmazlığın arabuluculukta çözümlenmesi hususunda karar vermesi veya tarafları arabuluculuğa yönlendirerek bunu bekletici mesele yapması mümkün değildir.²⁴⁰ HMK m.116'da uyuşmazlığın tahkim ilk itirazı ileri sürmek mümkünse de kanunda uyuşmazlığın arabuluculukta çözümlenmesi gerektiğine dair bir ilk itiraz sebebi düzenlenmemiştir.²⁴¹ Burada mahkeme taraflar arasında bir arabuluculuk sözleşmesi olduğunu dosyadan tespit ederse veya diğer taraf uyuşmazlığın arabuluculukta çözümlenmesi hususunda bir talepte bulunursa hâkim HMK gereği

²³⁸ Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı M. ve Seven, V. (2019), s.28.

²³⁹ Kekeç, E.K. (2016), s.76.

²⁴⁰ Aksi yönde bkz. Özbek, M.S. (2022), s.836.

²⁴¹ Doktrinde ÖZBEK tarafından bu hususta bir kanuni düzenleme yapılması önerilmiştir. Buna göre tahkim ilk itirazına benzer şekilde arabuluculuğa ilişkin bir ilk itiraz düzenlemesi getirilmesinin uygun olacağına değinilmiştir.

tarafları arabuluculuğa teşvik etmekle yetinmelidir. Buna rağmen taraflardan birisi uyuşmazlığın arabuluculukta çözümü hususunda gönüllü olmazda mahkeme yargılamaya devam etmek zorundadır. Nitekim arabuluculukta iradilik ilkesi esastır.²⁴²

İhtiyari arabuluculukta gönüllülük ilkesi bakımından değerlendirilmesi gereken bir başka husus ise genel işlem koşullarıdır. Arabuluculuk sözleşmesinin bir sözleşme içinde yer alan bir madde veya hükümle kararlaştırılması halinde genel işlem koşulunun varlığından söz edilebilir.²⁴³ Arabuluculuğun sözleşmeye koyulan bir şartla zorunlu kılınmasının faydası tartışmalıdır. Bu şekilde bir yükümlülüğün ifası zor olduğu gibi, çözümün geciktirilmesi için bir taktik olarak kullanılması da mümkündür.²⁴⁴

TBK m.21'e göre genel işlem koşulunun karşı taraf menfaatine aykırı olması gerekmektedir. Bu husus arabuluculuk bakımından tartışılmalıdır. Arabuluculuk şartı tarafların dava açma hakkını ortadan kaldırmadığına göre, menfaate aykırı bir durum yoktur. Genel işlem koşulu bir ceza koşulu olarak kararlaştırılırsa menfaate aykırılık söz konusu olacaktır. Bu durumda TBK m.21/2 kapsamında hükümsüzlük yaptırımını gündeme gelecektir.²⁴⁵

Sigorta sözleşmesinde arabuluculuk şartı genel işlem koşulu olarak ortaya çıkabilir. Bu durumda tarafların tüketici olup olmamasına göre TBK ve TKHK'nin genel işlem koşullarına ilişkin düzenlemeleri uygulanacaktır. Arabuluculuk şartı genel işlem koşulları kapsamında geçerli sayılsın veya sayılmasın gönüllülük ilkesi ön planda olup taraflar arabuluculuk yoluna müracaat etme noktasında tamamen serbesttirler.

Dava şartı arabuluculukta gönüllülük ilkesi, ihtiyari arabuluculuğa göre farklılık arz etmektedir.

Arabuluculuğun dava şartı olarak uygulandığı alanlarda arabuluculuğa başvuru hususunda iradilik ilkesi kanun koyucu tarafından kısmen bertaraf edilmiştir. Sözgelimi sigorta uyuşmazlıkları bakımından arabuluculuğa müracaat dava şartı olup

²⁴² ISTAC bu hususta farklı bir çözüm yolu benimsemiştir.

²⁴³ Genel işlem koşullarının tanımı hakkında bkz. Eren, F. (2020), s.228.

²⁴⁴ Özbek, M.S. (2022), s.738.

²⁴⁵ Sert Sütçü, S. (2020). *Arabuluculuk Sözleşmesinde Genel İşlem Koşullarına İlişkin Hükümlerin Uygulanması. Arabuluculuğun Geleceği Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı*. 14 Kasım 2020, s.280.

bu noktada tarafların arabuluculuğa başvurmaları zorunludur. Söz konusu zorunluluk sadece sürece başvuruya sınırlıdır. Kısacası dava şartı arabuluculukta sürece başvuru dışında gönüllülük ilkesi arabuluculuğu diğer aşamalarında devam etmektedir.

Dava şartı arabuluculuğa ilişkin düzenlemeler HUAK’de düzenlenen iradi olma özelliğine aykırıdır.²⁴⁶ HUAK ile arabuluculuğun gönüllü bir süreç olduğunun düzenlenmesi, ardından başkaca kanunlarla dava şartı arabuluculuğa ilişkin hükümler getirilerek gönüllülük ilkesinin bertaraf edilmesi çelişkilidir.²⁴⁷ Bu durum arabuluculuğun ruhuna aykırıdır.²⁴⁸ Dava şartı arabuluculuğu arabuluculuğun iradîlik ilkesi bağlamında savunmak güçtür.²⁴⁹ Ancak arabuluculuğa zorunlu olarak başvuran tarafların, sürecin yararına inandıkları için arabuluculuğa iradi olarak devam etmeleriyle süreçteki gönüllülük unsurunun sağlandığı şeklinde yorum da yapılabilir.²⁵⁰ Arabuluculuğun en temel unsuru uyumsuzluğun tarafların sürece katılmakta istekli ve gönüllü olmalarıdır. Tarafların sürece katılımda isteksiz olması arabuluculuğun başarı şansını azaltacaktır.²⁵¹ Müzakerede bulunmak istemeyen kişileri arabuluculuğa başvurmak zorunda tutmak, kurumun ruhuna aykırıdır. Kanun koyucunun arabuluculuğa başvuruyu zorunlu kılmaktansa, arabuluculuğa başvurulmak için “özendirici tedbirler” alması daha uygundur.²⁵²

Arabuluculuğun dava şartı olarak düzenlenmesinde kanun koyucunun ulaşmaya çalıştığı amaç tarafları arabuluculuğa teşvik etmektir. Nitekim 7. Yargı Paketi kapsamında dava şartı arabuluculuğun uygulama alanını genişletilmesi bunu göstermektedir.²⁵³ Ancak tarafları arabuluculuğa teşvik etme iradesiyle de olsa arabuluculuğa başvurunun zorunlu hale gelmesi anayasal düzeyde, özellikle hak arama

²⁴⁶ Aksi yönde görüşler için bkz. Kaya, S. (2018). *7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunu Çerçevesinde Bireysel İş Uyuşmazlıklarında Zorunlu Arabuluculuk*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.22, S.1-2, s.251. ; Özçelik, V. (2018). *Dava Şartı Arabuluculuğa Başvuru Zorunluluğu (Usûl Ekonomisi İlkesi ve Hak Arama Hürriyeti Bakımından Değerlendirme)*. Kesit Akademi Dergisi, Y.14, S.14, s.344. ; Kekeç, E.K. (2016), s.74.

²⁴⁷ Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı M. ve Seven, V. (2019), s.30.

²⁴⁸ Yazıcı Tıktık, Ç. (2013), s.36.

²⁴⁹ Yuvalı, E. (2021). *Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkisinde Zorunlu Arabuluculuk*. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt.11, S.2, s.365. ; Karacabey K. (2016), s.489.

²⁵⁰ Dür, O. (2017), s.255.

²⁵¹ Özmumcu, S. 82016). *Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt.74, S.2, s.838.

²⁵² Mert N. (2016). *“İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağı ile Getirilen Zorunlu Arabuluculuk Kurumunun Medeni Usul Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”*, İş Hukuku Ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği 40. Yıl Uluslararası Toplantısı, İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağının Değerlendirilmesi 14 Mayıs 2016, İstanbul, s.156.

²⁵³ Bkz. Yuk. 3.1.3.5.2.

hürriyeti bakımından bazı sorunlar doğurabilecektir.²⁵⁴ Tarafları arabuluculuğa teşvik etme adına dava şartı arabuluculuk uygulamasının benimsenmesinin doğru bir tercih olup olmadığının irdelenmesi gerekir. Nitekim hukukumuzda arabuluculuğun başkaca kanunlarla teşvik edildiği görülmektedir. HMK'nin, hâkimi uyuşmazlığın taraflarını arabuluculuğa teşvik etmekle görevli sayan 139, 140 ve 320. maddeleri buna örnek gösterilebilir. Bu gibi düzenlemelerle tarafların kendi iradeleri ile gönüllü olarak bu sürece katılımları için gerekli önlemler alınmasına ve bunun geliştirilmesine destek verilmelidir.²⁵⁵

Kanaatimizce arabuluculuğun dava şartı olarak düzenlenmesi iradilik ilkesine aykırıdır. Mevzuatımız kapsamında zorunlu arabuluculuk sadece arabuluculuğa başvuru hususunda zorunluluk arz etse de arabuluculuk sürecinin başından sonuna dek gönüllülük ilkesine tabi olması esastır. Mevcut düzenlemeler değerlendirildiğinde arabuluculuğa başvuru devlet yargısına müracaat etmeye engel değildir. Öte yandan HUAK arabuluculuk süreci bakımından hak düşürücü süreler ve zamaşımı sürelerini koruyucu bazı hükümler içermektedir.²⁵⁶ Buna rağmen HUAK m. 18/A-11 ise gönüllülük ilkesine tamamen aykırı bir düzenlemedir. Söz konusu hükme göre tarafların arabuluculuk sürecine katılım sağlanmaması hâlinde zorlayıcı yönde kural getirmektedir. HUAK m.18/A-11'e göre²⁵⁷ ilk oturuma katılmamak yaptırıma tabi tutulmuştur.²⁵⁸ Dava şartı arabuluculuğa ilişkin bu kuralın adil yargılanma hakkını ihlâl ettiği şüphesizdir. Söz konusu kural nedeniyle ilk toplantıya mazeretsiz olarak katılmayan taraf, hakkını devlet yargısında arama hususunda tereddüt yaşayabilecektir. Sigorta uyuşmazlıklarında kanun koyucunun tarafları alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine teşvik etme yönünde eğilimi olsa da bunun zorlayıcı bir şekilde yapılmasının arabuluculuk kurumunun ruhuna ve özüne uygun olmadığını söylemek gerekmektedir.

²⁵⁴ Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı M. ve Seven, V. (2019), s.30.

²⁵⁵ Özmumcu, S. (2016), s.838.

²⁵⁶ Bkz. Aşa. 3.1.5.

²⁵⁷ Söz konusu kural TKHK m.73/A-2 düzenlemesi gereği tüketici aleyhine uygulanmayacaktır.

²⁵⁸ HMK m.326 yargılama giderinin dava sonunda aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verileceğini düzenlemektedir. HMK masrafların davayı kaybeden tarafa yükletilmesini esas almaktadır. (Cost Follow the Event) Bu durum "kirlenen öder (polluter pays principle)" ilkesiyle uyumludur. HUAK m.18/A-11 ile getirilen düzenleme HMK m.326'ya uygun bir düzenleme değildir. Yargılamada haklı çıkan tarafın buna rağmen yargılama giderlerinden ve vekâlet ücretinden sorumlu tutulmasında isabetsizlik bulunmaktadır. Bkz. Gül, M.A. (2022). *Medenî Usûl Hukukunda Dava Değeri*. 1. Bası, İstanbul, s.126-127.

3.1.4.2. Eşitlik

HUAK m.3/2 gereği, taraflar eşitlik ilkesini gözetmek zorundadır. Eşitlik ilkesi gerek dava şartı arabuluculukta gerekse ihtiyari arabuluculukta sürecin başından sonuna kadar tüm aşamalarına hâkimdir. Sigorta uyuşmazlıklarında taraflar arasında güç dengesizliğinin mevcut olması süreçte eşitlik ilkesinin önemini daha da artırmaktadır. Arabulucu taraflar arasındaki güç dengesizliğini de dikkate alarak taraflar arasındaki eşitlik ilkesini gözetmek durumundadır. Bir tarafın daha güçlü görüldüğü uyuşmazlıklarda arabulucunun eşitlik ilkesini daha özenli şekilde uygulaması gerekmektedir. Sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar bu türden uyuşmazlıklardır.²⁵⁹ Taraflar arasında müzakere gücü eşitsizliğinin bulunması durumunda arabuluculuk sürecinin daha zayıf durumda olan tarafın menfaatleri aleyhine sonuçlanma ihtimali de vardır.²⁶⁰

Eşitlik ilkesi çerçevesinde tarafların sürecin başından sonuna dek eşit muamele görmesi gerekir. Arabulucu süreç boyunca taraflara eşit davranmalı, eşit söz hakkı tanınmalı ve süreçte adil bir yöntem kullanılmalıdır. Taraflar arasında eşitliğin tesis edilememesi halinde taraflarda adaletsizlik hissi oluşacak ve sürecin sonunda tarafların anlaşma ihtimali azalacaktır.²⁶¹

Eşitlikten anlaşılması gereken mutlak bir eşitlik olmayıp esas olan sürecin taraflara eşitliği hissettirecek şekilde yürütülmesidir. Önemli olan tarafların meramlarını gerçekten anlatabilecekleri zaman ayrılması ve sürecin yürütülmesidir.²⁶² Bunun şeklen sağlanması yetmez, arabulucu tarafların sahip olduğu imkânları dengeleyici şekilde kullanmalarını sağlamak durumundadır.²⁶³ Bu bakımından arabulucunun uyuşmazlığın tarafları arasındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırması gerekir.²⁶⁴ Bu çerçevede arabulucu daha özgüvenli ve sürekli konuşan bir tarafın bulunduğu uyuşmazlıkta sessiz kalan tarafın konuşması ve sürece katılımı için çaba sarf edebilecektir.²⁶⁵

²⁵⁹ Aydın, İ. (2022), s.56.

²⁶⁰ Ermenek, İ. (2021), s.8.

²⁶¹ Kekeç, E.K. (2016), s.63.

²⁶² Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı M. ve Seven,V. (2019), s.32.

²⁶³ Dür, O. (2017), s.260.

²⁶⁴ Özmumcu, S. (2019). *Arabuluculukta Tarafsızlık İlkesinin Görünümü ve Etik Kurallar Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.10, S.1, s.268.

²⁶⁵ Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.58.

HUAK m.9'a göre arabulucu, taraflar arasında eşitliği gözetmekle yükümlüdür. HUAK m.9 ile düzenlenen tarafsızlık ilkesi HUAK m.3'de yer alan eşitlik ilkesiyle birlikte düşünülmelidir. Sigorta uyuşmazlıklarında taraflar arasında güç dengesizliklerinin bulunması nedeniyle eşitlik ilkesi daha farklı yorumlanmalı, arabulucu uyuşmazlık çözümünde daha aktif rol almalıdır.²⁶⁶

Arabuluculukta tarafsızlığın iki boyutta incelenmesi gerekmektedir: Bunlardan birincisi uyuşmazlığın tarafları ikincisi uyuşmazlığın konusu bakımındandır. Uyuşmazlığın tarafları bakımından arabulucunun tarafsızlığı, arabulucunun taraflara eşit şekilde davranmasını gerektirir. Bu husus yukarıda açıklamıştır. Arabulucunun uyuşmazlıkta şahsi menfaatinin olmaması demektir.²⁶⁷ Arabulucu ile taraflar arasında herhangi bir menfaat ilişkisi veya çatışması bulunmamalıdır. HUAK m.9/2'deki ilke de bu kuralın bir gereğidir.

Kanunlarımızda hâkim ve hakemlerde olduğu gibi tarafsızlığına ilişkin şüphe nedeniyle arabulucunun reddi veya yasaklılığı şeklinde düzenlemeye yer verilmemiştir. Arabulucu ve taraflar arasında herhangi bir menfaat ilişkisi bulunmaması arabuluculuk etik kurallarının bir gereğidir. Arabulucunun tarafsızlık ve eşitlik ilkelerinin zedeleneceğine ilişkin kanaate ulaşması halinde söz konusu görevi üstlenmemesi gerekmektedir.²⁶⁸

HUAK m.9'a göre arabulucu tarafsızlığı kuşkuya düşerse durumu taraflara bildirmek durumundadır. Taraflar buna karşın arabulucunun dosyaya bakmasında ısrarcı olabilirler. Kanun bu durumda arabulucunun görevine devamına cevaz vermektedir. Ancak arabuluculuk etik kuralları arabulucunun, tarafların aksi yöndeki talep ve anlaşmalarına bakmaksızın, arabuluculuk teklifini reddetmesini veya arabuluculuktan çekilmesi yönünde hüküm içermektedir. Kanaatimizce bu gibi bir durumda arabulucu söz konusu görevi üstlenmemelidir. Aksi halde müzakerenin ilerleyen aşamalarında taraflar arasında uyuşmazlığın ve gerginliğin tırmanması halinde, arabulucu süreci sağlıklı şekilde yürütmekte zorlanabilecektir.

²⁶⁶ Albayrak, H. (2018), s.12-24.

²⁶⁷ Yazıcı Tıktık, Ç. (2013), s.43-44.

²⁶⁸ Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.103.

3.1.4.3. Gizlilik

Gizlilik HUAK m.4'de düzenlenmiştir. Gizlilikte amaç sürece olan güveni sağlamaktır. Gizlilik ilkesi arabuluculuk sürecinin verimli ve başarılı olması için önemlidir.²⁶⁹

Gizlilik ilkesine gerekli önemin verilmesi uyuşmazlığın olumlu yönde çözümlenmesi bakımından önem arz etmektedir. Taraflar müzakere sürecindeki tekliflerinin olası bir anlaşmazlık halinde delil olarak kullanılacağı endişesini taşırlarsa, arabuluculuk sürecinde aktif rol almak istemeyeceklerdir. Tarafların uyuşmazlığı özgürce müzakere edebilmeleri için, müzakere sürecinin gizli olduğunun taraflarca bilinmesi gerekmektedir.²⁷⁰

Gizlilik ilkesinin kanunda iki istisnası bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, tarafların rızasıdır. Taraflar karşılıklı anlaşarak arabuluculuk sürecinin gizliliği kaldırabilirler. İkinci olarak ise gizlilik ilkesine tabi bilgiler icrası için lüzumlu ise açıklanabilecektir.²⁷¹

Gizlilik ilkesinin arabuluculuk-tahkim kurumu bakımından ayrıca incelenmesi gerekmektedir.²⁷²

Arbuluculuk ve tahkimin aşamalı olarak uygulandığı bu yöntem, arabuluculuk aşamasında sürecin anlaşmayla sona ermesi halinde gizlilik ilkesi bakımından herhangi bir sorun içermeyecektir. Ancak tahkim aşamasına geçildiğinde gizlilik ilkesinin korunma ihtimali bulunmamaktadır. Süreçte arabulucu görevine hakem olarak devam edecek olup artık uyuşmazlık hakkında bilgi sahibidir. Gizli olması gereken hususlarda bilgi sahibi olan hakem, tahkim yargılamasında objektifliğini koruyamayabilecektir. Yine taraflar tahkim yargılamasında kullanılmasını istemediği bilgileri arabuluculuk aşamasında gizli tutabileceklerdir. Bu durum ise arabuluculuk aşamasının anlaşmama ile sonuçlanma ihtimalini artırmaktadır.²⁷³

²⁶⁹ Yazıcı Tıktık, Ç. (2013), s.34.

²⁷⁰ Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.54-55.

²⁷¹ Atış, İ. (2019), s.81.

²⁷² Bkz. Yuk. 2.3.6.1.

²⁷³ Canatan, B. (2023). *Med-Arb Yönteminin Getirdiği Olumsuzluklar ve Gizlilik Sorununa Yönelik Bazı Med-Arb Modelleri*. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt.9, S.1, s.90-91.

3.1.5. Arabuluculuğun Maddi Hukuka Etkisi ve Süreler

HUAK arabuluculuk sürecine ilişkin süreler ile arabuluculuk sürecinin hak düşürücü ve zamanaşımı sürelerine etkisini düzenlemiştir.

Dava şartı ticari arabuluculukta arabuluculuk süresi en fazla sekiz hafta, tüketicide ise en fazla dört haftadır. Sigorta uyuşmazlığı bakımından ihtiyari arabuluculuğun tercih edilmesi halindeyse arabuluculuk süresi taraflara bağlı olup ihtiyari arabuluculukta arabuluculuk süresi bakımından mevzuatta süre bakımından herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır.²⁷⁴

Dava şartı arabuluculukta arabuluculuk süreci arabuluculuk bürosuna başvuru ile başlar, son tutanağın düzenlenmesine kadar devam eder. İhtiyari arabuluculukta ise arabuluculuk sürecinin başlaması dava öncesinde ve dava sonrasında arabulucuya müracaat halleri bakımından ayrı ayrı düzenlenmiştir.²⁷⁵

Dava açıldıktan sonra HUAK m.15/5 gereği taraflar arabulucuya başvurma yönünde irade sergilerse mahkeme süre verir.²⁷⁶ Bu sürede taraflar arabuluculuk sürecini olumlu veya olumsuz sonuçlandırır.

TTK'nin 1420. ve 1482. maddelerine göre sigorta sözleşmesinden doğan talepler bakımından iki yıl ve on yıllık zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Kanaatimizce dava şartı arabuluculuk müracaatları ile dava açıldıktan sonra başlatılan ihtiyari arabuluculuk başvurularında zamanaşımı sürelerinden kaynaklı sorun yaşanma ihtimali oldukça düşüktür. Dava açılmadan önce başlatılan arabuluculuk başvuruları bakımından ise hak zamanaşımına daha çok dikkat etmek gerekmektedir. Çünkü arabuluculuk teklifine karşı, karşı tarafın otuz günlük cevap süresi vardır. İki veya on yıllık zamanaşımı süresinin dolmasına otuz günden daha az süre kalmış olan uyuşmazlıklarda ihtiyari arabuluculuk yoluna başvuru sürecinin daha özenle takip edilmesi gerekmektedir. İhtiyari arabuluculuğa ilişkin teklifin bahsi geçen otuz günlük sürede karşı tarafça kabul edilmemesi halinde, arada geçen sürede zamanaşımı dolacağından uyuşmazlığın devlet yargısıyla çözümü de imkânsız hâle gelebilecektir.

²⁷⁴ Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı M. ve Seven, V. (2019), s.87.

²⁷⁵ Tanrıver, S. (2020), s.112.

²⁷⁶ Yıldırım, F. (2016). *Türk Hukuk Sisteminde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk*. Uluslararası İktisadi Ve İdari Akademik Araştırmalar Dergisi (Ijer), Cilt.2(3), s.756. ; Özbek, M.S. (2022), s.1686-1687.

Dava şartı arabuluculukta ve ihtiyarî arabuluculukta başvuru ile zamanaşımı durur ve hak düşürücü süre işlemez.²⁷⁷ Arabuluculuğa başvurunun sürelerle etkisi incelenmesi gereken önemli bir konudur. Taraflar arabuluculuğa başvururken yargı organları karşısında sahip oldukları bazı hakları kaybetme endişesi taşıyabilirler. Hak düşürücü süre veya zamanaşımı süresinin dolması tehlikesi nedeniyle ihtiyarî arabuluculuk yolunu tercih etmeyebilirler. Kanun koyucu bu endişeleri gidermek ve tarafların hak kaybını önlemek amacıyla gerek ihtiyarî gerekse dava şartı arabuluculuğa ilişkin kanun ve yönetmeliklerde sürelerle ilişkin düzenlemeler yapmıştır.²⁷⁸

İhtiyarî arabuluculuk bakımından HUAK'nin m.16, m.18/A-5 ve İMK m.3/17 bu hususu düzenlemektedir.²⁷⁹

Arabuluculuğun sürelerle etkisi sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklar bakımından herhangi bir farklılık arz etmemekteyse de sigorta uyuşmazlıklarında bazı özel durumlara değinmekte fayda bulunmaktadır.

Sigorta uyuşmazlıklarının bir kısmının tüketici bir kısmının ise ticari nitelikli olması karşısında arabuluculuk bürosuna müracaat eden başvurunun uyuşmazlığı yanlış nitelendirmesi ihtimali vardır. Başvurucu tüketici uyuşmazlığı bakımından ticari, ticari uyuşmazlık bakımından ise tüketici dava şartı arabuluculuk yoluna müracaat etmiş olabilir. Sigorta hukukunda kaynaklı uyuşmazlıklarda bu yanlış nitelendirme ihtimali diğer uyuşmazlıklara nazaran daha yüksektir. Arabulucu uyuşmazlığın niteliğinin belirtilenden farklı olması nedeni ile sehven kaydı ile görevlendirmeyi reddetmesi veya dosyayı iade etmesi mümkündür. Bu ihtimalde büro tarafından bir başka arabulucu görevlendirilecektir. Sehven kayıta başvuru tarihinden başlayarak zamanaşımı ve hak düşürücü süreleri durmaktadır.²⁸⁰ ADB de HUAK m.18/A-8'de düzenlenen yetkisiz büroya başvuruya ilişkin hükmün kıyasen uygulanacağına dair görüş bildirmiştir.²⁸¹

²⁷⁷ Aydın, İ.(2022), s.238.

²⁷⁸ Özbek, M.S. (2022), s.1686. ; Taşpolat Tuğsavul, M. (2012), s.101. ; Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı M. ve Seven, V. (2019), s.89.

²⁷⁹ Özbek, M.S. (2022), s.1686. ; Aydın, İ.(2022), s.56.

²⁸⁰ Kurt Konca, N. (2022). *Arabuluculukta Özel Uzmanlık Uygulamasına İlişkin Bazı Değerlendirmeler*. Adalet Dergisi, S.68, s.386.

²⁸¹ <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2622021150952Dosya%20T%C3%BCr%C3%B C%20De%C4%9Fi%C5%9Fikli%C4%9Fi%20Talebi%20ile%20C4%B0lgili%20G%C3%B6r%C3%BC%5%9F%20Talebi.pdf> (Erişim Tarihi: 22.02.2023)

Dava şartı arabuluculukta başvuruçunun tüketici nitelikli bir uyuşmazlığı ticari uyuşmazlık olarak nitelemesi ve buna göre büroya başvuru yapması halinde, arabulucunun uzmanlık alanına girmeyen alanla alakalı sehven kaydıyla dosyayı iade etmesi gerekir. Bu durumda dosyaya alanında uzman bir arabulucu atanacaktır. Başvuruçunun uyuşmazlık türünü yanlış nitelendirmiş olsa da, arabuluculuk bürosuna ilk başvurduğu anda arabuluculuk sürecinin başladığının, ilk başvuru tarihi itibarıyla zamanaşımının duracağı ve hak düşürücü sürelerin işlemeyeceğinin kabulü gerekmektedir. Aksi halde dava şartı arabuluculuk sürecinden kaynaklı hak kayıpları ortaya çıkabilecektir.²⁸²

3.1.6. Sigorta Arabulucusunun Nitelikleri

3.1.6.1. Genel Olarak

HUAK m.2 arabulucuyu tanımlamıştır. HUAK m.20’de arabulucu olabilmek ve arabuluculuk siciline kaydolabilmek için gerekli koşullar belirtilmiştir.

Arabuluculuk belirli bir uzmanlık gerektirmektedir. Kanun söz konusu uzmanlığı sağlayan asgari koşullar dışında, HUAK m.22’de belirtilen eğitimin alınması ve HUAK Yön.’in 38 ve devamı maddelerinde belirtilen yazılı sınavda başarılı olunmasını da koşul olarak düzenlemektedir.

Arabulucunun hak ve yükümlülükleri HUAK ve HUAK Yön. tarafından belirlenmiştir. Arabulucunun yükümlülükleri ise tarafsızlık, görevi özenle yerine getirme, görevi şahsen yerine getirme, tarafları bilgilendirme ve arabuluculuk görevinden kaçınma, tarafları aydınlatma, sır saklama, belgeleri saklama, aidat ödeme, reklam yasağına uyma, arabuluculuk uygulamasının gelişmesine katkı sağlama olarak sayılabilir.²⁸³ Arabulucunun bu hak ve yükümlülükleri Kanun ve Yönetmelikte genel olarak düzenlenmiş olup tüm bu hak ve yükümlülükler sigorta uyuşmazlıklarında arabuluculuk yapan sigorta arabulucusu bakımından da geçerlidir.

²⁸² Dava şartı olarak arabulucuya başvuru zorunluluğunun hak arama hürriyeti bakımından değerlendirilmesine ilişkin bkz. https://kesitakademi.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=1151 (Erişim Tarihi: 23.02.2023)

²⁸³ Tanrıver, S. (2020), s.90-106. ; Terzioğlu, A. (2021). *Türk Toplu İş Hukukunda Barışçıl Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk*. Econharran Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, Cilt.5, S.8, s.136 vd. ; Çırkan, M.H. (2021), s.95 vd. ; Dür, O. (2017), s.385. ; Oğuz, Ö. (2016), s.40 vd. ; Demir, Ş. (2014). *Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi*. 2. Bası, Ankara, s. 45 vd. ; Taşpolat Tuğsavul, M. (2012), s.147 vd.

Kanunda belirtilen hak ve yükümlülükler bir yana arabulucu bazı becerilere de sahip olmalıdır. Söz konusu beceriler 1989 yılında SPIDR Nitelik Komisyonu tarafından hazırlanan raporda belirtilmiştir. Söz konusu becerileri aktif dinleme, sorunları analiz etme, konuları belirleme ve ayırma ve bu konuları çözüm ya da karar alma için çerçeveleme, müzakerelerde net ve tarafsız bir dil kullanma, tarafların sahip olduğu cinsiyet, etnik köken ve kültürel farklılıklar gibi güçlü değerlere hassasiyet, olaylarla ilgili karmaşık gerçek argümanlarla baş etme, katılma ve dayanma, dürüstlük, onurlu davranış, taraflara saygı konusunda bağlılık ve farklı gruplardan taraflar üzerinde kontrol sağlama ve bunu sürdürebilme, tarafsız kişinin şahsi değerlerini belirleme ve bunların söz konusu meselelerden ayırma, güç dengesizliklerini anlama, müzakere sürecini ve savunma rolünü anlama, güven kazanma ve kabul edilebilirliği sürdürme, tarafların taleplerini, ihtiyaçlara ve çıkarlara dönüştürme, uzlaştırılmaz konuları eleme, taraflara yaratıcı seçenekler yaratma konusunda yardımcı olma, tarafların karar almalarına rehberlik edecek ilkeleri ve ölçütleri belirleme konusunda yardımcı olma, taraflara anlama harici alternatiflerini değerlendirme konusunda yardımcı olma, taraflara kendi bilgilendirilmiş seçimlerini yapma konusunda yardımcı olma, taraflara anlaşmalarının uygulanabilir olup olmadığının değerlendirme konusunda yardımcı olma becerisi olarak sıralamak mümkündür.²⁸⁴

Sigorta hukukunda arabuluculuk yapacak kişiler bakımından yukarıda sayılan koşullar ve beceriler yeterli değildir. Bu çerçevede sigorta uyuşmazlıklarında görev alacak arabulucuların sahip olması gereken diğer nitelik ve aşağıdaki bölümde incelenecektir.

3.1.6.2. Uzman Arabuluculuk ve Sigorta Arabulucusunun Uygulamadaki Yeri

Kanun koyucu arabuluculuk kurumunun geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması adına İMK'nin 3. maddesiyle iş uyuşmazlıklarında arabuluculuğu dava şartı haline getirmiş, aynı zamanda arabuluculuğa ilişkin önemli bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeyle HUAK'nin 6. maddesine eklenen 3. fıkrayla ADB arabulucuların uzmanlık alanlarını ve uzmanlığa ilişkin usul ve esasları belirlemek bakımından yetkilendirilmiştir.

²⁸⁴ Moore, C.W. (2016). *Arabuluculuk Süreci*. Ankara, s.578.

ADB, HUAK m.6 kapsamında kendisine verilen yetkiyi kullanarak 28.09.2020 tarihli ilânı ile üç genel uzmanlık alanı ve yedi özel uzmanlık alanı belirlemiştir.²⁸⁵ Bu çerçevede iş hukuku, ticaret hukuku ve tüketici hukuku genel uzmanlık alanı; banka ve finans hukuku, enerji ve maden hukuku, fikri mülkiyet hukuku, inşaat hukuku, sağlık hukuku, spor hukuku ve sigorta hukuku özel uzmanlık alanı olarak belirlenmiştir. Genel ve özel uzmanlık alanlarında arabuluculuk yapmak için gerekli uzmanlık eğitimlerine ilişkin açıklamalar da söz konusu ilanda yapılmıştır.

Sigorta hukuku uyuşmazlıkları da yukarıda izah edildiği üzere özel uzmanlık alanı olarak belirlenmiş olup sigorta hukukunda uzman arabulucu olmak için belirli özel şartlar gerekmektedir. Arabulucunun sigorta uyuşmazlığında arabuluculuk yapabilmesi için teori ve uygulamaya ilişkin bilgileri içeren uzun süreli eğitim programına veya sadece uygulamaya ilişkin bilgileri içeren kısa süreli eğitim programına katılım sağlaması gerekmektedir.

Uzman arabulucunun mevzuatta herhangi bir tanımı yapılmamıştır.²⁸⁶ Arabulucu olmak için arabuluculuk sınavında başarılı olmak gerekmekte iken uzman arabuluculukta uzman arabuluculuk eğitiminin alınması yeterlidir. Ayrıca sınavda başarılı olma koşulu bulunmamaktadır.²⁸⁷

ADB 10.05.2021 tarihinden itibaren 28.09.2020 tarihli ilanda belirlenen hukuk alanları bakımından dava şartı arabuluculuk kapsamındaki başvurularda özel uzmanlık alanı uygulamasına geçmiştir.²⁸⁸ Bu çerçevede özel uzmanlık alanlarından herhangi birine girmesi durumunda, dosya adliye arabuluculuk bürosu tarafından o alanda uzman bir arabulucuya tevzi edilecektir. Bu mümkün değilse genel uzmanlık alanlarına göre bir atama yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede müracaatta bulunan sigorta uyuşmazlığının tüketici veya ticari nitelikte olmasına göre

²⁸⁵ Arabuluculuk Daire Başkanlığının uzmanlık alanlarına ilişkin tarihli duyurusu için bkz.: <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/7102020163604arbuzm.pdf>

(Erişim Tarihi: 13.02.2023)

²⁸⁶ Kurt Konca, N. (2022), s.370.

²⁸⁷ Kurt Konca, N. (2022), s.370.

²⁸⁸ Arabuluculuk Daire Başkanlığı'nın dava şartı arabuluculukta uzmanlık alanlarının uygulanmasına ilişkin ilan için bkz.

<https://adb.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/uzmanlik-alanlarinin-uygulamasi28042021033931>

(Erişim Tarihi: 14.02.2023)

arabuluculuk bürosu dosyaya tüketici veya ticaret hukuku uzmanı bir arabulucu atamak durumundadır.²⁸⁹

Sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklarda dava şartı arabulucu ataması, daha farklı bir prosedüre tabi tutulmaktadır. 10.05.2021 tarihinde özel uzmanlık alanı uygulaması, sigorta hukuku uyuşmazlıklarını hariç tutmuştur. Sigorta uyuşmazlıkları bakımından arabulucu ataması uyuşmazlığın türüne göre belirlenmektedir. Bu çerçevede atanacak arabulucu uyuşmazlığın ticaret hukuku kaynaklı olması durumunda ticaret hukuku uzman arabulucusu, tüketici hukuku kaynaklı olması durumunda tüketici hukuku uzman arabulucusu olacaktır. ADB 10.05.2021 tarihi itibarıyla tüm özel uzmanlık alanlarını aktif hale getirirken sigorta uyuşmazlıklarında farklı bir yol izlemiştir. Bu durum sigorta uyuşmazlıklarının kendine has yapısından kaynaklanmaktadır. Nitekim sigorta hukuku uyuşmazlıkları ticari veya tüketici işleminden doğabileceği gibi rücu ve halefiyetten de doğabilmektedir.²⁹⁰ Kanaatimizce sigorta hukuku uyuşmazlıkları bakımından da özel uzmanlık alanı uygulamasının en kısa sürede aktif hale getirilmesi gerekmektedir. Sigorta uyuşmazlıklarında alanında uzman arabulucuların görev yapması önem arz etmektedir.

Uzman arabuluculuğa ilişkin uygulama dava şartı arabuluculuk bakımından geçerlidir. Sigorta hukukunda ihtiyari arabuluculuk yoluna müracaat edilmesi hâlinde, ön koltuk-arka koltuk arabuluculuğu şeklinde tanımlanan eş arabuluculuk uygulaması önem arz etmektedir. İhtiyari arabuluculukta arabulucunun veya eş arabuluculukta en az bir arabulucunun sigorta hukuku alanında uzman olması sürecin çözüme kavuşması bakımından önem arz etmektedir.²⁹¹

3.1.7. Taraflarına Göre Sigorta Arabuluculuğu

3.1.7.1. Sigorta Arabuluculuğunun Tarafları

Sigorta uyuşmazlığının arabuluculuk yoluyla çözümünde uyuşmazlığın tarafları sigorta sözleşmesinin tarafları olabileceği gibi sigorta sözleşmesine taraf olmayan diğer kişiler de olabilir.

²⁸⁹ Kurt Konca, N. (2022), s.394.

²⁹⁰ Özgen, M. (2022), s.73.

²⁹¹ Bkz. Yuk. 3.1.3.4.

Sigorta uyuşmazlığının tarafı olabilecek kişiler; sigortacı, sigorta ettiren, sigortalı, lehtar, zarar gören, sigorta aracıları, hizmet sağlayıcıları ve Güvence Hesabı olup bunlar aşağıda kısaca tanımlanacaktır.

Sigortacı, riziko meydana geldiğinde sigorta bedelini sigorta ettirene ödemekle mükelleftir kişidir.²⁹²

Sigorta ettiren sigorta sözleşmesini diğer tarafını teşkil etmektedir. Sigorta ettiren sigorta hukukundan kaynaklı edimlerine karşılık, kendinin ya da üçüncü kişinin menfaatini sigortalatan kişiye denir.²⁹³

Sigorta ettiren ya kendisinin ya da üçüncü bir kişinin menfaatini sigortalatır. Bu durum TTK m.1454'de düzenlenmiş olup başkası lehine sigorta olarak tanımlanmaktadır. Sigortalı ise sözleşmenin karşı tarafında bulunan menfaat sahibidir. Sigortalı TTK m.1454 düzenlemesiyle sigorta sözleşmesinden doğan haklara sahiptir. Sigortalı sigorta tazminatının ödenmesi hususunda sigortacıdan istemde bulunabilir.²⁹⁴

Lehtar ise hayat sigortalarına ilişkin bir kavramdır. Lehtar can sigortalarında sigorta sözleşmesine taraf değildir. Rizikonun gerçekleşmesi hâlinde sigorta tazminatını sigortacıdan isteme hakkına sahip kişidir.²⁹⁵

Zarar gören, sorumluluk sigortalarında söz konusudur. Sorumluluk sigortası kapsamında sigortacı, zarar görene tazminat öder. Zarar gören sözleşme kapsamında taraf olmasa da uğradığı zararın tazminini doğrudan sigortacıdan istemek hakkına sahiptir.²⁹⁶

²⁹² Bozkurt, T. (2022), s.31. ; Kaner, İ. D. (2021), s.6. ; Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.141.; Çeker, M. (2021), s.62.

²⁹³ Erkan, E.E. (2022). *Sigorta Sözleşmeleri ve Genel İşlem Koşulu Denetimi*. 3. Bası, Ankara, s. 52. (*Sigorta Davaları* Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.) ; Kaner, İ. D. (2021), s.6. ; Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.142. ; Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.34. ; Günay, M.B. (2022), s.69. ; Kender, R. (2021). *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku Sigorta Müessesesi Sigorta Sözleşmesi*. İstanbul, s.25. ; Çeker, M. (2021), s.63.

²⁹⁴ Erkan, E.E. (2022), s.53.

²⁹⁵ Kambelli Adlığ, Ö. (2022). *Hayat Sigortası*. 3. Bası, Ankara, s. 52. (*Sigorta Davaları* Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.) ; Bozkurt, T. (2022), s.43. ; Kara, H. (2021). *Sigorta Hukuku*. 2. Bası, İstanbul, s.419. ; Günay, M.B. (2022), s.248. ; Kaner, İ. D. (2021), s.47. ; Çeker, M. (2021), s.315. ; Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.89.

²⁹⁶ Akkanat Öztürk, E.B. (2020). *Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.11, S.42, s.474. Günay, M.B. (2022), s.73-74. ; Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.322.; Uluğ Cicim, İ. ve Korkmaz, D.N. (2020). *Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Sigortacı Aleyhine Açtığı Davanın Medeni Usul Hukukuna Ait Bazı Hükümler Bakımından İncelenmesi*. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.10, S.1, s.73.

Sigorta aracıları da sigorta uyuşmazlıklarında taraf olabilmektedir. Sigorta aracıları sigortaya ilişkin işlemlerin yapılması sırasında faaliyet göstererek sözleşmelerin kurulmasına aracılık eden veya sahip olduğu temsil yetkisine dayanarak sözleşmeleri akdeden gerçek veya tüzel kişilerdir.²⁹⁷ SK'de sigorta acenteleri ve sigorta brokerleri olmak üzere iki tür sigorta aracılığı düzenlenmiştir.²⁹⁸

Sigorta uyuşmazlığında arabuluculuk hususunda taraf olma ihtimali olanlardan birisi de sigortacı adına hizmet sağlayıcılarıdır. Sigorta şirketi söz konusu hizmet sağlayıcısına örneğin kazalı aracın çekici marifeti ile servise götürülmesinde veya anlaşmalı servisten araç onarım hizmeti alınmasında başvurmaktadır.²⁹⁹

Sigorta uyuşmazlıklarının bir başka tarafı da Güvence Hesabı olabilmektedir. Güvence Hesabı çeşitli tüzel kişiliği olan bir kuruluştur.³⁰⁰ Güvence Hesabı ile amaç sigorta teminatından yararlanamayan kişileri korumaktır. Güvence hesabına ilişkin açıklamalara ileride değinilecektir.³⁰¹

3.1.7.2. Taraflarına Göre Uyuşmazlık Türleri

3.1.7.2.1. Sigortacı-Sigortalı ve Sigorta Ettiren

Söz konusu taraflar arasında uyuşmazlık birkaç şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu uyuşmazlık türlerini tazminata ilişkin, prime ilişkin ve rücuyla ilişkin uyuşmazlıklar olarak sıralamak mümkündür. Söz konusu uyuşmazlıkların çözümlenmesi dava şartı arabuluculuğa tabidir. Burada kanun koyucunun tazminle sigortacıyı sorumlu tuttuğu husus sigorta zarardır. Poliçede yazılı sigorta bedeli daha fazla olsa bile sigortacının tazminat sorumluluğu sigorta zararı ile sınırlıdır. Sigortacının tazminat yükümlülüğü

²⁹⁷ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.34.

²⁹⁸ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.49 vd. ; Çeker, M. (2021), s.62. vd. ; Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.67 vd.; Narbay, Ş. ve Güllüce, M.A. (2016). *Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri*. Cilt.22, S.3, s.1964. ; Tunca, Z. (2013). *Sigorta Aracılığına İlişkin 2002/92/EC Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesinin Türk Hukukuna Yansımaları ve Yönerge ile İlgili Güncel Gelişmeler*. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Cilt.8, Özel S, s.2617.

²⁹⁹ Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı. (2021). *Sigorta Hukukunda Uzman Arabuluculuk Eğitim Kitabı*. Ankara, s.227.

³⁰⁰ Seven, V. (2017). *Sigorta Güvence Hesabı'nın Kapsamı ve Destekten Yoksun Kalma Tazminatı*. Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.12, S.157-158, s.31. ; Kara, H. (2021), s.343 vd. ; Tepedelen, Z. (2017). *Zorunlu Sigortalarda Güvence Hesabı*. 1. Bası, Ankara, s.30.

³⁰¹ Bkz. Aşa. 4.2.4.

rizikonun gerçekleşmesi halinde doğacak olup söz konusu tazminat hususunda sigortacı ile sigortalı ve sigorta ettiren arasında uyuşmazlık çıkması mümkündür.³⁰²

Sigorta ettiren prim ödemekle mükelleftir. Prim ödeme borcu sigortacının zarar sigortalarında sigorta tazminatının, can sigortalarında sigorta bedelini ödeme borcunun karşılığını oluşturur. TTK m. 1401 ile kanun koyucu buna işaret etmektedir. Söz konusu prim borcunun ödenmesi noktasında uyuşmazlık çıkması ihtimali bulunmaktadır.³⁰³

TTK m.1481'e göre sigortacı, sigorta tazminatını ödemekle hukuken sigortalı yerine geçecektir. Sigortalının zarardan kaynaklı sorumlulara karşı sahip olduğu talep hakkı, sigortacıya aittir.³⁰⁴ Sorumluluk sigortasında sigortacı, tazmin ettiği tutarı sigortalısından rücu etmek istediği aşamada uyuşmazlık doğma ihtimali bulunmaktadır.³⁰⁵

3.1.7.2.2. Sigortacı-Zarar Gören Hak Sahipleri

Sorumluluk sigortalarıyla sigorta ettiren malvarlığının pasif kısmının artışı rizikosunu güvence altına almaktadır.³⁰⁶ Sorumluluk sigortası yapılırsa da sigorta ettirenin üçüncü kişilere olan sorumluluğu devam etmektedir. Burada sigortanın amacı, sigorta ettirenin malvarlığında meydana gelecek azalmayı en aza indirmektir.³⁰⁷

Sorumluluk sigortasında sözleşmenin tarafları dışında zarar gören zarar gören üçüncü kişiler de bulunmaktadır. TTK m.1478 gereği bu üçüncü kişinin de dava hakkı vardır. Zarar gören doğrudan sigortacıdan istemde bulunma hakkına sahiptir.³⁰⁸ Zarar görenin bu talebiyle uyuşmazlık doğma ihtimali bulunmaktadır. Bu uyuşmazlıkların çözümlenmesi dava şartı arbuluculuğa tabidir.

³⁰² Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.166. ; Dursun, G.D. (2018). *Sigorta Şirketlerinde Rücu Tazminat İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi*. Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt.13, S.50, s.178.

³⁰³ Demirsatan, B. (2017). *Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcunda Temerrüdü*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt.75, S.1, s.361. ; Topsoy, F. (2015). *Sigorta Primlerinin Zamanda Ödenmemesi ve Bu Nedenle Sigortacının, Gemi İpoteği Alacaklısına Karşı Tazminat Ödeme Borcundan Kurtulması*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel S., Cilt.1, s.31. ; Çeker, M. (2021), s.100. ; Kender, R. (2021), s.271.

³⁰⁴ Kara, H. (2021), s.461. ; Damar, C. (2019). *Sigortacının Rücu Hakkından İstisnalık Meselesi*. Terazi Hukuk Dergisi, Cilt.14, S.160, s.2304.

³⁰⁵ Ulubay, G. (2021). *Bedensel Zararların Tazmininde Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası*. 1.Bası, Ankara, s.147. ; Öztürk, S.H. (2022). *Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası*. 3. Bası, Ankara, s. 1147 vd. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

³⁰⁶ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.9.

³⁰⁷ Çeker, M. (2021), s.249.

³⁰⁸ Bozkurt, T. (2022), s.297.

3.1.7.2.3. Sigortalı-Sigorta Ettiren veya Sigorta Aracıları

Sigorta şirketleri bazı araçılara ihtiyacı bulunmaktadır.³⁰⁹ Sigorta şirketleri bu yetkilerini sigorta araçıları vasıtasıyla kullanmaktadır.³¹⁰ Söz konusu sigorta araçıları, sigorta acenteleri ve sigorta brokeridir.³¹¹

SK m. 23/18 sigorta acentelerini TTK m.105 kapsamında belirtilen acentelerle aynı hükümlere tabi tutmuştur. Acente yaptığı sözleşme gereği bütün işlemleri müvekkili adına yapmaktadır. Burada acentenin müvekkili adına dava açma hakkı vardır.³¹² Bu çerçevede sigorta acentesi ile sigortalı veya sigorta ettiren arasında uyuşmazlık çıkma ihtimali mevcuttur.

Sigorta brokeri brokerlik sözleşmesiyle işlem yapar. Brokerin görevi sigorta sözleşmesi yaptıracak kişileri temsil etmektir. Bu kapsamda broker en uygun koşullu sözleşmeyi araştırmak ve teklif etmekle görevlidir.³¹³ Söz konusu temsil ilişkisinden kaynaklı olarak broker ile sigortalı veya sigorta ettiren arasında uyuşmazlık çıkabilir ve taraflar sigorta arabuluculuğunda karşı karşıya gelebilir.

Sigorta araçıları ile sigortacılar arasında sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıklar doğabilmektedir.³¹⁴ Söz konusu uyuşmazlıklar dışında örneğin sigorta acentesinin sigorta şirketinden talep hakkı olan komisyon hakkı³¹⁵ ve portföy tazminatına³¹⁶ ilişkin uyuşmazlıklar da bu kapsamda değerlendirilebilir.

Gerek sigorta şirketleri ile sigorta araçıları arasındaki uyuşmazlıklar, gerekse sigorta araçıları ile sigorta ettiren veya sigortalı arasındaki uyuşmazlıklar dava şartı arabuluculuk kapsamındadır.

³⁰⁹ Kender, R. (2021), s.138.

³¹⁰ Çeker, M. (2021), s.38.

³¹¹ Bkz. Yuk. 3.1.7.1.

³¹² Acenteye dava açılabilirliği hakkında bkz. Yarg. HGK. 15.06.2021, E, 2017/1090, K, 2021/770. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yar-gitay/hukuk-genel-kurulu-e-2017-1090-k-2021-770-t-15-6-2021> (Erişim Tarihi: 06.03.2023)

³¹³ Özdamar, M. (2008). *Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.57, S.3, s.550-551.

³¹⁴ *Sigorta Hukukunda Uzman Arabuluculuk Eğitim Kitabı*, s.227.

³¹⁵ Bkz. Aydın, S. ve Balsever, S. (2018). *Sigorta Acentelerinin Ücret Hakkı*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt.24, S.2, s.1019-1044.

³¹⁶ Bkz. Hatipoğlu, A.G. (2012). *Acentelerin Denkleştirme İsteminin Belirlenmesinde Gelirin Tespiti ve Muhasebeleştirme Sorunu: Çözüm Önerisi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.22, S.2, s.180. ; Ayan, Ö. (2008). *Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı*.1. Bası, Ankara, s.92.

3.1.7.2.4. Sigortacı-Reasürans Şirketi

Reasürans şirketleri, sigortacıların sigorta sözleşmesiyle üstlendiği sorumluluk risklerini sigortalamaktadır. Bunun için sigortacı ile reasürans şirketi arasında bir reasürans sözleşmesi akdedilmektedir.³¹⁷

Kanunda reasürans olarak tanımlanan söz konusu faaliyet reasürans şirketleri tarafından yerine getirilmektedir. Bu çerçevede sigorta şirketi ile reasürans şirketleri arasında uyumsuzluk doğma ihtimali mevcut olup söz konusu uyumsuzluk dava şartı arabuluculuk kapsamındadır.

3.1.7.2.5. Sigortalı ve Sigorta Ettiren-Hizmet Sağlayıcıları

Sigorta şirketleri sigorta sözleşmesiyle üstlendikleri sigorta bedeli veya sigorta tazminatı ödemek şeklindeki asli edimlerinin dışında bir kısım yan edimler de yüklenmektedirler. Sigortacının bu yan edime dair hizmetini taahhüt etmesi sigortacılık destek hizmeti olarak tanımlanmaktadır.³¹⁸

Destek hizmetleri, SK m.2/e ve SDHY³¹⁹ kapsamında düzenlenmektedir. Yönetmeliğin 4. maddesinde destek hizmetlerinin neler olduğu düzenlenmiştir.

Destek hizmeti sigorta şirketleri bakımından bir yan yükümlülük olup destek hizmeti alanların asli edim yükümlülükleri devam etmektedir. Bu çerçevede sigorta şirketleri destek hizmeti sağlayıcısının verdiği hizmet sonucu ortaya çıkan zararlardan sigortalıya karşı birinci derecede sorumludur. Yine sigorta şirketi de destek hizmeti sağlayıcısına karşı rücu hakkına sahiptir.³²⁰

Sigorta ettirenin hizmet sağlayıcısının kusurundan kaynaklı olarak sigorta şirketinin sorumluluğu yoluna gitmesinde dava şartı arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanacaktır. Sigortacının ödediği zararı destek hizmeti sağlayıcısından rücu etmesi bakımından da dava şartı arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanmalıdır. Sigortacı ile destek hizmeti sağlayıcısı arasındaki ilişki sigorta mevzuatından kaynaklanmaktadır.

Destek hizmet sağlayıcıları, sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesi imzalayan sigortacı tarafından seçilmektedir. Sigorta ettiren ile destek hizmet sağlayıcıları

³¹⁷ Kara, H. (2021), s.71.

³¹⁸ Ayhan, R. , Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.133.

³¹⁹ Sigortacılık Destek Hizmetleri Yönetmeliği için bkz. RG: 28.08.2015

³²⁰ Ayhan, R. , Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s. 134.

arasındaki ilişki sigorta sözleşmesinden kaynaklanmamaktadır. Taraflar arasındaki ilişki doğrudan sigorta sözleşmesinden kaynaklanmadığı için sigorta ettiren ile destek hizmeti sağlayıcıları arasında doğan uyuşmazlıklar bakımından dava şartı arbuluculuğun mevcut olup olmadığının tespiti somut olayın değerlendirilmesi ile mümkün olabilecektir.³²¹

3.1.7.2.6. Güvence Hesabı

Güvence Hesabı SK 14. maddesiyle düzenlenmektedir. Güvence Hesabına başvurulabilecek sigorta türleri bazı zorunlu sigortalardır.

Güvence hesabına karşı mevzuatta yer alan bazı koşulların gerçekleşmesi halinde tazminat isteminde bulunulabilir. Yine Güvence Hesabı da mevzuat gereği ödemek zorunda kaldığı tazminat bakımından halefiyete dayalı rücu hakkı sahibidir.

Güvence Hesabından kaynaklı uyuşmazlıklara çalışmamızda ayrı bir başlık altında değinilecektir.³²²

3.1.8. Sigorta Arabuluculuğuna Uygulanabilecek Müzakere Yöntemleri

Bütün AUÇ'ler müzakereye dayanmaktadır. Müzakere arbuluculuğun temelini oluşturur.³²³

Müzakere teorileri dağıtıcı ve bütünleştirici müzakere teorileri olarak ikiye ayrılmaktadır. Dağıtıcı müzakere anlaşma taraflarında bir taraf için iyileştirme, diğer taraf için kötüleşme anlamına gelmektedir. Bütünleştirici müzakere ise taraflar için daha iyi olabilecek çözüm yollarını araştırmayı amaçlar.³²⁴

Anlaşmazlık karşısında tarafların müzakere tarzları Thomass ve Kilmann tarafından iddiacılık ve işbirlikçilik olarak ele alınmıştır.³²⁵

Dağıtıcı ve bütünleştirici müzakere rekabetçi yaklaşım, problem çözücü yaklaşım, kaçınmacı yaklaşım, uyuşmacı yaklaşım ve uzlaşmacı yaklaşım olmak üzere

³²¹ *Sigorta Hukukunda Uzman Arabuluculuk Eğitim Kitabı*, s.228.

³²² Bkz. Aşa. 4.2.4.

³²³ Kekeç, E.K. (2016), s.43.

³²⁴ Kekeç, E.K. (2016), s.45.

³²⁵ Aşçı, H.B. ve Koçak, R.D. (2017). *Sistem Düşüncesi Çerçevesinde Çatışma Çözümleme Paradoksu*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.16, S.64, s.1550.

farklı müzakere yaklaşımları bulunmaktadır.³²⁶ Rekabetçi yaklaşımlı müzakerede bir taraf diğer tarafı ikna etmeye, zorlaşmaya ve kandırmaya çalışmaktadır.³²⁷ Problem çözücü arabuluculuk modeli uyuşmazlığın taraflarının karşılıklı olarak birbiriyle bağdaşmayan ihtiyaçları ve menfaatleri nedeniyle ortaya çıkan ekonomik ve psikolojik çatışma görüşüne dayanmaktadır.³²⁸ Kaçınmacı yaklaşımda temel amaç çatışmaya girmemek ve tartışmayı ertelemektir. Uyuşmacı yaklaşımda bir taraf diğer tarafın talebini kolayca kabul etmektedir. Uzlaşmacı müzakere modelinde ise tarafların orta noktada buluşma amaçları vardır.³²⁹

Uyuşmazlık çözümünde söz konusu müzakere yaklaşımlarından herhangi birisi tercih edilebileceği gibi uyuşmazlığın çözümünde bu yaklaşımlardan birden fazlasının birlikte kullanılma imkânı da vardır. Uyuşmazlık türlerine göre hangi müzakere yaklaşımının belirleneceği taraflar ve arabulucu tarafından ayrıca değerlendirilmelidir.³³⁰

Sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde bütünleştirici müzakere teorisinin uygulanması uygun olacaktır. Çünkü dağıtıcı müzakerede her bir taraf diğer taraf zararına hareket ederek amaca ulaşmaya çalışırken, bütünleştirici müzakere her iki tarafın ihtiyaçlarını tatmin eden çözüm yollarını araştırır.³³¹

Kanaatimizce sigorta uyuşmazlıklarında problem çözücü arabuluculuk veya uzlaşmacı arabuluculuk metodunun tercih edilmesi uygun olacaktır.

Problem çözücü yaklaşım ortak bir sorun çözme yöntemi olup söz konusu yöntemde seçeneklerin artırılması ve en iyi çözüm yolunun bulunmaya çalışılması önemlidir.³³² Örneğin makine montaj gibi mühendislik sigortalarında tarafların hasarın içerik ve miktarının tespitinde ortak hareket ederek problem çözücü modeli benimsemeleri uyuşmazlığın olumlu şekilde sonuçlanmasına katkı sağlayacaktır.³³³ Uyuşmazlık çözümünde verimli olmasına rağmen, problem çözücü metodun zaman ve

³²⁶ Toprakkaya, İ. (2021). *Fikir ve Sanat Eserlerinden Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yolu ile Çözümü*. İstanbul, s.120.

³²⁷ Özbek, M.S. (2022), s.634.

³²⁸ Özmumcu, S. (2021), s.224,225.

³²⁹ Toprakkaya, İ. (2021), s.120.

³³⁰ Kekeç, E.K. (2016), s.45.

³³¹ Kıyak, E. (2018). *Dönüştürücü Arabuluculuk-Problem Çözücü Arabuluculuk ile Uyumlaştırılması*. 1. Bası, Ankara, s.86.

³³² Özmumcu, S. (2021), s.252.

³³³ *Sigorta Hukukunda Uzman Arabuluculuk Eğitim Kitabı*. s.254.

karşılıklı çaba gerektirmesi sigorta uyuşmazlığının çözümünü zorlaştırabilmektedir. Uyuşmazlığın bir tarafının sigorta şirketi olması ve sigorta şirketinin uyuşmazlık çözümünde yeterli çaba göstermemesi ve ihtiyaç duyulan işbirliğini sağlamaması sürecin anlaşmama olarak sona ermesine de sebep olabilecektir.

Uzlaşmacı arabuluculuk metodu da tarafların orta noktada buluşmasını esas alması yönüyle sigorta uyuşmazlığının çözümünde tercih edilebilecektir. Tarafların karşılıklı olarak menfaatlerini masaya yatırmaları ve gerektiğinde menfaatlerinin bir kısmından karşılıklı olarak feragat etmeleri uyuşmazlığın çözümünü kolaylaştırabilecektir.

Uzlaşmacı arabuluculuk metodu bakımından dikkat edilmesi gereken esas nokta ise taraflar arasındaki güç dengesizlikleridir. Tarafların mali durumları arasında büyük bir farklılık bulunması uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözümüne engel teşkil edebilecektir.³³⁴ Sigorta uyuşmazlıklarında bir tarafın sigorta şirketi diğer tarafın ise tacir olmayan gerçek kişi olması durumunda taraflar arasında güç dengesizliğinin mevcut olma ihtimali yüksektir. Uzlaşmacı arabuluculuk metodunda esas olan tarafların orta noktada buluşması olsa da süreç içerisinde sigorta şirketinin baskın gelmesi karşı tarafın gerekenden daha fazla fedakârlık göstermesine sebep olabilecektir. Bu durumda sigorta arabulucusunun süreçte aktif rol alması gerekmektedir.³³⁵

Özetle sigorta arabulucusu sigorta hukukunun spesifik özelliklerine en uygun müzakere metodunu uygulamalı, sürecin anlaşmayla çözümlenmesi adına taraflar arasındaki güç dengesizliklerini gidermek için gerekli çabayı göstermelidir.

3.1.9. Sigorta Arabuluculuğunun Sona Ermesi

Arabuluculuk yöntemiyle uyuşmazlık çözümünde sürecin sona ermesi bakımından sigorta uyuşmazlıkları ile diğer uyuşmazlıklar arasında herhangi bir farklılık bulunmamaktadır. Arabuluculuğun sona erme halleri HUAK m.17 ile düzenlenmiştir.

Arabuluculuk sürecinin anlaşma veya anlaşmama ile sonlanması mümkündür. Arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşılırsa taraflar uyuşmazlık bakımından dava

³³⁴ Özbek, M.S. (2022), s.347.

³³⁵ *Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı*. s.155.

yoluna gidemeyeceklerdir ve anlaşılan hususlar hakkında bir anlaşma belgesi düzenlenebilecektir. Söz konusu anlaşma ihtiyari arabuluculuk aşamasında veya dava şartı arabuluculuk kapsamında gerçekleştirilebilir.³³⁶

HUAK m.18/5' e göre, tarafların ihtiyari arabuluculuk kapsamında anlaşması halinde, anlaşılan hususlar hakkında tarafların dava açması mümkün değildir. Taraflar ihtiyari arabuluculukta anlaştıkları hususlarla alakalı dava şartı arabuluculuk başvurusu da yapamazlar. Bu durumda açılan davanın HUAK m.18/5 gereği reddi gerekmektedir. Anlaşılan husus yeniden arabuluculuğa konu edilirse, müracaatın yanlışlıkla kaydedildiği şeklindeki beyanla kapatılması gerekmektedir.³³⁷ Bu yönde ADB'nin 05.03.2021 tarihli bir görüşü vardır.³³⁸

Arbuluculuk süreci tarafların anlaşmaya varamamasıyla da sona erebilir.³³⁹ Sigorta uyuşmazlığının arabuluculuk yoluyla çözümünde, uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olup olmadığının incelenmesi gerekir. HUAK m.17'ye göre, uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olmadığı tespit edilmesi halinde arabuluculuk faaliyeti sona erecektir.³⁴⁰

Sigorta uyuşmazlıklarında taraflardan birisinin sigorta şirketi olması durumunda uyuşmazlığın tacir olmayan karşı tarafı arasında güç farklılığının bulunma ihtimali kuvvetle muhtemeldir. HUAK ve HUAK Yön. kapsamında arabuluculuğun sona erme halleri düzenlenmekle birlikte, taraflar arasında belirgin güç farklılıklarının bulunması halinde de sürecin sona ermesi gerekebilmektedir.³⁴¹

Taraflar arasında güç dengesizliği olması halinde arabuluculuk sürecinde zayıf tarafın korunması için arabulucunun müdahalesine gerek olmadığına ilişkin görüşler mevcut olduğu gibi arabulucunun sürece müdahale etmesi gerektiğini savunan görüş

³³⁶ Yıldırım, F. (2016), s.757.

³³⁷ Kurt Konca, N. (2022), s.388.

³³⁸ Söz konusu görüş için bkz. <https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/5320211648292.pdf> (Erişim Tarihi: 16.03.2023)

³³⁹ Atıcı, C. (2021). *Zorunlu Arabuluculuk Faaliyetinin Anlaşmaya Varılmaması Nedeniyle Sona Ermesinin Medeni Usul Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi*. Hukukta Disiplinlerarası Yaklaşımlar Konferansları No.2, Hukukta Anlaşmazlık Çözüm Yolları Uluslararası Sempozyumu, s.389.

³⁴⁰ Taşpolat Tuğsavul, M. (2012), s.181.

³⁴¹ Sayın, B. (2021), s.256.

de vardır.³⁴² Öğretideki baskın görüş taraflar arasında güç dengesizliği olması halinde arabuluculuk sürecinin sonlandırılması yönündedir.³⁴³

Arabuluculuk tarafların özgürce hareket edebilecekleri bir alan olmakla birlikte arabulucu süreci sonlandırmak yerine, arabuluculuk müzakerelerini erteleme, arabuluculuktan çekilme gibi başkaca çözüm yollarını deneyebilir.³⁴⁴ Kanaatimizce taraflar arasında tecrübesizlikten ve bilgi eksikliğinden kaynaklı bir problem olması halinde, tarafların teknik ve hukuki destekten yararlanma hakları hatırlatılmalı, sürecin sona ermesi son çare olarak düşünülmelidir.

3.2. Sigorta Uyuşmazlıklarının Arabuluculuğa Elverişliliği

3.2.1. Genel Olarak

Arabuluculuk ancak ve ancak arabuluculuğa elverişli olan uyuşmazlıklar bakımından uygulanabilecek bir yöntemdir. Arabulucu uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olup olmadığını gözetmek durumundadır. Arabuluculuğa elverişli olmayan bir uyuşmazlık hakkında tarafların HUAK m.18/1 kapsamında anlaşma belgesi düzenleme imkânları bulunmamaktadır.

Öncelikli olarak değinmek gerekir ki arabuluculuğun dava şartı³⁴⁵ olması ile arabuluculuğa elverişlilik birbirlerinden farklı kavramlardır. Dava şartı arabuluculuğun öncelikli olarak arabuluculuğa elverişli olması gerekmektedir. Kanunun dava şartı olarak düzenlemediği noktalarda uyuşmazlık eğer arabuluculuğa elverişliyse ihtiyari arabuluculuk gündeme gelebilecektir. Sigorta uyuşmazlıklarının büyük bir kısmı arabuluculuğa elverişli olduğu gibi aynı zamanda dava şartı arabuluculuk kapsamındadır. Sigorta uyuşmazlığı karşısında arabulucu ve taraflar öncelikle uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olup olmadığını ardından uyuşmazlığın dava şartı arabuluculuk kapsamında olup olmadığını ayrı ayrı değerlendirmelidir.³⁴⁶

HUAK arabuluculuğa elverişli alanları teker teker saymamakta, bu alanların neler olduğu hususunda genel bir düzenleme yapmaktadır.³⁴⁷ Çalışma konumuz

³⁴² Taşpolat Tuğsavul, M. (2012), s.133. ; Sayın, B. (2021), s.256. Aksi yönde görüş için bkz. Ermenek, İ. (2021), s.166.

³⁴³ Ermenek, İ. (2021), s.149.

³⁴⁴ Özmumcu, S. (2019), s.268.

³⁴⁵ Bkz. Yuk. 3.1.3.5.2.

³⁴⁶ Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.196.

³⁴⁷ Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.48.

itibariyle sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuğa elverişli olup olmadığını değerlendirebilmek için öncelikli olarak HUAK çerçevesinde elverişlilik hususunun incelenmesi gerekmektedir.

Uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olup olmadığı hususu HUAK hükümlerine göre tespit edilecektir. Arabuluculuk Kanunu 1/2 maddesi arabuluculuğa elverişlilik bakımından genel sınırı çizmiştir.

Sigorta hukuku uyuşmazlıklarının bir kısmı tüketici bir kısmı ise ticaret hukukunu ilgilendirmektedir. Diğer uyuşmazlık türlerinde olduğu gibi sigorta hukuku uyuşmazlıklarında arabuluculuğa elverişlilik incelemesinin üç aşamada ele alınması gerekmektedir.

Birinci aşamada taraf veya vekili arabuluculuk sürecini başlatmadan evvel elverişlilik incelemesi yapacaktır. Taraflar ve vekilleri söz konusu elverişlilik incelemesini yapmamışsa veya arabuluculuğa elverişli olmayan bir uyuşmazlık bakımından arabuluculuğa başvurmuşsa ikinci aşamada elverişlilik incelemesinin arabulucu tarafından yapılması gerekmektedir. Uyuşmazlık arabuluculuğa elverişli değilse süreç sonlandırılır. Üçüncü aşamada taraflar, vekilleri veya arabulucu tarafından arabuluculuğa elverişli olmayan bir uyuşmazlık hakkında arabuluculuk süreci yürütülmesi halinde, icra edilebilirlik hususunda kendisine başvuru sulh hukuk hâkimi uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olup olmadığını denetleyecektir.³⁴⁸

Arabuluculuğa elverişlilik incelemesinin sağlıklı şekilde yapılması için arabuluculuğa elverişliliğin genel şartlarını kısaca incelemek gerekmektedir.

3.2.2. Arabuluculuğa Elverişliliğin Şartları

HUAK'ye göre arabuluculuğa elverişliliğin şartlarını bir uyuşmazlığın mevcut olması, uyuşmazlığın özel hukuka ilişkin olması, uyuşmazlığın tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri iş ve işlemlerden olması ve uyuşmazlığın aile içi şiddet içermemesi olarak sıralamak mümkündür.³⁴⁹

³⁴⁸ Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.205-206.

³⁴⁹ Kumru Dişel, B. (2021). *Arabuluculuğa Elverişlilik*. Hukukta Disiplinlerarası Yaklaşımlar Konferansları No.2, Hukukta Anlaşmazlık Çözüm Yolları Uluslararası Sempozyumu, s. 407 vd. ; Sayın, B. (2021), s.149.

Kanun arabuluculuğa elverişlilik bakımından sınırlayıcı bir sayın yapmayarak genel kuralları koymuş sadece uyuşmazlığın aile içi şiddet içermemesini elverişlilik bakımından ayrıca düzenlemiştir. Aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların sigorta alanını ilgilendirme ihtimali oldukça düşük olmakla aşağıda bu husus dışında arabuluculuğa elverişliliğin şartları açıklanmaktadır.

3.2.2.1. Bir Uyuşmazlığın Mevcut Olması

HUAK m.1/2' ye göre arabuluculuğun uygulanması için ortada bir uyuşmazlığın mevcut olması gerekmektedir. Söz konusu hükmün zıt anlamından uyuşmazlık olarak nitelendirilemeyecek hususların arabuluculuğa elverişli olmadığını söyleyebilmek mümkündür.³⁵⁰

Çekişmesiz yargı işlerinde ilgililerin uyuşmazlık üzerinde tasarruf yetkileri bulunmaması karşısında söz konusu işlemlerin arabuluculuğa elverişli olmadığı sonucunu çıkarmak mümkündür.³⁵¹

Çekişmesiz yargı işleri sınırlayıcı şekilde olmasa da HMK m.382 kapsamında sayılmıştır. Söz konusu hükümde sigorta uyuşmazlıklarını ilgilendiren bir düzenleme de vardır.

3.2.2.2. Uyuşmazlığın Özel Hukuka İlişkin Olması

HUAK kapsamında arabuluculuğun özel hukuk uyuşmazlıkları bakımından uygulanması mümkündür. Kamu hukukuna dair uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir.³⁵²

Kamu hukuku kuralları ile özel hukuk kuralları birbirlerinden farklıdır.³⁵³ İdarenin gücünü kullanarak yaptıkları iş ve eylemlerden doğan uyuşmazlıklar kamu hukuku kurallarına tabi olup idari yargının konusunu oluşturmaktadır. Bu işlemler HUAK hükümlerine tabi değildir.³⁵⁴ Ancak hukukumuzda idare hukukuna özgü farklı alternatif çözüm yöntemleri bulunmaktadır.

³⁵⁰ Kumru Dişel, B. (2021), s.408.

³⁵¹ Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.50.

³⁵² Tanrıver, S. (2020), s.51.

³⁵³ Çakmak, N.M. (2011). *İdare Hukukunun Anlamı ve Önemi*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt.69, S.1-2, s.707.

³⁵⁴ Fiş Üstün, G. (2020). *Arabuluculuk Faaliyetlerinde İdarenin Yeri ve Yetkisi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt.26, S.1, s.14.

Kamu hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli olmasa da idarenin özel hukuk kişileri gibi tasarrufta bulunması mümkündür. Sözgelimi idarenin kira sözleşmesi imzalaması, İK hükümlerine göre işçi istihdam etmesi veya idarenin kamulaştırma işlemi sonrasında eski maliklere ödenmesi gereken kamulaştırma bedeline ilişkin uyuşmazlıklar bu duruma örnek gösterilebilir. Uyuşmazlığın HUAK kapsamında değerlendirilmesi için uyuşmazlık tarafının kim olduğu değil, uyuşmazlığa uygulanması gereken hukukun özel hukuk olması önem arz etmektedir. Tüm bu hususlar değerlendirildiğinde yukarıda sayılı uyuşmazlıkların HUAK kapsamında arabuluculuğa elverişli olduğunu söylemek mümkündür.³⁵⁵

Çalışma konumuzu teşkil eden sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar esas itibariyle özel hukuk kaynaklı olup bu yönüyle genel olarak arabuluculuğa elverişlidir. Arabuluculuğa elverişli olan ve olmayan sigorta hukuku uyuşmazlıklarına ilişkin etraflı açıklama ilerleyen bölümlerde yapılacaktır.³⁵⁶

3.2.2.3. Tarafların Serbestçe Tasarruf Edebilmesi ve Kamu Düzeni

Arabuluculuğa elverişliliğin tespitinde tarafların serbestçe tasarruf edebileceği iş ve işlemler bir ölçüt olmakla birlikte, bu iş ve işlemler tek tek belirlenmemiştir.³⁵⁷ Re'sen araştırma ilkesinin uygulandığı uyuşmazlıklar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri uyuşmazlıklardır.³⁵⁸ Mevzuatımızda bazı düzenlemelerde tarafların serbestçe tasarruf edebileceği iş ve işlemler kavramı yer almaktadır. Kabule, sulha, yetki sözleşmesine, yemine ilişkin düzenlemeler bunlara örnek verilebilir.

HUAK'de bahsedilen serbestçe tasarruf edebilme kuralı uyuşmazlıkların bütün alternatif çözüm yöntemleri için geçerlidir.³⁵⁹ Buradan yola çıkarak kabule, sulha, yetki sözleşmesine veya yemine konu olamayacak uyuşmazlıkların arabuluculuğa da elverişli olmadığı sonucuna ulaşılabilir.³⁶⁰ Yargıtay tarafların üzerinde serbestçe

³⁵⁵ Fiş Üstün, G. (2020), 14-15.

³⁵⁶ Bkz. Aşa. 3.2.4.

³⁵⁷ Yarar, G. (2019), s.57.

³⁵⁸ Özmumcu, S. (2014). *Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re'sen Araştırma İlkesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.4, S.2, s.146.

³⁵⁹ Kılıçoğlu, A. M. (2021), s.3

³⁶⁰ Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020), s.198.

tasarruf edemeyecekleri işleri kamu düzeninden kabul edilmektedir.³⁶¹AYM de benzer yönde değerlendirmede bulunmaktadır.³⁶²

Arabuluculuğa elverişliliğin kanunda genel şekilde düzenlenmesi her uyumsuzluk bakımından elverişliliğin özel olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir. Söz konusu değerlendirme yapılırken geniş bir yorum yapılmalı ve arabuluculuk ile benzer olan müesseselerden yararlanılmalıdır. Arabuluculuğa başvurulmasında aranan koşullar Av. K. m.35/A kapsamında uzlaşma³⁶³, HMK 408 kapsamında tahkim³⁶⁴ için aranan koşullarla da paralellik göstermektedir.³⁶⁵

Arabuluculuğa elverişlilik bakımından sadece kamu düzeni veya kamu düzenine aykırılık ölçütüne bağlı kalınması, uyumsuzluğun arabuluculuğa elverişli olup olmadığının doğru tespiti bakımından tereddüt doğurabilir. Tarafların serbestçe tasarruf edebileceği konular, sadece kamu düzenine ilişkin olmayan hususlarla sınırlı tutulamaz. Örneğin kıdem tazminatına ilişkin uyumsuzluklar kamu düzeninden olmasına rağmen arabuluculuğa elverişlidir. Yine iş kazası ve meslek hastalığı kaynaklı uyumsuzluklar nitelik itibariyle arabuluculuğa elverişlidir. Ancak İMK m.3/3 iş kazası veya meslek hastalığı bakımından dava şartı arabuluculuk hükümlerinin uygulanmayacağını düzenlemiştir.³⁶⁶

Sigorta uyumsuzluklarının çözümü bakımından tahkim önemli bir uygulama alanına sahiptir. Bir uyumsuzluğun arabuluculuğa elverişli olup olmadığını değerlendirirken, tahkime elverişlilik koşullarından yararlanmak mümkündür.³⁶⁷ Tahkime elverişli olan pek çok uyumsuzluğun aynı zamanda arabuluculuğa da elverişli olduğunu söylemek gerekmektedir.³⁶⁸

³⁶¹ Bkz. Yarg. İBGK 10.02.2012, E,2010/1, K, 2012/1

³⁶² Bkz. AYM. 10.07.2013, E.2012/94, K, 2013/89

³⁶³ Avukatlık Kanunu madde 35/A avukata uzlaşma yetkisini tarafların kendi iradeleri ile istem sonucu elde edebilecekleri konular ile sınırlamıştır.

³⁶⁴ Tahkim HMK gereği taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyumsuzluklar bakımından uygulama alanı bulacaktır. Bkz. Çakan, O. (2022), s.77.

³⁶⁵ Özbek, M.S. (2022), s.1501.

³⁶⁶ Bostancı, Y. ve Çetinel, T. (2021). *İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Tazminat Taleplerinin Usul Hukukunun Bazı Kurumları Bakımından Değerlendirilmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.11, S.1, s.365.

³⁶⁷ Sayın, B. (2021), s.149.

³⁶⁸ Ermenek, İ. (2021), s. 87.

Tahkime elverişlilik ve arabuluculuğa elverişlilik arasındaki ilişki aşağıda ele alınmaktadır.³⁶⁹

3.2.3. Tahkime Elverişlilik ve Arabuluculuğa Elverişlilik İlişkisi

Arabuluculuğa elverişliliğin kapsamı ile tahkime elverişliliğin kapsamı benzerlik göstermektedir. Arabuluculuğa elverişlilik bakımından genel koşulların neler olduğu yukarıda etraflı şekilde açıklanmış olup uyumsuzluğun tahkime elverişli olup olmadığı hususu mevzuatta işaret edilen elverişlilik koşullarıyla tespit edilmektedir. Bir uyumsuzluk tahkime elverişliyse arabuluculuğa da elverişlidir. Ancak bir uyumsuzluğun tahkime elverişli olmaması, arabuluculuğa elverişli olmadığı anlamına gelmez.

Arabuluculuk ve tahkim kurumları farklı kanunlar kapsamında ele alınmıştır. Arabuluculuk HUAK kapsamında düzenlenmiş olup arabuluculuğa elverişlilik de söz konusu kanunun 1. maddesi kapsamında açıklanmıştır. Tahkim ise yabancılık unsuru taşımayan uyumsuzluklar bakımından HMK m. 407 ve devamı hükümleri ile yabancılık unsuru taşıyan uyumsuzluklar bakımından MTK ile düzenlenmiştir. Tahkime elverişliliğin genel kuralı ise HMK m.408 kapsamında düzenlenmiştir.

Arabuluculuğa elverişlilik ve tahkime elverişlilik arasında bir kısım farklılıklar bulunmaktadır.

Arabuluculuktan farklı olarak tahkim bakımından aile içi şiddete dair uyumsuzluklara ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. HMK m.408 kapsamında tanımlanan tahkime elverişlilik ilkesi değerlendirildiğinde, bu gibi iddiayı içeren uyumsuzlukların da tahkime elverişli olmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür.³⁷⁰

HMK m.408'e göre gayrimenkuller üzerindeki aynı haklardan kaynaklanan uyumsuzluklar tahkime elverişli değildir. HUAK arabuluculuğa elverişliliği düzenleyen 1. maddesinde taşınmazlara ilişkin bu gibi bir sınırlama getirmemiştir. Bu kapsamdaki uyumsuzlukların arabuluculuğa elverişli olduğunu kabul etmek gerekmektedir.³⁷¹ 7. Yargı Paketi kapsamında yapılan değişiklikle bu konu kanun

³⁶⁹ Bkz. Aşa. 3.2.3.

³⁷⁰ Yılmaz,S. ve Çavuşoğlu, G.F. (2019). *Türk Hukukunda Tahkime Elverişlilik Kavramı ve Taşınmaz Aynına İlişkin Uyumsuzlukların Tahkimde Görülmesi*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.10, S.2, s.601.

³⁷¹ Kumru Dişel, B. (2021), s.420.

koyucu tarafından açık bir şekilde düzenlenmiştir. 7. Yargı Paketi kapsamında yapılan değişiklikle HUAK'nin 17. maddesinden sonra gelmek üzere 17/B maddesi eklenmiştir.³⁷² Söz konusu hüküm 01/09/2023 tarihinde yürürlüğe girecektir.

Arabuluculuğa elverişliliğin tahkime elverişlilikten daha geniş yorumlanması gerekmektedir.³⁷³ Taraflar bir uyuşmazlıkla ilgili anlaşarak sonuç alabilirlerse konunun arabuluculuğa elverişli olduğundan bahsetmek mümkündür.³⁷⁴

Sigorta hukuku kaynaklı ihtilaflardan doğan özel hukuk uyuşmazlıklarının önemli bir kısmı tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği özel hukuk uyuşmazlıklarındandır.³⁷⁵ Bu bağlamda sigorta uyuşmazlıklarının genel olarak arabuluculuğa elverişli olduğundan bahsetmek mümkündür. Sigorta uyuşmazlıklarının bir kısmı ticari bir kısmı ise tüketici nitelikli sayılmaktadır. Hukukumuzda dava şartı arabuluculuğun getirilmiş olması karşısında TTK ve TKHK kapsamında dava şartı arabuluculuk düzenlenmiştir.

TTK m.5/A esasen arabuluculuğa elverişliliği değil, dava şartı arabuluculuğu düzenleyen bir hükümdür. Ancak arabuluculuğa elverişli sigorta uyuşmazlıklarının tespitinde TTK m.5/A tek başına yeterli olmayacaktır. Bunun dışında başkaca uyuşmazlıkların da arabuluculuğa elverişli olabileceği hususu gözden kaçırılmamalıdır. TTK m.5/A kapsamına girmeyen ancak arabuluculuğa elverişli olan ticari uyuşmazlıkların ihtiyari arabuluculuk ile çözümünün mümkün olduğu gözetilmelidir.

3.2.4. Sigorta Türlerine Göre Arabuluculuğa Elverişlilik

3.2.4.1. Genel Olarak

, Sigorta hukuku sosyal sigorta hukuku ve özel sigorta hukuku olarak iki ana dala ayrılmaktadır. Sosyal sigorta ilişkisi sigortalı ile SGK arasında kurulan bir hukuki ilişkidir.³⁷⁶

³⁷² Söz konusu değişiklik 7445 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair kanun ile yapılmıştır. Söz konusu değişiklik 01.09.2023 tarihinde yürürlüğe girecektir. Bkz. RG: 05.04.2023-32154.

³⁷³ Kumru Dişel, B. (2021), s.421.

³⁷⁴ Koçyiğit, İ. ve Bulur A. (2019). *Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk*. Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını. 1. Bası, Ankara, s.16.

³⁷⁵ Kumru Dişel, B. (2021), s.430.

³⁷⁶ Bozer, A. (1962). *Sosyal ve Özel Sigortalar Arasındaki Münasebetler: I-Sosyal ve Özel Sigortaların Ekonomik Fonksiyonu*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt.17, S.2, s.31. ; Bozkurt, T. (2022), s.3. ;

Özel sigorta hukuku ise fertlerin hayatta karşılaşacakları tehlikelerin zarar ve masraf doğuran sonuçlarından kendilerini korumak için önceden tedbir almak ihtiyacından doğan bir özel hukuk müessesesidir.³⁷⁷

3.2.4.2. Sosyal Sigorta Hukuku

Sosyal sigorta hukukunun özel sigorta hukukundan ayrılan bir kısım özellikleri bulunmaktadır. ILO tarafından yapılan sosyal sigorta tanımında bu özelliklere dikkat çekilmiştir.³⁷⁸

Sosyal sigorta kanun eliyle yürütülmekte iken özel sigorta, sigorta şirketleri tarafından yürütülmektedir. Sosyal sigorta hukukunda isteğe bağlı sigortalar istisna olmak üzere kişiler sigortalı olmak zorundadır, özel sigortada ise kişiler sigorta yaptırıp yaptırmamak hususunda serbesttirler. Sosyal sigorta hukukunda sigortalı sıfatı kendiliğinden doğmakta olup özel sigortada sigortalı sıfatı sigorta sözleşmesiyle doğmaktadır. Sosyal sigorta aynı statüde olan kişilere benzer külfetler yükler ve benzer menfaatler temin eder. Özel sigortada, sigorta şirketlerinin yaptıkları sözleşmelerin birbirinden bağımsız olması karşısında sigortalıya değişik güvenceler sağlanabilecektir.³⁷⁹

HUAK kapsamında arabuluculuğa elverişli uyuşmazlıklar özel hukuk uyuşmazlıklarıdır. Sosyal sigorta hukuku ise kamusal niteliği olan bir hukuk alanıdır. Bu nedenle sosyal sigortadan kaynaklı uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir. Yargıtay kararlarında da bu kapsamdaki uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olmadığı belirtilmektedir. Yargıtay sosyal sigorta hükümlerinin uygulanmasıyla ilgili ortaya çıkan uyuşmazlık bakımından uyuşmazlığın arabuluculuğa başvuru şartı aranmaksızın sonuçlandırılması gerektiğine değinmiştir.³⁸⁰

Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.2. ; Kara, H. (2021), s.48. ; Çeker, M. (2021), s.14. ; Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Ögüz, Z. (2021), s.86. ; Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.20. ; Kaner, İ. D. (2021), s.1.

³⁷⁷ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.5. Günay, M.B. (2022), s.17. ; Bozkurt, T. (2022), s.3. ; Kender, R. (2021), s.25.

³⁷⁸ Kara, H. (2021), s.48.

³⁷⁹ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.3-4. ; Kara, H. (2021), s.49.

³⁸⁰ Bkz. Yarg. 10. HD, 09.06.2020, E, 2021/11042, K, 2021/15246

3.2.4.3. Özel Sigorta Hukuku

Özel sigorta, özel hukuk alanında tehlikelerin yarattığı zararlardan korunma sebebinden doğan bir özel hukuk kurumudur.³⁸¹

Özel sigortalarda taraflar kural olarak³⁸² sigorta yaptırmak hususunda serbesttir.³⁸³ Özel sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişlidir.

3.2.4.3.1. TTK'ye Göre Özel Sigorta Türleri

3.2.4.3.1.1. Zarar Sigortaları

3.2.4.3.1.1.1. Mal Sigortaları

Mal sigortaları malın mülkiyet hakkı sahibi veya mal üzerinde parayla ölçülebilen menfaat sahiplerinin haklarını korumaktadır. Rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacı TTK m.1459 gereği sigortalının uğradığı zararı tazmin edecektir.³⁸⁴ Tazminat ilkesi çerçevesinde sigortacı gerçek zararı tespit edecek ve sözleşmede belirlene şekilde zararı tazmin edecektir.³⁸⁵

Mal sigortaları ile sigortalanan menfaat üzerinde tarafların serbestçe tasarruf edebilmesi mümkün olup mal sigortaları bu yönüyle arabuluculuğa elverişlidir.

3.2.4.3.1.1.2. Sorumluluk Sigortaları

Sorumluluk sigortasında sigortacı, sigorta ettirenin sorumluluğunun doğması nedeniyle malvarlığında meydana gelecek eksilmeyi sigorta bedeli sınırı içinde ödeyeceği tazminatla giderecektir.³⁸⁶

Sorumluluk sigortalarında sigorta ettiren kendi veya üçüncü kişinin sorumluluğunu sigorta ettirebilir. Söz konusu husus mal sigortaları bakımından da mevcuttur.³⁸⁷

³⁸¹ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.5.

³⁸² İstisna olarak bazı durumlarda sigorta yaptırmak zorunluluğu vardır. Bkz. Aşa. 3.2.4.3.2.

³⁸³ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.20.

³⁸⁴ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.256.

³⁸⁵ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.98.

³⁸⁶ Kaner, İ. D. (2021), s.41. ; Günay, M.B. (2022), s.209.

³⁸⁷ Ülgen, H. (2016). *Başkası Lehine Sigorta ve Bu Sigortada Sigortalının ve Sigorta Ettirenin Talep ve Dava Hakkı*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt.22, S.3, s.2827-2838. ; Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.321.

Sorumluluk sigortalarına ilişkin genel hükümler TTK m.1473 vd. hükümleri ile düzenlenmiştir. Ancak sorumluluk sigortalarının pek çok türü zorunlu sigorta olarak özel kanunlarda düzenlenmiştir.

Mal sigortaları mal üzerindeki rizikoları güvence altına alırken sorumluluk sigortaları üçüncü kişilere verilen zararlardan kaynaklanan sorumluluğu güvence altına almaktadır. Bu yönüyle sorumluluk sigortaları ile sigortalanan menfaat üzerinde de tarafların serbestçe tasarruf edebilmesi mümkün olup sorumluluk sigortaları bu yönü ile arabuluculuğa elverişlidir.

Sorumluluk sigortaları arabuluculuğa elverişli olup kanun tarafından özel olarak düzenleme altına alınan bazı zorunlu sigortaların arabuluculuğa elverişliliği ayrıca ele alınacaktır.³⁸⁸

3.2.4.3.1.2. Can Sigortaları

Can sigortaları insan hayatı ve insan sağlığına ilişkin menfaatleri sigorta altına almaktadır.³⁸⁹ Bu yönü ile can sigortalarının zarar sigortalarından ayrıldığını söylemek mümkündür.

Can sigortaları insan hayatını ve insan sağlığını konu almaktadır. İnsan hayatına ilişkin menfaatlerin parayla ölçülmesine hukuk ve ahlak prensipleri engel olabilmektedir.³⁹⁰ Can sigortaları kapsamında sigortacı rizikonun gerçekleşmesi halinde poliçede kararlaştırılan meblağı ödeyecektir.³⁹¹ Can sigortalarına ilişkin uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğunu söylemek mümkündür.³⁹²

3.2.4.3.2. Bazı Zorunlu Sigortaların Arabuluculuğa Elverişliliği

3.2.4.3.2.1. Genel Olarak

Sigorta hukukunda tarafların sözleşme yapmaya zorlanmaları mümkün değildir. Genel kural bu olmakla birlikte kanun koyucu kamu yararını ön plana alarak

³⁸⁸ Bkz. 2.4.3.2.

³⁸⁹ Çeker, M. (2021), s.303. Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.141.

³⁹⁰ Çeker, M. (2021), s.303.

³⁹¹ Kara, H. (2021), s.413.

³⁹² Kambelli Adlığ, Ö. (2022), s.1449. ; Akgün, E. (2017). *Hayat Sigortası Genel Şartları'nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt.75, S.2, s.560. ; Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.382. ; Caner, O. (2022). *Kaza Sigortaları*. 3. Bası, Ankara, s. 1527. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.) ; Kaner, İ. D. (2021), s.57-58. ; Öcalan, F.G. (2022). *Sağlık Sigortası*. 3. Bası, Ankara, s. 1489. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

bazı alanlarda sigorta yapılmasını zorunlu kılmıştır.³⁹³ Zorunlu sigortada sigorta ettiren, sigorta sözleşmesi yapmak zorundadır.³⁹⁴

Kamu hukuku karakterli sigorta, sosyal sigorta olup burada sigorta sözleşmesi yoktur. Bu nedenle de sosyal sigortalarda sözleşme serbestisinden bahsedilemez.³⁹⁵ Sosyal sigorta sigortalının irade dışında sisteme tabi olduğu bir sigorta türüdür. Özel sigortada ise sözleşme serbestisi ilkesi geçerlidir. Özel sigorta sigortalının sisteme tabi olmak ve sigortacısını seçmek hakkına sahip olduğu bir sigorta türüdür.³⁹⁶

Kanun koyucu zarar görenin korunması amacıyla, bazı sigortaları zorunlu hale getirmiştir. Bu sigortalar zorunlu sigorta olarak tanımlanmakta, bu durum sözleşme serbestisinin istisnasını oluşturmaktadır. Zorunlu sigortalar özel sigorta hukukuna tabidir çünkü burada sosyal sigortanın aksine bir sigorta sözleşmesi vardır. Sigorta ettiren sigorta yaptırmak, daha doğru ifadeyle sigorta sözleşmesi akdetmek zorundadır. Ancak sigorta ettiren sözleşme serbestisi çerçevesinde sigorta sözleşmesinin sigortacısını seçmek hakkına sahiptir.³⁹⁷ Zorunlu sigortalar arabuluculuğa elverişlidir.

Aşağıda günlük hayatta en çok karşılaşılan bazı zorunlu sigorta türlerine ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

3.2.4.3.2.2. Trafik Sigortası

KMZMSS³⁹⁸ (Trafik Sigortası) ise KTK'nin 91-111 maddeleri arasında düzenlenmektedir.³⁹⁹

Zorunlu mali sorumluluk sigortası kapsamında hasar onarım bedeli, değer kaybı tazminatı, sürekli sakatlık tazminatı, destekten yoksun kalma tazminatı talepleri gündeme gelebilmektedir.⁴⁰⁰ Söz konusu istemler HUAK m.1 kapsamında

³⁹³ Bilgeç, H. (2021). *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin Anayasal İlkeler Işığında Zorunlu Sigortalının Belirlenmesi Usulünün Değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.23, S.2, s.969.

³⁹⁴ Kayıhan, Ş. (2004). *Zorunlu Deprem Sigortası*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.8, S.1-2, s.515.

³⁹⁵ Bilgeç, H. (2021), s.969.

³⁹⁶ Bozer, A. (2009). *Sigorta Hukuku Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri*. Ankara, s.3.

³⁹⁷ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Ögüz, Z. (2021), s.94.

³⁹⁸ Ulaş, I. (2012). *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*. Ankara, s.875 ; Ulubay, G. (2021), s.89.

³⁹⁹ Öztürk, S.H. (2022), 1035.

⁴⁰⁰ Çakan, O. (2022), s.175-179.

değerlendirildiğinde tüm bu istemlerin arabuluculuğa elverişli olduğunu söylemek mümkündür.

Trafik sigortası bakımından KMZSSGŞ C.7 maddesi arabuluculuğu açık bir şekilde düzenleme altına almıştır.⁴⁰¹ Söz konusu düzenleme ile trafik sigortası bakımından arabuluculuk seçimlik yol olarak getirilmiş, ihtiyari arabuluculuk teşvik edilmeye çalışılmıştır.⁴⁰²

KMZSSGŞ’de arabuluculuğun açık bir şekilde düzenlenmesi karşısında trafik sigortası bakımından arabuluculuğa elverişliliğin ayrıca HUAK kapsamında yorumlanmasına ve irdelenmesine gerek bulunmamaktadır.

3.2.4.3.2.3. Zorunlu Deprem Sigortası

Zorunlu deprem sigortası ASK m.1 kapsamında düzenlenmiştir. Depremden kaynaklanan zararlar tazmin edilmektedir.⁴⁰³

Zorunlu deprem sigortası diğer zorunlu sigortalara göre farklı düzenlemelere tabidir. ASK gereği sigorta ve reasürans teminatları DASK tarafından verilmekte olup DASK zorunlu deprem sigortası sözleşmesinin sigortacısı konumundadır.⁴⁰⁴ Deprem sigortasının içeriği idare tarafından belirlenmektedir. Taraflar söz konusu sigorta sözleşmesini akdetmek zorunda olup sözleşmenin şartlarını değiştiremezler.⁴⁰⁵

Deprem sigortası çerçevesinde sigorta ettiren prim ödemek durumunda olup deprem sigortası ile sigortacının himaye altına aldığı rizikolar depremden kaynaklı zararlardan ibarettir.⁴⁰⁶

Deprem sigortası ile ilgili olarak ZDSGŞ yayımlanmıştır.⁴⁰⁷ Söz konusu ZDSGŞ’nin C.6 maddesinde STK’ye başvurulabileceğini düzenlemiştir.

⁴⁰¹ Bkz. Yuk. 2.3.6.2.2.

⁴⁰² Aslan Düzgün, Ü. (2019). *Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları ile Getirilen Yenilikler ve Değişiklikler*. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Y.7, S.14, s.187.

⁴⁰³ Barlas, N. (2011). *Afet Sigortaları Kanunu’na Göre Zorunlu Deprem Sigortası Sözleşmesinin Tarafları*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.XV, S.3-4, s.113.

⁴⁰⁴ Barlas, N. (2011), s.143.

⁴⁰⁵ Akgün, E. (2022). *Zorunlu Deprem Sigortası*. 3. Bası, Ankara, s. 579. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

⁴⁰⁶ Akgün, E. (2022), s.582.

⁴⁰⁷ Bkz. R.G: 13.05.2011-27933

Genel Şartlar ile deprem sigortasından kaynaklı uyuşmazlıklar bakımından tahkim yolu mümkün kılınmış olmakla tahkime elverişli olan söz konusu uyuşmazlığın aynı zamanda arabuluculuğa da elverişli olduğunu söylemek gerekmektedir.

3.2.4.3.2.4. Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası

TGZMSS, Bakanlar Kurulu'nun 210/190 sayılı kararı ile getirilmiştir.⁴⁰⁸

Söz konusu karara göre kusurları olsun veya olmasın, likit petrol gazı (LPG) tüpleyen firmalar (dolum tesisleri) doldurdukları tüplerin kullanılmak üzere buldukları yerlerde infilak, gaz kaçırma veya yangın çıkması sonucu üçüncü kişilerin uğrayacakları maddi ve bedeni zararlara karşı tüp gaz sorumluluk sigortası yaptırmak zorundadır.⁴⁰⁹

TGZMSS kapsamında teminat altına alınan hususlar maddi ve bedensel zararlar olup bu husustaki uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.4.3.2.5. Tehlikeli Maddeler Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası

TMZMSS, Bakanlar Kurulu kararı ile getirilmiştir. Söz konusu düzenleme Bakanlar Kurulu'nun 91/2253 kararı⁴¹⁰ ile güncellenmiştir.⁴¹¹

TMZMSS ile maddi ve bedensel zararlar teminat altına alınmaktadır. Bu husustaki uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.4.3.3. Bazı İhtiyari Sigortaların Arabuluculuğa Elverişliliği

3.2.4.3.3.1. Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası

KMZMSS ile güvence altına alınan rizikoların sınırlı olması ve Hazine Müsteşarlığı tarafından açıklanan limitlerin yetersiz olması karşısında, söz konusu eksikliğin giderilmesi için MKTİMSS'ye ilişkin düzenleme gerekli olmuştur.

⁴⁰⁸ Bkz. RG: 11.03.2010-27518

⁴⁰⁹ Birişik, F. (2022). *Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası*. 3. Bası, Ankara, s.1277. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

⁴¹⁰ Bkz. RG: 11.03.2010-27518

⁴¹¹ Birişik, F. (2022). *Tehlikeli Maddeler Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası*. 3. Bası, Ankara, s.1303. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

Uygulamada ihtiyari mali sorumluluk sigortasına ilişkin poliçenin tek başına değil, ancak kasko poliçesine ek olarak yapıldığı görülmektedir.⁴¹²

Konu ile alakalı düzenlemeler MKTİMSS Genel Şartları kapsamında düzenlenmektedir.

MKTİMSS ikinci dereceden bir sorumluluk niteliğini haizdir. Bu çerçevede zarar gören üçüncü kişiler önce KMZMSS'ye, bu mümkün değilse Güvence Hesabına başvurmalı, artan zarar olması halinde MKTİMSS'ye müracaat etmelidir.⁴¹³

KMZMSS kapsamında yaptığımız açıklamalar çerçevesinde MKTİMSS kapsamındaki uyuşmazlıkların da arabuluculuğa elverişli olduğunu söylemek gerekmektedir.

KMZMSS'den farklı olarak farklı olarak MKTİMSS zarar görenlerin uğradığı manevi zararları da karşılamaktadır.⁴¹⁴ MKTİMSS Genel Şartları'nın⁴¹⁵ 3. maddesi buna imkân vermektedir. Manevi tazminat talepleri arabuluculuğa elverişlidir.

3.2.4.3.3.2. Kara Araçları Kasko Sigortası

KASKO ile sigortacı, sigortalının KASKO Genel Şartları A.1 maddesi kapsamında belirlenen menfaatlerini yine KASKO Genel Şartları A.1 maddesinde sayılan risklere karşı teminat altına alan bir sigortalar. Karayolunda kullanma izni olan motorlu ve motorsuz kara araçlarından, römork veya karavanlardan, iş makinelerinden, lastik tekerlekli traktörlerden ve diğer zirai tarım makinelerinden doğan menfaat bu sigorta ile teminat altına alınabilir.⁴¹⁶

KASKO Genel Şartları C.8. düzenlemesi ile sigortacının tahkim usulünden faydalanabileceğini hüküm altına almıştır.⁴¹⁷ Genel Şartlar çerçevesinde tahkime

⁴¹² Güleç Uçakhan, S. (2022). *Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası*. 3. Bası, Ankara, s.407. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

⁴¹³ Güleç Uçakhan, S. (2022), s.411.

⁴¹⁴ Güleç Uçakhan, S. (2022), s.413.

⁴¹⁵ Genel Şartlar için bkz.

http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=category&id=52&Itemid=73
(Erişim Tarihi: 13.04.2023)

⁴¹⁶ Öztürk, S. H. (2022). *Kara Taşıtları Kasko Sigortası*. 3. Bası, Ankara, s.183. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

⁴¹⁷ Genel Şartlar için bkz.

http://www.sigortatahkim.org/index.php?option=com_content&view=category&id=52&Itemid=73
(Erişim Tarihi: 13.04.2023)

elverişli olan Kasko sigortası uyuşmazlığının arabuluculuğa da elverişli olduğunu söylemek mümkündür.

Kasko Sigortası kapsamında hasar onarım, değer kaybı gibi teminat altına alınacak edilecek zarar kalemleri arabuluculuğa elverişlidir.

BÖLÜM 4: TÜRLERİNE GÖRE SİGORTA UYUŞMAZLIKLARI

4.1. Kaynağına Göre Sigorta Uyuşmazlıkları

4.1.1. Genel Olarak

Sigorta hukukuna ilişkin düzenlemeler TTK'de yer almaktadır. Sigorta uyuşmazlıklarının büyük bir çoğunluğu TTK m.4 gereği ticari uyuşmazlık olup önemli sayılabilecek bir kısmı ise tüketici uyuşmazlığı niteliğindedir.

Sigorta uyuşmazlığının ticari veya tüketici uyuşmazlığı olması hususunda sigorta hukukuna ilişkin düzenlemelerin hangi kanunda yer aldığı bir önemi yoktur. Uyuşmazlığın tüketici uyuşmazlığı olması, uyuşmazlık konusu işlemin tüketici işleminin niteliği ve uyuşmazlığın taraflarından birisinin tüketici sıfatıyla ilgilidir.⁴¹⁸

Uyuşmazlığın ticari işleminden mi tüketici işleminden mi kaynaklandığının tespiti yargı yolunda hangi mahkemenin görevli olduğunun belirlenmesini sağlayacaktır. Arabuluculuk süreci bakımından ise uyuşmazlık türünün tespiti arabuluculuk müzakere sürecinin yürütülmesi ve yönetilmesi bakımından önem arz etmemektedir.

Ticari uyuşmazlık veya tüketici hukuku uyuşmazlığının ihtiyari arabuluculukta çözümü ile dava şartı arabuluculukta çözümü arasında arabuluculuk faaliyetinin işleyişi bakımından herhangi bir farklılık yoktur. Her iki süreç arabuluculuk oturumu öncesi hazırlık aşamasında yapılacaklar⁴¹⁹, arabuluculuk faaliyetinin

⁴¹⁸ Ünan, S. (2016), s.8.

⁴¹⁹ Arabuluculuk oturumları başlamadan önce arabulucunun taraflar arasında bir hazırlık görüşmesi yapması gerekir. Bu süreçte arabulucu uyuşmazlık konularını taraflardan dinler, taraflarla yapacağı ön görüşmeyle tarafların pozisyon ve menfaatleri hakkında fikir sahibi olabilir. Bu sayede arabulucu uyuşmazlığın geçmişi ile ilgili bilgi toplama ve uyuşmazlığı analiz etme imkânına sahip olur. Hazırlık görüşmeleri uyuşmazlık konusunun arabuluculuğa elverişli olup olmadığı ve uyuşmazlığın taraflarının arabuluculuk yöntemi açısından uygun olup olmadıklarının da belirlenmesini sağlayacaktır. Hazırlık görüşmelerinde arabulucu tarafları arabuluculuk süreci ve yöntemi hakkında bilgilendirir. Hazırlık görüşmesinin yapılması arabuluculuk toplantısının zamanının da taraflar ve arabulucunun ortak fikriyle belirlenmesi bakımından önem arz etmektedir. Bkz. Kekeç, E.K. (2016), s.153-156. ; Moore, C.W. (2016), s.179-297.

gerçekleştirileceği yer⁴²⁰, arabuluculuk toplantı aşaması⁴²¹, uygulanacak müzakere teknikleri⁴²² gibi hususlar bakımından aynı şekilde işlemektedir. Ancak ticari uyuşmazlık veya tüketici hukuku uyuşmazlığının dava şartı arabuluculukta çözümü, ihtiyari arabuluculuk yoluyla çözüme göre aşağıda açıklanacak hususlar bakımından bazı farklılıklar içermektedir.

TTK m.5/A genel düzenleme yapmıştır. Ancak dava şartı arabuluculuk sürecinin nasıl yürütüleceği TTK m.5/A kapsamında düzenlenmemiştir. Bu noktada HUAK m.18/A uygulama alanı bulacaktır. Buna göre ticari dava şartı bir sigorta uyuşmazlığında tarafların anlaşması halinde aksi kararlaştırılmadıkça, arabuluculuk ücreti taraflar arasında eşit olarak paylaşılacaktır. Tarafların anlaşma sağlayamamaları halinde ise arabuluculuk ücreti Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenecektir.

Uyuşmazlığın tüketici dava şartı arabuluculuk olarak yürütülmesi halinde ise TKHK m.73/A hükmü uygulama alanı bulacaktır. TKHK m. 73/A, TTK' den farklı bir husus benimseyerek, anlaşma ve anlaşmama halinde arabuluculuk ücretine ilişkin düzenlemeyi HUAK m.18/A hükmüne bırakmamıştır. TKHK m.73/A' ya göre tarafların anlaşamamaları halinde arabuluculuk ücreti Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenecektir. Tarafların anlaşmaları halinde de tüketicinin ödemesi gereken arabuluculuk ücreti, Arb. AÜT'nin eki A birinci kısmına göre iki saatlik ücret tutarını geçmemek şartıyla yine Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenecektir.

⁴²⁰ Arabuluculuk toplantısının gerçekleştirileceği yerle ilgili HUAK'de herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Arabuluculuk toplantı yerinin en önemli özelliği arabuluculuk görüşmelerinin verimli şekilde yürütülmesi için gerekli fiziksel özelliklere sahip olmasıdır. Ortamın rahat, doğal ışık alan ve uygun ısıya sahip olması gerekmektedir. Tarafların kendisini rahat ve güvende hissedebileceği bir görüşme ortamının yaratılması sürecin verimli şekilde yürütülmesi açısından önemlidir. Toplantı yapılacak yer yeterli genişlikte olmalı, özel oturumlar için başkaca odalar bulunmalıdır. Arabuluculuk toplantılarının tarafsız bir yerde gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Toplantının taraflardan birisine ait bir yerde yapılması diğer tarafın süreçte baskı altında kalmasına sebep olabilecektir. Bu durum aynı zamanda tarafsızlık ve eşitlik ilkeleri bakımından sakınca doğurabilecektir. Toplantının arabulucuya ait bir ofiste yapılması ise arabulucunun süreçte kontrol sahibi olmasını sağlaması açısından önemlidir. Arabuluculuk toplantılarının yapılacağı ortamın dış ortamdan izole olması gerekir; yani toplantıda yapılacak konuşmaların dışarıdan duyulmaması gerekir. Bkz. Kekeç, E.K. (2016), s.156-161. ; Goodman, A. (2016), s.69.

⁴²¹ Arabuluculukta arabuluculuk usulünü belirleyen, arabuluculuk sürecinin ne şekilde işleyişini gösteren herhangi bir kural yoktur. Toplantı başlarken arabulucu ve taraflar kendilerini tanıtmalı, arabulucu bir açılış konuşması yapmalıdır. Bu konuşmada arabulucu arabuluculuk süreciyle ilgili taraflara bilgi verir: Burada arabuluculuğun ilkeleri, anlaşma ve anlaşmamanın sonuçları, arabuluculuk ücret ve masrafları, yapılacak toplantıda tarafların dikkat etmesi gereken hususlar ve toplantı usulüne ilişkin uymaları gereken kurallar belirlenir. Açılış konuşmasının ardından arabulucu ve taraflar uyuşmazlık konularıyla ilgili gündem oluşturur ve bu şekilde müzakere için uygun ortam yaratılır. Bkz. Kekeç, E.K. (2016), s.172-190.

⁴²² Bkz. Yuk. 3.1.8.

Sigorta uyuşmazlığının tüketici ve ticari olması bakımından farklılık arz eden bir başka husus ise arabuluculuk ilk toplantısına katılım zorunluluğuna yüklenen sonuçlar bakımındadır. TKHK m. 73/A ise tüketiciyi ilk toplantıya katılmamanın müeyyidelerinden istisna tutmuştur. Uyuşmazlığın ticaret hukukuna ilişkin olması durumunda uyuşmazlık dava şartı arabuluculuk kapsamında TTK m.5/A-2 gereği altı haftalık sürede çözümlenecektir. Zorunlu hallerde bu süre arabulucu tarafından en fazla iki hafta uzatılabilecektir. Uyuşmazlığın tüketici hukukuna ilişkin olması durumunda ise uyuşmazlık dava şartı arabuluculuk kapsamında HUAK m.18/A-9 gereği üç haftalık sürede çözümlenecektir. Zorunlu hallerde bu süre arabulucu tarafından en fazla bir hafta uzatılabilecektir.

Sigorta uyuşmazlığının tüketici mi ticari mi olduğu hususundaki tespit arabulucunun ücreti bakımından da önem arz edebilmektedir. HUAK m.7 arabulucuya yapmış olduğu hizmet karşılığı ücret isteme hakkı tanımaktadır. Arabuluculuk ücreti Arb. AÜT' ye göre belirlenmektedir.⁴²³ İhtiyari arabuluculuk süreci bakımından arabulucu ücretinin farklı şekilde kararlaştırılması mümkün iken dava şartı arabuluculukta ödenmesi gereken arabulucu ücreti tarifeye sınırlıdır. Söz konusu tarifeye göre dava şartı ticari arabuluculuk ve tüketici dava şartı arabuluculuk bakımından arabulucu ücreti farklılık arz etmektedir.⁴²⁴ Uyuşmazlık türünün doğru tespiti bu açıdan da önem arz etmektedir.

Uyuşmazlık türünün tüketici mi ticari mi olduğu hususunda tespitin doğru yapılması süreç sonunda anlaşma sağlanamaması halinde de ayrı önem arz etmektedir.

Sigorta uyuşmazlığında tüketici nitelikli bir sigorta uyuşmazlığının ticari, ticari nitelikli bir uyuşmazlığın ise tüketici dava şartı arabuluculuk kapsamında hatalı değerlendirilmesi ve sürecin bu şekilde yürütülmesi ihtimali kuvvetle muhtemeldir. Uyuşmazlık türünün başvuru tarafından hatalı nitelendirilmesi veya arabulucu

⁴²³ 2023 yılı Tarifesi için Bkz. RG: 04.10.2022-31973

⁴²⁴ 2023 yılı Arabuluculuk Ücreti Tarifesi' ne göre ticari uyuşmazlıklar bakımından arabuluculuk ücreti iki kişinin taraf olması durumunda 1 saat için taraf başına 780,00 TL'dir. Aynı ücret uyuşmazlığın tüketici uyuşmazlığı olması halinde 400,00 TL'dir. HUAK madde 18/A-13 gereği arabuluculuk sürecinde anlaşma sağlanamaması halinde iki saatlik ücret arabulucuya Adalet Bakanlığı bütçesinden ödenecektir. Bu çerçevede ticari dava şartı arabuluculukta sürecin anlaşma ile sonuçlanmaması halinde arabulucuya ödenecek ücret 3.120,00 TL iken aynı ücret uyuşmazlığın tüketici uyuşmazlığı olması halinde 1.600,00 TL'dir.

tarafından yanlış değerlendirilmesi halinde ortaya ne gibi sorunlar çıkabileceği ve bu sorunların nasıl çözüme kavuşturulabileceğine değinmekte fayda bulunmaktadır.

Uyuşmazlığın hatalı nitelenmesinde başvuru taraf, arabuluculuk bürosu ve arabulucu rol oynayabilmektedir.

Öncelikle değinmek gerekir ki Adalet Bakanlığı tarafından uygun görülen adliyelerde arabuluculuk büroları görevlendirilmektedir. HUAK Yön. m.23 gereği dava şartı arabuluculuk kapsamında başvuru arabuluculuk bürosuna yapılmaktadır. Arabuluculuk Bürosu söz konusu hüküm gereği başvurudan uyuşmazlık konusuna ilişkin hususların açıklamasını istemektedir. Arabuluculuk bürosu tarafın uyuşmazlık konusuna ilişkin açıklamasına göre arabulucu ataması yapmaktadır.

Başvuru beyanında başvuru konusu sigorta uyuşmazlığını ticari veya tüketici olarak açıkça niteleyebilir. Başvuru bu nitelermeyi yapmamışsa, arabuluculuk bürosu başvuru formundaki açıklamaya göre de atama yapabilecektir. Ancak arabuluculuk bürosu kendisine yapılan başvuruyu sadece şekli bakımdan incelemelidir. Bir görüşe göre arabuluculuk bürosunun uyuşmazlığın tabi olduğu uzmanlık alanını belirlemesi mümkün değildir.⁴²⁵ Bir başka görüşe göre arabuluculuk bürosu kendi yetkisini, uyuşmazlığın niteliğini, uyuşmazlığın arabuluculuğa elverişli olup olmadığını, zorunlu arabuluculuğa tabi olup olmadığını resen inceleyemeyecektir.⁴²⁶ HUAK ve HUAK Yön. kapsamında arabuluculuk bürosuna bu yönde bir yetki verilmemiştir. Mevzuatın arabuluculuk bürosuna tanıdığı temel yetki başvurucudan uyuşmazlığa ilişkin açıklama almak ve buna göre başvuruyu tamamlamaktan ibarettir.⁴²⁷

Kanaatimizce de arabuluculuk bürosu, taraf iradelerine uygun şekilde arabuluculuk ataması yapmak durumundadır. HUAK Yön. m.23 ile arabuluculuk bürosuna tanınan uyuşmazlık konusuna ilişkin hususların açıklamasını isteme

⁴²⁵ Kurt Konca, N. (2022), s.388-389.

⁴²⁶ Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.166.

⁴²⁷ Uygulamada arabuluculuk bürosunun matbu formlar ile başvuru aldığı ve söz konusu matbu formlarda başvuru formunda belirtilen uyuşmazlık türünü de belirlediği görülmektedir. Arabuluculuk Bürosu söz konusu matbu formda belirtilen uyuşmazlık niteliğine göre arabulucu görevlendirmesi yapmaktadır. Bu hususta bkz. Kurt Konca, N. (2022), s.389. Öte yandan HUAK Yön. 23/3 maddesi başvurunun elektronik ortamda yapılmasına da izin vermektedir. Uyak Avukat Portal üzerinden yapılan başvurularda da sistem elektronik ortamda uyuşmazlık türünün seçimine ilişkin imkân tanınmaktadır. Uygulamada elektronik ortamda başvuru türüne ilişkin yaptığı seçime paralel bir şekilde arabuluculuk bürosu tarafından görevlendirmenin yapıldığı görülmektedir.

yetkisinin amacına uygun şekilde kullanılması gerekmektedir. Uygulamada bazı arabuluculuk bürolarının HUAK Yön. m.23 ile tanınan bu yetkiyi aşarak uyuşmazlığın türüne ilişkin bazı belgeler sunulmaması halinde arabuluculuk başvurusunu almadıkları, arabuluculuk sürecini başlatmadıkları görülmektedir. Bu durum özellikle zamanaşımı süresi veya hak düşürücü süreler bakımından sakınca doğurabilecektir.

Uyuşmazlık türünün değerlendirilmesinin arabulucu tarafından yapılması gerekmektedir.⁴²⁸ Burada ADB'nin 26.02.2021 tarihli bir görüşüne değinmekte fayda vardır.⁴²⁹ Söz konusu görüşe göre arabulucu uyuşmazlık türüyle alakalı hukuki değerlendirme yapabilir. Arabulucu söz konusu uyuşmazlık türünün ticaret hukuku, iş hukuku ve tüketici hukuku alanlarından hangisine girdiğini tespit etmelidir.

Başvurucunun hatalı nitelenmesi sonucu yanlış türde başlatılan arabuluculuk süreci arabulucunun da yanlış değerlendirmesi ile devam etmiş ve hatta sona ermiş olabilir. Arabuluculuk sürecinin anlaşmayla sonuçlanması halinde uygulamada sürecin hatalı nitelenmesine ilişkin uyuşmazlık yaşanması ihtimali oldukça düşüktür. Sürecin anlaşmamayla sonuçlanması halinde ise başvuru uyuşmazlığı adli yargıya taşıdığına mahkemelerin görev alanı ile ilgili sorun çıkabilecektir.

Ticari nitelikli bir uyuşmazlığın hatalı şekilde tüketici olarak nitelenmesi veya tam aksinin gerçekleşmesi halinde asıl görevli olan ticaret mahkemesinin dava şartı tüketici arabuluculuk son tutanağını veya tüketici mahkemesinin dava şartı ticari arabuluculuk son tutanağını dikkate almama ihtimali doğabilecektir. Bu durumda davanın usulden ret gibi bir sonuçla sona erme ihtimali doğacaktır. Sigorta uyuşmazlıklarının genel olarak ticari veya tüketici hukuku nitelikli olması söz konusu sorunların sigorta arabuluculuğunda yaşanma ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Söz konusu sorun karşısında ADB dava şartının yerine getirilmiş sayılacağına dair görüş bildirmiştir.⁴³⁰

⁴²⁸ Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.166.

⁴²⁹ Söz konusu görüş için bkz.

<https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/2622021151134Bir%20Uyu%C5%9Fmazl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%20Dava%20%C5%9Eart%C4%B1%20Kapsam%C4%B1nda%20Olup%20Olmad%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Ve%20Uyu%C5%9Fmazl%C4%B1k%20T%C3%BCr%C3%BCn%C3%BCn%20Belirlenmesi%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20G%C3%B6r%C3%BClmesi%20%C5%9F.pdf>

(Erişim tarihi: 16.04.2023)

⁴³⁰ Söz konusu görüş için bkz.

<https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/532021164348adb%C3%B6r%C3%BCn%C5%9F.pdf> (Erişim Tarihi: 16.04.2023)

ADB söz konusu görüşünde hatalı nitelermeye rağmen müzakere edilen uyuşmazlıkla ilgili arabuluculuk sürecinin bittiği görüşündedir. Dava hangi görevli mahkemede açılırsa açılışın, söz konusu uyuşmazlıkla ilgili dava şartının yerine getirilmiş olacağına değinmiştir.

Kanaatimizce ADB'nin usul ekonomisini esas alan söz konusu görüşü yerindedir. Uyuşmazlık hakkında yanlış nitelermeye de olsa taraflar arasında müzakere süreci sağlanmış, bu bağlamda kanun koyucunun dava şartı arabuluculuktan beklediği amaca ulaşılmıştır. Ancak ADB her ne kadar bu konuda görüş bildirmişse de söz konusu görüşün mahkemeleri bağlayıcı nitelikte olmadığını söylemek gerekir.

4.1.2. Ticaret Hukuku Kaynaklı Uyuşmazlıklar

4.1.2.1. Genel Olarak

Arbuluculuk kurumunun konusunu özel sigorta hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar oluşturmaktadır.

Özel sigorta hukukuna ilişkin kurallar TTK'nin beşinci kitabında yer almaktadır. TTK m.4/1-a gereği sigorta uyuşmazlıklarından kaynaklanan davalar mutlak ticari davadır.

4.1.2.2. Ticari İş

Ticari işe ilişkin düzenlemeler TTK m.3 ve m.19' da yapılmıştır. TTK m.3 ticari işi, TTK m.19 ise ticari iş karinesini düzenlenmiştir. Bir işin ticari sayılabilmesi için TTK m.3 ve 19'da yer alan ölçütlere bakılmaktadır.⁴³¹

TTK m.3'e göre ticari iş, TTK'de düzenlenen hususlar ve ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiiller olarak tanımlanmaktadır. Ticari iş kendisine nitelikli hükümlerin uygulandığı özel bir hukuki statüyü ifade etmektedir.⁴³²

Bir işin ticari iş olarak nitelendirilmesi uyuşmazlığa hangi hükümlerin uygulanacağını belirlemesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle ticari işlerin şekilde tespit edilmesi gerekmektedir.⁴³³ Ticari işe özel ticari kurallar

⁴³¹ Bahtiyar, M. ve Biçer, L. (2016). *Adi İş, Ticari İş, Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt.22, S.3, s. 413.

⁴³² Göktürk, K. (2015). *Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.19, S.2, s.7.

⁴³³ Arkan, S. (2019). *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara, s.71-72.

uygulanmaktadır.⁴³⁴ Kanun koyucu ticari işe TTK m.7 ile müteselsil sorumluluk, TTK m.8 vd. ile faiz ve TTK m.6 ile zamanaşımı bakımından farklı sonuçlar bağlamıştır.⁴³⁵

4.1.2.2.1. Ticari İşin Unsurları

TTK m.3 kapsamında bir işin ticari iş sayılması, işin TTK’de düzenlenmesi ve işin bir ticari işletmeyi ilgilendirmesi olarak iki şekilde öngörülmüştür.

Birinci olarak TTK’de düzenlenen hususlar ticari sayılmaktadır.⁴³⁶ Bu tanımlamaya göre tacir olmayan iki kişi arasında senet düzenlenmesi durumunda bile, kıymetli evrakın TTK’de düzenlendiği değerlendirildiğinde, işin ticari iş olduğunun kabulü gerekecektir. Yine TTK haksız rekabet, çatma gibi bir kısım haksız fiil hallerini de düzenlemiş olmakla, söz konusu haksız fiiller de ticari teşkil etmektedir.⁴³⁷

İkinci olarak TTK m.3’e göre bir ticari işletmeyi ilgilendiren diğer her türlü işlem ve fiiller, TTK’de düzenlenmemiş olsa bile ticari sayılmaktadır.

4.1.2.2.2. Ticari İş Karinesi

TTK m.3 kapsamında ticari işin belirlenmesi dışında, TTK m.19 kapsamında ticari iş karinesi olarak iki karine düzenlenmiştir.

TTK m.19/1 düzenlemesine göre bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Söz konusu karine tüzel kişiler bakımından mutlak bir karinedir. Gerçek kişi tacirin ise işlemi yaptığı sırada bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirmesi halinde borç ticari sayılmayacaktır.⁴³⁸

TTK m.19/2 düzenlemesine göre taraflardan yalnız birisi için ticari iş niteliğinde olan sözleşmeler, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça diğeri için de ticari iş sayılır. Söz konusu karinenin uygulanması bakımından en temel nokta taraflar arasındaki ilişkinin sözleşmeden kaynaklanıyor olmasıdır. Aradaki ilişkinin sebepsiz zenginleşmeden veya haksız fiilden kaynaklanması halinde TTK m.19/2 kapsamında

⁴³⁴ Çıtır, E. (2016). *Ticari İş-Tüketici İşlemi İlişkisi*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.20, S.3, s.38.

⁴³⁵ Ayhan, R. (2013). *Ticari İş Kavramı ve Tacir Sıfatına Bağlı Ücret ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.17, S.1-2, s.303.

⁴³⁶ Bahtiyar, M. ve Biçer, L. (2016), s.413-414.

⁴³⁷ Arkan, S. (2019), s.72.

⁴³⁸ Dinç, S. (2014). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’na Göre Ticari İş Kavramı*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.13, S.3-4, s.182.

karinenin uygulanma ihtimali bulunmamaktadır.⁴³⁹ Haksız fiil gibi sözleşme dışı borç doğuran iş ve işlemlerde, ilgili iş veya işlemin taraflardan birisi için ticari olmasının diğer için de ticari olacağı anlamına gelmeyecektir.⁴⁴⁰

Belirtmek isteriz ki ticari iş ve ticari dava birbirinden farklı kavramlardır.⁴⁴¹ Bir işin ticari iş olup olmaması o işe uygulanacak hukuk kuralının belirlenmesini sağlayacaktır. Örneğin ticari iş bakımından uygulanması gereken faiz oranı ile ticari olmayan bir işe uygulanması gereken faiz oranı birbirinden farklıdır. Ticari iş karinesinin görev kuralları bakımından uygulanması mümkün değildir. TTK m.19/2 gereği işin ticari iş olması ticari dava olması sonucunu doğurmamaktadır.⁴⁴²

4.1.2.3. Ticari Uyuşmazlık

4.1.2.3.1. Genel Olarak

Bir uyuşmazlığın ticari uyuşmazlık olup olmadığını tespit edebilmek için ticari davaların neler olduğunu irdelemek gerekmektedir.

Ticari davalar TTK m.4 kapsamında belirlenmiştir. Ticari dava bakımından TTK m.5 gereği ticaret mahkemesi görevlidir.⁴⁴³

TTK m.5/A ticari uyuşmazlıkların tespiti bakımından TTK m.4 ve diğer kanunlara atıf yapmaktadır.

Asliye ticaret mahkemesinin görev alanına giren uyuşmazlıklar ile TTK m.4 veya diğer kanunlarda belirtilen ticari davalar her zaman aynı kapsamda olmayabilir. Nitekim asliye ticaret mahkemesinin görev alanına giren her uyuşmazlık ticari arabuluculuk kapsamında değildir.⁴⁴⁴ Yine ticari uyuşmazlıkların tamamı asliye ticaret mahkemesinin görev alanına girmemektedir.⁴⁴⁵

⁴³⁹ Arkan, S. (2019), s.75.

⁴⁴⁰ Eminoğlu, C., Erdoğan, E. (2020), s.185.

⁴⁴¹ Atalı, M., Ermenek, İ. ve Erdoğan, E. (2022), s.137 vd.

⁴⁴² Erdoğan, A. (2013). *Ticari Davalar*. Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt.3, S.1, s.72.

⁴⁴³ Deliduman, S. ve Oruç, Y. (2012). *Ticari Davalar*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt.18, S.2, s.101. ; Tanrıver, S. (2021). *Medenî Usûl Hukuku Cilt Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması*. 4. Bası, Ankara, s.152.

⁴⁴⁴ Eminoğlu, C. , Erdoğan, E. (2020), s.188-189.

⁴⁴⁵ TTK madde 4/f(1) bendi gereğince fikri mülkiyet hukukuna dair mevzuatta öngörülen hususlardan doğan hukuk davaları ticari dava niteliğini haizdir. Fikri mülkiyet hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar genel hatları ile tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği uyuşmazlıklardandır. Fikri mülkiyet uyuşmazlığının konusunun bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talebini içermesi halinde ise dava şartı arabuluculuk kapsamında olduğunun kabulü gerekir. Fikri mülkiyet

Ticari uyuşmazlıkların dava şartı niteliği bakımından TTK m.5/A esas ölçütü sınırlamıştır. Uyuşmazlığın konusunun bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talebini içermemesi halinde, arabuluculuğa elverişlilik bakımından herhangi bir engel durum yok ise söz konusu uyuşmazlık bakımından ihtiyari arabuluculuk yolu da değerlendirilmelidir.

Ticari uyuşmazlıklarda arabuluculuk uygulanması için söz konusu uyuşmazlık, mutlak veya nispi ticari dava teşkil eden bir uyuşmazlık olabilecektir.

4.1.2.3.2. Mutlak Ticari Davalar

Mutlak ticari davalarda uyuşmazlığın taraflarının tacir sıfatı taşıyıp taşımadığına ve uyuşmazlığın ticari işletmeyle ilgili olup olmadığına bakılmamaktadır.⁴⁴⁶ Bu davalar kanun tarafından ticari dava olarak sayılmıştır.⁴⁴⁷

Mutlak ticari davaların neler olduğu TTK m.4 kapsamında düzenlenmiştir.⁴⁴⁸

Söz konusu düzenleme bakımından çalışma konumuzu ilgilendiren en temel husus TTK m.4/1-a bendi ile ortaya konulmuştur. TTK’de düzenlenen hususların tamamı mutlak ticari dava olarak nitelendirilmektedir. Bu kapsamda TTK’nin ticari işletmeyle, ticaret ortaklıklarıyla, kıymetli evrakla, taşıma işleriyle, deniz ticaretiyle ve sigorta hukukuyla ilgili hükümlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklarının mutlak ticari dava olduğunu söylemek gerekmektedir.⁴⁴⁹

4.1.2.3.3. Nisbi Ticari Davalar

Mutlak ticari dava kapsamına girmese de bir uyuşmazlık kanunda tanımlanan belirli şartlar altında ticari dava sayılmaktadır. Bu tarz uyuşmazlıklar nispi ticari dava olarak isimlendirilmektedir.⁴⁵⁰

TTK düzenlemesine göre nispi ticari davalar ikiye ayrılmaktadır.

uyuşmazlıkları genel hatları ile arabuluculuğa elverişli olsa da uyuşmazlığın yargı yolunda çözüleceği aşamada görevli mahkeme 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu’nun 156. maddesi gereği fikri ve sınai haklar hukuk mahkemesidir. Bkz. Toprakkaya, İ. (2021), s.170,177,180. ; Eminoğlu, C. , Erdoğan, E. (2020), s.189.

⁴⁴⁶ Tekil, F.(1990). *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul, s.103.

⁴⁴⁷ Deliduman, S. ve Oruç, Y. (2012), s.103.

⁴⁴⁸ Şener, O.H. (2020). *Ticari İşletme Hukuku Ders Kitabı*. Ankara, s.117.

⁴⁴⁹ Taşdelen, N. (2021), s.60.

⁴⁵⁰ Börü, L. ve Koçyiğit, İ. (2020). *Ticari Dava*. 2. Bası, Ankara, s.53.

Birinci olarak TTK m.4/1'e göre, her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgili hususlardan doğan hukuk davaları nisbi ticari dava olarak tanımlanmaktadır. Bir davanın her iki tarafı da tacir ve dava konusu ihtilaf her iki tarafın da ticari işletmesiyle ilgiliyse bu nispi ticari davadır.⁴⁵¹ Bu durumda uyuşmazlık asliye ticaret mahkemesinin görev alanındadır. Bu çerçevede örneğin haksız fiilden kaynaklı bir uyuşmazlığın ticari kabul edilebilmesi için haksız fiilin her iki tarafın ticari işletmesi ile ilgili olması gerekmektedir.⁴⁵²

İkinci olarak TTK m.4/1 son cümlesinde herhangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmeyen havale, vedia ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davaların ticari dava olmadığı düzenlenmiştir. Buna göre havale, vedia ve fikir ve sanat eserlerine ilişkin haklardan doğan davaların ticari sayılabilmesi için taraflardan birisinin ticari işletmesi ile ilgili olması zorunludur ve yeterlidir.⁴⁵³

4.1.2.3.4. Sigorta Uyuşmazlıkları Bakımından Değerlendirme

Sigorta hukukuna ilişkin kurallar TTK'nin 1401-1520 maddeleri arasında düzenlenmektedir. Sigorta uyuşmazlıklarından kaynaklı davalar TTK'de düzenlenmesi nedeniyle mutlak ticari davadır.

TTK'den başka SK, bazı özel kanunlar ve sigorta genel şartları da sigorta hukukuna ilişkin belirli düzenlemeler içermektedir. Sigorta hukukuna ilişkin düzenlemenin TTK dışında bir mevzuatta düzenlenmesi halinde söz konusu hükümlere tabi uyuşmazlıkların ticari olup olmadığını da değerlendirmek gerekmektedir.

Yargıtay sigorta hukukundan kaynaklanan tüm uyuşmazlıkları mutlak ticari dava olarak nitelemektedir.⁴⁵⁴ Yargıtay tarafından TTK m. 4/1-a düzenlemesinin geniş yorumlandığını söylemek mümkündür.⁴⁵⁵

Yargıtay konu ile ilgili bir kararında⁴⁵⁶ KMZMSS bakımından mevcut bir uyuşmazlığı mutlak ticari dava olarak nitelemiştir. KMZMSS, KTK kapsamında

⁴⁵¹ Deliduman, S. ve Oruç, Y. (2012), s.106.

⁴⁵² Şener, O.H. (2020), s.128.

⁴⁵³ Şener, O.H. (2020), s.129.

⁴⁵⁴ Bkz. Yarg. 11. HD. 25.01.2016, E, 2015/14961, K, 2016/713 ; Yarg. 17. HD. 30.05.2017, E, 2014/25063, K, 2017/6110 ; Yarg. 17. HD. 31.10.2017, E, 2016/15600, K, 2017/9880 <https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 22.04.2023)

⁴⁵⁵ Koçyiğit, İ. (2022), s.1729-1730.

⁴⁵⁶ Yarg. 17. HD. 31.10.2017, E, 2016/15600, K, 2017/9880 <https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 22.04.2023)

düzenlenen bir sigortadır. TTK'de KMZMSS'yi düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Yargıtay uyuşmazlık kapsamında yaptığı incelemede TTK'de KMZMSS'yi düzenleyen bir hüküm bulunmamasına rağmen uyuşmazlığı mutlak ticari dava olarak nitelendirmiştir. Her ne kadar doğrudan TTK kapsamında düzenlenmese de KMZMSS zorunlu bir sorumluluk sigortasıdır. TTK m.1483 ve devamı maddeleri zorunlu sorumluluk sigortalarına ilişkin hüküm içermektedir. Yargıtay bu husustan hareketle uyuşmazlığın mutlak ticari dava olduğunu tespit etmiş, uyuşmazlığın asliye ticaret mahkemesinin görev alanına girdiğine değinmiştir.

Kanaatimizce Yargıtay'ın sigorta hukukundan kaynaklanan tüm uyuşmazlıkların mutlak ticari dava olduğu yönündeki yaklaşımı yerindedir. Bazı sigortaların TTK dışında bir kanunda düzenlenmesi, sigorta uyuşmazlığının mutlak ticari dava niteliğini etkilemez. Yargıtay bahse konu kararda zorunlu sigortaların TTK'de 1483 ve devamı düzenlenmesi nedeniyle uyuşmazlığın mutlak ticari dava olduğuna değinse de, konuya bir başka açıdan bakmak da mümkündür. Uyuşmazlığa konu sigorta TTK dışında bir kanunla düzenlense de ortada bir sigorta sözleşmesine dayalı bir ilişki vardır.⁴⁵⁷ Sorumluluk sigortasının zorunlu olması, hukuki mahiyetini değiştirmeyecektir.⁴⁵⁸ Sigorta sözleşmesine ilişkin hususlar ise TTK m.1401 ve devamı hükümleriyle düzenlenmiştir. Bu nedenle de KMZMSS yasal dayanağını KTK'den alsa da, KMZMSS'den kaynaklanan uyuşmazlığın mutlak ticari dava niteliğinde olduğunu söylemek gerekir.

Sigorta uyuşmazlıkları mutlak ticari dava teşkil etmektedir. Bazı durumlarda ise sigorta uyuşmazlığı nisbi ticari dava olarak nitelendirilebilir. Bu niteleme sigorta ettiren veya sigortalının zararını karşılayan sigorta şirketi veya Güvence Hesabı'nın

⁴⁵⁷ TTK m. 1483, sigortacıların, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, faaliyet gösterdikleri dalların kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamayacaklarını düzenleme altına almıştır. Burada kanun koyucu sigorta şirketlerine, zorunlu sigortalar bakımından, sigorta yapma zorunluluğu getirmiştir. Zorunlu sigortalar da tıpkı ihtiyari sigortalarda olduğu gibi hukuki dayanağını sigorta sözleşmesinden almaktadır. Bkz. Omağ, M.K. (1993). *Türk Hukuku'nda Mecburi Sigortalara ve Sorunlarına Genel Bir Bakış*. Zorunlu Sigortalar Paneli, s.11. ; Karşı görüş için bkz. Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2021), s.124.

Yargıtay söz konusu kararında her ne kadar KMZMSS'den kaynaklanan uyuşmazlıkları doğru bir şekilde mutlak ticari dava olarak nitelemiştir. Ancak kanaatimizce Yargıtay'ın karar gerekçesi eksiktir. KMZMSS'nin hukuki dayanağını sigorta sözleşmesinden alması karşısında, söz konusu kararın gerekçesinin TTK m.1483 vd. hükümlerine dayandırılmaktansa, karar gerekçesinin TTK m. vd. hükümlerine dayandırılması daha doğru olacaktır.

⁴⁵⁸ Kender, R. (2021), s.243.

halefiyet ve rücu ilişkisi bakımından önem arz etmektedir.⁴⁵⁹ Uyuşmazlığın mutlak ticari veya nisbi dava olduğunun tespit edilmesi halinde dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmasını zorunludur.⁴⁶⁰

4.1.3. Tüketici Hukuku Kaynaklı Uyuşmazlıklar

4.1.3.1. Genel Olarak

Sigorta uyuşmazlıkları TTK’de düzenlendiği için ticaret hukuku kurallarına tabidir. Sigorta uyuşmazlıklarının önemli bir kısmı da uyuşmazlığın bir tarafının tüketici olmasından dolayı tüketici hukuku niteliklidir.

TTK’den başka TKHK de sigorta sözleşmesine ilişkin düzenleme içermektedir.

Ticari iş TTK m.3 ve m.19 kapsamında tanımlanmaktadır. Ticari olmayan işler bakımından ticari hükümler değil TMK, TBK ve ilgili mevzuat uygulanacaktır. İşlemin tarafının tüketici olması ve TTK’de özel düzenleme var ise uyuşmazlığa TKHK m.2 gereği TKHK’nin uygulanması gerekecektir.⁴⁶¹ Tüketici hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklarda ise TKHK m.73 gereği tüketici mahkemeleri görevlidir.⁴⁶²

4.1.3.2. Tüketici Uyuşmazlığının Unsurları

Tüketici mevzuatında tüketici uyuşmazlığı tanımlanmamıştır.⁴⁶³ TKHK m.2, TKHK’nin görev alanını düzenlemiştir. Tüketici uyuşmazlığının bir tarafında, diğer tarafında tüketici ve satıcı/sağlayıcı bulunmaktadır.⁴⁶⁴

TKHK kapsamında sigorta sözleşmelerinin de açıkça tüketici hukuku kapsamına alınması karşısında tüketici uyuşmazlığının unsurlarına değinmek gerekmektedir.

⁴⁵⁹ Bkz. Aşa. 4.2.3.

⁴⁶⁰ Şener, O.H. (2020), s.137.

⁴⁶¹ Bahtiyar, M. ve Biçer, L. (2016), s.396.

⁴⁶² Budak, A.C. ve Karaarslan, V. (2022). *Medenî Usul Hukuku*. 6. Bası. İstanbul, s.51. ; Tanrıver, S. (2021), s.191.

⁴⁶³ Tutumlu, M.A. (2016). *Tüketici Davaları Bakımından Tüketici Kavramı*. KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.1, S.1, s.180.

⁴⁶⁴ Selçuk, S.(2020), s.1174.

4.1.3.2.1. Tüketici

TKHK m.3'de yapılan tanıma göre tüketici ticari veya mesleki olmayan amaçlarla hareket eden gerçek veya tüzel kişidir. Tüketicinin ticari ve mesleki amacı olmamasından anlaşılması gereken, tüketicinin mal veya hizmeti nihai olarak kullanmak veya tüketmek için almasıdır.⁴⁶⁵

AYDOĞDU/KAHVECİ tüketici kavramını geniş ve hukukî anlamda tüketici, dar ve hukukî anlamda tüketici olmak üzere ayrıma tabi tutmuştur.⁴⁶⁶

Söz konusu tanımlardan yola çıkarak bir kişinin aracına trafik sigortası veya kasko sigortası yaptırmada, söz konusu sigorta ilişkisi bakımından sigorta ettirenin tüketici olması halinde ortaya çıkacak uyuşmazlık tüketici hukuku uyuşmazlığı olacaktır.

TKHK m.3 tüketicinin gerçek veya tüzel kişi olabileceğini düzenlemiştir.⁴⁶⁷ Gerçek kişilerin tüketici sıfatı bakımından herhangi bir tartışma yoktur. Tacir olmayan bir gerçek kişinin sigorta ilişkisinin tüketici hukuku kaynaklı olduğu kabul edilebilir. Gerçek kişi tacirler bakımından durum farklılık arz edebilir.. Bu çerçevede gerçek kişi tacirin ticari ve mesleki amaç içerisinde sigorta sözleşmesi akdetmesi halinde, doğabilecek uyuşmazlık ticari, aksi halde tüketici nitelikli olacaktır.

Ancak burada TTK m.19'da düzenlenen ticari iş karinesinin görev hususunda uygulanmayacağı hususuna dikkat etmek gerekir. TTK m.19 gereği bir işin ticari iş sayılması veya sayılmaması sadece uyuşmazlık çözümünde uygulanacak hukuk kurallarını belirlemek bakımından önemlidir. TTK m.19 gereği bir işin ticari iş sayılması veya sayılmaması, uyuşmazlıkta görevli mahkemeyi belirlemez. Bir uyuşmazlığın asliye ticaret mahkemesinde görülmesi davanın mutlak veya nisbi ticari dava olmasıyla ilgilidir. Yine uyuşmazlıkta tüketici mahkemesinin görevli olması TKHK m.73'ün gereğidir.

Tüzel kişiler bakımından değerlendirme yapılırken ticaret şirketleri ve ticaret şirketleri dışında kalan diğer tüzel kişi tacirler bakımından ayrı ayrı değerlendirme

⁴⁶⁵ Narbay, Ş. ve Akkuş, M. (2020). *Ticari İş ve Tüketici İşlemi Kavramları Ekseninde Görevli Mahkeme ve Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Düşünceler*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S.44, s.315.

⁴⁶⁶ Bkz Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2021), s.90. ; bkz. Tutumlu, M.A. (2016), s.182.

⁴⁶⁷ Akçal, M. ve Uyumaz, E. (2013). *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerine (m.1-16) İlişkin Bir İnceleme*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.4, S.2, s.246.

yapmak gerekmektedir. Ticaret şirketleri bakımından TTK m.19'da yer alan istisnanın uygulanamaması karşısında, ticaret şirketlerinin tüketici sıfatı bulunmadığına dair bazı görüşler ileri sürülmüştür.⁴⁶⁸ Yargıtay uygulaması da ticaret şirketlerini tüketici kavramı dışında tutmaktadır.⁴⁶⁹ Bu çerçevede ticaret şirketlerinin sigorta sözleşmesi akdetmeleri halinde doğacak olan uyuşmazlıkların tüketici arabuluculuğu kapsamında değerlendirilememesi gerekmektedir.

Ticaret şirketleri dışında kalan diğer tüzel kişi tacirlerin ise ticari işletmeleri ile ilgili olmayan iş sahaları mevcuttur.⁴⁷⁰ Tüzel kişi tacirlerin ticari amaçla hareket ettiği değerlendirildiğinde, bunların tüketici hukuku anlamında korunmasına gerek olmadığı düşünülebilir. Ancak amacı ticari olmayan dernek, vakıf gibi tüzel kişiliklerin tüketici sıfatını haiz olması isabetli görülmektedir.⁴⁷¹

4.1.3.2.2. Satıcı-Sağlayıcı

TKHK m.3 kapsamında satıcı ve sağlayıcı tanımlanmıştır.

Çalışma konumuz itibari ile sigorta sözleşmesinin tarafı olan sigortacının TKHK m.3 kapsamında sağlayıcı olduğunu söylemek mümkündür.

4.1.3.2.3. Tüketici İşlemi

TKHK tüketici işlemi kavramını geniş bir düzenlemeyle ele almıştır.⁴⁷² Bu çerçevede sigorta sözleşmeleri de açık bir şekilde tüketici işlemi kapsamına alınmıştır.

Tüketici işlemi TKHK 3/1'de tanımlanmıştır. Tüketicilerle yapılan sigorta sözleşmeleri TKHK m.3/1-1 kapsamında tüketici işlemi olarak kabul edilmiştir.

⁴⁶⁸ İlgili görüşler için bkz. Arkan, S. (1995). *Tüketici Kredileri*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt.18, S.1-2, s.36. ; Narbay, Ş. ve Akkuş, (2020), s.317. ; İktisadi işletmeye sahip dernek ve vakıfların işletme kapsamındaki etkinlikleri bakımından tüketici sayılmamaları hakkında bkz. Ünan, S. (2016), s.11. ; Aksi yönde görüş için bkz. Bal, Y. (2022). *Tacirin Tüketici Sıfatı Sorunu*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Y.13, S.50, s. 378. ; Aktürk, İ.Y. (2016). *Tüzelkişi Tacirin Tüketici Sıfatı*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.XX, S.2, s.103-126.

⁴⁶⁹ Bkz. Yarg. HGK 21.09.2011 , E, 2011/19-500, K, 2011/550 K.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 23.04.2023)

⁴⁷⁰ Narbay, Ş. ve Akkuş, M. (2020), s.318.

⁴⁷¹ Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2021), s.93.

⁴⁷² Saat, D. (2016). *Tüketici İşlemi Niteliğindeki Sigorta Sözleşmeleri ve Bu Kapsamda Sigorta Tahkim Komisyonunun Rolü*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, (Cevdet Yavuz'a Armağan), Cilt.22, S.3, s.2454.

Tüketici işlemi olarak nitelenen sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde TKHK m.73/1 gereği tüketici mahkemeleri görevlidir.⁴⁷³

Sigorta sözleşmesinin bir tarafını sağlayıcının diğer tarafını tüketicinin oluşturması, doğması muhtemel uyuşmazlığın da tüketici uyuşmazlığı olması sonucunu doğurmaktadır.⁴⁷⁴ Sigorta uyuşmazlıklarında taraflardan birisinin tüketici olup olmadığı değerlendirilmelidir. Nitekim Yargıtay da uyuşmazlığı ticari mi tüketici mi olduğu noktasında bu hususa dikkat etmektedir.⁴⁷⁵

Tüketici işleminin belirlenmesinde taraf unsuru esas alınmaktadır.⁴⁷⁶ TKHK sigorta sözleşmelerini tüketici işlemi kapsamına almıştır. TKHK m.83/2 gereği sigorta sözleşmelerinin TTK'de düzenlenmesi, işlemin tüketici işlemi sayılmasını engellemeyecektir.

4.2. Konusuna Göre Sigorta Uyuşmazlıkları

4.2.1. Genel Olarak

Teminat altına alınan menfaatlere göre pek çok sigorta türü mevcuttur. Söz konusu sigorta türleri sınırlı sayıda olmayıp değişen ihtiyaçlara göre farklı menfaatleri teminat altına alan sigorta düzenlemeleri yapılmaktadır.

Çalışmamızın önceki bölümlerinde de değindiğimiz üzere; TTK sistematüğinde sigortalar mal sigortası ve can sigortası olarak iki şekilde düzenlenmiştir.⁴⁷⁷ Yine Sigortacılık Kanunu m.5, benzer bir ayrımla sigortaları hayat sigortası ve hayat dışı sigorta olarak ikiye ayırmaktadır.

Uygulamada karşımıza çıkan sigorta türleri TTK dışında başka kanunlarda düzenlenebilmektedir. TTK'de yer alan sigorta hukukuna ilişkin düzenlemelerin tüm sigorta türleri bakımından uygulanmaktadır. Bu kapsamda TTK'de yer alan mal sigortası (zarar sigortası ve sorumluluk sigortası alt türleri ile birlikte) ve can sigortası (hayat sigortası, kaza sigortası, hastalık ve sağlık sigortası alt türleri ile birlikte) ayrımı,

⁴⁷³ Şener, O.H. (2020), s.118-119.

⁴⁷⁴ Aydoğdu, M. ve Kahveci, N (2021), s.121.

⁴⁷⁵ Bkz. Yarg. 11 HD 23.02.2015, E, 2015/1071, K, 2015/2341
<https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 24.04.2023)

⁴⁷⁶ Ozanoğlu, H.S. (2001). *Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddi Anlamda Uygulama Alanı)*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.50, S.1, s.77.

⁴⁷⁷ Bkz. Yuk. 3.2.4.3.1.

uygulamada olan pek çok sigorta türü bakımından değerlendirilebilecek bir ayrımdır. Örneğin KTK’de düzenlenen KMZMSS bir sorumluluk sigortası olup bu bakımından TTK’nin sorumluluk sigortasına ilişkin hükümleri KMZMSS bakımından uygulanacaktır.

Sigorta uyuşmazlığının çözümünü sağlama noktasında sigorta türünün tespiti önem arz etmektedir. Sigorta türünün doğru tespiti sayesinde uyuşmazlık çözümünde tarafların menfaatleri açık bir şekilde anlaşılacaktır. Arabulucunun taraf menfaatlerini anlayabilmesiye uyuşmazlığın çözümüne katkı sağlayacak, sürecin anlaşmayla sonlanma imkân ve ihtimali artacaktır.

Sigorta uyuşmazlığı farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Tarafların sigorta sözleşmesinden kaynaklı borç ve yükümlülükleri ihlâl veya ihmâl etmesi, sigorta uyuşmazlığının doğmasına sebep olmaktadır. Sigortacının sigorta sözleşmesinden kaynaklı edimlerini yerine getirmesinin ardından doğacak halefiyet ve rücu hakkının kullanımı da sigorta uyuşmazlığına sebep olabilmektedir. Yine sigorta sözleşmesinden bağımsız olarak Güvence Hesabı’na müracaat edilmesi halinde de sigorta uyuşmazlığı karşımıza çıkabilmektedir.

Çalışmamızın takip eden başlıklarında sigorta sözleşmesinin taraflara yüklediği borç ve yükümlülükler kısaca değinilecek, ardından ortaya çıkabilecek sigorta uyuşmazlıkları bakımından bir kısım değerlendirmeler yapılacaktır.

4.2.2. Sigorta Sözleşmesindeki Borç ve Yükümlülüklerden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

4.2.2.1. Genel Olarak

Sigorta uyuşmazlıkları sözleşmenin taraflarının kendilerine sigorta sözleşmesince yüklenen borç ve yükümlülükleri gereği gibi yerine getirmemesi nedeniyle doğabilmektedir.

Sigorta uyuşmazlığının doğru şekilde tespit edilebilmesi için sözleşmenin taraflarının hak ve yükümlülüklerinin neler olduğunun sigorta arabulucusu tarafından bilinmesi gerekmektedir. Arabulucu uyuşmazlık çözümünde bu bilinçle hareket ettiğinde tarafların menfaatlerini ve pozisyonlarını kolayca tespit edebilecektir.

4.2.2.2. Tarafların Borç ve Yükümlülükleri

4.2.2.2.1. Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri

Bu husus TTK m.1421-1429 arasında düzenlenmiştir. Buna göre sigortacı; riziko taşımak, sigorta ettireni aydınlatmak, sigorta poliçesi vermek, zararı tazmin etmek, giderleri ödemek, ticari ve mesleki sırları saklı tutmak ve kişisel verileri saklanmak hususunda kanun gereği yükümlendirilmiştir.⁴⁷⁸

Rizikoyu taşıma sigortacının sigorta sözleşmesinden kaynaklanan ana edimini teşkil etmektedir. Rizikoyu taşıma yükümlülüğü rizikonun gerçekleşmesinden önce ve sonra mevcut bulunmaktadır.⁴⁷⁹

Aydınlatma yükümlülüğü TTK m.1423'de belirtildiği üzere sigortacı ve acente için getirilen bir yükümlülüktür. Buna göre sigortacı ve acente sigorta sözleşmesi kurulmasından önce, sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri sigorta ettirene yazılı olarak bildirmekle mükelleftir.⁴⁸⁰

TTK m.1424 yetkililerce imzalanmış poliçeyi sigorta ettirene vermek bakımından sigortacıyı yükümlü kılmıştır. Söz konusu yükümlülük gereği sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumlu olacaktır.

Zararı tazmin etme (sigorta tazminatını ödeme borcu) sigortacının sigorta sözleşmesindeki asli edimidir. Sigortacı riziko gerçekleştikten sonra sigortalının uğradığı zararı tazmin edecektir.⁴⁸¹

Sigortacı TTK m.1448/3 gereği giderleri sigorta tazminatından veya bedelinden bağımsız olarak ödemek zorundadır.

4.2.2.2.2. Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri

Sigorta sözleşmesinin diğer tarafı sigorta ettiren olup kanun koyucu sigorta ettiren bakımından da bir kısım borç ve yükümlülükler getirmiştir.

⁴⁷⁸ Kara, H. (2021), s.198. ; Mülazımoğlu, M. (2015). *Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri*. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.5, S.1, s.229-243. ; Aral Eldeleklioğlu, İ. (2022). *Tarafların Yükümlülükleri*. 3. Bası, Ankara, s.112-134. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

⁴⁷⁹ Kender, R. (2021), s.332.

⁴⁸⁰ Bozkurt, T. (2022), s.180.

⁴⁸¹ Kara, H. (2021), s.226).

Sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri TTK m.1430-1449 arasında düzenlenmiştir. Prim ödeme borcu, beyan (bildirim) yükümlülüğü, riziko gerçekleştiğinde bildirme yükümlülüğü, riziko gerçekleştikten sonra bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğü, zararı önleme ile sigortacının rücu hakkını koruma yükümlülüğü, zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama yükümlülüğüdür.⁴⁸²

Prim ödeme borcu sigorta ettirenin sigorta sözleşmesindeki asli edim yükümlülüğüdür. Sigorta ettiren sigorta sözleşmesi gereğince rizikoyu sigortacıya devretme karşılığında prim ödeme borcu altına girmektedir.⁴⁸³

Beyan yükümlülüğü sigorta ettirene kanun tarafından getirilen bir başka yükümlülüktür. TTK'de beyan yükümlülüğü sigorta sözleşmesinin yapılması sırasında, sözleşme süresi içinde ve riziko gerçekleştiğinde olmak üzere üç ayrı aşama için farklı düzenlenmiştir. Bu çerçevede sigorta ettiren sözleşmenin yapılması aşamasında rizikoya ilişkin bildiği hususları sigortacıya bildirmek zorundadır. Sözleşmenin devamı sırasında rizikonun ağırlaşması halinde sigorta ettiren bunu sigortacıya bildirmek zorundadır. Son olarak sigortacı rizikonun gerçekleşmesi halinde bunu sigortacıya bildirmek zorundadır.⁴⁸⁴

Sigorta ettiren sözleşmenin devamı sırasında rizikoyu ağırlaştırmamakla yükümlüdür.⁴⁸⁵ TTK m.1444 ile düzenlenen bu husus sözleşmenin kurulduğu anda edimler arasında var olan dengenin bozulmamasının bir gereğidir.⁴⁸⁶

Son olarak sigorta ettiren zararın saptanmasından önce, hasar konusu yerde ve malda, hasar sebebinin veya zarar miktarının belirlenmesini güçleştirecek veya engelleyecek bir değişiklik yapamayacaktır.⁴⁸⁷

⁴⁸² Aral Eldeleklioğlu, İ. (2022), s.134-157. ; Kara, H. (2021), s.240.

⁴⁸³ Çeker, M. (2021), s.100.

⁴⁸⁴ Günay, M.B. (2022), s.117.

⁴⁸⁵ Ayli, A. (2011). *Türk Sigorta Hukukunda Rizikoyu Ağırlaştırmama ve Sözleşmenin Süresi İçindeki Riziko Değişikliklerini İhbar Yükümlülükleri*. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.10, S.2, s.153-189.

⁴⁸⁶ Ayhan, R. , Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.200.

⁴⁸⁷ Çeker, M. (2021), s.119. ; Ayhan, R. , Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.208.

4.2.2.3. Borç ve Yükümlülükler Aykırılıktan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

4.2.2.3.1. Sigortacının Poliçe Verme Yükümlülüğünden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

Sigortacının poliçe verme yükümlülüğü TTK m.1424 kapsamında düzenlenmektedir.

Söz konusu düzenlemeye göre sigortacı, sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, diğer hâllerde on beş gün içinde yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür.

Sigorta poliçesini teslim borcu TTK bakımından zorunlu olup söz konusu borç sigortacının yan edim yükümlülüğüdür.⁴⁸⁸ Sigorta sözleşmesinin kurulması kanunen herhangi bir şekle tabi değildir. Ancak sigorta sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ispat bakımından kolaylık sağlar. Sigorta sözleşmesinin varlığı ve tarafların hak ve borçları kural olarak sigorta poliçesiyle ispat edilecektir. Bu çerçevede sigorta poliçesini sözleşmenin varlığını ve koşullarını ispatlayan belge olarak tanımlamak mümkündür.⁴⁸⁹

Sigorta poliçesinin geç verilmesini belli yaptırımlara tabi tutulmuştur. TTK m.1424'e göre sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur. Sigorta poliçesinin zamanında teslim edilmemesi halinde sigorta ettirenin bir başka sigortacı ile sözleşme yapması muhtemeldir. Bu ihtimâlde birkaç şekilde uyuşmazlık söz konusu olabilecektir: Birinci olarak sigorta ettiren poliçeyi süresinde teslim etmeyen sigortacı ile olan sözleşmeyi feshedip başka bir sigortacı ile sözleşme yapacağı için, yapmak durumunda kaldığı yeni sözleşme nedeniyle uğradığı menfi zararı isteme hakkına sahiptir. İkinci olarak ise sigortacı poliçeyi teslim süresi geçtikten sonra riziko gerçekleşirse sigorta ettiren müspet zarar da talep edebilecektir.⁴⁹⁰

Poliçenin zamanında verilmemesi, sigorta himayesinin başlamamasına sebep olacaktır. Kanun koyucu TTK m.1424 düzenlemesiyle poliçenin zamanında

⁴⁸⁸ Erbaş Açıklık, A. (2019). *Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali Halinde Sigortacının Sahip Olduğu Haklarla İlgili Bazı Sorunlar*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, S.2, Cilt.35, s.139.

⁴⁸⁹ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.138-139.

⁴⁹⁰ Bozkurt, T. (2022), s.125.

verilmemesinden kaynaklı elde edilemeyen sigorta tazminatı başta olmak üzere bağlantılı bütün zararları karşılamayı amaçlamaktadır.⁴⁹¹

Poliçenin zamanında verilmemesinden kaynaklanan talepler tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği hususlardandır. Bu kapsamda söz konusu uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli olup konusunun bir miktar paranın ödenmesi istemini içermesi karşısında dava şartı arabuluculuğa tabidir. TTK m.1424 kapsamında meydana çıkacak bir uyuşmazlıkta tüketici sıfatının mevcut olduğu durumda dava şartı tüketici arabuluculuğu, tüketici sıfatının olmadığı bir uyuşmazlıkta ise dava şartı ticari arabuluculuk söz konusu olacaktır.⁴⁹²

4.2.2.3.2. Sigortacının Giderleri Ödeme Borcundan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

TTK m.1426 gereği olarak sigortacı sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, ödemek zorundadır.

Söz konusu düzenleme sigortacıya yüklenen giderleri ödeme borcu olup söz konusu yükümlülük kanundan doğan bir yan edim yükümlülüğüdür.⁴⁹³ Örneğin zarar sigortalı bakımından sigortacı rizikonun veya ödenecek tazminatın belirlenmesi için yapılan ekspertiz ücretini, kaza sigortası bakımından sakatlık oranının kalıcı olup olmadığını tespitiye yönelik giderleri ödemek durumundadır.⁴⁹⁴

Sigorta ettiren kanun tarafından rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlü kılınmıştır. Bu husus TTK m.1448 ile düzenlenmektedir. Söz konusu yükümlülüğü yerine getirirken sigorta ettiren bir kısım giderler yapmak durumunda kalabilir. Söz konusu giderler de sigortacı tarafından tazmin edilmek zorundadır.

⁴⁹¹ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Ögüz, Z. (2021), s.140.

⁴⁹² Can, O. (2021). *Arbuluculuğa Elverişlilik, Zorunlu Ticari Arabuluculuk ve Zorunlu Tüketici Arabuluculuğu Yönünden Değerlendirmeli Notlu Türk Ticaret Kanunu*. 1.Bası, Ankara, s.548.

⁴⁹³ Kara, H. (2021), s.235.

⁴⁹⁴ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.222.

TTK'de sigortacının giderleri ödeme borcuna benzer düzenlemeler de mevcuttur. Sorumluluk sigortaları bakımından hukuki korumayı düzenleyen TTK'nin 1474. maddesiyle kaza sigortası bakımından tedavi giderlerini düzenleyen TTK'nin 1508. maddesi buna örnek olarak verilebilir.

TTK m.1474 gereği sorumluluk sigortaları kapsamında sigortalı aleyhine bir istem ileri sürüldüğünde isteme ilişkin makul giderler sigortacı tarafından karşılanacaktır. Sözleşmede hüküm olması halinde sigorta bedelini aşan kısmın da sigortacı tarafından karşılanması mümkündür. Söz konusu hüküm gereği sigortacı üçüncü kişinin uğradığı doğrudan ve dolaylı zararlardan başka üçüncü kişinin açtığı dava ve icra takibi masraflarını da karşılamak zorundadır.⁴⁹⁵

Kaza sigortası kaza sonucu sigortalının uğrayacağı ölüm, geçici veya sürekli engellilik ve iş göremezlik halleri için sigorta teminatı sağlamaktadır. TTK m.1508 gereği sigortacı poliçede yazan bedelden başka sigortalının yaptığı tedavi giderlerini de ödemekle yükümlüdür. Sigorta sözleşmesiyle bunun aksinin düzenlenmesi de mümkündür.

Yukarıda bahsi geçen TTK m.1426/1, m.144/3, m.1474 ve m.1508 hükümlerinden kaynaklanan uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli olup konusunun bir miktar paranın ödenmesi istemini içermesi nedeniyle dava şartı arabuluculuğa tabidir. Burada duruma göre dava şartı tüketici arabuluculuğu veya dava şartı ticari arabuluculuk söz konusu olacaktır.⁴⁹⁶

4.2.2.3.3. Sigortacının Tazminat ve Sigorta Bedeline İlişkin Sorumluluğundan Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

4.2.2.3.3.1. Genel Olarak

Sigortacının rizikoyu üstlenme yükümlülüğü rizikonun gerçekleşmesine kadar durağan hâlde iken, rizikonun gerçekleşmesiyle söz konusu yükümlülük sigorta tazminatını veya sigorta bedelini ödeme borcu haline gelir.⁴⁹⁷ Sigortacı rizikoyu üstlenme yükümlülüğü altındadır. Rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte, sigortacının tazminat veya sigorta bedelini ödeme yükümlülüğü muaccel hale gelir.⁴⁹⁸

⁴⁹⁵ Karasu, R. (2015), s.693-694.

⁴⁹⁶ Can, O. (2021), s.549,559,570,583.

⁴⁹⁷ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.220.

⁴⁹⁸ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.164.

TTK m.1409'e göre sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikodan doğan zarardan veya bedelden sorumludur. Rizikonun gerçekleşmesine bağlı olarak zarar sigortalarında sigorta tazminatı, can sigortalarında sigorta bedeli sigortacının edimini oluşturmaktadır.⁴⁹⁹

Sigorta değeri, değeri sigorta olunan menfaatin tam değeridir. Sigorta bedeli ise sigorta şirketinin sorumluluğunun üst sınırını oluşturur ve sigorta sözleşmesinde gösterilir.⁵⁰⁰ Sigorta bedelinin sigorta değerinden az olduğu hallerde eksik sigorta⁵⁰¹, sigorta bedelinin sigorta olunan menfaatin değerinin üstünde olması halinde ise aşkın sigorta⁵⁰² söz konusudur.⁵⁰³

Sigorta tazminatı veya bedelinin ödenmesi hususunda uyuşmazlık çıkması halinde sürecin ihtiyari veya dava şartı arabuluculuk yoluyla çözümlenmesi söz konusu olabilecektir.

4.2.2.3.3.2. Zarar Sigortalarında Zarardan Sorumluluk

Zarar sigortaları aktif ve pasif zarar sigortaları olarak ayırma tabi tutulabilir. Zarar sigortasının konusu malvarlığının aktifinde yer alan azalma veya artma imkânının ortadan kalkması dolayısıyla meydana gelen zararların karşılanması ise, aktif zarar sigortasının varlığından bahsedilir. Buna karşılık zarar sigortası malvarlığının pasifinde meydana gelen artışı teminat altına alıyorsa pasif zarar sigortası söz konusudur.⁵⁰⁴ Bu kapsamda mal sigortalarının aktif zarar sigortası, sorumluluk sigortalarının ise pasif zarar sigortası olduğunu söylemek mümkündür.

Mal sigortalarında TTK m.1459 gereği sigortacı sigortalının uğradığı zararı tazmin etmek zorundadır.

TTK m.1473 gereği sorumluluk sigortalarında sigortacı, sigortalının sözleşmede öngörülen zarar sonradan doğsa bile sigorta süresi içerisinde gerçekleşen

⁴⁹⁹ Taşdelen, N. (2021), s.292.

⁵⁰⁰ “ Sigorta bedeli, kural olarak sözleşen taraflarca belirlenir. Ancak SK ve diğer kanunlara göre ihdas edilen zorunlu sigortalarda teminat tutarı, diğer bir ifade ile sigorta bedeli, taraflarca değil, Kurul tarafından tespit olunur ve Resmi Gazete’de yayımlanır. (SK m.12)” Bkz. Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.165.

⁵⁰¹ Şenocak, K. (2000). *Menfaat Değeri Altında Sigorta*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt.4, S.2, s.0-0. ; Kender, R. (2021), s.358.

⁵⁰² Demir, R. (2017). *Aşkın Sigorta*. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt.16, S:2-3, s.463-486. ; Kender, R. (2021), s.360.

⁵⁰³ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.155-156.

⁵⁰⁴ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.84.

bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle, zarar görenin zararını tazmin etmek zorundadır.

TTK m.1459 ve m.1473 düzenlemelerinden görüleceği üzere mal sigortalarında sigortalının, sorumluluk sigortalarındaysa zarar görenin zararının tazmini için yapılan ödeme sigorta tazminatı olarak tanımlanmaktadır.⁵⁰⁵

Mal sigortalarında sigorta bedeli sigortalanan menfaatin gerçek piyasa değeri olup sigorta bedelinin sigorta değerine eşit olması gerekmektedir. Sorumluluk sigortalarında sigorta bedeli sigortacının zarar görene ödeyeceği sigorta sözleşmesinde yer alan azami meblağı ifade eder.⁵⁰⁶

Mal sigortaları para ile ölçülebilen, maddî nitelik taşıyan her türlü malvarlığı değeri üzerindeki menfaatlere yönelik bütün rizikoları kapsamaktadır.⁵⁰⁷ Sorumluluk sigortasında ise sigortalının üçüncü kişilere karşı olan sorumluluğuna neden olan olaylar sonucunda malvarlığının azalması rizikosu teminat altına alınmaktadır.⁵⁰⁸

Mal sigortasında rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta ettiren uğradığı zararın tazminini sigortacıdan isteme hakkına sahiptir. Sorumluluk sigortasında yine sigorta ettiren zarar görenin zararının tazminini sigortacıdan talep edebilir. Sorumluluk sigortasında zarar gören TTK m.1478 gereği; uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir. Riziko gerçekleşmesine rağmen sigorta tazminatının sigortacı tarafından ödenmemesi halinde sigorta ettiren veya zarar görenin uyuşmazlığın tarafı olarak talep hakkı bulunmaktadır. Bu çerçevede sigorta ettirenden başka, zarar görenin de uyuşmazlığın arabuluculuk yoluyla çözümünde sigortacı karşısında taraf olma ihtimâli mevcuttur.

Zarar görene TTK m.1478/1 kapsamında talep ve dava hakkı tanınması doktrinde tartışmalara sebep olmuştur.

Bir görüşe göre uyuşmazlığın ticari olup olmadığını, zarar gören ve zarar veren arasındaki ilişkinin mahiyeti belirleyecektir.⁵⁰⁹ TTK m.1478/1 gereği zarar gören,

⁵⁰⁵ Bozkurt, T. (2022), s.52. ;Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M.. (2021), s.157.

⁵⁰⁶ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.155-156. ; Günay, M.B. (2022), s.166.

⁵⁰⁷ Kara, H. (2021), s.283.

⁵⁰⁸ Kara, H. (2021), s.311.

⁵⁰⁹ Söz konusu görüş için bkz. Ekmekçi, Ö., Özkes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.390-393.

aralarında hukuki ilişki olmamasına rağmen sigortacıya karşı dava açabilmektedir. Burada TTK m.1478 sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan zarar görene bir dava hakkı vermektedir. TTK kapsamında söz konusu davanın içeriği düzenlenmemiştir. Bu nedenle uyuşmazlığın ticari dava olup olmadığının TTK m.4 kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Söz konusu görüş temel gerekçesini, YİBGK 22.03.1944 tarihli kararına⁵¹⁰ dayandırmıştır. Söz konusu karar sigortacının halefiyetine hakkına ilişkindir. YİBGK sigortacının halefiyet hakkına dair açacağı davada, görevli mahkemenin zarar veren ile zarar gören arasındaki ilişki incelenerek belirlenmesine karar vermiştir. Öte yandan kararda dava hakkının sigorta poliçesinden değil, kanundan kaynaklandığına dikkat çekilmiştir.

Bir başka görüşe göre TTK m.1478/1 ile tanınan talep ve dava hakkının doğrudan TTK'de düzenlenmesi esas alınarak uyuşmazlığın ticari nitelikte olduğu savunulmuştur. Aksinin kabulü halinde TTK m.1478/1 kapsamında verilen dava hakkının, TTK'de düzenlenen başkaca ticari davaların izahında zorluk yaratacağı hususu ilgili görüşte belirtilmiştir.⁵¹¹

Kanaatimizce TTK m.1478/1 kapsamında zarar görene tanınan doğrudan dava hakkı kullanılırken zarar gören ve zarar veren arasındaki ilişkiye bakılmalıdır. Zarar gören sigorta sözleşmesinin tarafı değildir, ancak TTK m.1478/1'in tanıdığı hak ile zarar gören zarar veren dışında sigortacıya dava açmaktadır. TTK m.1478/1 hükmü sigortacının TTK m.1472 kapsamında halefiyetine benzer bir düzenlemedir. TTK m.1472'de kanun koyucu sigortacıya ödediği sigorta tazminatı bakımından sigortalının yerine geçerek, sigorta sözleşmesinde taraf olmayan sorumlulara karşı dava hakkına sahip olmaktadır. Benzer şekilde TTK m.1478/1'de zarar görene, uğradığı zarar için sigortacıya dava açma imkânı tanınmaktadır. Burada zarar görenin sigorta sözleşmesine taraf olmaması nedeniyle, TTK m.1478/1'in sırf TTK'de düzenlenmesi nedeniyle mutlak ticari davanın varlığından bahsedilemez. Zarar

⁵¹⁰ Bkz. YİBGK 22.03.1944, E, 1939/37, K, 1944/9

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ictihatleri-birlestirme-hgk-e-1939-37-k-1944-9-t-22-03-1944>

(Erişim Tarihi: 20.06.2023)

⁵¹¹ Söz konusu görüş için bkz. Taşdelen, N. (2021), s.305.

görenin sigorta sözleşmesinden doğmayan zarar talebinin TTK m.4 kapsamında ticari dava olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

Zarar gören bakımından incelenmesi gereken bir diğer husus TTK m.1484 kapsamında düzenlenen zarar görenle ilişkide ifa yükümlülüğüdür. Söz konusu düzenlemeye göre sigortacı, sigortalıya karşı ifa borcundan tamamen veya kısmen kurtulmuş olsa da sigortacının zarar gören bakımından ifa borcu zorunlu sigorta miktarına kadar devam edecektir. Söz konusu düzenleme TTK tarafından zorunlu sorumluluk sigortaları bakımından getirilen bir düzenlemedir. Zarar gören TTK m.1478' e göre sigortacıya karşı doğrudan talep hakkı yönelttiğinde zarar görene karşı ifa yükümlülüğü doğar.⁵¹² Sigortacı sigorta sözleşmesinin sona erdiğini yetkili makamlara⁵¹³ bildiriminden itibaren bir ay geçmesi şartıyla zarar görene karşı sorumluluktan kurtulacaktır.⁵¹⁴

Başkası lehine sigorta çalışmamız bakımından değinilmesi gereken bir husustur. TTK m.1454 sigorta ettirenin, üçüncü bir kişinin menfaatini, onun adını belirterek veya belirtmeyerek sigorta ettirebileceğini düzenlemektedir. Buna göre sigorta sözleşmesinden doğan haklar sigortalıya aittir ve sigortalı aksine sözleşme yoksa sigorta tazminatının ödenmesini sigortacıdan isteyebilir. Kanun koyucu söz konusu düzenlemeyle başkası lehine sigorta yapılmasını mümkün kılmıştır.⁵¹⁵

Başkası lehine sigorta ile başkası ad ve hesabına sigorta birbirinden farklı kavramlardır.⁵¹⁶ Temsilen sigorta olarak da adlandırılan başkası ad ve hesabına sigortada sigorta sözleşmesi temsil ilişkisi çerçevesinde kurulur. Bu durumda temsilci sigorta sözleşmesinde taraf olmadığından, temsilci açısından bir menfaat söz konusu değildir.⁵¹⁷ Başkası lehine sigortada ise sigorta ettiren üçüncü bir kişinin menfaatini sigorta ettirmektedir. Kanununda menfaati sigorta edilen üçüncü kişi “sigortalı” olarak

⁵¹² Sopacı Öztuna, B. (2012). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1484. Maddesine Göre Zorunlu Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Zarar Görene Karşı İfa Yükümlülüğü*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi. Cilt.18, S.2, s.707.

⁵¹³ Başvurulacak yetkili makamın kanunda açıklanmaması eksiklidir. Bkz. Sopacı Öztuna, B. (2012), s.710.

⁵¹⁴ Sopacı Öztuna, B. (2012), s.710.

⁵¹⁵ Ülgen, H. (2016), s.2828.

⁵¹⁶ Bozkurt, T. (2022), s.244.

⁵¹⁷ Bozkurt, T. (2022), s.39 vd.

tanımlanmakta olup sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tüm haklar, menfaati sigorta edilen sigortalıya ait olacaktır.⁵¹⁸

Başkası lehine sigortada sigorta sözleşmesinin tarafı sigorta ettirendir. Sigorta sözleşmesinden kaynaklı prim ödeme dâhil tüm yükümlülükler sigorta ettirene aittir. TTK m.1454 sözleşmenin tarafı olmasa bile lehine sigorta sözleşmesi yapılan üçüncü kişi olan sigortalıya sigorta bedelini sigortacıdan talep hakkı vermektedir.⁵¹⁹ Bu çerçevede TTK m.1454’de yer alan düzenleme nedeniyle sigorta sözleşmesi yapılan üçüncü kişi olan sigortalının da olası bir uyuşmazlıkta arabuluculuk başvurusunun tarafı olması mümkündür.

Mal ve sorumluluk sigortalarından kaynaklanan uyuşmazlıklar HUAK m.2 kapsamında tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri hususlara dair uyuşmazlıklardır. Bu çerçevede mal ve sorumluluk sigortalarından kaynaklanan uyuşmazlıkların arabuluculuğa elverişli olduğunu söylemek mümkündür.

Mal ve sorumluluk sigortalarında sigortacının zararı tazmin borcuna dair uyuşmazlıkta tüketici sıfatının mevcut olduğu durumda dava şartı tüketici arabuluculuğu, tüketici sıfatının olmadığı bir uyuşmazlıkta ise dava şartı ticari arabuluculuk söz konusu olacaktır.⁵²⁰ Örneğin bir tacirin dükkânında bulunan cam bölmeleri ve alanları, cam kırılmasına karşı sigorta genel şartları çerçevesinde sigorta ettirmiş olsun. Bu durumda yaptırılan sigorta nitelik itibariyle bir zarar sigortası olup mutlak ticari dava niteliğindedir. Burada tacir sigorta uyuşmazlığı karşısında ticari dava şartı arabuluculuğa müracaat edecek, anlaşma sağlayamaması halinde ise asliye ticaret mahkemesinde dava açacaktır. Bu durumda yapılan sigorta sözleşmesi ticari iş olup somut uyuşmazlıkta TTK hükümleri uygulanacaktır. Aynı tacirin kendi yazlığında bulunan cam bölme ve alanlar bakımından sigorta yaptırması durumundaysa sigorta sözleşmesi TKHK m.3 çerçevesinde tüketici işlemi niteliğindedir. Bu durumda TKHK m.73/1 gereği uyuşmazlıkta görevli mahkeme tüketici mahkemesi olacaktır. Söz konusu dava açılmadan önce ise tüketici dava şartı arabuluculuk yoluna başvurulması zorunludur. Bu durumda işlemin tüketici

⁵¹⁸ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.94.

⁵¹⁹ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.266.

⁵²⁰ Can, O. (2021), s.564,569.

hukukundan kaynaklı bir işlem olması nedeniyle somut olaya uygulanacak tüketici hukuku kuralları uygulanacaktır.

4.2.2.3.3.3. Can Sigortalarında Bedelden Sorumluluk

Can sigortaları zarar sigortalarına göre belirli farklılıklar arz etmektedir. Zarar sigortalarında sigortacının esas edimi, sigortalının veya zarar görenin zararını karşılamaktır. Can sigortalarında ise sigortacı sigorta sözleşmesi ile belirlenen sigorta bedelini ödemekle yükümlüdür.

Can sigortaları TTK kapsamında hayat sigortası, kaza sigortası ve hastalık ve sağlık sigortası olarak düzenlenmiş olmakla belirtilen üç türdeki can sigortasında da sigortacının sözleşme gereği ödemesi gereken bir sigorta bedeli bulunmaktadır.

TTK m.1487 gereği hayat sigortasında sigortacı belli bir prim karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye, sigortalının ölümü veya hayatta kalması hâlinde sigorta bedelini ödemeyi üstlenmektedir. Söz konusu hükümde belirtildiği üzere sigorta ettiren veya lehtar sigortalının ölümü veya hayatta kalması hallerinde sigortacıdan sigorta bedelinin ödenmesini talep hakkını kazanacaktır.⁵²¹ Bu kapsamda hayat sigortasının yaşama koşullu sigorta ve ölüm koşullu sigorta olarak iki türü olduğunu söylemek mümkündür.⁵²²

Hayat sigortalarında rizikoyu ölüm veya hayatta kalma hali oluşturur. Rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta bedelinin ödenmesinde uyuşmazlık doğma ihtimali bulunmaktadır. Söz konusu uyuşmazlıkta sigortacı dışında sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar da taraf olabilecektir.

Hayat sigortasında TTK m.1490'a göre sigorta ettiren, kendisinin ve başkasının hayatını ölüm veya hayatta kalma ihtimâline karşı sigorta ettirebilecektir. Sigorta ettiren prim ödeme borcu ve sigorta sözleşmesinden doğan hak ve borçları üstlenen kişidir.⁵²³

Hayat sigortasında hayatı sigorta edilen kişi sigortalı olarak tanımlanmaktadır.⁵²⁴ TTK m.1490 çerçevesinde sigortalı sigorta ettirenin kendisi

⁵²¹ Taşdelen, N. (2021), s.306.

⁵²² Kara, H. (2021), s.415.

⁵²³ Bozkurt, T. (2022), s.320.

⁵²⁴ Kambelli Adlığ, Ö. (2022), s.1451.

olabileceği gibi üçüncü şahıs da olabilir. Hayat sigortasının konusunu sigorta edilen şahsın belirli bir tarihte hayatta kalması veya ölümü oluşturmakla öğretide sigortalıya riziko şahsı da denilmektedir.⁵²⁵

Lehtar hayat sigortası sözleşmesi lehine yapılan kişidir.⁵²⁶ TTK m.1493/7' ye göre aksi kararlaştırılmadıkça, sigortacıdan edimi istem ve tahsil yetkisi lehtara aittir.

TTK m.1490 kapsamında başkasının hayatının sigorta edilmesi, TTK m.1454' de yer alan başkası lehine sigorta düzenlemesine benzese de, başkasının hayatının sigorta edilmesi bazı özel kurallara tabi tutulmuştur. Başkası lehine sigortada sigorta sözleşmesinden doğan haklar lehine sigorta yapılan sigortalıya aittir. Başkasının hayatı üzerine yapılan sigortada ise bütün haklar kural olarak lehtara aittir.⁵²⁷ TTK m.1494 gereği ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda lehtar belirtilmemişse sigorta sözleşmesi sigorta ettirenin mirasçıları lehine, yaşama ihtimaline karşı yapılan sigortalarda ise sigortalı lehine yapıldığı kabul olunur. Başkası lehine sigortadan farklı olarak başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi, TTK m.1490/2 gereği, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaati bulunması şartına bağlıdır.

Kaza sigortası, TTK m.1507'de belirtildiği üzere sigortalının uğrayacağı kaza sonucu ölüm, geçici veya sürekli sakatlık ya da iş göremezlik halleri için teminat sağlamaktadır.⁵²⁸ Kaza sigortasıyla kişinin kaza sonucunda maruz kaldığı ekonomik sarsıntı güvence altına alınmaktadır.⁵²⁹

Hastalık ve sağlık sigortası da bir diğer can sigortası türüdür. Kanun koyucu her ne kadar hastalık ve sağlık sigortasını tek bir sigorta türü gibi düzenlemişse de, bunlar birbirinden ayrı sigorta türleridir.⁵³⁰ Hastalık sigortasında sigortacı, sözleşmede öngörülen hastalıklardan bir veya birkaçının sözleşme süresi içerisinde gerçekleşmesi halinde sigorta teminatı sağlamaktadır.⁵³¹ Sağlık sigortasıdaysa sigortacı TTK m.1513 kapsamındaki teminatları sağlamaktadır⁵³².

⁵²⁵ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.88.

⁵²⁶ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.154.

⁵²⁷ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.356.

⁵²⁸ Caner, O. (2022), s.1527.

⁵²⁹ Kara, H. (2021), s.436.

⁵³⁰ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.387.

⁵³¹ Bozkurt, T. (2022), s.353.

⁵³² Öcalan, F.G. (2022), s.1489.

Can sigortalarının türleri olan hayat sigortası, kaza sigortası, hastalık ve sağlık sigortasında sigorta bedeline ilişkin uyuşmazlıkların arabuluculuk yoluyla çözümü mümkündür. Can sigortalarından kaza sigortası mahiyeti itibariyle bir zarar sigortası olsa da rizikonun insan hayatıyla ilgili bir olaya dayanması nedeniyle kanunda can sigortaları başlığı altında düzenlenmiştir.⁵³³ Yine can sigortalarından sağlık sigortası tedavi, ilaç ve bakım giderlerine ilişkin gerçek zararın karşılanmasını amaçlamaktadır. Bu yönüyle sağlık sigortası bakımından da zarar sigortalarına ilişkin prensipler geçerlidir.⁵³⁴ Söz konusu uyuşmazlıkların dava şartı arabuluculuk kapsamında olduğunu söylemek mümkündür. Bu çerçevede tüketici işleminin mevcut olduğu durumda dava şartı tüketici arabuluculuğu, tüketici işleminin mevcut olmadığı bir uyuşmazlıkta ise dava şartı ticari arabuluculuk söz konusu olacaktır.⁵³⁵

4.2.2.3.4. İştiria Değerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

Hayat sigortalarında başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması gerekmektedir. Sigorta sözleşmesi devam ederken mevcut olan menfaat şartının sözleşmenin yapılmasından sonra ortadan kalkması halinde sözleşme geçersiz olacaktır. Bu durumda TTK m.1490/4 sigorta ettirene iştiria değeri ödenecektir.⁵³⁶

Hayat sigortası C.6 maddesi iştirayı sigortayı satın alma olarak tanımlamaktadır. Buna göre sigortacı, aksine bir sözleşmeyle kısaltılmış olmadıkça en az üç yıllık primi ödenmiş olan bir sigortayı, sigorta ettirenin talebi üzerine ve sigorta poliçesinin geri verilmesi karşılığında poliçede belirtilen şekilde satın almak zorundadır. İştiria TTK m.1500’de “sigortadan ayrılma” olarak tanımlanmıştır. Bu durumda sigorta sözleşmesi sona erecektir.⁵³⁷

Menfaat şartının ortadan kalkması ve buna bağlı sigorta sözleşmesinin sona ermesiyle sigorta ettirene iştiria değeri ödenmesi TTK m.1510 yönlendirmesi ile kaza sigortalarına da uygulanacaktır.⁵³⁸

⁵³³ Kaner, İ. D. (2021), s.54.

⁵³⁴ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.183.

⁵³⁵ Can, O. (2021), s.575,583,584,585.

⁵³⁶ Bozkurt, T. (2022), s.331.

⁵³⁷ Akgün, E. (2017), s.580.

⁵³⁸ Taşdelen, N. (2021), s.312.

Sigortacının TTK m.1490/4 kapsamında iştirâ değeri ödemesi ile alakalı uyuşmazlık doğması halinde, tüketici sıfatının bulunduğu uyuşmazlıkta dava şartı tüketici arabuluculuğu, tüketici sıfatının bulunmadığı durumlarda ise dava şartı ticari arabuluculuk söz konusudur.⁵³⁹

4.2.2.3.5. Sigortadan Ayrılma Değerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

TTK m.1500'e göre sigorta ettiren, en az bir yıldır yürürlükte olan ve bir yıllık primi ödenmiş sigorta sözleşmeleri bakımından, istediği zaman sözleşmeyi sona erdirerek sigortadan ayrılabilir.

Yaşama ihtimaline karşı yapılan sigortalarda ise ayrılma değerinin sigortacıdan istenebilmesi için TTK m.1500/2'ye göre sigortalının sağlıklı olduğunu ispat etmesi gerekmektedir.⁵⁴⁰

Ayrılma değerinden kaynaklı uyuşmazlıklarda tüketici sıfatının var ise dava şartı tüketici arabuluculuğu, tüketici sıfatının mevcut değil ise dava şartı ticari arabuluculuk söz konusudur.⁵⁴¹

4.2.2.3.6. Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcuna İlişkin Uyuşmazlıklar

Prim sigorta edilen rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödeyeceği tazminat veya bedeldir.⁵⁴² Sigorta ettiren sigorta primini sigortacının riziko taşıma ediminin karşılığı olarak bir defada veya taksitler hâlinde ödemek durumundadır.⁵⁴³

TTK m.1431'e göre sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekmektedir.

Kanun gereği sigorta primi peşin veya taksitler halinde ödenebilecektir. Primin ödenmesi peşin veya taksitli olsun kanun koyucu primin tamamı veya ilk taksitinin

⁵³⁹ Can, O. (2021, s.575)

⁵⁴⁰ Bozkurt, T. (2022), s.353. ; Çeker, M. (2021), s.100. ; Elgün Toğrul, E.Ş. (2022). *Hayat Sigortaları Kapsamında Haciz Hakkı*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, s.430. ; Turanlı, H. (2022). *Yaşam İhtimaline Karşı Yapılan Hayat Sigortasından Ayrılmada Sigortalının Sağlıklı Olduğunu İspat Hakkı (TTK 1500/2)*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, s.230.

⁵⁴¹ Can, O. (2021), s.580.

⁵⁴² Ayli, A. (2003). *Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu*. 1. Bası, İstanbul, s.4.

⁵⁴³ Kender, R. (2021), s.271.

ödenmemesi hali ile ilk taksitten sonraki primlerin ödenmemesini farklı yaptırımlara tabi tutmuştur.⁵⁴⁴

Tamamı tek seferde ödenmesi gereken prim veya taksitler halinde ödenecek primin ödenmemesinin sigorta himayesi ve temerrüt bakımından olmak üzere iki sonucu vardır.⁵⁴⁵

TTK m.1421 gereği sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksitinin ödenmesiyle başlayacaktır. Sigorta ettirenin primi veya ilk taksiti ödememesi halinde sigortacının rizikodan kaynaklı herhangi bir tazmin ve ödeme zorunluğu olmayacaktır.⁵⁴⁶ Bu durumda prim ödemesini yapmayan sigorta ettirenin sigorta himayesinden yararlanamadığını söylemek mümkündür.⁵⁴⁷

TTK m.1434/2'ye göre sigorta priminin veya taksitler halinde ödenecekse ilk ilk taksitin zamanında ödenmemesi halinde sigorta ettiren temerrüde düşer. Bu durumda sigortacının üç ay içerisinde sözleşmeden cayma hakkı vardır. Muacceliyetten itibaren üç ay içerisinde sigorta priminin dava veya takip yoluyla istenmemesi halinde, sigortacı sözleşmeden cayılmış olunur.⁵⁴⁸

Primin taksitler hâlinde ödeneceği kararlaştırılmışsa, ilk primin ödenmesi ile başlayan sigorta himayesi sonraki primlerin ödenmemesi halinde devam edecektir. Bu durumda sigorta ilişkisine son vermek isteyen sigortacı sözleşmeyi feshedebilecektir. Sigortacıya fesih yetkisini veren TTK m.1434/3 feshe ilişkin prosedürü de düzenlemektedir. Sigortacının sigorta ettirenin temerrüdü nedeni ile TBK kapsamındaki hakları da saklıdır. Bu çerçevede sigortacı TBK m. 125'den kaynaklanan hakları da kullanabilecektir. Buradan yola çıkarak sigortacı ilk taksitten sonraki primleri takip veya dava yolu ile talep edebilecektir.⁵⁴⁹

Sigortacı ödenmeyen primler bakımından ilamsız icra takibi yolunu da seçebilir. Prim ödeme borcu bakımından temerrüde düşen sigorta ettirenin tüketici

⁵⁴⁴ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt.11, S.22, s.213-214.

⁵⁴⁵ Kender, R. (2021), s.284.

⁵⁴⁶ Bkz. Yarg.11. H.D. 09.06.2016, E, 2015/14360, K, 2016/6408 K.

<https://app.e-uyar.com/karar/index/02ee925c-33cf-4bab-bf69-739f202ecb18?q=ilk%20primin%20%C3%B6denmemesi> (Erişim Tarihi:04.05.2023)

⁵⁴⁷ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.147.

⁵⁴⁸ Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012), s.213-214.

⁵⁴⁹ Kender, R. (2021), s.284.

olması da sigortacının ilamsız icra takibi ile prim alacağını talep etmesine engel değildir. TKHK'nin 68. maddesi, tüketici hakem heyetlerine başvuru imkânını sağlarken, tarafların İİK kapsamındaki haklarını da saklı tutmuştur.⁵⁵⁰ Tüketicinin prim tahsili istemini içerir icra takibine itiraz etmesi halinde sigortacı itirazın iptali yoluna gidecek olup 7063 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonrasında itirazın iptali sürecinin tüketici hakem heyetinde mi tüketici mahkemesinde mi yürütülmesi gerektiği yönünde doktrinde farklı görüşler mevcuttur.⁵⁵¹

Bir görüşe göre, uyuşmazlığın parasal miktarının tüketici hakem heyeti kapsamında kalması halinde itirazın iptali isteminin tüketici hakem heyetinde görülebilmesi gerekmektedir.⁵⁵²

Bir diğer görüşe göre, kendine has özellikleri olması nedeniyle itirazın iptaline dair uyuşmazlığın hakem heyetinde çözülmesi mümkün değildir.⁵⁵³

Kanaatimizce de itirazın iptali isteminin tüketici hakem heyetinde çözülmesi mümkün olmalıdır. Kanun koyucu belirli meblağın altında kalan uyuşmazlıkların çözümünü tüketici hakem heyetlerine bırakmıştır. Burada tüketici mahkemesi ile tüketici hakem heyeti arasında dava türüne göre bir ayırım yapılmamış, sadece belirli parasal sınırların altında kalan uyuşmazlıkların tüketici hakem heyetlerinde çözülmesi zorunlu kılınmıştır. Bu çerçevede tüketici hakem heyetinin parasal sınırlarında kalan bir itirazın iptali davasının tüketici mahkemesinde açılması halinde, mahkemenin TKHK m.68'deki emredici kural gereği, uyuşmazlık hakkında karar vermesi mümkün olmayacaktır.⁵⁵⁴ 7. Yargı Paketi ile itirazın iptali davaları dava şartı arabuluculuk kapsamına alınmıştır.⁵⁵⁵ Buna göre tüketici hakem heyetinin parasal sınırlarında kalan bir itirazın iptali davası tüketici mahkemesinde açılmadan önce de,

⁵⁵⁰ 6502 sayılı TKHK 68. maddesinde değişiklik yapan 06/12/2017 tarihli 7063 sayılı kanununun 11. Maddesi için bkz. R.G: 20.12.2017-30276

⁵⁵¹ Topuz, G. (2018), s.17-18.

⁵⁵² İlgili görüş için bkz. Akil, C.; Gül, M.A. (2017), s.589. ; Tandoğan Özbaykal, N. (2020). *Tüketici Hakem Heyetlerinde İtirazın İptali Davası Sorunu ve 7063 Sayılı Kanun Sonrasında Verilen Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt.26, S.1, s.479-480. ; Tutumlu, M.A. (2015). *Tüketici Hakem Heyetleri İtirazın İptali Taleplerini İnceleyebilir Mi?* Terazi Hukuk Dergisi, Cilt.10, S.101, s.172.

⁵⁵³ İlgili görüş için bkz. Dür, O. (2021), s.232.

⁵⁵⁴ Bkz. Yarg. 09.05.2013, E, 2013/4376, K, 2013/7753

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/arama?p=bY5RC4IwFIX%2fy30W0qwGvoljTyLBopeQGNsIBupiWwWJ%2f70ZyCh8uofvfAfuCPwEBVTCYS1ekABnNRSXEZpAj%2bKGAZ0DgAzaKYmY63es0t hVHQrLtiHV%2bZViqpXgkqivTHTZmMbZplm92OTmsmNTIR4%2bD%2f7MJ2efR5sZ6prFTi%2bOksfN7pTJ3r81AhcdfnWqLcq6WiUInQ%2f6edmqnDw%3d%3d> (Erişim Tarihi: 20.06.2023)

⁵⁵⁵ Bkz. Yuk. 3.1.3.5.2.

dava şartı arabuluculuk yoluna başvurmak gerekecek midir? Oysa dava şartı arabuluculuğu düzenleyen TKHK m.73/A tüketici hakem heyetinin görevi kapsamında olan uyuşmazlıklara dava şartı arabuluculuğa ilişkin hükümlerin uygulanmayacağını açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler değerlendirildiğinde şu sonucu çıkarmak mümkündür: Kanun koyucu belirli parasal sınırların altında kalan tüketici uyuşmazlıklarını tüketici hakem heyetinde bünyesinde çözmek noktasında irade sergilemektedir. Tüketici hakem heyetinin parasal sınırlarında kalan İtirazın iptali isteminin tüketici hakem heyetinde çözümlenmesi gerekmektedir.

Prim borcuna ve temerrüde ilişkin yukarıda yaptığımız açıklamalardan başka sigorta ettirenin prim borcuna dair birkaç hususa kısaca değinmekte fayda vardır.

Söz konusu hususlardan birincisi prim iadesine ilişkin uyuşmazlıklardır. Sigorta sözleşmesinin sona ermesi halinde, kanunda aksi öngörülmemişse, işlemeyen günlere ait primler sigorta ettirene geri verilecektir.⁵⁵⁶ Kanun lafzında geçen işlemeyen günlerden anlaşılması gereken, sözleşmenin sona ermesinden sonraki zamana ait prim borcudur.⁵⁵⁷

Değnilmesi gereken ikinci husus aşkın sigortada tahsil edilen fazla prime ilişkin uyuşmazlıklardır. Sigorta bedelinin sigorta olunan menfaatin değerinin üstünde olduğu durumlarda aşkın sigorta mevcuttur. Aşkın sigortada aşan kısım bakımından ödenen primin sigorta ettirene geri verilmesi gerekmektedir.⁵⁵⁸

Grup sigortalarından ayrılma halinde de prime dayalı uyuşmazlık çıkma ihtimali mevcuttur.⁵⁵⁹ Sözleşme süresi içinde gruptan ayrılma hâlinde grup sigortası ile sağlanan teminatın aksi kararlaştırılmamışsa, sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar tarafından bireysel olarak devam ettirilmesi mümkündür. Sigorta ilişkisini devam ettiren bu kişiler geçmiş günlere ait kendilerine düşen prim borçlarından, önceki sigorta ettirenle birlikte sorumludur.⁵⁶⁰

⁵⁵⁶ Yargıtay 11. H.D. 2016/4425 E. ve 2017/2607 K. sayılı 03.05.2017 tarihli karar için bkz. <https://karararama.yar gitay.gov.tr/#> (Erişim Tarihi:05.05.2023)

⁵⁵⁷ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.387.

⁵⁵⁸ Günay, M.B. (2022), s.172.

⁵⁵⁹ Taşdelen, N. (2021), s.309.

⁵⁶⁰ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.150.

Prime dayalı uyuşmazlık doğma ihtimali olan bir diğer durum ise prim borcundan yetkisiz temsilcinin sorumluluğudur. TTK m.1406, sigorta sözleşmesinin temsilci vasıtasıyla yapılmasını mümkün kılmaktadır. Yetkisiz temsilci ilk sigorta döneminin primlerinden sorumludur. Bu çerçevede primden kaynaklı bir uyuşmazlıkta sigortacı ile yetkisiz temsilcinin karşı karşıya gelme ihtimali mevcuttur.⁵⁶¹

Sigorta primine ilişkin uyuşmazlıklar TTK kapsamında düzenlenen hususlardan olması nedeni ile ticari dava şartı arabiluculuğa tabidir. Uyuşmazlığın bir tarafının tüketici olması halinde ise tüketici dava şartı arabiluculuk uygulama alanı bulacaktır.⁵⁶²

4.2.2.3.7. Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

Kanun koyucu sigorta ettireni, sigortacıya karşı beyanda bulunmakla yükümlendirmiştir. Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü sigortacının teminat altına alacağı rizikoyu ve primi belirleyebilmesi bakımından önem arz etmektedir.⁵⁶³

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü sözleşme yapılırken, sözleşmenin devamı sırasında ve rizikonun gerçekleşmesi halinde olmak üzere üç farklı ihtimâlde söz konusudur.⁵⁶⁴

Sözleşmenin kurulması esnasında sigorta ettiren bildiği ve bilmesi gereken tüm bilgileri sigortacıya aktarmak zorundadır.⁵⁶⁵ Söz konusu bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi halinde sigortacı sözleşmeden cayma veya prim farkı isteme hakkına sahiptir.⁵⁶⁶

Sözleşmenin devamı sırasında sigortacı rizikonun gerçekleşmesini, mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde sözleşmeyi fesih prim farkı isteme hakkına sahiptir. Bu nedenle sigorta ettiren, sözleşmenin devamı sırasında mevcut

⁵⁶¹ Taşdelen, N. (2021), s.291.

⁵⁶² Can, O. (2021), s.552.

⁵⁶³ Kara, H. (2021), s.248.

⁵⁶⁴ Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021), s.387.

⁵⁶⁵ Hacıömeroğlu, A.O. (2015). *Sigorta Sözleşmesinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi*. Konferans Bildirisi, Cilt.1, S.2, s.49-68.

⁵⁶⁶ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.61-62.

durumu ağırlaştırıcı hususları sigortacıya bildirmek zorundadır.⁵⁶⁷ Sigorta ettirenin bu husustaki beyan yükümlülüğünü ihlâli sigortacı tarafından riziko gerçekleşikten sonra tespit edilebilir. Bu durumda bildirim yükümlülüğündeki ihmâlin derecesine göre tazminatta veya bedelde indirim yapılması gerekir.⁵⁶⁸

Rizikonun meydana gelmesi halinde sigorta ettirenin durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirme yükümlülüğü vardır. Bu husus da sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğü kapsamındadır.⁵⁶⁹

Yukarıda yapılan açıklamalardan başka beyan yükümlülüğüne ilişkin olarak hayat sigortalarında yer alan bazı özel düzenlemelere değinmekte fayda vardır. Beyan yükümlülüğüne ilişkin genel kurallar hayat sigortaları bakımından da geçerlidir. Ancak kanun koyucu hayat sigortasının kendine has özelliği nedeni ile beyan yükümlülüğüne ilişkin ayrıca özel düzenlemeler yapmıştır.⁵⁷⁰

Hayat sigortaları bakımından TTK m.1497, m.1498 ve m.1499 olmak üzere üç ayrı düzenleme mevcuttur.⁵⁷¹

Birinci olarak, TTK m.1498 hayat sigortalarında sözleşmenin yapılması sırasındaki beyan yükümlülüğünü düzenlemektedir. Buna göre yenilemeler de dâhil olmak üzere sözleşmenin yapılmasından itibaren beş yıl geçmişse, sigortacı beyan yükümlülüğünü ihlal nedeni ile sözleşmeden cayma hakkına sahip değildir. Sigortacı bu durumda ancak prim farkı talep edebilir. Sigorta ettirenin prim farkı ödemeyi kabul etmemesi halindeyse sigortacı sigorta bedelini, ödenen prim ve ödenmesi gereken prim arasındaki orana göre ödeyecektir. Sigortacının sözleşmeden cayma hakkı risk artışının, sigortacının saptadığı sınırlar dışında kalması halinde mümkündür. Buradan çıkan sonuç, yenilemeler de dâhil olmak üzere beşinci yıldan sonra beyan yükümlülüğü ihlalleri ile sigortacının sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı kural olarak kaldırılmıştır. Beyan yükümlülüğünün kasten ihlâli hâli bu kuralın istisnasını oluşturmaktadır.⁵⁷²

⁵⁶⁷ Kayhan, Ş. ve Yıldız, H. (2018). *Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt.8, S.15, s.16.

⁵⁶⁸ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.64.

⁵⁶⁹ Özdamar, M. ve Doğan B. (2020), s.65.

⁵⁷⁰ Günay, M.B. (2022), s.254.

⁵⁷¹ Taşdelen, N. (2021), s.310.

⁵⁷² Bozkurt, T. (2022), s.338,339,578,579.

İkinci olarak, TTK m. 1499 hayat sigortalarında sözleşmenin devamı sırasındaki beyan yükümlülüğünü düzenlemektedir. Söz konusu hüküm TTK m.1498 ile paralel bir düzenleme içermektedir. Bu nedenle TTK m.1499 kapsamında açıklama yapmıyor, TTK m.1498 kapsamında yaptığımız açıklamaları yineliyoruz.⁵⁷³

Son olarak hayat sigortalarında yanlış yaş beyanı hakkında TTK m.1497 hükmüne değinmek gerekmektedir. Yanlış yaş bildirilmesi esasen sözleşmenin kurulması sırasındaki bir beyan yükümlülüğü ihlâlidir. Kanun koyucu hayat sigortaları bakımından, yaşın yanlış beyanına verdiği önem gereği, özel bir düzenleme yapmıştır. Söz konusu düzenleme gereği yaşın yanlış bildirilmesi sonucu prim düşük belirlenmişse, sigorta bedeli gerçek yaşa göre alınması gereken primin belirlenen prime oranına göre ödenecektir. Bu durumda sigorta bedelinin varsa ödenen fazla kısmı bakımından sigortacı, ödediği fazla kısmın geri verilmesini isteyebilir. Yanlış yaş beyanında kaynaklı fazla prim ödenmesi halinde ise sigortacı, sigorta bedelini ödenen prime göre artıracaktır.⁵⁷⁴

Beyan yükümlülüğünün ihlali halinde sigortacıya tanınan sözleşmeden cayma, prim farkı isteme, tazminat ve bedelde indirim yapma, sözleşmeyi feshetme gibi haklar ve buna dayalı yaptırımlar arabuluculuğa tabidir. Bu durumda taraflardan birinin tüketici olduğu uyuşmazlıkta dava şartı tüketici arabuluculuğu, tüketici sıfatının bulunmadığı durumda ise dava şartı ticari arabuluculuk söz konusudur.⁵⁷⁵

4.2.3. Halefîyet ve Rücu İlişkisinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar

4.2.3.1. Genel Olarak

Halefîyet kelime anlamı itibariyle “ardıllık, bir başkasının yerine geçmek” olarak tanımlanmaktadır.⁵⁷⁶ Hukuki anlamda halefîyet, bir başkasının hakkına sahip olma suretiyle o kişinin yerine geçmek olarak ifade edilebilir.⁵⁷⁷

Halefîyet TBK m.127 ile düzenlenmiştir. Aynı hükümde diğer halefîyet hâllerine ilişkin kanun hükümleri saklı tutulmuştur. Hukukumuzda halefîyet halleri

⁵⁷³ Bozkurt, T. (2022), s.339.

⁵⁷⁴ Bozkurt, T. (2022), s.337,338.

⁵⁷⁵ Can, O. (2021), s.555,556,558.

⁵⁷⁶ Yılmaz, E. (2005), s.256.

⁵⁷⁷ N. Nomer, H. (1997). *Halefîyet ve Rücu Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefîyetin Rolü*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt.55, S.3, s.243.

kanunla düzenlenmekte olup sözleşmeye dayalı bir halefiyet hâli bulunmamaktadır. Halefiyette alacaklı ifa suretiyle tatmin edildiği halde borç sona ermemekte, alacak hakkı kanun gereği ifade bulunan üçüncü kişiye geçmektedir.⁵⁷⁸

Rücu ise kendisine veya bir başkasına ait borç ifa ederek alacaklıyı tatmin eden kimsenin alacaklıya yaptığı edanın tamamını veya bir kısmını başka kişiden talep etmesi olarak tanımlanmaktadır.⁵⁷⁹

Halefiyet ve rücu nitelik olarak farklı olsalar da aynı hukuki sonuca yönelmiş kurumlardır.⁵⁸⁰ Halefiyet ve rücu arasındaki farklılıklara kısaca değinmek gerekmektedir:

Halef olan kişi rücu hakkı olan kişiye nazaran daha geniş imkânlarla sahiptir. Halef olan kişi kural olarak sadece ödemeyi ispat etmek durumunda iken, rücu hakkını kullanan kişinin ödemeyi ispat etmek dışında rücuya sebep olan temel ilişkiyi de ispat etmek zorundadır.⁵⁸¹

Rücu hakkı, başkasına ait bir borcu yerine getiren kişinin malvarlığında gelen kaybı tazmin etme yönünde bir talep hakkıdır. Burada doğan hak alacaklının hakkından bağımsız yeni bir haktır. Halefiyette ise halef olan kişinin şahsında yeni bir hak doğmaz. Alacaklıyı tatmin ettiği anda alacaklıya ait olan hak kanun gereği halef olan kişiye geçer.⁵⁸²

Rücu hakkının bağımsız ve yeni bir hak olması karşısında rücu hakkı için ifa anından itibaren bir zamanaşımı süresi işlemeye başlar. Rücu hangi ilişkiye dayanıyorsa o ilişkiye dair zamanaşımı süreleri uygulama alanı bulur. Halefiyet yoluyla intikal eden alacak için ise intikal eden alacak zamanaşımı bakımından hangi durumda ise o durumda ifade bulunan kişiye intikal edecektir.⁵⁸³

⁵⁷⁸ Amasya, S. (2022). *Sigortacının Kanuni Halefiyeti*. 3. Bası, Ankara, s.1663-1664.(*Sigorta Davaları* Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.)

⁵⁷⁹ Kara, H. (2021), s.461.

⁵⁸⁰ Misili, S. (2017). *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Uyarınca Sigortacının Sigorta Ettirene Rücu Davası*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt.30, S.133, s.581.

⁵⁸¹ Kılıçoğlu, A. (1974). *Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.31, S.1, s.39.

⁵⁸² Amasya, S. (2022), s.1665.

⁵⁸³ N. Nomer, H. (1997), s.250-251.

Halefiyet alacaklı ile onu tatmin eden kişi arasındaki bir ilişki olup rücu borçlu ile alacaklıyı tatmin eden kişi arasındaki bir ilişkidir.⁵⁸⁴

4.2.3.2. Sigorta Hukukunda Halefiyet

Halefiyet halleri kanunla düzenlenmiş olmakla sigorta hukukunda halefiyete imkân veren düzenlemeler TTK m.1472 ve m.1481’de yer almaktadır.

Sigortalının zarar veren kişiye karşı herhangi bir hukuki sebeple sahip olduğu tazminat alacağı, ödediği tazminat alacağı miktarınca kanun gereği sigortalıya intikal etmesi hâli sigortacının halefiyeti olarak tanımlanabilir.⁵⁸⁵ Sigorta hukukunda halefiyette sigortalının tazminat talep hakkı herhangi bir işlem yapılmasına gerek olmaksızın kanun gereği sigortacıya intikal etmektedir.⁵⁸⁶

Sigorta hukukunda rizikonun meydana gelmesi halinde sigorta ettiren zararın giderilmesini sigortacıdan ve zarara sebep olan üçüncü kişiden talep edilebilecektir. Bu talebin sigortacıya yapılması halinde alacak hakkının konusunu sigorta tazminatı oluşturacaktır. Üçüncü kişiden zararın giderilmesinin istenmesi ise kaynağını haksız fiil sorumluluğundan almaktadır.⁵⁸⁷ Uygulamada genellikle müracaatın sigorta şirketlerine yapıldığı görülmektedir.

Sigortacı sigorta sözleşmesi gereği zararı giderdikten sonra, belirli koşullarla halefiyet ve rücu hakkına sahip olur. Sigortacının halefiyet hakkına ve bu hakkın kullanımında dava şartı arabuluculuk hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağı hususunda açıklamalarımız aşağıda yapılmaktadır.

4.2.3.2.1. Özel Sigorta Hukukunda Halefiyet

4.2.3.2.1.1. Mal Sigortalarında Halefiyet

Sigorta hukukunda halefiyete ilişkin düzenleme TTK’nin zarar sigortaları başlığı altında 1472. maddesinde yer almaktadır.

⁵⁸⁴ Amasya, S. (2022), s.1665.

⁵⁸⁵ Amasya, S. (2022), s.1669.

⁵⁸⁶ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Ögüz, Z. (2021), s.197. ; Atabek, R. (1950). *Sigorta Hukuku*. İstanbul, s.177.

⁵⁸⁷ Kayıhan, Ş. (2016). *Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti*. Prof Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan. 2. Cilt, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt.22, S.3, s.1597.

Söz konusu hüküm gereği sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçmektedir. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal etmektedir.

Kanun koyucu sigorta hukukunda halefiyete ilişkin kuralları emredici şekilde düzenlemektedir. Söz konusu hususu düzenleyen TTK m. 1486/1 hükmü incelendiğinde, sigorta sözleşmesine konulacak bir kayıtla sigorta ettirenin hasar karşılığını hem sigortacıdan hem de zarar verenden alması hususu kararlaştırılmayacaktır.⁵⁸⁸

Sigortacı sigorta sözleşmesi gereği zararı giderdikten sonra halefiyete dayalı olarak, hukuken sigortalı yerine geçerek sigortalının sorumlulara karşı dava hakkına sahip olacaktır. Sorumlulara karşı başlatılmış bir dava ve takip başlatılmış olması halinde, sigortacı TTK m.1472 gereği mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeden dava veya takibe kaldığı yerden devam edebilecektir. Burada Kanunun sigortacıdan beklediği tek şart sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat etmesidir.

Burada değinilmesi gereken bir husus da sigortacının kime halef olacağı hususudur. Kanun lafzında sigortacının sigortalıya halef olacağı belirtilmişse de, TTK m.1454 düzenlemesinden anlaşıldığı üzere sigortalı esasen menfaati sigorta ettirenin üçüncü kişidir. Kısaca sigortacının sigorta ettirene, başkası lehine sigorta yapılması halinde ise sigortalıya halef olacağını söylemek mümkündür.⁵⁸⁹

Sigortacı halefiyet hakkını kanunda belirlenen iki koşulda kullanabilmektedir. Bu çerçevede sigortacı açısından halefiyetin söz konusu olabilmesi için sigortacı sigorta sözleşmesi gereği yükümlü olduğu sigorta tazminatı ödeme borcunu yerine getirmiş olmalı ve zarar gören sigortalının rizikonun gerçekleşmesinden kaynaklı zararlar bakımından sorumlulara karşı dava hakkına sahip olmalıdır.⁵⁹⁰

Birinci koşul olarak sigortacının halefiyet imkânını kullanabilmesi için sigorta tazminatını ödemiş olması şarttır. Sigortacı sigorta ettirenin zararını karşılamadığı

⁵⁸⁸ Omağ, M.K. (2011). *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti*. Ankara, 1. Bası, s.55.

⁵⁸⁹ Amasya, S. (2022), s.1673.

⁵⁹⁰ Yargıtay halefiyet bakımından söz konusu şartların varlığını incelemektedir. Bkz. Yarg. 11.HD 17.09.2001, E,2001/4171, K, 2001/6862

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/arama?p=bY7BCsIwEET%2fZc8F2yJVeistOZUiRLxIkZAsEqiJJFHBkn83FUJQetrhzRvYGegRamiZxZ69IANKeqjPMwyBHtgVAzoFAAWMPkuYyneq8tSIEzJDpLFuZdiIJ1McxYXICQcdjTLPi8222K2ZneaPGyr3Z1f7qkw21cYRiZOIjuXaLO81Qt%2bd1KpjDn%2f1ThrkSxUnAi0P%2bXtGP%2foP> (Erişim Tarihi: 20.06.2023)

sürece onun yerine geçerek başvuruda bulunamaz.⁵⁹¹ Sigorta tazminatı sigorta sözleşmesine dayalı olarak ödenecek olup mevcut sigorta sözleşmesinin geçerli olması gerekmektedir. Sigortacının geçerli olmayan sigorta sözleşmesine dayalı olarak tazminat ödemesi halinde halefiyete dayalı müracaat hakkı bulunmamaktadır.⁵⁹² Yine geçerli bir sigorta sözleşmesi olmasına rağmen sigortacı sözleşme gereği zorunlu olmadığı halde ödeme yapmış olabilir. Söz konusu ödeme sigortacılık uygulamasında hatır ödemesi⁵⁹³ olarak anılmakta olup halefiyete yol açmayacaktır.⁵⁹⁴

İkinci koşul olarak ise zarar gören sigortalının rizikonun gerçekleşmesinden kaynaklı zararlar bakımından sorumlulara karşı dava hakkına sahip olması gerekmektedir. Sigortalının sigorta tazminatı talep hakkı ile zarar sorumlusuna karşı sahip olduğu tazminat talep hakkı aynı zararın karşılanmasına yönelik ise, sigortalının zarar sorumlusu şahsa karşı sahip olduğu tazminat hakkı sigortacıya intikal edecektir.⁵⁹⁵

Halefiyete dayalı taleplerin kimlere karşı ileri sürülebileceği hususuna da kısaca değinmekte fayda vardır.

ETTK’de halefiyete ilişkin hükümlerde açıkça “üçüncü şahıslara karşı” ibaresi yer almakta idi. Söz konusu hüküm gereği sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin tarafı olması nedeniyle üçüncü kişi sayılamayacağı ve sigortacının ona rücu edemeyeceği görüşü mevcut idi. TTK m.1472’de ise, sigorta tazminatını ödeyen sigortacının, hukuken sigortalının yerine geçeceği düzenlenmiştir. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı varsa dava hakkı, tazmin edilen bedel kadar sigortacıya intikal edecektir. Kanun metninde geçen ve tazminat talebinin muhatabını

⁵⁹¹ Kayıhan, Ş. (2016) s.1601.

⁵⁹² Amasya, S. (2022), s.1677.

⁵⁹³ Hatır ödemesinde halefiyetin söz konusu olmadığına dair emsal kararlar için bkz.

Yarg. 11 HD, 23.11.2000, E 2000/7656, K, 2000/9238 K

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/arama?p=bY5RC4IwFIX%2fy30WWkZWvoljTyLBopeQGNslBupiWwWJ%2f70ZyCh8uofvfAfuAPwEOZTCYSVekABnFeSXAepAj%2bKGAZ0DgDU0YxIx1%2b9YkdiVLQrLthV%2bYViop%2bglqvTLdZmNIJCyGqXbbMFkxr56LD3f%2fYh3eyjzY31TGOrZsdJY6f3CmXuXpueCo%2b%2fOtUW5VTNE4VOhvw9zdiMHw%3d%3d> (Erişim Tarihi: 20.06.2023)

Yarg. 11 HD, 08.11.2012, E, 2010/12664, K, 2012/17709

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/arama?p=bY7BCoMwEET%2fZc%2bCiRSI3kTJSaSQ0kuREpKlBKwpSdpCxX9vLEgQPO3w5g3sBPwMJdTCYSs%2bkABnLZTXCbpAT%2bKOA0V0CAAr9nETM9TdWJHb1gMIybZ3fGvBqLUaJ6sb0gJ1ZjYxOktlszw87amPk64Gj3%2bhZSouCHKPOjfVM46BWyUljlwcrZZ5em7ERHrd6oy3KpVonCp0M%2bX%2f6uZ9%2f> (Erişim Tarihi: 20.06.2023)

⁵⁹⁴ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.199.

⁵⁹⁵ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.200.

gösteren “sorumlular” ifadesinin sigorta ettireni kapsayıp kapsamadığı hususunda öğretide görüş birliği bulunmamaktadır.⁵⁹⁶

Bir görüşe göre bahsedilen sorumlular açısından bir sınırlama yoktur. Sorumlunun kim olacağı esasına temel ölçüt sigorta konusu menfaat unsuru olmalıdır. Bu çerçevede menfaati sigortalanmamış her şahsın sorumlular kapsamında olduğu söylenebilir.⁵⁹⁷

Bir başka görüş üçüncü kişi teriminin sigorta ilişkisi dışında kalan kişileri ifade ettiğine değinmiştir. Bu kapsamda sigortalı ve sigorta ettiren üçüncü kişi olmayıp sigortalının sigorta ettirene yöneltebileceği tazminat istemi sigortacıya geçmeyecektir.⁵⁹⁸ Bu yönde bir başka görüşe göre sigorta sözleşmesini yapan ve primleri ödeyen sigorta ettiren, halefiyet bakımından üçüncü şahıs olmamalıdır.⁵⁹⁹

Kanaatimizce de menfaati sigortalanmamış herkes sorumlular kapsamında sayılabilir. TTK, eTTK'den farklı olarak “üçüncü şahıs” ibaresi yerine “sorumlular” ifadesini kullanmış ve sorumlular bakımından kanunda sınırlama yapmamıştır. Sigorta ettirenin zarara sebep olması halinde sigortacı, sigorta ettirene karşı halefiyet hakkını kullanabilir.

4.2.3.2.1.2. Sorumluluk Sigortalarında Halefiyet

Halefiyet TTK m.1481'de kanun tarafından sorumluluk sigortaları bakımından da düzenlenmiştir. Sorumluluk sigortalarında sigortacı, sigortalıyla birlikte sorumlu olan kişilerin kusurlarına isabet eden tazminat miktarıyla sınırlı olarak haklarına halef olacaktır.⁶⁰⁰

Mal sigortalarında halefiyeti düzenleyen TTK m.1472 ile sorumluluk sigortalarında halefiyeti düzenleyen TTK m.1481 paralel düzenlemeler olup mal sigortaları bakımından yapılan açıklamalar sorumluluk sigortaları bakımından da

⁵⁹⁶ Amasya, S. (2022), s.1685.

⁵⁹⁷ Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021), s.200-201. ; Amasya, S. (2022), s.1686.

⁵⁹⁸ Atamer, K (2011). *Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt.27, S.1, s.72

⁵⁹⁹ Kender, R. (2021), s.406. ; Sopacı Öztuna, B. (2012). *Yeni Türk Ticaret Kanununun Sigortacının Kanuni Halefiyetine İlişkin Düzenlemelerinin Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunundaki Düzenlemelerle Birlikte Değerlendirilmesi*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt.28, S.3, s.136.

⁶⁰⁰ Kızılsümer,B. (2019). *Sigortacının Kanuni Halefiyetinin Şartları ve Sınırları*. Cilt.1, İstanbul, s.45.

geçerlidir. Sorumluluk sigortasında da sigortacı tazminatı ödediğinde hukuken sigortalının yerine geçecektir.

4.2.3.2.1.3. Can Sigortalarında Halefiyet

Sigortacının halefiyeti zarar sigortaları bakımından söz konusu olup can sigortaları bakımından sigortacının halefiyet hakkı bulunmamaktadır.⁶⁰¹

Halefiyet kurumunun getiriliş amacının sigorta sözleşmesinin kazanç vasıtası haline gelmesini önlemektir. Can sigortalarında sigortalanan menfaatin değerini belirlemek ve sınırlamak mümkün olmadığından can sigortalarında halefiyet kuralının uygulanmasının mümkün olmadığını söylemek mümkündür.⁶⁰²

Genel kural bu olmakla birlikte can sigortalarından olan hastalık sigortasında ilaç, hastane ve tedavi masrafları zarar sigortası niteliğindedir. İlaç, hastane ve tedavi masrafları söz konusu olduğunda sigortacının ödediği tazminat oranında sigortalının haklarına halef olacağı kabul edilmektedir.⁶⁰³

Sağlık Sigortası Genel Şartlarınının 11. maddesine göre sigortacı ödediği tazminat tutarınca sigortalının sosyal güvenlik hukuku kapsamında olanlar dâhil tüm haklarına halef olacaktır.

4.2.3.2.2. Halefiyet İlişkisinin Dava Şartı Arabuluculuk Kapsamında Değerlendirilmesi

Sigortacının halefiyetinin sigortacı, sigorta ettiren ve zarar sorumlusu yönünden bazı hüküm ve sonuçları bulunmaktadır. Rizikonun gerçekleşmesi üzerine sigortacı, sigortalısının kendisine zarar verene karşı sahip olduğu tazminat hakkına kanun gereği halef olarak sahip olmaktadır.⁶⁰⁴ Sigortacının halefiyete dayalı açacağı bu dava tazminat davası niteliğindedir.⁶⁰⁵

Sigortacının halefiyete dayalı isteminin hangi mahkemede görüleceği, sigortalının kendisine zarar verene karşı açacağı esas davanın mahkemesine göre belirlenmektedir.⁶⁰⁶ Halefiyetin TTK'de düzenlenmesi, halefiyete dayalı davada asliye

⁶⁰¹ Bozer, A. (2004). *Sigorta Hukuku, Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri*. 2.Bası, Ankara, s.73.

⁶⁰² Kılıçoğlu, A. (1974), s.424.

⁶⁰³ Kayıhan, Ş. (2016), s.1600.

⁶⁰⁴ Kayıhan, Ş. (2016), s.1604.

⁶⁰⁵ Ulaş, I. (2012), s.245.

⁶⁰⁶ Kayıhan, Ş. (2016), s.1604.

ticaret mahkemesinin görevli olması anlamına gelmez. Halef olan sigortacının talep hakkı, selef sıfatını haiz olan sigortalının talep hakkı kapsamında olacaktır.⁶⁰⁷ Sonuç olarak TTK'nin sigortacıya tanıdığı hak sigortalının dava hakkına halef olma yönündedir. Sigortalı talep ve dava hakkını hangi durumda nasıl kullanacaksa, sigortacı da halefiyete dayalı bu hakkı aynı şekilde kullanacaktır.⁶⁰⁸

YİBGK 22.03.1944 tarihli kararı 1939/37 E. ve 1944/9 K. sayılı kararı,⁶⁰⁹ sigortacının açtığı halefiyete dayalı tazminat davasında görevli mahkemenin tespitinde sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişkinin esas alınması gerektiğini hüküm altına almıştır.⁶¹⁰ Söz konusu İBK eski tarihli olsa da; mevcut TTK düzenlemesinin 1926 tarihli TTK düzenlemesi ile halefiyete ilişkin kurallar bakımından benzerlik gösterdiği dikkate alındığında, söz konusu İBK'nin halen geçerli ve uygulanabilir olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır.⁶¹¹

Konumuz bakımından tartışılması gereken temel husus ise sigortacının halefiyet hakkını kullanmak istemesi durumunda dava şartı arabuluculuk hükümlerinin uygulanıp uygulanmayacağıdır.

Öğretide ileri sürülen ilk görüş sigortacının halefiyetinin TTK'de düzenlenen bir husus olması nedeni ile görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olmasıdır. Bu görüşe göre ticari dava şartı arabuluculuk hükümlerinin uygulanması gerekmektedir.⁶¹²

Diğer bir görüşe sigortacının halefiyet ilkesi kapsamında açtığı tazminat davalarının her durumda mutlak ticari dava sayılması ve bu çerçevede zorunlu arabuluculuk sürecinin işletileceğinin kabulü hatalıdır.⁶¹³

⁶⁰⁷ Orbay Ortaç, N. (2023). *Sigortacının Halefiyet Hakkına Dayalı Tazminat Davasından Önce Arabuluculuk Yoluna Başvurunun Dava Şartı Olup Olmadığına İlişkin Değerlendirmeler*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.27, S.1, s.160.

⁶⁰⁸ Kender, R. (2021), s.405.

⁶⁰⁹ Bkz. YİBGK 22.03.1944, E, 1939/37, K, 1944/9

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ictihatlari-birlestirme-hgk-e-1939-37-k-1944-9-t-22-03-1944>

(Erişim Tarihi: 20.06.2023)

⁶¹⁰ Bkz. Yuk. 4.2.2.3.3.2.

⁶¹¹ Orbay Ortaç, N. (2023), s.162.

⁶¹² Özgen, M. (2022), s.52.

⁶¹³ Yağmur, S. (2019). *Sigorta Şirketleri Açısından Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuk Uygulaması, Genç Hukukçu Araştırmacılar Sempozyumu* (Editörler: Uğur Orhan, M. Emir Gök, Ece Göztepe Mersin), 11-12 Ekim 2019, s.655 vd.

Sigortacıya halefiyet imkânını veren kanun maddeleri TTK m.1472 ve m.1481 olsa da, sigortacının halefiyet imkânını kullanarak açacağı davada esas uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak hukuku kuralları farklıdır. TTK m.1472 ve m.1481 sadece sigortacının halef olmasının koşul ve sonuçlarını düzenlemektedir. Halefiyet imkânı ile dava açacak sigortacının davasında uygulanacak hukuk kuralları, sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişkinin dayalı olduğu hukuk kuralları olmak durumundadır.⁶¹⁴

Kanaatimizce halefiyet TTK tarafından tanınan bir hak olmakla sırf TTK’de düzenlenmesi nedeniyle mutlak ticari dava sayılamaz. Halefiyette sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişkinin esas alınmalı, uyuşmazlık bu hukuki ilişkiye göre nitelendirilmelidir.

TTK m.1472/1 hükmü usul hukukuna ilişkin bir düzenleme getirerek, sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılması halinde, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin sigortacıya dava veya takibe kaldığı yerden devam etme imkânı tanımaktadır. Kanunun bu düzenlemesi halefiyetten kaynaklı uyuşmazlıklarda sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişkinin esas alınması gerektiği yönündeki görüşü güçlendirmektedir. Sigortalı, aralarındaki uyuşmazlık TTK m.4 kapsamında ticari nitelikli değil ise, zarar sorumlusuna karşı dava şartı arabuluculuğa tabi olmadan dava açabilmektedir. Bu aşamada dava şartı arabuluculuğa müracaat etmesi kendisinden beklenmeyen sigortacı, halefiyete dayalı dava açarken de dava şartı arabuluculuğa başvurmak zorunda değildir.⁶¹⁵

Sigortacı TTK m.1472 ve m.1481 kapsamında dava açmak hakkını kanun gereği kazanmaktadır; oysa TTK söz konusu davanın içeriğini düzenlememektedir. Sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişki haksız fiilden, sözleşmeye aykırılıktan veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanabilir. TTK m.1472 ve m.1481’ e göre açılan davalarda zarar gören ile zarar veren arasındaki ilişkinin ticari uyuşmazlık olarak değerlendirilmesi TTK m.4’e göre yapılmalıdır. Yapılacak bu değerlendirmede uyuşmazlığın ticari olarak nitelendirilmemesi halinde uyuşmazlığın dava şartı arabuluculuğa tabi olmaksızın görülmesi gerekecektir. Uyuşmazlığın ticari olarak tespiti halinde ise dava şartı arabuluculuğa ilişkin sürecin yürütülmesi

⁶¹⁴ Orbay Ortaç, N. (2023), s.166.

⁶¹⁵ Orbay Ortaç, N. (2023), s.167.

gerekecektir.⁶¹⁶ Burada da taraflardan birisinin tüketici olmasına ilişkin kuralların dikkate alınması gerektiğine değinmekte fayda bulunmaktadır.

Kanaatimizce burada TTK m.1448 ile TTK m.1472/2 ve m.1481/3 hükümlerine değinmek gerekmektedir. TTK m.1448 sigorta ettireni, sigortacının üçüncü kişilere olan rücu hakkının korunabilmesi için önlem almakla yükümlendirmektedir. Yine TTK m.1472/2 ve m.1481/3 gereği sigortalı, sigortacıya geçen hakları ihlal edici şekilde davranırsa, sigortalıya karşı sorumlu olacaktır. Söz konusu hükümler ile getirilen yükümlülüğün ihlali sonucunda sigortacının halefiyet hakkı zarar görmüş olabilir. Sigortacının TTK m.1472 ve m.1481' e göre halefiyete dayalı zarar sorumlusundan istemde bulunması başka, halefiyetten doğan haklarının ihlâl edildiği iddiasıyla talepte bulunması başka bir uyuşmazlık türüdür. Sigortacının sigortalısından halefiyetten doğan haklarını ihlâl ettiği için talepte bulunması halinde doğacak uyuşmazlık ise, düzenlemenin TTK'de yer alması nedeniyle, dava şartı arabiluculuğa tabidir. Bu durumda uyuşmazlığın türüne göre ticari veya dava şartı arabiluculuk hükümleri uygulanacaktır.⁶¹⁷ Zira halefiyetten doğan haklarının ihlal edilmesine ilişkin uyuşmazlık, sigortacının halef olarak zarar gören ile zarar veren arasındaki ilişkiden kaynaklanmamaktadır. TTK m.1472/2 ve m.1481/3 sigortacıya müracaat hakkını ayrıca ve özel olarak vermektedir.

4.2.3.3. Sigorta Hukukunda Rücu

4.2.3.3.1. Genel Olarak

TTK kapsamında özel olarak düzenlenen halefiyet nitelik olarak bir kanuni rücu aracıdır.⁶¹⁸ Sigortacının TTK m.1472 ve m.1481 maddelerinde düzenlenen hakkı halefiyete dayalı rücu olarak tanımlanabilir.

Sigortacıya halefiyet hakkı TTK m.1472 ve m.1481 ile tanınmış olsa da TBK m.62 rücu hakkına ilişkin temel düzenlemeyi içermektedir. TTK ile getirilen halefiyet hakkı ise TBK ile tanınan rücu hakkını güçlendirmektedir.⁶¹⁹

⁶¹⁶ Ekmekçi,Ö., Özekes,M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019), s.391,392,393.

⁶¹⁷ Orbay Ortaç, N. (2023), s.165.

⁶¹⁸ Korkmaz, E. (2021). *Bir Kanuni Rücu Aracı Olarak Halefiyetin Türk Borçlar Hukuku ve İsviçre Borçlar Hukukunda Geçerli Olan Rücu Sistemlerindeki Yeri*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.11, S.1, s.444 vd.

⁶¹⁹ N. Nomer, H. (1997), s.257.

Kanunun halefiyetle güçlendirdiği rücu hakkı ile diğer sebeplerden doğan rücu hakkının bir arada bulunması halinde, sigortacının bunlardan dilediğine müracaat hakkı mümkündür. Halefiyete dayalı rücu hakkı ile diğer sebeplere dayalı rücu hakkının birbiriyle örtüşmesi halinde davacı hangi rücu hakkını kullanacağını seçebilecektir. Bu durumda kısmen halefiyete dayanan rücu hakkına, kısmen de iç ilişkiden kaynaklanan diğer rücu sebeplerine dayalı olarak talepte bulunmak mümkündür.⁶²⁰

Halefiyete ilişkin olarak yasal koşulların oluşmaması halinde sigortacı halefiyete dayalı rücu isteminde bulunmaz.

Hatır ödemelerine ilişkin uyuşmazlıklar halefiyetin mümkün olmadığı uyuşmazlıklardır. Öğretide hatır ödemelerinde sigortacının kural olarak geçerli bir sigorta sözleşmesinin mevcut olmadığı hallerdeki imkânlar dâhilinde zarar sorumlusuna rücu edebilme imkânı bulunduğu ifade edilmektedir.⁶²¹

4.2.3.3.2. Müşterek Sigortada Rücu Hakkı

Sigorta konusu menfaatin birden çok sigortacı tarafından aynı sigorta dönemini kapsar şekilde, aynı rizikoya karşı sigorta edilmesi halinde müşterek sigortanın varlığından bahsedilir. Müşterek sigortada asıl olan sözleşmenin tarafı olan sigortacıların birlikte tehlikeyi taşıma hususunda iradelerinin bulunmasıdır. Müşterek sigortada hangi sigortacının ne oranda sorumlu olacağı sözleşmede belirlenebileceği gibi, sigortacıların sigorta ettirenlere karşı sorumluluğu müteselsil sorumluluk esasına da dayandırılabilir.⁶²²

Müşterek sigortada rücu hakkı, çalışmamızın üst başlığında yer alan halefiyet ve rücu hakkından farklıdır. Söz konusu düzenlemeyi yapan TTK'nin 1466. maddesi, müşterek sigortadan kaynaklı olarak sigorta şirketlerinin birbirlerine karşı olan rücu hakkını düzenlemektedir.

TTK m.1466/2 gereği müteselsilen sorumlu olan sigortacılardan her biri yalnız kendi sözleşmesine göre ödemekle yükümlü olduğu bedele kadar sorumludur. Bu

⁶²⁰ Kara, H. (2021), s.464.

⁶²¹ Omağ, M.K. (2011). *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, (1977 sonrası Yargıtay Kararları-Tasarı/Değerlendirmesi-Yabancı Yasa Metinlerinin bazıları ile birlikte)* (TTK m.1301), İstanbul, s.86.

⁶²² Yazıcıoğlu, E. & Şeker Öğüz, Z. (2021), s.187.

kapsamda ödeme yapan sigortacı, sigortalıya sözleşme hükümlerine göre ödemek zorunda oldukları bedel oranında, diğer sigortacılara karşı rücu hakkına sahiptir.⁶²³

Müşterek sigortada rücu hakkı mutlak ticari davadır. Bu sebeple TTK 1466/2' de yer alan bu rücu hakkına dair uyuşmazlık ticari dava şartı arabuluculuğa tabidir.⁶²⁴

4.2.3.3.3. KTK Kapsamında Sigortacının Kendi Sigorta Ettirenine Rücu Hakkı

KTK'nin 95/2 maddesi ile sigortacıya bir rücu hakkı tanımaktadır. Söz konusu hüküm gereği ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene başvurma hakkına sahiptir. KTK m.95/2 dışında KMZSSGŞ'nin B.4 maddesi ile de benzer düzenleme getirilmiştir.

KTK m.95/2 ve KMZSSGŞ B.4 maddesi gereğince tazminatın azaltılması veya kaldırılmasına dair haller üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyecektir. Bu nedenle zarar görene ödeme yaptıktan sonra sigortacı kendi sigorta ettirenine rücu edebilecektir.⁶²⁵ KTK m.95/2 gereği, taraf olduğu sözleşme gereği sorumlu bulunmamasına ya da sorumluluktan kurtulmuş olmasına rağmen, zarar gören üçüncü kişiye ödeme yapmak zorunda kalan sigortacının sigortalıya rücu edebileceğini düzenleme altına almıştır.⁶²⁶

KTK m.95/2 kapsamında sigortacının kendi sigorta ettirenine rücu hakkı, TTK m.1472 ve m.1481 ile düzenlenen halefiyet imkânından farklıdır. Halefiyette sigortacı sigorta ettirenin yerine geçerek onun talep ve dava hakkını kullanmaktadır. KTK m.95/2 kapsamında tanınan rücu hakkında ise bu gibi bir durum söz konusu değildir. İlgili hükme göre sigortacı üçüncü kişiye ödeme yaptığı oranda kendi sigorta ettirenine özel olarak rücu hakkı bulunmaktadır.⁶²⁷

KTK m. 95/2 kapsamında sigortacının kendi sigorta ettirenine rücu hakkına ilişkin uyuşmazlıklarda görevli mahkeme duruma göre tüketici veya ticaret mahkemesidir.⁶²⁸ Buradan yola çıkarak söz konusu uyuşmazlığın dava şartı arabuluculuğa tabi olduğu söylenebilir. Burada tarafların tüketici sıfatı ve işlemin

⁶²³ Taşdelen, N. (2021), s.300.

⁶²⁴ Can, O. (2021), s.567.

⁶²⁵ Misili, S. (2017), s.640.

⁶²⁶ Amasya, S. (2022), s.1701.

⁶²⁷ Kayıhan, Ş. (2016), s.1608.

⁶²⁸ Misili, S. (2017), s.586.

tüketici işlemleri olup olmadığı değerlendirilmeli, uyuşmazlığın çözüm için sonuca göre tüketici veya ticari dava şartı arabuluculuğa başvurulmalıdır.

Trafik sigortası bakımından yukarıda yapılan tüm açıklamalar KTK madde 100 gereği ihtiyari mali sorumluluk sigortası bakımından da geçerlidir.

4.2.4. Güvence Hesabına Dair Uyuşmazlıklar

4.2.4.1. Genel Olarak

SK'nin 14. maddesi gereği zorunlu sigortalara ilişkin olarak belirli koşullar çerçevesinde ortaya çıkan zararların bu sigortalarla saptanan geçerli teminat miktarlarına kadar karşılanması amacıyla Güvence Hesabı oluşturulmuştur.

Güvence Hesabı Türkiye'de bulunan bütün zorunlu sigortalar bakımından başvurulabilecek bir kurumdur. Zorunlu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası, Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası, Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası, Yeşil Kart Sigortasıyla İlgili Motorlu Taşıt Bürosu Ödemeleri, Tüpgaz Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Güvence Hesabına başvurulabilecek sigorta türleridir.

Güvence Hesabına başvurulabilecek haller SK m.14/2 ve Güvence Hesabı Yönetmeliği'nin⁶²⁹ 9. maddesiyle ele alınmıştır. Buna göre, sigortalının tespit edilememesi durumunda kişiye gelen bedensel zararlar için, rizikonun meydana geldiği tarihte geçerli olan teminat tutarları dâhilinde sigortasını yaptırmış olanların neden olduğu bedensel zararlar için, sigorta şirketinin malî bünye zafiyeti nedeniyle sürekli olarak bütün branşlarda ruhsatlarının iptal edilmesi ya da iflası halinde ödemekle yükümlü olduğu maddî ve bedensel zararlar için, çalınmış veya gasp edilmiş bir aracın karıştığı kazada, Karayolları Trafik Kanunu uyarınca işletenin sorumlu tutulmadığı hallerde kişiye gelen bedensel zararlar için, Yeşil Kart Sigortası uygulamaları için faaliyet gösteren Türkiye Motorlu Taşıt Bürosunca yapılacak ödemeler için, başvurulabilir.

Sigortacılık Kanunu m.14/2 hükmü incelendiğinde Güvence Hesabına esasen bedensel zararlar için başvurulabileceği görülmektedir. Güvence Hesabı'nın sorumlu

⁶²⁹ Güvence Hesabı Yönetmeliği için bkz. RG: 26.07.2007-26594

olduğu bedensel zarar türleri ölüm zararları ve yaralanma zararları olarak ikiye ayrılabilir. Ölüm zararları destekten yoksun kalma tazminatı ve cenaze (defin) giderleridir. Yaralanma zararları sürekli iş göremezlik nedeniyle kazanç kaybı, geçici iş göremezlik nedeniyle çalışma ve kazanç kaybı ile tedavi ve bakıcı giderleridir. Söz konusu bedensel zararlar dışında sınırlı sayıda olan bazı hallerde Güvence Hesabı maddi hasarları da ödemek durumundadır. Güvence Hesabı tarafından karşılanacak maddi zararlardan birincisi sigorta şirketinin konkordato ilan etmesi veya iflası halinde sigorta kapsamında yer alan maddi hasarlardır. İkinci olarak ise Güvence Hesabı Yeşil Kart Sigortası ile ilgili Türkiye Motorlu Taşıtlar Bürosu tarafından tekemmül ettirilen dosyalara ilişkin maddi hasarları ödeyecektir.⁶³⁰

Güvence Hesabına zorunlu sigortalar kapsamında maddi ve bedensel zarar gören kişiler ve Yeşil Kart Sigortası kapsamındaki rizikoların gerçekleşmesi sonucu Türkiye Motorlu Taşıtlar Bürosu tarafından tazmin edilen zararlar bakımından Motorlu Taşıtlar Bürosu tarafından başvurulabilecektir.⁶³¹

Güvence Hesabı ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir. Zarar görenlerin Güvence Hesabına karşı dava açma hakları da bulunmaktadır.⁶³² Aşağıda ilgililerin Güvence Hesabı'na karşı dava hakkı ile Güvence Hesabı'nın sorumlulara karşı rücu hakkı arabuluculuk kapsamında incelenecektir.

4.2.4.2. Güvence Hesabına Karşı Dava Hakkı

Güvence Hesabı'na karşı olan dava açma hakkı kullanılmadan evvel usulüne uygun olarak gerekli belgeler⁶³³ eklenerek Güvence Hesabı'na müracaat edilmesi gerekmektedir. Güvence Hesabı kendisine yapılan başvuru sonucunda herhangi bir ödeme yapmazsa zarar görenler zararın tazminini dava konusu yapabilir. Güvence Hesabı'nın müracaat üzerine ödeme yapması durumunda zarara gören zararın bir

⁶³⁰ Tepedelen, Z. (2017), s.188-200.

⁶³¹ Uluğ Ciciim, İ. (2011). *Sigorta Hukukunda Güvence Hesabı Kavramı*. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.1, S.1, s.112.

⁶³² Uluğ Ciciim, İ. (2011), s.114.

⁶³³ Güvence Hesabı Yönetmeliği'nin 15.maddesinde; “Yönetim Komitesi Müsteşarlığın uygun görüşünü alarak başvurularda aramılacak belgeleri belirlemeye yetkilidir. İstenilecek belgeler, Hesabın internet sitesi kanalı ile kamuoyuna duyurulur.” demek sureti ile başvuruda istenecek belgelere atıf yapmaktadır. Başvuru için gerekli belgeler için bkz. <https://www.guvencehesabi.org.tr/Basvuru.aspx> (Erişim Tarihi: 14.05.2023)

kısımının ödenmediğini tespit etmişse; zarar görenler kısmi ödemeye ilişkin bilgi, belge ve evrakları bekleyerek ödenmeyen kısım için dava yoluna gidebilecektir.⁶³⁴

Güvence Hesabı'na karşı açılacak davalarda hangi mahkemenin görevli olduğunu değerlendirilmesi gerekmektedir. Yargıtay bir kararında⁶³⁵ Güvence Hesabı'nın sorumluluğunun sigorta hukukundan kaynaklanması gerekçesi ile asliye ticaret mahkemesinin görevli olduğuna hükmetmiştir.

Güvence Hesabı ile hesaba başvuran kişiler arasında sigorta sözleşmesi bulunmamaktadır. Bu nedenle Güvence Hesabı'ndan kaynaklı uyuşmazlıklarda asliye ticaret mahkemeleri görevli değildir.⁶³⁶ ÜNAN, zorunlu sigortanın yaptırılmamış olması halinde Güvence Hesabı arada bir sigorta sözleşmesi varmış gibi sorumlu olduğundan ticaret mahkemelerinin görevi kıyas yolu ile genişletilebileceğine değinmektedir.⁶³⁷ Kanaatimizce Güvence Hesabı'na açılacak davalarda TTK m.1483/1 hükmü nedeniyle asliye ticaret mahkemesi görevlidir.

Güvence Hesabının sorumluluğu SK m.14 ve TTK m.1483/1'e dayanmakla Güvence Hesabına karşı yapılan müracaatlar dava şartı arabuluculuğa tabidir. Doktrinde bir görüşe göre, Güvence Hesabı tüzel kişiliği haiz olsa da sigortacı veya sigorta sözleşmesinin tarafı olmayıp Güvence Hesabına ilişkin davalar TTK'den kaynaklanmamaktadır.⁶³⁸

Kanaatimizce Güvence Hesabının sigorta hukukuna ilişkin bir düzenleme olması ve hukuki dayanağını TTK'den alması karşısında hesaba yapılacak başvuruların dava şartı arabuluculuğa tabi olmalıdır. Kanun koyucunun sigorta uyuşmazlıklarının çözümü noktasında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine verdiği önem de dikkate alındığında Güvence Hesabına karşı yapılan müracaatlar bakımından dava şartı veya ihtiyari olsun bir arabuluculuk sürecinin yürütülmesi önem arz etmektedir.

⁶³⁴ Tepedelen, Z. (2017), s.202.

⁶³⁵ Bkz. Yargıtay 17. HD, 18.12.2013, E, 2013/18713, K, 2013/17893 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.05.2023)

⁶³⁶ Kara, H. (2021), s.474.

⁶³⁷ Ünan, S. (2021). *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Yargıtay Kararları*. Cilt.7, B.1, İstanbul, s.4.

⁶³⁸ Söz konusu görüş için Bkz. Erbaş Açıklık, A. (2019). "Deniz Ticareti ve Sigorta Uyuşmazlıkları Bakımından Zorunlu Arabuluculuğun Değerlendirilmesi", *Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk* (Ed.: Efeçinar, S. ve Yardım, M.E.). Ankara, s.48.

4.2.4.3. Güvence Hesabının Sorumlulara Karşı Rücu Hakkı

Güvence Hesabı olaydan zarar görenlere veya diğer hak sahiplerine SK m.14/2 gereği ödeme yaptığında; SK m.14/7 ve Güvence Hesabı Yönetmeliği⁶³⁹ m.17/2 ve m.16 gereği halefiyete dayalı olarak zarar sorumlusuna başvurabilecektir.⁶⁴⁰

Güvence Hesabı'nın rücu hakkına dayalı uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin hangi mahkeme olduğu ve uyuşmazlığın dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmadığı hususunda mahkemeler tarafından farklı yönde kararlar verildiği görülmektedir. Bazı kararlarda Güvence Hesabı'nın rücu ilişkisi TTK m.1483'e dayandırılmaktadır. Bu kapsamda Güvence Hesabı'nın zorunlu mali sorumluluk sigortacısı yerine geçtiği değerlendirilerek arabuluculuğa müracaatın Güvence Hesabı bakımından da gerekli olduğuna değinilmiştir. Söz konusu kararlarda uyuşmazlık çözümünde görevli mahkemenin asliye ticaret mahkemesi olduğu savunulmuştur. Bir kısım kararlarda ise uyuşmazlığın haksız fiilden kaynaklanması ve tarafların tacir olmaması değerlendirilerek dava şartı arabuluculuğun gündeme gelmeyeceği, uyuşmazlığı çözümünde görevli mahkemenin ise asliye hukuk mahkemesi olduğu belirtilmiştir.

Yönetmeliğin m.16. ve m.17/2 maddeleri gereği halefiyet ve rücu hakkından doğan uyuşmazlıklarda görevli mahkemenin belirlenmesi ve uyuşmazlığın dava şartı arabuluculuğa tabi olup olmadığı hususunda görüş birliği sağlanamaması üzerine, söz konusu uyuşmazlık Yargıtay'a taşınmıştır. Yargıtay 4 HD, Bölge Adliye Mahkemesi Kesin Kararları Arasındaki Uyuşmazlığın Giderilmesi İstemine Dair Yargıtay İlamı ile Güvence Hesabı tarafında ödediğinin rücu tahsil için zarar sorumluları olan gerçek kişi malik ve sürücüyü karşı açılan davalarda görevli mahkemenin asliye hukuk mahkemesi olduğuna karar vermiştir.⁶⁴¹

Yargıtay 17 Hukuk Dairesi'ne göre de Güvence Hesabı tarafından davalı gerçek kişiler aleyhine Yönetmeliğin 16. maddesine dayalı ödene tazminatın sorumludan rücu talebine ilişkin açılan davanın ticari dava olmadığı belirtilmiştir. Söz

⁶³⁹ Yönetmelik gereği hesaptan yapılan ödemeler nedeniyle; a) Zorunlu sigorta yaptırmayan veya geçerli teminat tutarları üzerinden zorunlu sigortaları yaptırmayan kişilere, b) Sorumlunun sonradan belli olması halinde bu kişilere veya yükümlü sigorta şirketine, c) Zarardan sorumlu kişilere veya yükümlü sigorta şirketine, ç) 9 uncu maddenin birinci fıkrasının (ç) bendine göre yapılan ödemeler çerçevesinde yükümlü sigorta şirketine, d) 9 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre yapılan ödemeler nedeniyle Motorlu Taşıtlar Bürosu'na ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde rücu edilir.

⁶⁴⁰ Uluğ Cicim, İ. (2011), s.115.

⁶⁴¹ Bkz. Yarg. 4. HD, 16.09.2021, E, 2021/17896, K, 2021/4942
<https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 15.05.2023)

konusu karar gereği uyuşmazlık asliye hukuk mahkemesinde görölmelidir ve dava öncesinde arabuluculuğa başvuru şartı aranmamaktadır.⁶⁴²

Yukarıda değinilen yargı kararlarından da açık bir şekilde görölmektedir ki, Güvence Hesabı ile aleyhine halefiyet hakkı kullanılacak zarardan sorumlu olanlar veya yükümlü sigortacılara arasında herhangi bir sigorta sözleşmesi bulunmamaktadır. Hal böyle olmakla zarar sorumlusu ve zarar gören arasındaki hukuki ilişki ticari dava teşkil etmediği sürece, uyuşmazlık dava şartı arabuluculuk kapsamında değildir. Uyuşmazlık bakımından olsa olsa ihtiyari arabuluculuk gündeme gelebilecektir.

⁶⁴² Bkz. Yarg. 17.HD, 21.12.2020, E, 2020/466, K, 2020/8778
<https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: 15.05.2023)

BÖLÜM 5: SONUÇ

Bireyler sigorta sözleşmesiyle menfaatlerini teminat altına alırlar. Rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta şirketinden zararını tazmin edebilirse sigortacılık faaliyeti amacına ulaşmış olacaktır. Ancak kimi zaman sigorta hukukundan kaynaklanan talepler anlaşmazlığa ve devamında uyuşmazlığa dönebilir. Sigorta hukukundan kaynaklı hakları elde edebilmek için uyuşmazlığın çözümü gerekecektir.

Sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü ile alakalı birden fazla uyuşmazlık çözüm yöntemi vardır.

İlk akla gelen çözüm yolu devlet yargısıdır. Uyuşmazlığın mahkemelerde çözümlenmesinin bazı dezavantajları vardır. Birinci olarak devlet yargısı masraflıdır, ikinci olarak devlet yargısında dava süreci uzun zaman almaktadır, üçüncü olarak devlet yargısında sıkı sıkıya uygulanan usul kuralları vardır, dördüncü olarak devlet yargısı hak temellidir ve son olarak devlet yargısında uyuşmazlık hakkında tarafların karar verme yetkisi yoktur. Devlet yargısının sayılan dezavantajları değerlendirildiğinde uyuşmazlığın çözümü için alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına yönelmek mantıklıdır.

Tahkim yargısı da uyuşmazlık çözümü için değerlendirilecek bir başka yoldur. Tahkim yargısının devlet yargısına göre bazı avantajları bulunmaktadır. Birincisi tahkim yargısı devlet yargısına nazaran daha az masraflıdır ve tahkimde bir uyuşmazlığın çözüm süreleri devlet yargısına göre oldukça kısadır. Özellikle sigorta uyuşmazlığında STK'ye müracaat edilmesi uyuşmazlığın çözümü açısından daha faydalı olabilecektir. Sigortacılık bilimsel ve teknik esaslara dayalı bir faaliyettir ve sigorta uyuşmazlığının çözümlenmesi özel uzmanlık gerektirir. Konusunda uzman hakemlerin varlığı STK'ya başvuru yolunun avantajını artırmaktadır. Ancak tahkimin de bazı dezavantajları vardır. Tahkim yargılamasında usul hukuku hâkimdir ve tahkim yargılamasında süreler daha kısa olup tebligat usulü de bazı sakıncalar içermektedir. Mahkemede olduğu gibi tahkim de hak temelli bir karar verir, taraf menfaatleri ön plana çıkmaz ve tarafların uyuşmazlığa karar verme hususunda yetkileri yoktur.

Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri değerlendirildiğinde esasen sigorta uyuşmazlığının çözümü noktasında en iyi yolun arabuluculuk olduğunu söylemek mümkündür. Arabuluculuk mahkeme ve tahkime göre daha masrafsızdır.

Arabuluculukta uyuşmazlığın çözüm süresi oldukça kısadır. Arabuluculukta katı usul kuralları yoktur. Arabuluculuk menfaat temelli olup uyuşmazlık hakkında karar vermek yetkisi bizzat uyuşmazlığın taraflarındadır. Arabuluculuğun tüm bu avantajları değerlendirildiğinde arabuluculuğun uyuşmazlık çözümünde devlet yargısı ve tahkime göre daha avantajlı olduğunu söylemek mümkündür.

Sigorta hukukunda arabuluculuk uygulanırken bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Öncelikle sigorta hukukunun teknik uzmanlık gerektirebileceği gözetilerek uyuşmazlık çözümünde arabulucunun sigorta hukuku alanında uzman olması veya en azından uyuşmazlık çözüm sürecine bir uzmanın dâhil edilmesi sürece katkı sağlayabilecektir.

Sosyal sigorta hukuku arabuluculuğa elverişli değil ise de, özel sigorta hukuku uyuşmazlıkları arabuluculuğa elverişli uyuşmazlıklardır. Taraflar uyuşmazlığı ihtiyari arabuluculukta çözebilecekleri gibi dava şartı arabuluculuğa da başvurabilirler. Sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar dava şartı arabuluculuğun arandığı uyuşmazlıklardır. Bu rağmen dava şartı arabuluculuk hükümlerinin uygulanmadığı bazı durumlar da vardır. HUAK'nin 18/A-18 maddesine göre, özel kanunlarda tahkim veya başka bir alternatif uyuşmazlık çözüm yoluna başvurma zorunluluğunun olduğu veya tahkim sözleşmesinin bulunduğu hâllerde, dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanmayacaktır. Sigorta şirketi ile başvuru arasında tahkim sözleşmesi akdedilmesi halinde dava şartı arabuluculuğun uygulanmayacağı hususunda tereddüt bulunmamaktadır. Yine TKHK m.73/A gereği tüketici hakem heyetinin görevi kapsamında olan uyuşmazlıklar bakımından dava şartı arabuluculuk hükümleri uygulanmayacaktır.

Ülkemizde yaygınlaşmış bir kurumsal arabuluculuk sistemi yoktur. Kurumsal tahkimin faydaları nazara alındığında kurumsal arabuluculuk sisteminin geliştirilmesi, arabuluculuğun gelişimi açısından önemlidir. Uygulamada arabuluculuk faaliyetinin organizasyonel olarak bir takım sorunları olduğu açıktır. Örneğin arabuluculuk ofisleri benzer koşullara sahip olmadığı gibi arabulucular tarafından uygulanacak benzer müzakere usulleri de bulunmamaktadır. Arabuluculuk faaliyetinin gerçekleştirilme şekline yönelik bazı standartların belirlenmesi ve bunların uygulanması sürecin başarısı açısından önem arz etmektedir.

TTK'nin mutlak ve nisbi ticari davaya ilişkin düzenlemesi ile TTK'nin sigorta sözleşmesini tüketici işlemini kapsamına alması karşısında dava şartı arabuluculuğun sigorta uyuşmazlıklarında uygulandığını söylemek mümkündür.

Sigorta hukuku TTK'de düzenlenmektedir ve bu nedenle de sigorta hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıklar mutlak ticari davadır. Mutlak ticari dava öncesinde dava şartı ticari arabuluculuk yapılmak zorundadır. Bazı sigortaların TTK dışında bir kanunda düzenlemesi, sigorta uyuşmazlığının mutlak ticari dava niteliğini etkilemez. Uyuşmazlığa konu sigorta TTK dışında bir kanunla düzenlense de ortada bir sigorta sözleşmesine dayalı bir ilişki vardır. Sorumluluk sigortasının zorunlu olması, hukuki mahiyetini değiştirmeyecektir.

Genel durum bu olmakla beraber bazı uyuşmazlıkların mutlak ticari dava teşkil edip etmediği hususu tartışmalıdır. Örneğin TTK m.1478/1 kapsamında zarar görene tanınan doğrudan dava hakkı bakımından durum böyledir. Kanaatimizce burada zarar gören ve zarar veren arasındaki ilişkiye bakılmalıdır. Zarar görenin sigorta sözleşmesine taraf olmaması nedeniyle, TTK m.1478/1'in sırf TTK'de düzenlenmesi nedeniyle mutlak ticari davanın varlığından bahsedilemez. Zarar görenin sigorta sözleşmesinden doğmayan zarar talebinin TTK m.4 kapsamında ticari dava olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

TTK m.1472 kapsamında halefijette de buna benzer bir durum vardır. Sigortacının halefijet imkânını kullanarak açacağı davada esas uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak hukuk kuralları farklıdır. TTK m.1472 ve m.1481 sadece sigortacının halef olmasının koşul ve sonuçlarını düzenlemektedir. Halefijet imkânı ile dava açacak sigortacının davasında uygulanacak hukuk kuralları, sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişkinin dayalı olduğu hukuk kuralları olmak durumundadır. Kanaatimizce halefijet TTK tarafından tanınan bir hak olmakla sırf TTK'de düzenlenmesi nedeniyle mutlak ticari dava sayılamaz. Halefijette sigortalı ile zarar sorumlusu arasındaki hukuki ilişki esas alınmalı, uyuşmazlık bu hukuki ilişkiye göre nitelendirilmelidir.

Güvence Hesabının sigorta hukukuna ilişkin bir düzenleme olması ve hukuki dayanağını TTK'den alması karşısında hesaba yapılacak başvurular dava şartı arabuluculuğa tabi olmalıdır. Kanun koyucunun sigorta uyuşmazlıklarının çözümü noktasında alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine verdiği önem de dikkate

alındığında Güvence Hesabına karşı yapılan müracaatlar bakımından dava şartı veya ihtiyari olsun bir arabuluculuk sürecinin yürütülmesi önem arz etmektedir. Güvence Hesabı ile aleyhine halefiyet ve rücu hakkı kullanılacak zarardan sorumlu olanlar veya yükümlü sigortacılara arasında herhangi bir sigorta sözleşmesi bulunmamaktadır. Hal böyle olmakla zarar sorumlusu ve zarar gören arasındaki hukuki ilişki ticari dava teşkil etmediği sürece, uyuşmazlık dava şartı arabuluculuk kapsamında değildir.

Arabuluculuk kurumunun sigorta hukukundan kaynaklı uyuşmazlıkların çözümü bakımından yararlı olduğu kuşkusuzdur.

Tüm bu hususlar çerçevesinde sigorta uyuşmazlıklarının arabuluculuk yoluyla çözümüne önem verilmesi kanaatini taşımaktayız. Sigorta uyuşmazlıklarının hızlı, pratik, masrafsız ve menfaat odaklı çözümünü sağlayacak en iyi çözüm yolu arabuluculuktur.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı. (2021). *Sigorta Hukukunda Uzman Arabuluculuk Eğitim Kitabı*. Ankara.

Adalet Bakanlığı, (2017). *Mahkeme Temelli Arabuluculuk Hizmetleri El Kitabı*. Ankara.

Adalet Bakanlığı, (2021). *Türkiye’de Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Uygulamalarının Geliştirilmesi Projesi Temel Arabuluculuk Eğitimi Katılımcı Kitabı*. 3. Bası, Ankara.

Ağırnas, Y. (2021). *Hukukumuzda Arabuluculuk*. Ankara.

Akçaal, M. ve Uyumaz, E. (2013). *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Bazı Hükümlerine (m.1-16) İlişkin Bir İnceleme*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 4(2).

Akgün, E. (2017). *Hayat Sigortası Genel Şartları’nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt. 75(2).

Akgün, E. (2022). *Zorunlu Deprem Sigortası*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Akın, L. (2020). *İkinci Yılında Dava Şartı Arabuluculuk Alanında Gelişmeler ve Öneriler*. Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security), Cilt. 10(1).

Akıncı, Z. (2020). *Milletlerarası Tahkim*. 5. Bası, İstanbul.

Akil, C. (2020). *Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Hakkında Usûl Hukuku Bakımından Bazı Değerlendirmeler*. Arabuluculuk Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt. 1(41).

Akil, C. ve Gül, M.A. (2017). *Yargıtay’ın Genel Haciz Yoluyla İlâmsız Takibe Başvuru Hakkına İlişkin Olarak Vermiş Olduğu Bazı Kararlar Üzerine Düşünceler*. Yargıtay Dergisi, Cilt. 43(3).

Akkan, M. (2018). *Arabuluculuk Faaliyeti Sonucunda Anlaşılan Hususlarda Dava Açma Yasağı ve Sonuçları*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 20(2).

Akkanat Öztürk, E.B. (2020). *Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (42).

Aktürk, A.İ. ve Acar Umut, A. (2019). *Tüketici Hakem Heyetlerine ve İşleyişine Genel Bir Bakış*. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 5(1).

Aktürk, İ.Y. (2016). *Tüzelkişi Tacirin Tüketici Sıfatı*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 20(2).

Akyol Aslan, L. (2018). *6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 15'inci Maddesi ile Arabulucunun Çözüm Önerisi Getirebilmesine Olanak Sağlayan Yeni Düzenlemenin Değerlendirilmesi*. Terazi Hukuk Dergisi, Cilt. 13(145).

Albayrak, H. (2018). *Eşitlik ve Tarafsızlık İlkelerinin Zorunlu Arabuluculuk Bağlamında Yeniden Değerlendirilmesi Zorunluluğu*. Gaziantep University Journal of Social Sciences, Cilt. 17(Etik Özel S.12).

Amasya, S. (2022). *Sigortacının Kanuni Halefiyeti*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Aral Eldeleklioğlu, İ. (2022). *Tarafların Yükümlülükleri*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Aral Eldeleklioğlu, İ. (2012). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcu*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 11(22).

Arkan, S. (1995). *Tüketici Kredileri*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt. 18(1-2).

Arkan, S. (2019). *Ticari İşletme Hukuku*. 25. Bası. Ankara.

Aslan Düzgün, Ü. (2019). *Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları ile Getirilen Yenilikler ve Değişiklikler*. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, (14).

Aslan, A. (2022). *Sigortacının Bilgilendirme ve Aydınlatma Yükümlülüğü*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, (Özel Sayı.).

Aşçı, H.B. ve Koçak, R.D. (2017). *Sistem Düşüncesi Çerçevesinde Çatışma Çözümleme Paradoksu*. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 16(64).

Atabek, R. (1950). *Sigorta Hukuku*. İstanbul.

Atalı, M., Ermenek, İ. ve Erdoğan, E. (2022). *Medeni Usul Hukuku*. 5.Bası, Ankara.

Atamer, K (2011) *Yeni Türk Ticaret Kanunu Uyarınca Zarar Sigortalarına Giriş*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt. 27.

Atıcı, C. (2021). *Zorunlu Arabuluculuk Faaliyetinin Anlaşmaya Varılmaması Nedeniyle Sona Ermesinin Medeni Usûl Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi*. Hukukta Disiplinlerarası Yaklaşımlar Konferansları No.2, Hukukta Anlaşmazlık Çözüm Yolları Uluslararası Sempozyumu.

Atış, İ. (2019). *Arabuluculuk Uygulamasında Gizlilik İlkesinin Uygulanması ve Önemi*. Sakarya İktisat Dergisi, Cilt. 8(1).

Ayan, Ö. (2008). *Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı*. 1. Bası, Ankara.

Aydın, İ. (2022). *Ticari Davalarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk*. 1.Bası, İstanbul.

Aydın, S. ve Balsever, S. (2018). *Sigorta Acentelerinin Ücret Hakkı*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 24(2).

Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2021). *Tüketici Hukuku*. 1. Bası, Ankara.

Ayhan, R. (2013). *Ticarî İş Kavramı ve Tacir Sıfatına Bağlanan Ücret ve Sözleşme Cezalarının İndirilmesini İsteyememe*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 17(1-2).

Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar, M. (2021). *Sigorta Hukuku*. 5. Bası, Ankara.

Ayli, A. (2003). *Zarar Sigortalarında Prim Ödeme Borcu*. 1. Bası, İstanbul.

Ayli, A. (2011). *Türk Sigorta Hukukunda Rizikoyu Ağırlandırma ve Sözleşmenin Süresi İçindeki Riziko Değişikliklerini İhbar Yükümlülükleri*. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 10(2).

Azıklı Arslan, B. (2018). *Medeni Usul Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk*. 1. Bası, Ankara.

Bacanlı, M.R. (2016). *Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak İstanbul Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi (ISTAC) Tahkim Yargılamasında Delillerin İbrası ve Değerlendirilmesi*. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Cilt. 4(8).

Bahtiyar, M. ve Biçer, L. (2016). *Adi İş, Ticari İş, Tüketici İşlemi Ayrımı ve Bu Ayrımın Önemi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 22(3).

Bal, Y. (2022). *Tacirin Tüketici Sıfatı Sorunu*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (50).

Barlas, N. (2011). *Afet Sigortaları Kanunu'na Göre Zorunlu Deprem Sigortası Sözleşmesinin Tarafları*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 15(3-4).

Bilge, N. (2006). *Hukuk Başlangıcı Hukukun Temel Kavram ve Kurumları*. Ankara.

Bilgeç, H. (2021). *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin Anayasal İlkeler Işığında Zorunlu Sigortaların Belirlenmesi Usulünün Değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 23(2).

Bilgeç, H. (2021). *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılmasına İlişkin Anayasal İlkeler Işığında Zorunlu Sigortaların Belirlenmesi Usulünün Değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 23(2).

Birişik, F. (2022). *Tehlikeli Maddeler Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Birişik, F. (2022). *Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Bostancı, Y. (2008). *Sosyal Güvenlik Hukukunda Genel Sağlık Sigortası*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 16(1).

- Bostancı, Y. ve Çetinel, T. (2021). *İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Tazminat Taleplerinin Usûl Hukukunun Bazı Kurumları Bakımından Değerlendirilmesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 11(1).
- Boulding, K. E. (1962). *Conflict and Defense: A General Theory*. New York.
- Bozer, A. (1962). *Sosyal ve Özel Sigortalar Arasındaki Münasebetler: I-Sosyal ve Özel Sigortaların Ekonomik Fonksiyonu*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt. 17(2).
- Bozer, A. (2004). *Sigorta Hukuku, Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri*. 2.Bası, Ankara.
- Bozer, A. (2009). *Sigorta Hukuku Genel Hükümler- Bazı Sigorta Türleri*. Ankara.
- Bozkurt, T. (2022). *Sigorta Hukuku*. Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13.Bası.
- Börü, L. (2023). *Tahkim Sözleşmesinin Varlığı Durumunda Dava Şartı Arabuluculuk Hükümlerinin Uygulanıp Uygulanmayacağı Üzerine Değerlendirmeler (HUAK m.18/a,18)*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 31(1).
- Börü, L. ve Koçyiğit, İ. (2020). *Ticari Dava*. 2. Bası, Ankara.
- Budak, A.C. (2013). *Sigortacılık Kanunu'nun 30. Maddesi, HMK' nun Yürürlüğe Girmesi ve 6327 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonra Nasıl Yorumlanmalıdır?* Uluslararası Ticaret ve Tahkim Hukuku Dergisi, Cilt. 2(2).
- Budak, A.C. (2019). *Ticari Davalarda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk*. Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt. 15(42).
- Budak, A.C. ve Karaarslan, V. (2022). *Medenî Usul Hukuku*. 6. Bası. İstanbul.
- Buluttekin, D. (2022). *Hukuk Muhakemeleri Kanununa Göre Tahkimin Değerlendirilmesi (HMK m. 407-444)*. Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 27(46).
- Bush, R.A.B. ve Fulger, J.P. (2013). *The Promise of Mediation, Arabuluculuk ve Getirileri*. Çev. Dr. Gamze SERT, Ankara.

Can, O. (2021). *Arabuluculuğa Elverişlilik, Zorunlu Ticari Arabuluculuk ve Zorunlu Tüketici Arabuluculuğu Yönünden Değerlendirmeli Notlu Türk Ticaret Kanunu*. 1. Bası, Ankara.

Canatan, B. (2023). *Med-Arb Yönteminin Getirdiği Olumsuzluklar ve Gizlilik Sorununa Yönelik Bazı Med-Arb Modelleri*. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt. 9(1).

Caner, O. (2022). *Kaza Sigortaları*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü. (2021). *Tahkime İlişkin Temel Kavramlar, Düzenlemeler ve Güncel Gelişmeler*. Ankara.

Çakan, O. (2022). *Sigorta Tahkim Yargılaması ve Sigorta Uyuşmazlıklarında Tahkime Elverişliliğin Değerlendirilmesi*. İstanbul.

Çakmak, N.M. (2011). *İdare Hukukunun Anlamı ve Önemi*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt. 69(1-2).

Çeker, M. (2021). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku*. 24. Bası, Adana.

Çetin, O. (2021). *Telekonferans Yöntemi ile Yapılan Arabuluculuk Görüşmelerinde Yaşanan Sorunlar ve Bu Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri*. Ankara Barosu Dergisi, Cilt. 79(4).

Çırkan, M.H. (2021). *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculukta Eşitlik İlkesi*. 1. Bası, Ankara.

Çıtır, E. (2016). *Ticari İş-Tüketici İşlemi İlişkisi*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 20(3).

Çiftçi, T. (2017). *Türk Hukukunda Sigorta Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk ve Tahkim Kurumlarının Karşılaştırılması*. IBAD 2nd International Scientific Resarches Congress on Humanities and Social Science, 20-23 Nisan.

Damar, C. (2019). *Sigortacının Rücu Hakkından İstisnalık Meselesi*. Terazi Hukuk Dergisi, Cilt. 14(160).

Deliduman, S. ve Oruç, Y. (2012). *Ticari Davalar*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 18(2).

Demir Gökyayla, C. (2019). *Arbuluculuk ve Tahkimi Bir Arada İçeren Uyuşmazlık Çözüm Yolu*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt. 77(2).

Demir, R. (2017). *Aşkın Sigorta*. İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 16(2-3).

Demir, Ş. (2014). *Avukatın Uzlaşma Sağlama Yetkisi*. 2. Bası, Ankara.

Demirel, D. (2014). *Hakem-Bilirkişi Sözleşmesi ve Uygulama Esasları*. Terazi Hukuk Dergisi, Cilt. 9(93).

Demirsatan, B. (2017). *Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Prim Ödeme Borcunda Temerrüdü*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt. 75(1).

Dinç, S. (2014). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticari İş Kavramı*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 13(3-4).

Dural, M. ve Sarı, S. (2006). *Türk Özel Hukuk Cilt 1 Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri*. İstanbul.

Dursun, G.D. (2018). *Sigorta Şirketlerinde Rücuen Tazminat İşlemleri ve Muhasebeleştirilmesi*. Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt. 13(50).

Dür, O. (2017). *Arbuluculuk Faaliyeti ve Arbulucuların Hak ve Yükümlülükleri*. 1. Bası, Ankara.

Dür, O. (2021). *Tüketici Uyuşmazlıklarının Çözümünde Özel Dava Şartları ve İlamsız İcra Takibi*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (48).

Ekmekçi, Ö., Özekes, M., Atalı, M. ve Seven, V. (2019). *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arbuluculuk*. 2. Bası, İstanbul.

Ekmen, Y. (2023). *“ISTAC Arbuluculuk-Tahkim (Med-Arb) Uygulaması”*. Ankara. (Tahkimle İlgili Kamu Çalışma Grubuna Yönelik Arbuluculuk ve Tahkimde Güncel Gelişmeler Seminer Kitabı, Editörler: Kıratlı, M., Susmaz, H., Manav Özdemir, E. ve Özsu, G.).

- Ekşi, N. (2019). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu' nda Tahkim*. 2. Bası, İstanbul.
- Elgün Toğrul, E.Ş. (2022). *Hayat Sigortaları Kapsamında Haciz Hakkı*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, (Özel Sayı).
- Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020). *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı(Zorunlu) Arabuluculuk*. 1. Bası, Ankara.
- Erbaş Açikel, A. (2019). “Deniz Ticareti ve Sigorta Uyuşmazlıkları Bakımından Zorunlu Arabuluculuğun Değerlendirilmesi”, *Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk* (Ed.: Efeçmar, S. ve Yardım, M.E.), Ankara.
- Erbaş Açikel, A. (2019). *Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali Halinde Sigortacının Sahip Olduğu Haklarla İlgili Bazı Sorunlar*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt. 35(2).
- Erdoğan, A. (2013). *Ticari Davalar*. Regesta Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt. 3(1).
- Eren, F. (2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 25. Bası, Ankara.
- Erkan, E.E. (2022). *Sigorta Sözleşmeleri ve Genel İşlem Koşulu Denetimi*. 3. Bası, Ankara.
- Ermemek İ. ve Azaklı Arslan, B. (2020). *İcra ve İflâs Hukuku Açısından Ticari Davalarda Arabulucuya Başvuru Zorunluluğu (TTK m.5/A)*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (148).
- Ermemek, İ. (2013). *Yargı Kararları Işığında Tüketici Sorunları Hakem Heyetleri ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 17(1-2).
- Ermemek, İ. (2021). *Arabuluculuk Sürecinde Zayıf Tarafın Korunması*. Ankara.
- Ersen Perçin, G. (2011). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinden Arabuluculuğun Hukuksal Düzenlemelerdeki Yeri*. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, Cilt. 31(2).
- Fiş Üstün, (G. 2020). *Arabuluculuk Faaliyetlerinde İdarenin Yeri ve Yetkisi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 26(1).

Goodman, A. (2016). *Arabuluculuğa Hazırlanmak*. Birleşik Krallık.

Göktürk, K. (2015). *Ticari İş Kavramı, Sınırlandırılması ve Faiz Meselesi*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 19(2).

Gül, M.A. (2016). *New York Sözleşmesi Bağlamında Usuli Tenfiz Engelleri*. 1. Bası, İstanbul.

Gül, M.A. (2022). *Arabuluculuk Özelinde Medeni Yargıyı Yargulamak*. Türk Medeni Usul ve İcra İflas Hukukçuları Birliği, Prof. Dr. Selçuk Öztekin'e Armağan.

Gül, M.A. (2022). *Medenî Usûl Hukukunda Dava Değeri*. 1. Bası, İstanbul.

Güleç Uçakhan, S. (2022). *Motorlu Kara Taşıtları İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortası*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Günay, M.B. (2022). *Sigorta Hukuku*. 4. Bası, Ankara.

Hacıömeroğlu, A.O. (2015). *Sigorta Sözleşmesinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa in Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi*. Konferans Bildirisi, Cilt. 1(2).

Hatipoğlu, A.G. (2012). *Acentelerin Denkleştirme İsteminin Belirlenmesinde Gelirin Tespiti ve Muhasebeleştirme Sorunu: Çözüm Önerisi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. 22(2).

<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.05.2023).

https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/1_avrupa_birligi/1_6_raporlar/1_2_green_paper_s/com2002_green_paper_on_alternative_dispute_resolution.pdf (Erişim Tarihi: 09.06.2023).

<https://www.euromed-justice.eu/en/document/eu-european-code-conduct-mediators> (Erişim Tarihi: 13.03.2023).

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/17-hukuk-dairesi-e-2020-3187-k-2021-762-t-4-2-2021> (Erişim Tarihi: 11.06.2023).

<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-2017-1090-k-2021-770-t-15-6-2021> (Erişim Tarihi: 06.03.2023).

- İlhan, C. (2006). *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*. Ankara.
- Kalkan, O. ve Balioğlu, D. (2020). *Finans Hukukunda Delil Sözleşmeleri*. Bankacılar Dergisi, Cilt. 31(113).
- Kaner, İ. D. (2021). *Sigorta Hukuku*. 4. Bası, İstanbul.
- Kanıbelli Adlığ, Ö. (2022). *Hayat Sigortası*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).
- Kara, H. (2021). *Sigorta Hukuku*. 2. Bası, İstanbul.
- Karacabey K. (2016). *Zorunlu Arabuluculuğun Hukukun Temel İlkelerine Aykırılığı ve Uygulanabilirliğine Dair Sorunlar*. Ankara Barosu Dergisi (1).
- Karasu, R. (2015). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sorumluluk Sigortalarına İlişkin Hükümlerinin Değerlendirilmesi*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 2(Özel Sayı).
- Karasu, R. (2016). *Sigorta Tahkimi ile İlgili Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt. 1(26).
- Karayazgan, A. (2022). *Sigorta Uyuşmazlıklarında Alternatif Çözüm Yolları*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).
- Karcıoğlu, F. ve Alioğulları, Z.D. (2012). *Çatışmanın Nedenleri ve Çatışma Yönetim Tarzları İlişkisi*. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Cilt. 26(3-4).
- Karşlı, A. (2020). *Medeni Muhakeme Hukuku*. 5. Bası, İstanbul.
- Kaya, S. (2018). *7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunu Çerçevesinde Bireysel İş Uyuşmazlıklarında Zorunlu Arabuluculuk*. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 22(1-2).
- Kayıhan, Ş. (2004). *Zorunlu Deprem Sigortası*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 8(1-2).
- Kayıhan, Ş. (2016). *Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefîyeti*. Prof Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan. 2. Cilt, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 22(3).

Kayıhan, Ş. ve Yıldız, H. (2018). *Zarar Sigortalarında Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğü*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt. 8(15).

Kayıhan, Ş. ve Selanik, A.A. (2022). *Sigorta Hukukunda Alternatif Çözüm Yolları ve Tahkim Usulü*. 4. Bası, Ankara.

Kekeç, E.K. (2016). *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Taktikler*. Ankara.

Kender, R. (2021). *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku Sigorta Müessesesi Sigorta Sözleşmesi*. İstanbul.

Kılıçoğlu, A. (1974). *Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücu*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 31(1).

Kılıçoğlu, A. M. (2021). *Arabuluculuk Sözleşmeleri*. 2. Bası, Ankara.

Kılınç, A. (2019). *Mahkeme Dışında Yapılan Sulh ve Yargılamaya Etkisi*. İstanbul Hukuk Mecmuası, Cilt. 77(2).

Kıyak, E. (2018). *Dönüştürücü Arabuluculuk-Problem Çözücü Arabuluculuk ile Uyumlaştırılması*. 1. Bası, Ankara.

Kızılsümer, B. (2019). *Sigortacının Kanuni Halefiyetinin Şartları ve Sınırları C.1*, İstanbul.

Koçyiğit, İ. (2022). *Sigorta Hukukunda Arabuluculuk*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Koçyiğit, İ. ve Bulur A. (2019). *Ticari Uyuşmazlıklarda Dava Şartı Arabuluculuk. Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı Yayını*. 1. Bası, Ankara.

Koçyiğit, İ. ve Bulur, A. (2020). *Ticari Davalarda İş Uyuşmazlıklarında Tüketici Mahkemelerinde Dava Şartı Arabuluculuk Uygulamaları*. Ankara.

Konuralp, C.S. (2011) *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları: Tahkim*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi.

Korkmaz, E. (2021). *Bir Kanuni Rücu Aracı Olarak Halefiyetin Türk Borçlar Hukuku ve İsviçre Borçlar Hukukunda Geçerli Olan Rücu Sistemlerindeki Yeri*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 11(1).

Korkmaz, F. ve Kıyak, E. (2018). *7036 Sayılı İş Mahkemeleri Kanunuyla 6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununda Getirilen Değişikliklerin Değerlendirilmesi*. İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 4(1).

Kumru Dişel, B. (2021). *Arabuluculuğa Elverişlilik*. Hukukta Disiplinlerarası Yaklaşımlar Konferansları No.2, Hukukta Anlaşmazlık Çözüm Yolları Uluslararası Sempozyumu.

Kurt Konca, N. (2022). *Arabuluculukta Özel Uzmanlık Uygulamasına İlişkin Bazı Değerlendirmeler*. Adalet Dergisi, (68).

Kurt, R. (2018). *İş Yargısında “Arabuluculuk”*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt. 30(135).

Kuru, B. ve Aydın, B. (2021). *Medeni Usûl Hukuku El Kitabı 1. Cilt. 2. Bası*, Ankara.

Küçük, A.T. (2022). *The Issue of Whether It Is Mandatory To Apply To Mediation Before Reaching The Insurance Arbitration Commission*. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 30(1).

Küçükali, C. (2021). *Türk Hukukunda Arabuluculuğun Gelişimi*. Terazi Hukuk Dergisi, Cilt. 16(17).

Küçükgüngör, E. (2004). *Spor Hukuku Uyuşmazlıklarında Tahkim ve Alternatif Çözüm Yöntemleri*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt. 22(4).

Lokmanoğlu, S.Y. (2018). *İş Mahkemeleri Kanunu Işığında Arabuluculuk Kavramı*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (33).

Mert N. (2016). *“İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağı İle Getirilen Zorunlu Arabuluculuk Kurumunun Medeni Usul Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”*, İş Hukuku Ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği 40. Yıl Uluslararası Toplantısı, İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağının Değerlendirilmesi 14 Mayıs 2016, İstanbul.

Metin, U.C. (2016). *Maddi Hukuk Anlamında Sulh Sözleşmesi*. Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 11(1).

Misili, S. (2017). *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları Uyarınca Sigortacının Sigorta Ettirene Rücu Davası*. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt. 30(133).

Moore, C.W. (2016). *Arabuluculuk Süreci*. Ankara.

Mülazımoğlu, M. (2015). *Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Borç ve Yükümlülükleri*. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 5(1).

N. Nomer, H. (1997). *Halefiyet ve Rücu Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt. 55(3).

Narbay, Ş. ve Akkuş, M. (2020). *Ticari İş ve Tüketici İşlemi Kavramları Ekseninde Görevli Mahkeme ve Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Düşünceler*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (44).

Narbay, Ş. ve Güllüce, M.A. (2016). *Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri*. Cilt. 22(3).

Oğuz, Ö. (2016). *Türk İş Hukuku'nda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları*. 1. Bası, İstanbul.

Omağ, M.K. (1993). *Türk Hukuku'nda Mecburi Sigortalara ve Sorunlarına Genel Bir Bakış*. Zorunlu Sigortalar Paneli.

Omağ, M.K. (2011). *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, (1977 sonrası Yargıtay Kararları-Tasarı/Değerlendirmesi-Yabancı Yasa Metinlerinin bazıları ile birlikte) (TTK m.1301)*, İstanbul.

Omağ, M.K. (2011). *Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti*. Ankara, 1. Bası.

Orbay Ortaç, N. (2023). *Sigortacının Halefiyet Hakkına Dayalı Tazminat Davasından Önce Arabuluculuk Yoluna Başvurunun Dava Şartı Olup Olmadığına İlişkin Değerlendirmeler*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 27(1).

Ozanoğlu, H.S. (2001) *Tüketici Sözleşmeleri Kavramı (Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un Maddi Anlamda Uygulama Alanı)*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 50(1).

Öcalan, F.G. (2022). *Sağlık Sigortası*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Özbay, İ. (2006). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*. Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 10(3-4).

Özbay, İ. (2006). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri*. Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 10(3-4).

Özbek, M.S. (2017). *Arabuluculuk ile Tahkim Yöntemlerinin Kesişme Bölgesi, Arabuluculuk-Tahkim*. Yargıtay Dergisi, Cilt. 43(1).

Özbek, M.S. (2022). *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*. 5. Bası, Ankara.

Özcan, A. (2020). *Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun Konu Bakımından Uygulanması*. Gaziantep University Journal Of Social Sciences. Cilt. 19(3).

Özçelik, V. (2018). *Dava Şartı Arabuluculuğa Başvuru Zorunluluğu (Usûl Ekonomisi İlkesi ve Hak Arama Hürriyeti Bakımından Değerlendirme)*. Kesit Akademi Dergisi, (14).

Özdamar, M. (2008). *Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 57(3).

Özdamar, M. (2013). *Sigorta Hukukunda Uyuşmazlıkların Çözümünde Tahkim Sistemi*. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 17(1-2).

Özdamar, M. ve Doğan B. (2020). *Sigorta Hukuku*. 1. Bası, Ankara.

Özgen, M. (2022). *Sigorta Hukukunda Arabuluculuk ve Tahkim*. Ankara.

Özkan, A. (2021). *Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Hakem-Bilirkişilik*. Hukukta Disiplinlerarası Yaklaşımlar Konferansları No.2. Hukukta Anlaşmazlık Çözüm Yolları Uluslararası Sempozyumu.

Özmumcu, S. (2014). *Türk Hukukunda Yargıtay Kararları Işığında Re'sen Araştırma İlkesi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 4(2).

Özmumcu, S. (2015). *Amerika Birleşik Devletleri'nde Uyuşmazlık Çözümünde Dönüştürücü Arabuluculuk Modeli*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt. 73(2).

Özmumcu, S. (2016). *Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku Açısından Zorunlu Arabuluculuk Sistemine Genel Bir Bakış*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt. 74(2).

Özmumcu, S. (2019). *Arabuluculukta Tarafsızlık İlkesinin Görünümü ve Etik Kurallar Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 10(1).

Özmumcu, S. (2021). *Arabuluculuk Modelleri*. 1. Bası, İstanbul.

Öztek, S. (2009). *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Yönünden Sigortacılıkta Tahkime Bakış*. Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Dergisi, Cilt1 5(13).

Öztürk, N. (2015). *Arabuluculuğun Milletlerarası Özel Hukuk Boyutu: Genel Bakış*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi. Cilt. 31(2).

Öztürk, S. H. (2022). *Kara Taşıtları Kasko Sigortası*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Öztürk, S.H. (2022). *Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası*. 3. Bası, Ankara. (Sigorta Davaları Editörler: Topaloğlu, M. ve Dinç, M.).

Pash, A. (2019). *“Ticari İşletme ve Ticaret Şirketleri Bakımından Zorunlu Arabuluculuğun Değerlendirilmesi: Türk Ticaret Kanunu 5/A Maddesinin Yorumlanması”*, *Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk* (Editörler: Efeçinar, S. ve Yardım, M.E.), Ankara.

Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özkes, M. (2022). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. 10. Bası, İstanbul.

Peksan, S., Delen, M. ve Yorgun, S. (2020). *İş Hukukunda Dava Şartı Olarak Arabuluculuk Uygulaması ve Arabulucuların Görüşlerine İlişkin Bir Araştırma*. Çalışma ve Toplum Dergisi, Cilt. 1(64).

Reyhani Yüksel, S. (2016). *Tahkim Tarafları ve Hakem Arasında Yapılan Hakemlik Sözleşmesinin Maddi Hukuk Açısından Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 22(3).

Saat, D. (2016). *Tüketici İşlemi Niteliğindeki Sigorta Sözleşmeleri ve Bu Kapsamda Sigorta Tahkim Komisyonunun Rolü*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, (Cevdet Yavuz'a Armağan), Cilt. 22(3).

Saraç, Ş. (2019). *İnşaat Sektöründeki Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yöntemiyle Çözümlemesi*. İnşaat Sanayii Dergisi, (173).

Sarıhan, B.B. (2021). *Tüketici Hukuku Uyuşmazlıklarında Dava Şartı Arabuluculuk Uygulaması*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 4(2).

Sayın, B. (2021) *Ticari Dava Şartı Olan Arabuluculuk ADR Serisi Cilt 1*. Ankara.

Selçuk, S. (2020). *Tüketici Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Dava Şartı*. Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Cilt. 8(16).

Sert Sütçü, S. (2020). *Arabuluculuk Sözleşmesinde Genel İşlem Koşullarına İlişkin Hükümlerin Uygulanması*. Arabuluculuğun Geleceği Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı 14 Kasım 2020.

Seven, V. (2017). *Sigorta Güvence Hesabı'nın Kapsamı ve Destekten Yoksun Kalma Tazminatı*. Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 12(157-158).

Sevim, O.U. (2016). *Avrupa Birliği Müktesebatı ve Türk Hukukunda Arabuluculuk*. 1. Bası, Ankara.

Sopacı Öztuna, B. (2012). *Yeni Türk Ticaret Kanununun Sigortacının Kanuni Halefiyetine İlişkin Düzenlemelerinin Alman Sigorta Sözleşmeleri Kanunundaki Düzenlemelerle Birlikte Değerlendirilmesi*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt. 28(3).

Sopacı Öztuna, B. (2012). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1484. Maddesine Göre Zorunlu Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Zarar Görene Karşı İfa Yükümlülüğü*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 18(2).

Şener, O.H. (2020). *Ticari İşletme Hukuku Ders Kitabı*. Ankara.

Şenocak, K. (2000). *Menfaat Değeri Altında Sigorta*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 4(2).

Takavut, İ.D. (2018). *Milletlerarası Ticari Tahkimde Doğrudan Uygulanan Kurallar*. İstanbul.

Tandoğan Özbaykal, N. (2020). *Tüketici Hakem Heyetlerinde İtirazın İptali Davası Sorunu ve 7063 Sayılı Kanun Sonrasında Verilen Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 26(1).

Tanrıver, S. (2006). *Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Özellikle Arabuluculuk*. TBB Dergisi, (64).

Tanrıver, S. (2015). *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Bağlamında Akdedilen Yetki Sözleşmeleri Üzerine Bazı Düşünceler*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 16(Özel Sayı).

Tanrıver, S. (2020). *Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Cilt. 32(147).

Tanrıver, S. (2021). *Medenî Usûl Hukuku Cilt Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması*. 4. Bası, Ankara.

Tanrıver, S. (2020). *Hukuk Uyuşmazlıkları Bağlamında Arabuluculuk*. Ankara.

Taşdelen, N. (2021). *Ticari Uyuşmazlıkların Çözümünde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk*. Ankara.

Taşpolat Tuğsavul, M. (2012). *6325 Sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Çerçevesinde Türk Hukukunda Arabuluculuk*. Ankara.

Tekil, F.(1990). *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul.

- Tepedelen, Z. (2017). *Zorunlu Sigortalarda Güvence Hesabı*. 1. Bası, Ankara.
- Terzioğlu, A. (2021). *Türk Toplu İş Hukukunda Barışçıl Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk*. Econharran Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, Cilt 5(8).
- Toprak, M. (2014). *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Mevzuatı*. Ankara.
- Toprakkaya, İ. (2021). *Fikir ve Sanat Eserlerinden Doğan Uyuşmazlıkların Arabuluculuk Yolu ile Çözümü*. İstanbul.
- Topsoy, F. (2015). *Sigorta Primlerinin Zamanında Ödenmemesi ve Bu Nedenle Sigortacının, Gemi İpoteği Alacaklısına Karşı Tazminat Ödeme Borcundan Kurtulması*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 1(Özel Sayı).
- Topuz, G. (2018). *Tüketici Mahkemeleri*. 1. Bası, Ankara.
- Toraman, B. (2020). *Takip Hukukuna Özgü Bazı Davaların Dava Şartı Arabuluculuğa Tabi Olup Olmadığı Sorunu*. Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 5(1).
- Tunca, Z. (2013). *Sigorta Aracılığına İlişkin 2002/92/EC Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesinin Türk Hukukuna Yansımaları ve Yönerge ile İlgili Güncel Gelişmeler*. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Cilt. 8(Özel Sayı).
- Turanlı, H. (2022). *Yaşam İhtimaline Karşı Yapılan Hayat Sigortasından Ayrılmada Sigortalının Sağlıklı Olduğunu İspat Hakkı (TTK 1500/2)*. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, (Özel Sayı).
- Tutumlu, M. A. (2006). *Tüketici Sorunları Hakem Heyetlerinin Yapısı, İşleyişi Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara.
- Tutumlu, M.A. (2015). *Tüketici Hakem Heyetleri İtirazın İptali Taleplerini İnceleyebilir Mi? Terazi Hukuk Dergisi, Cilt. 10(101)*.
- Tutumlu, M.A. (2016). *Tüketici Davaları Bakımından Tüketici Kavramı*. KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 1(1).
- Türkiye Arabulucular Etik Kuralları
<https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1512021075717T%C3%BCrkiye>

%20%20Arabulucular%20%20Etik%20Kurallar% C4% B1.pdf (Erişim Tarihi: 25.01.2023).

Türkmen, A. (2015). *Türk Özel Hukuk Yargı Sisteminde Yemin Müessesesi*. International Journal of Legal Progress, Cilt. 1(2).

Ulaş, I. (2012). *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*. Ankara.

Ulaş, I. (2007). *Sigortacılıkta Tahkim*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt. 24(2).

Ulubay, G. (2021). *Bedensel Zararların Tazmininde Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası*. 1.Bası, Ankara.

Uluğ Cicim, İ. (2011). *Sigorta Hukukunda Güvence Hesabı Kavramı*. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 1(1).

Uluğ Cicim, İ. ve Korkmaz, D.N. (2020). *Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Sigortacı Aleyhine Açtığı Davanın Medeni Usul Hukukuna Ait Bazı Hükümler Bakımından İncelenmesi*. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 10(1).

Ulusoy, E. (2009). “*Finans Hukukunda Tahkim*” II. Uluslararası Özel Hukuk Tahkim Sempozyumu.

Ülgen, H. (2016). *Başkası Lehine Sigorta ve Bu Sigortada Sigortalının ve Sigorta Ettirenin Talep ve Dava Hakkı*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 22(3).

Ünan, S. (2016). *Sigorta Tüketici Hukuku*. 1. Bası, İstanbul.

Ünan, S. (2021). *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap Sigorta Hukuku, Yargıtay Kararları, C.7, B.1*, İstanbul.

Yağmur, S. (2019). *Sigorta Şirketleri Açısından Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuk Uygulaması*. Genç Hukukçu Araştırmacılar Sempozyumu (Editörler: Uğur Orhan, M. Emir Gök, Ece Göztepe Mersin), 11-12 Ekim 2019.

Yarar, G. (2019). *Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk*. 1. Bası, İstanbul.

Yarar, G. (2019). *Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk*. İstanbul.

Yardımlı, M.E. (2019). “*Usul Hukuku Bakımından Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk*”, *Ticari Uyuşmazlıklarda Zorunlu Arabuluculuk* (Editörler: Efeçinar, S. ve Yardımlı, M.E.), Ankara.

Yaşar, T.N. (2018). *Sigorta Hukukunda Tahkim*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt. 9(36).

Yazıcı Tıktık, Ç. (2013). *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*. 1. Bası, İstanbul.

Yazıcıoğlu, E. ve Şeker Öğüz, Z. (2021). *Sigorta Hukuku*. 4. Bası, İstanbul.

Yenipinar, F.B. (2019). *Trafik Kazalarından Kaynaklanan Tazminat Davalarında Zorunlu Arabuluculuk Rehberi*. 1. Bası, İstanbul.

Yeşil Şamlı, K. (2016). *Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğünü Düzenleyen TTK m.1423 Hükmüne İlişkin Bazı Değerlendirmeler*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt. 22(3).

Yeşilirmak, A. (2009). *Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolu Olarak Hakem-Bilirkişilik*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 11(Özel Sayı).

Yeşilirmak, A. (2011). *Türkiye’de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. 1. Bası, İstanbul.

Yeşilirmak, A. (2018). *Uyuşmazlıkların Arabuluculuk ve Tahkim Yollarının Birlikte Kullanılarak Çözümü*. Med-Arb, Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu (6-7 Aralık 2018).

Yeşilova Aras, E. ve YEŞİLOVA, B. (2013). *Sigortacılık Tahkimi-Sigorta Tahkim Usulü ve Ayırt Edici Özellikleri*. Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, Cilt. 8(Özel Sayı).

Yıldırım, F. (2016). *Türk Hukuk Sisteminde Alternatif Bir Çözüm Yolu Olarak Arabuluculuk*. Uluslararası İktisadi Ve İdari Akademik Araştırmalar Dergisi (Ijer), C.2(3).

Yıldırım, N.D. (1994). *Hakem Bilirkişi Sözleşmesinin Hukuki Mahiyeti ve Delillerin Serbestçe Değerlendirilmesine İlkesinin Vazgeçilmezliği*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt. 54(1-4).

Yıldırım, N.D. (2002). *Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri*. Ankara Barosu Dergisi, (4).

Yıldız, H. (2018). *Sigorta Tahkim Yargılaması Usulü*. Yorum-Yönetim-Yöntem Uluslararası Yönetim-Ekonomi ve Felsefe Dergisi, Cilt. 6(1).

Yılmaz, A. (2018). *Bölge Adliye Mahkemesi Kararları Işığında Ticari Davalarda Zorunlu Arabuluculuk ve Tüketici Kredisi Sözleşmesi*. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 4(1).

Yılmaz, E. (2005). *(Öğrenciler İçin) Hukuk Sözlüğü*. Ankara.

Yılmaz, M.E. (2006). *Uyuşmazlık Çözümünde Arabuluculuk Süreci*. Kamu Hukuku Arşivi, Cilt. 9(2).

Yılmaz, S. ve Çavuşoğlu, G.F. (2019). *Türk Hukukunda Tahkime Elverişlilik Kavramı ve Taşınmaz Aynına İlişkin Uyuşmazlıkların Tahkimde Görülmesi*. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 10(2).

Yılmazsoy, E. (2020). *Tahkim ve Hakem Sözleşmeleri*. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi. (41).

Yuvalı, E. (2021). *Asıl İşveren-Alt İşveren İlişkisinde Zorunlu Arabuluculuk*. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt. 11(2).